SYNOPSIS DOCTRINÆ

DE SACROSANCTO

MISSÆ SACRIFICIO

A SANCTISSIMO D. N.

BENEDICTO XIV. P. O. M.

TAM IN NONO OPERUM VOLUMINE, QUAM IN ALIIS SPARSIM TRADITÆ

IN CENTUM EXERCITATIONES DISTRIBUTA

OPERA, ET STUDIO

R. P. EMANUELIS DE AZEVEDO S. J.

ROMÆ M.DCC.LIV.

SUMPTIBUS VENANTII MONALDINI BIBLIOPOLÆ IN VIA CURSUS.

EX TYPOGRAPHIA GENEROSI SALOMONI IN FORO S. IGNATII.

PRÆSIDUM PERMISSU.

JOANNI V.

PORTUGALLIÆ, ET ALGARBIORUM
REGI FIDELISSIMO

DOCTRINAM
BENEDICTI XIV.

PONT. OPT. MAX.

DE

SACROSANCTO MISSÆ SACRIFICIO

IN CENTUM EXERCITATIONIBUS
PROPOSITAM

SACRORUM RITUUM SCHOLA
PERENNE OBSERVANTIÆ SUÆ MONUMENTUM
D. D.

Publice defendet in Gregoriana Societatis JESU *Universitate die* 21. *Novembris Perillustris* D. Andreas de Kempelen *e Nobilitate Hungarica, Comitatus, & Urbis Posſonienſis, Academiæ Theologicæ Archigymnaſii Sapientiæ Academicus, Sacrorum Rituum in Collegio Romano Auditor, & Collegii Nobilium Eccleſiaſticorum Convictor.*

ROMÆ, MDCCXLIX.

EXCUDEBANT NICOLAUS, ET MARCUS PALEARINI
ACADEMIÆ LITURGICÆ CONIMBRICENSIS TYPOGRAPHI.
SUPERIORUM FACULTATE.

FIDELISSIME REX

OCTRINA BENEDICTI XIV. de Sacroſancto Miſſæ Sacrificio, quæ nobis tradita totoque anni decurſu privatis exercitationibus exculta ſub auſpiciis Tuis jam prodiit, nunc eodem patrocinio Tuo ſuffulta, & in centum Exercitationes diſtributa, in certamen, & arenam deſcendit. Deerat hoc publicum obſervantiæ noſtræ argumentum, ut præſtitum MAJESTATI TUÆ obſequium omnibus evaderet ſuis numeris abſolutum. Atque eo libentius Tibi ſiſtimur, quod

quod nullum esse posse FIDELISSIMO REGI charius nostro munere cognoscimus. In argumento versamur omnium sanctissimo, Auctorem habemus omnium literatorum oraculum: qui ut publicus Doctor, unus est in terris; ut privatus, nullus nostra ætate celebrior. Id unum a nobis postulari videbatur, ut qui in publico totius orbis Theatro, Christiani Imperii Capite, omnium sapientum Emporio, Romæ inquam, de rebus gravissimis acturi publice eramus, alicui tam de Catholica quam de Literaria republica Benemerentissimo Principi certamen nostrum inscriberemus. Qualis autem is esse debuerit, non verbis nostris innuemus, sed iis quibus jam olim Clemens XI. Te apud Purpuratos Patres indicavit: *Fuit homo missus a Deo, cui nomen erat Joannes*: Te, inquam, de quo Deus ipse per suum visibile in terris oraculum illud nuper iteravit: *In omni domo mea Fidelissimus est*. Æqui igitur bonique consule REX FIDELISSIME, si Te Patronum seligimus, Tibi disputationem quæ in colendo Deo tota versatur, nuncupamus. Quod cum facimus, Tibi etiam omnes ad Domus Dei honorem, & sanctimoniam in longitudinem dierum procurandam, ad Dei cultum augendum, ad sacræ eruditionis studia promovenda vitam diuturnam, atque felicitatem plenis votis e Cœlo precamur

MAJESTATIS TUÆ

Obsequiis addicta, & Patrocinio suffulta
Sacrorum Rituum Schola.

MONITUM.

UM ea, quæ de Sacrosancto Missæ Sacrificio in suo omni ex parte absoluto opere, ac potissimum in nono volumine exscripsit SSmus D. N. Benedictus XIV. P. O. M, in manus omnium legere cupientium facile pervenire non possint: Ut eorum cupiditati fieret satis, hoc parvum volumen, velut epylogus eorum, quæ ad tanti Sacrificii scientiam pertinent, exaratum est. In hoc siquidem, quæ pro ritibus, cæremoniis, aliisque, quæ ad Missæ Sacrificium significandum, ac ritè peragendum exoptantur, peræque habentur, & quidem recta partium methodo. Ut enim volumen IX. quod est de Missæ Sacrificio, in tres libros partitum est, & quilibet liber in capita; Ita & præsens compendium in tres partes divisum est, & unaquæque pars in exercitationes. Ac in prima quidem parte de loco ubi Missa celebranda sit, de vasis sacris, quibus utimur in Sacrificio ac de Sacerdotalibus vestibus peragitur. In secunda de singulis Missæ partibus. Tertia vero pars quosdam casus morales in Missa occurrentes persequitur. Verum in hanc Synopsim, quæ sparsim de Missæ Sacrificio in toto opere habentur, relata sunt, ut legenti patebit. Qua de re, quibus permissum non est integrum opus habere, si præsens compendium præ manibus habebunt, ea quæ lato calamo in magno opere scripta sunt, de Missæ Sacrificio ea hìc strictim scripta invenient.

IMPRIMATUR,

Si videbitur Reverendiſſimo Patri Magiſtro Sacri Palatii Apoſtolici.

F. M. de Rubeis Patriarcha Conſtantinop. Viceſg.

IMPRIMATUR.

Fr. Vincentius Elena Ordinis Prædicatorum, Reverendiſſimi Patris Magiſtri Sacri Palatii Apoſtolici Socius.

SYNOPSIS DOCTRINÆ
DE SACROSANCTO
MISSÆ SACRIFICIO
A SS. D. N.
BENEDICTO XIV. P.O.M.

TAM IN NONO OPERUM VOLUMINE, QUAM IN ALIIS SPARSIM TRADITÆ.

PARS PRIMA.

De rebus ad Sacrificium Miſſæ generatim ſpectantibus.

EXERCITATIO I.

De Miſſæ Etymologia; ac quo Idiomate celebranda ſit.
(Ex tom.9. lib. 2. cap.1. & 2.)

DE Missæ Sacrificio differentibus inſpiciendum primo occurrit, unde nominis ſui originem ducat: qua quidem in re variæ ſunt Eruditorum ſententiæ. Cardinalis Baronius, & cum eo Pontas in *Dictionar. Caſ. Conſc.* Miſſam a voce Hebraica *Miſſach*, cujus tamquam gratæ oblationis pro fructibus terræ *Deuteron. cap.16.* mentio ſe offert, dictam arbitrantur. Albaſpinæus vero a voce *Mes*, quæ apud Septentrionales etiamnunc Conventum, & Feſtivitatem ſignificat, derivatam contendit. Sed communior,& probabilior Eruditorum ſententia Miſſam affirmat vocem eſſe Latinam, quæ idem ſit ac Miſſio, ſeu abeundi venia. Et ſane S. Avitus ex Senatore Romano Viennenſis in Gallia Epiſcopus, & Seculi quinti exeuntis Scriptor ait: *in Eccleſiis... Miſſa fieri pronuntiatur .... cum Populus dimittitur*. Ubi Sirmondus notat, quantum a veritate aberret, qui Miſſam a voce Hebraica derivatam putat.

Hanc Miſſæ Etymologiam ſummo conſenſu amplexi ſunt Heterodoxi Petrus Pichelerus; Auguſtinus Johannes Faſchius; Joachimus Hildebrandus, & plerique alii.

Porro primis Eccleſiæ temporibus binæ dimiſſiones fiebant: prima, qua Diaconus Catechumenos, Pœnitentes, & Infideles poſt Evangelium, & concionem; altera, qua ceteros omnes Miſſa peracta dimittebat illis verbis: *Ite Miſſa eſt*; inde Sacrificio noſtro nomen Miſſæ inditum: qua in re conſentiunt Card. Bona; Card. Bellarminus; Vicecomes; Georgius Caſſander, aliique fere omnes majoris notæ Critici. Ex quo facile con-

ſtat ob illas binas dimiſſiones Sacrificium, plurali voce exprimi: *Miſſarum Solemnia*.

DD. Gregorius, & Thomas Miſſam inde dictam putant, quod Sacerdotis miniſterio Fidelium preces ad Deum deferantur: quæ quidem Etymologia a pietate magis, quam a veritate adſcita videtur. Jam ſi nominis antiquitatem indagemus, ſatis ſit innuere Sacrificium incruentum, nomine Miſſæ indicatum fuiſſe, in Concilio Chalcedonenſi; in II., & III. Carthaginenſibus; in Epheſino; & a D. Ambroſio, qui etiam duas illas dimiſſiones memorat.

Nunc ad quæſtionem; quo idiomate Miſſa celebranda ſit, progrediamur. In Occidentali Eccleſia Latino ſermone Miſſa dicitur. Ubi tamen impudentiſſima eorum adnotanda calumnia, qui id idcirco fieri contendunt, ut Sacrificii Myſteria populo omnino lateant. Quod quam falſum ſit, ex Tridentina Synodo luculenter conſtat, quæ monet non expedire Miſſam Sermone vernaculo celebrari; ſed jubet, eos, quibus animarum cura incumbit, feſtis præſertim diebus debere populum de Miſſæ Myſteriis inſtruere.

Queſnellus in octogeſima ſexta ex propoſitionibus a Clemente XI. in Bulla *Unigenitus* damnatis videtur ſignificare voluiſſe, Miſſam vulgari Sermone celebrandam eſſe. Sed ejus opinionem ſenſu hoc intellectam refutavit P. Fontana Societatis Jeſu; & Belellus Ordinis Eremitarum S. Auguſtini Theologus. Ac licet Epiſcopus Rothomagenſis in ſuo manuali ſcripſerit veterem morem Miſſam Vernacula lingua celebrandi, omnium fuiſſe pietati Fidelium maxime conformem; atque ob id temeritatis, ac audaciæ nota a multis vapulaverit: non defuerunt tamen viri, qui illius defenſionem ſuſceperint. Non enim ex eo, quod veterem morem laudaverit, conſequitur eum ſubinde introductam Eccleſiæ conſuetudinem improbaſſe: quemadmodum non damnaret præſentem Eccleſiæ erga Pœnitentes indulgentiam, qui diceret, facilius quondam Chriſtianos a peccatis abſtinuiſſe, quod aſpera, & diuturna Pœnitentia punirentur. De quo videſis Author: Tract. de optimo Miſſam audiendi modo.

Joannes Ekius arbitratus eſt, ab Apoſtolis ad Hadriani Imperatoris tempora Miſſam Hebraica lingua celebratam fuiſſe; tum vero primum in Sacrificio obtinuiſſe Græcam. Alii volunt Latinam ſolum, Græcam, & Hebraicam primis Eccleſiæ ſeculis fuiſſe uſurpatam. Verum ex Hiſtoria Eccleſiaſtica exploratum habemus, Apoſtolos, eorumque ſucceſſores ea lingua prædicaſſe, & Divina officia celebraſſe, qua Populi, apud quos ſubſiſterant, loquebantur: adeoque in Occidentali Eccleſia Latino Sermone, utpote tunc communi uſos fuiſſe.

Quamquam vero his obſtare videatur S. Auguſtini Epiſtola 74. ad Novatum Epiſcopum, in qua ſcribit paucos admodum in iis regionibus linguæ Latinæ peritos reperiri; communis tamen Doctorum opinio nos ab

ab hoc dubio expedit; cum ex illorum ſententia, corrupta ſit lectio & pro *Latinæ linguæ* inopia, *Punicæ linguæ* inopia legi debeat; ut ex compluribus S. Doctoris textibus, in quibus communem Latinæ, & rarum Punicæ linguæ uſum adfirmat, haud obſcure colligitur.

Sed non in eo controverſiæ cardo vertitur. Præcipua quæſtio eſt, an ſi lingua, quæ olim Vernacula fuerat; alio ſermone in populum invecto, apud doctiores dumtaxat viros permanſerit, Divina Officia, & Miſſa in novum vulgi Sermonem convertenda ſint? Id vero eſt, a quo ſemper abhorruit Catholica Eccleſia. Et profecto cui uſui hæc idiomatis veteris in vulgare traductio? An ut populus Sacrificii Myſteria penetrare valeat? Sed hoc per Parochos, ac Sacros Oratores & dignius & utilius præſtatur. Accedit quod quum pleræque linguæ propriis gaudeant expreſſionibus; & cuivis non modo Genti, ſed cuique pene Civitati particularis, & frequentibus viciſſitudinibus ſubjecta ſit Dialectus, ſexcentis aperiretur janua contentionibus, & diſſidiis; ac populus verba quidem intelligeret, ſenſum tamen minime aſſequeretur, quod innumeros errores parturiret. Sane ad hæc evertenda ſcandala Alexander VII. Miſſale in Gallicam linguam à P. Vois Ordinis Prædicatorum converſum; petente id Gallicano Clero; Regeque ipſo ſuffragante condemnavit: cujus rei prolixam mentionem *tom. 4. Biblioth. critic. ſacr.* reperies.

Non exiguum ad comprobandam noſtram ſententiam momentum præſefert exemplum Hebræorum in veteri Teſtamento; apud quos licet poſt Babylonicam captivitatem Hebræus ſermo vulgaris eſſe deſierit, is tamen in adminiſtrandis ſacris conſtanter, perpetuoque remanſit. Idem ferme apud Græcos contigit, quorum idioma nimium quantum ab Helleniaca illa Elegantia deflexit; atque adeo a veteri ſermone differt, ut hic nonniſi a doctis intelligatur viris. Nec tamen propterea Liturgia alia, quam antiqua Græcorum lingua celebratur. Unde quum variis Herulorum, Vandalorum, Gothorum, Longobardorum, aliorumque Septentrionalium populorum incurſionibus priſca Romanorum lingua corrupta, & quaſi deleta interierit, non tamen inde recte deducitur, eam pariter ex Miſſæ Sacrificio eſſe eliminandam. Id enim cum jam a plurimis Seculis contigerit, & ſemper adhuc Eccleſia, nemine, ſi noviſſima tempora excipias, reclamante Latinam linguam in celebratione Miſſæ retinuerit, multum inde huic diſciplinæ authoritatis accedit, omniſque hodiernorum Novatorum calumnia validiſſime profligatur.

Gravior eſt difficultas, ſi de alicujus Gentis agatur converſione ad Fidem, an videlicet Liturgia Vernaculo Sermone illi ſit proponenda? Sub Hadriano II. Orientales Monachi, S. Cyrillus, & S. Methodius in judicium vocati fuere, quod Sclavonica Lingua Liturgiam inter Moravos, quos Chriſti fidem docuerant, introduxiſſent: ſed cauſa cognita, *cum in ſacro Senatu* de re hac *diſputaretur*, laudem, approbationemque ſunt conſequu-

ti. Id iterum Joannes VIII. S. Methodio vetuit: post vero denuo concessit, si de vera eorum, sinceraque fidei Catholicæ Confessione constaret, & Evangelium Latine primo, deinde Sclavonice legeretur. Olim quippe Evangelium, Prophetiæ, & Epistolæ Romæ, & Constantinopoli quibusdam diebus utroque idiomate, Græco scilicet, & Latino recitabantur; quod etiam nunc Romano Pontifice solenniter celebrante observatur.

Sed quod ad Missæ Sclavonicæ usum attinet, Alexander II. in Concilio Episcoporum e Dalmatia,& Croatia coacto per Legatum suum vetuit, ne quis deinceps alia,quam Latina, aut Græca lingua Divina Mysteria celebrare auderet, ut post Thomam Archidiaconum Spalatensem monet Pagius. Sanctus quoque Gregorius hujus nominis septimus Uladislao Bohemiæ Regi Sclavonicæ linguæ in sacris usum denegavit, quem tamen Innocentius IV. cuidam in Sclavonia Episcopo permisit apud Rainaldum.

Seculi elapsi initio Missionarii e Soc. Jesu facultatem petierunt celebrandi sermone Vernaculo Missam in Sinarum Imperio: id quidem a Paulo V. indultum, sed Breve Missionariis numquam traditum. Iteratis dein precibus Congregatio super hoc habita fuit; nullum tamen editum Decretum. Anno demum 1681. Innocentio XI. missum fuit Missale in Sinicam linguam conversum, eoque utendi facultatem petiit P. Philippus Coupletus Procurator Generalis Missionum apud Sinas. Verum ne sic quidem celebrandorum vulgari Sinarum lingua Mysteriorum facultas impetrari potuit. Unde idem Coupletus super ejus usus utilitate dissertationem scripsit, cujus præcipua momenta Bollandiani in Propyleum Maii compegerunt.

Concludendum igitur, constantem disciplinam esse, ne Missæ Idioma mutetur. Est autem Apostolicæ Sedis in recenti populorum conversione ad Fidem permittere,vel prohibere Vernaculæ linguæ usum in Divinis Officiis: quamvis illa magis cuperet, ut ex recens conversis nonnulli Latinis litteris erudiantur, quam facultas concedatur adhibendi in Missæ celebratione Vulgarem linguam, veluti S. Otho Bambergensis Episcopus iis, quos novissime ad Fidem converterat, insinuabat apud Surium.

Concludendum item est,a veritate prorsus aliena esse,quæ temere Petrus Suavis, & Courayer contra Concilium Tridentinum, quasi obscurum, & cum decreto Joannis VIII. pugnans in medium protulerunt, cujus ponderis, & illa antonomya perspicitur, quam inter hujus Papæ, & S. Gregorii VII. edicta se invenisse arbitrantur. Ac ut de perverso hominum istorum vitæ instituto, partiumque studio taceam, abunde nobis rationes supra allatæ ad evertenda eorum dicta sufficiunt. Non enim Concilium Tridentinum alium anathemate feriit, quam qui effricta fronte contenderet *lingua tantum vulgari Missam celebrari debere*, contrariumque nefas esse. Unde neque synodus hæc, neque Gregorii VII. Epistolæ indulto Joannis VIII. adversantur, qui certæ cuidam Genti justis, ac validis rationibus

nibus permotus in celebrandis Missis sermone uti Vernaculo concessit: quum Ecclesiæ jus amplissimum competat pro rerum circumstantiis, & antea permissa vetare & vetita permittere, si communis Fidelium aut utilitas, aut periculum id expetat.

Frustra etiam adversus hactenus dicta quidam obiiciunt *cap.4. Epist.2. ad Corinth.*. Nam D. Paulus ibi solum exigit, ut qui donum linguarum obtinuissent, ea lingua populo prædicarent, quæ omnibus Audientibus communis esset; nec vana, & inani ostentatione diversorum Idiomatum gratiam jactitarent. Ultimo demum solide Renaudotius monet, perperam nobis latinæ Linguæ usum a Protestantibus exprobrari; quum Coptica etiam lingua, qua Orientales in suis Liturgiis utuntur, a longe paucioribus inter illos, quam apud nos Latina intelligatur.

EXERCITATIO II.

De Tempore, Apparatu, & Forma, quibus Missa celebrari incæpit (ex Instit. 21.)

PRiori absoluta quæstione, recta methodus postulat, ut investigemus, quo tempore, quo apparatu, & qua forma Missæ Sacrificium inchoaverit. Et quidem quod ad primum attinet, ex Evangelio constat, & a Concilio Tridentino confirmatur, Christum per hæc verba: *hoc facite in meam commemorationem*, in ultima cœna non modo Missam, verum etiam Sacerdotii ordinem instituisse. Quæritur itaque solum, quonam tempore Apostoli Divino præcepto obtemperantes incruentum Sacrificium primum obtulerint? Toto post Christi mortem triduo oblatum fuisse negat communis Doctorum opinio. De sequenti vero tempore duplex occurrit sententia: una P. Theophili Raynaudi, quæ affirmat, Apostolos, revocato ad vitam Domino, incredibili voluptate perfusos, statim primum Deo obtulisse Sacrificium. Altera Cardinalis Bonæ, quæ primum Sacrificium ad Pentecosten usque fuisse prorogatum existimat. Huic sententiæ favere videtur SS. D. N. BENEDICTUS XIV., & merito, quia cum illa optime congruit Sacrarum Literarum auctoritas. Nam ante illapsum Paraclitum in cœnaculo coacti describuntur Apostoli: *perseverantes unanimiter in oratione*: completis vero Pentecostes diebus *perseverantes* dicuntur *in communicatione fractionis panis, & orationibus*. Quod ad primum Missæ Apparatum spectat; quidquid de S. Pauli *penula* disceptetur, utrum sacra vestis, an volumen sacræ legis fuerit: illud affirmamus, quod licet non eadem pompa, eademque magnificentia, qua posterioribus Ecclesiæ seculis, sancta mysteria celebrata fuerint; Apostolos tamen super altare rem Divinam fecisse, ut ex verbis S. Pauli patet: *habemus Altare, de quo edere non habent potestatem, qui tabernaculo deserviunt*. Affirmamus

mus etiam, eos ad imitationem Christi, calice usos fuisse, & patena, uti ex antiquissimorum librorum testimonio liquet, cujusmodi est liturgia, quæ S. Jacobo tribuitur. Dicimus tandem esse veritati maxime consentaneum, quod Apostoli sacrum facientes indumenta a communi usu remota assumpserint. Id enim & rei dignitati maxime convenit, & Judæorum, Ethnicorumque exemplis ante oculos propositis suadebatur. Quare S. Hieronymus quasi ex Apostolica traditione declarat: *Habere religionem Divinam alterum habitum in ministerio Altaris, alterum usu, vitaque communi*.

De prima Missæ Forma longe major est inter Auctores disceptatio. Aliqui solam Dominicam orationem in sacra oblatione ab Apostolis fuisse adhibitam arbitrantur. Alii ne hanc quidem ab Apostolis fuisse recitatam, sed a Gregorio fuisse primum adscitam contendunt. Secundæ hujus sententiæ falsitas patet, non modo ex eo, quod orationis Dominicæ mentio in pluribus liturgiis, ac Patribus S. Gregorio longe antiquioribus occurrat, verum etiam ex ipso S. Gregorio, qui libro 7. epist. 64. scribit: *Orationem Dominicam iccirco post precem dicimus, quia mos Apostolorum fuit, ut ad ipsam solummodo orationem oblationis hostiam consecrarent*. Prima vero sententia, licet multos, præsertim inter Heterodoxos, habeat sectatores, non tamen tam firmis fulcita videtur argumentis, ut in suas nos pertrahat partes. Pluribus enim non contemnendis rationibus freti putamus, a primis etiam Ecclesiæ incunabulis in Mysteriorum celebratione orationem Dominicam cum certis quibusdam precibus fuisse conjunctam. Sic S. Paulus suis in epistolis Fideles versari jubet in Psalmis, Hymnis, canticis, & precationibus. Sic S. Justinus Martyr *Apol.* 2. innuit in Christianis conventibus Apostolorum, & Prophetarum scripta legi, dein ab Episcopo concionem haberi consuevisse: Inde vero Sacerdotem accepto Pane, & Calice æterno Patri Sacrificium nomine Filii, & Spiritus Sancti obtulisse, multumque temporis in agendis gratiis, & precationibus consumpsisse. Accedit, quod vix concipi queat, qua ratione tam multæ, tamque parum a se differentes Liturgiæ in diversissimis, remotissimisque regionibus tam subito efformari potuerint, nisi ex originem suam ab ipsa Apostolorum ætate repeterent; a quibus videlicet perpetua traditione deductæ in certam posthac formam secundum cujusque populi, & linguæ genium, & Antistitum solertiam congestæ fuerint. Neque huic sententiæ obstant S. Gregorii verba superius allata: nam præterquam, quod non infimæ auctoritatis viri vocem illam *solummodo*, ex oscitantia Librariorum interjectam suspicantur; admissa etiam textus illius sinceritate, rem accuratius consideranti patet, vocem *solummodo* non esse aliarum precum exclusivam, sed id significare, oblationis hostiam nunquam consecrari, nisi solummodo, quum etiam oratio Dominica recitatur; seu, quod idem est, ad oblationem faciendam necessariam esse orationem Dominicam.

EXER-

EXERCITATIO III.

De Loco Sacrificii, & Templo, ejusque Consecratione (ex tom. 9. l. 1. c. 1.)

GEneratim loquendo, Sacrificium Missæ in Templis ab Episcopo, ad quem solum Consecrationis auctoritas spectat, consecratis, vel ab ipso, aut a simplici Sacerdote ejusdem jussu benedictis, vel in privatarum etiam ædium sacellis, accedente legitima facultate, est celebrandum. An autem etiam extra illa loca celebrari possit, alibi expendemus.

Apostolorum ætate duo occurrunt textus, qui de Sacrificii loco aliquid nobis indicare videntur. Unus *act.* 20. ubi de conventu in tertia Domus contignatione ad *frangendum panem* habito scribitur. Alter 1. *ad Corinth.* 11., ubi Corinthii arguuntur, quod neglectis pauperibus opipare non domi, sed in cœtibus,ac latis secum dapibus vescerentur, & Ecclesiam Dei contemnerent. Verum licet quispiam ex primo loco Missam in tertia domus contignatione celebratam, ex altero autem jam tunc publica extitisse Templa arguere posset; tuto tamen id affirmari nequit; quum primus necessitati innitatur; In secundo autem verba *Ecclesia Dei* a gravissimis viris non pro domo, sed pro cœtu Fidelium accipiantur.

Quærenda igitur subsidia in hanc quæstionem ex fastis Ecclesiasticis, e quibus, ut Baronius adnotat ad A. C. 57., edocemur, ab ipsis Ecclesiæ primordiis complura fuisse templa, in quibus Missa celebrari consuevit; quæque *Dominicum*, *Domus Dei*, *Basilica*, *Memoria*, *Martyrium*, *Titulus* appellabantur. Sævientibus dein persequutionibus, si in Templo celebrandi copia non daretur, nullus ferme non erat Locus, in quo Sacra Mysteria non peragerentur: quo spectant verba Dionysii Alexandrini apud Eusebium *lib.* 7. *Hist. Eccles. cap.* 22. *Quivis locus . . . ager, inquam, solitudo, Navis, Stabulum, Carcer ad Sacros conventus peragendos fuit*. In actis S. Saturnini, & Sociorum Martyrum Dominicum, & Collectæ in privatis domibus celebratæ dicuntur. Porro *Sacros Conventus peragere, collectas, & Dominicum celebrare* sunt dicendi modi illius ætatis, qui ad Missæ Sacrificium referuntur. Romæ autem, dum persequutio vehementius sæviebat in arenariis Criptis sacra peragebantur, convenientibus illuc Fidelibus, ut Sacrificii absque persequutorum metu participes efficerentur. In carceribus etiam Mysteria olim oblata fuere, ut ex S. Cypriani Epistola 5. ad Presbyteros, & Diaconos eruitur.

Hinc constans viguit disciplina, ut in Templis, nisi necessitas contrarium præciperet,incruentum Sacrificium Divino Numini exhiberetur, luculenter id tradente S.Basilio *lib. de Bapt. c.* 8., & Cyrillo Alexand. lib. adversus Antropomorphitas *cap.* 12.. Quinimo in Templis consecratis id fieri oportuit: quapropter S. Athanasius in Apologia ad Constantium totus est in diluendo crimine sibi impacto, quod in Templo nondum consecrato

crato ſacram ſynaxim habuerit. Cum vero aliqua ſolennis ſacrarum Reliquiarum fieret tranſlatio, tunc propter affluentem populi multitudinem, quam Eccleſiæ ambitus continere non poterat, in patenti campo Sacrificium ſæpe peractum fuit, uti ſcriptorum veterum auctoritate probat Martene *lib. 1. de Eccleſ. Rit. cap. 3. art. 5. num. XI.*

Quamquam autem uſus hic celebrandi in Templis conſecratis communiter ſervaretur, multi tamen antiqui Patres, ut refert Card. Bona *lib. 1. rer. Liturg. cap. 19. num. 30.*, & nos ſuperius innuimus, ſiqua pietatis, vel neceſſitatis ratio urgeret, in locis etiam non conſecratis Sacrificia facere non dubitarunt.

Ritus conſecrandi Templa ex veteri in novum Teſtamentum Apoſtolica inſtitutione traductus eſt, & adumbratus per Altaris ſanctificationem a Moyſe, & per Templi dedicationem a Salomone. S. Evariſtus quoſdam ritus addidit: Euſebius *Hiſt. Eccleſ. lib. 10.* conſecrationis uſum diu quidem jam introductum, ſed Tyrannorum metu, diſperſiſque perſequutionum crudelitate Fidelium cœtibus intermiſſum, pace per Conſtantinum Eccleſiæ reddita revocatum fuiſſe affirmat. Hujus conſecrationis rationem reddunt Theologi, videlicet locum eſſe oportere accommodatum miniſterio, cui ſit deſtinatus. Quare per ſummam injuriam, ac temeritatem Calvinus hunc ſacrum ritum contemnit, cum & veteris Legis auctoritate, & perpetua Eccleſiæ conſuetudine, & celebrandi Myſterii majeſtate confirmetur, & commendetur. Ut autem ad poſteriora deſcendamus ſecula, medii ævi temporibus eadem, ac primis diſciplina viguit, ut ſcilicet in Templis Miſſa celebraretur. Pauli III. dein Pontificatu ſtatutum fuit, ne in privatarum ædium Sacellis Sacra peragerentur, niſi obtenta facultate a Summo Pontifice: Eccleſia enim non ejuſmodi Sacellorum uſum, ſed abuſum improbat, veluti ſi quis in iis Oratoriis Sacras illas ceremonias peragi poſtulet, quæ in Templis ſunt peragendæ, aut Miſſas in Solennitate Paſchatis, Nativitatis, aliiſque diebus celebrari, quibus Miſſas ibidem haberi, tum Agathenſi, & Aurelianenſi ſynodo, tum modernis etiam Conſtitutionibus prohibetur.

Ceterum non inficiamur, antiquiſſimis etiam temporibus facultatem conceſſam fuiſſe in privatis Sacellis Divina obeundi, ut præter alios teſtatur S. Gregorius *lib. 5. Epiſt. 43.*. Perperam tamen ex venerabilis Bedæ verbis, quibus conqueritur Proceres ſuo tempore ad Eccleſiam, *nonniſi orandi, & audiendi verbum cauſa* veniſſe, Hildebrandus Heterodoxus Eccleſiam Catholicam calumniandi occaſionem arripuit, quaſi ideo primores viri, de quibus Beda, in ſuis privatis Oratoriis potius, quam in Templis Miſſam audire voluiſſent, quod Sacrum Myſterium jam tum ineptiis, & ſuperſtitionibus contaminari cæperit. Verum infelix illius conjectura tam debili incumbit fulcro, ut ne refelli quidem mereatur. Quis enim dubitet, non eoſdem fuiſſe tum in privatis ædibus, tum in publicis Eccleſiis Miſſæ Sacrificium offerendi ritus?

EXER-

EXERCITATIO IV.

De Altari. (*ex t.9. l.1. c.2.*)

Altare Lapideum esse oportet, & ab Episcopo consecratum, vel saltem petra ab eodem consecrata instructum, quæ Hostiæ, & Calici recipiendis sufficiat. Altaris, ejusque consecrationis mentio etiam in lege Naturæ occurrit; nam *Gen.*28. Jacob dicitur erexisse in titulum, oleoque unxisse lapidem, quem supposuerat capiti suo: & hæc prima sacræ Unctionis reperiuntur vestigia. E veteri quoque lege ritum deduci adhibendi oleum in Templorum, atque Altarium consecrationibus, concors est Theologorum sententia.

In nova lege Altaris meminit Apostolus ad *Hebr.*13. *Habemus Altare*. Quamquam autem aliqui putent, crucem, vel Christum ibi significari, de quo nihil hic statuimus, affirmare tamen non dubitamus, disertissimam Altaris mentionem fieri in Evangelio *Matthæi cap.*5., ac in omnibus Liturgiis. Exprobrarunt quidem Gentes Christianis, nulla eos habere Altaria, neque Origenes, aliique antiquissimi Patres criminationem hanc tanquam falsam retuderunt. At nihil inde contra nos evincitur, cum de Aris illis loquerentur, super quibus falsorum Deorum simulacra colebantur. Constat deinde ex Optato Milevitano *lib. 6.* perpetuam viguisse in Ecclesia disciplinam celebrandi Missam super Altare; imo Lucianus Martyr proprio pectore in vinculis, & Theodoretus Diaconorum manibus, tanquam Altari usi fuere.

In lege veteri e terra, vel e lapide non polito Altaria fieri Deus jussit *Exod.*20. Altare autem ære obduci *Exodi* 27. præcepit. Primis vero Ecclesiæ temporibus Altaria quidem lignea fuerunt, ut ex Optato Milevitani Donatistas objurgante eruitur, neque incredibile est, Apostolos etiam in ligneis Altaribus sacra fecisse ad imitationem Salvatoris, qui, legali Cœna peracta, mensæ ligneæ assidens semetipsum in sacrificium obtulit Deo Patri. Quod certius adhuc de D. Petro affirmare licet, si traditioni, & Arringo fides habenda sit, qui in Roma sua *subterranea* ait, in templo S. Pudentianæ Altare ligneum conservari, *in quo D. Petrus, dum apud Pudentem hospitio receptus* moraretur, ut pia fert traditio, immortali Deo Sacrificium offerebat.

Subsequentibus dein persecutionum temporibus, utrum præter lignea, Christiani haberent etiam Altaria lapidea, an primus S. Silvester ligneorum usum sustulerit, controvertitur inter doctos viros. Juveninus indiscriminatim, prout nempe rerum, locorumque opportunitas ferebat, adhibita fuisse arbitratur. Quidquid de hoc sit, illud ex S. Gregorio Nysseno luculenter patet, vergente in finem seculo IV., Altaria

fuisse lapidea. Et ex libro Pontificali, aliisque vetustatis monumentis exploratissimum habemus, secundioribus Ecclesiæ rebus, Altaria quæpiam argento puro, aut fusa, aut incrustata extitisse.

Accedimus nunc ad Petram sacram, quæ ad celebrandam Missam, deficiente Altari consecrato, requiritur. Hæc in quibusdam antiquioribus Scriptoribus appellatur *Tabula Altaris*, *& Viaticum*; quod tamen in Ecclesia solum Latina usu venit; cum Petræ hujus nullus apud Orientales sit usus, sed ejus in locum pannos adhibeant eodem, quo altaria, ritu consecratos, quos *Antimensia* dicunt.

Duo tandem nobis adhuc animadvertenda supersunt; Mensam videlicet Altaris unica, vel pluribus columellis olim sustineri consuevisse, vacuo mensam inter, & pavimentum spatio interjecto, ut ex pluribus Historiæ testimoniis conjicere, & in Altaribus etiam nunc in sacris Romæ cryptis videre licet; unicum præterea antiquitus in singulis templis fuisse Altare: adjecta tamen fuisse in ambitu Ecclesiæ, Oratoria, in quibus Missa celebraretur; qui mos hodierna etiam ætate apud Græcos viget.

EXERCITATIO V.

De Altaris ornatu, ac primum de Cruce. (ex t.9. l.1. c.3. & Bull. Constit. XVII.)

DE Altaris ornatu dicendum nunc est, sine quo, Missam celebrare, aut nefas est, aut indecorum. Consistit hic in linteis mundis tribus ab Episcopo, vel ab alio facultatem habente benedictis: in Altaris Amiculo, seu pallio, cujus color Festivitati congruat; in Tabellis Secretarum; in pulvino; in duobus ad minimum Cereis; in binis Ampullis cum Pelvicula; in manutergio, & Cruce. De hac in præsenti capite nobis sermo faciendus est: cetera alibi discutiemus. Audacior circa hujus in Ecclesia stabilitum usum Verti est opinio, qui ejus originem revocat modo ad privatam quorumdam Presbyterorum devotionem, modo ad Ædituorum ignaviam, utpote qui ne Crucem ab altari nunc demere, nunc iterum referre cogerentur, ab ea amovenda destiterint; ut inde Crux cœperit esse fixus, ac permanens Altaris ornatus,

Sed Vertus non raro nimio critices amore seduci se sinit. Longe prudentius Juveninus dissertat. 5. de Sacramentis, postquam laudavit Concilii Turonensis Canonem 3. *ut Corpus Domini in Altari, non in armario, sed sub Crucis titulo componat*; addit: *Sic fert Ecclesiarum omnium consuetudo: cujus quidem cum in Conciliis, aut in Patribus initium non reperiatur, ad ipsos Apostolos juxta Augustini principia refundi debet. Decuit etiam, ut ritus, de quo agitur, obtineret; par enim est, ut Christi passio Sacerdotis Sacrificantis oculis obversetur, quam Missa ad vivum exhibet.* Huic opinioni favet S. Crucis cultus ipsi Ecclesiæ coævus; celeberrimum Constantini Magni

Magni miraculum, impositum in S.Sophiæ Templo Ciborii vertici triumphale hoc signum; innumerique alii veterum Scriptorum textus. Quare ambigi non posse videtur de veritate sententiæ, quæ veterem, imo ab ipso Apostolorum tempore deductam esse affirmat observantiam nonnisi ad Crucis conspectum Missam celebrandi: præsertim cum ipsa Ecclesia id agnoscere videatur, & sancte decreverit, in oblatione Mystica crucem necessario adesse debere. Quin concors pene est Theologorum opinio, etiam in Altari, ubi Sanctissima custoditur Eucharistia, Crucis Imaginem esse collocandam. Nam licet ille ipse adsit, cujus imago exhibetur, is tamen Fidei solum oculis, non corporis cernitur, adeoque debilis, terrenaque nostra natura non semper tam efficaciter ad passionis mysteria consideranda excitatur.

Neque officit, quod eidem tabernaculo parva Crux cum Imagine Salvatoris semper præfigatur. Hoc enim nulla ratione sufficit, ut expresse censuit congregatio SS. Rituum anno 1663. in Indice Decretorum, quem Meratus exhibuit *par.2. tom.1. num.*400. ubi hæc leguntur verba. *Crux parva cum Imagine Crucifixi posita super tabernaculum, in quo asservatur inclusum Sanctissimum Sacramentum in Altari, non est sufficiens in Missa, sed poni debet alia Crux in medio candelabrorum.*

Hinc SS. D. N. BENEDICTUS XIV. animadvertens hunc in plures Ecclesias abusum irrepsisse, ut aut sine Cruce, aut cum exigua, ac tenuissima Sacrificium offerretur; sapientissimam anno 1746. edidit Constitutionem, in qua diserte, ac severe prohibet: *Ne Missæ Sacrificium in his Altaribus celebretur,quæ careant Imagine Crucifixi,vel ipsa incommode statuatur ante Presbyterum celebrantem, vel ita tenuis & exigua sit, ut ipsius Sacerdotis, & Populi assistentis oculos pene effugiat:* Quod alienum esse a Legibus, Rubricis, & Institutis Ecclesiæ, contrarium Sacræ antiquitati, & moribus Ecclesiarum Orientalium invictis argumentis demonstrat. Inde ad alias quæstiones resolvendas descendit.

Et primo quidem Crucem non nudam, sed cum Redemptoris effigie in Altari statui debere asserit. Nam licet in Missalis rubrica sola Crux commemoretur, id tamen magis in Ceremoniali Episcoporum dilucidatur, & Crucifixus clare exprimitur. Quod etiam communi totius Ecclesiæ consuetudini consentaneum videmus.

Si vero in Altaris tabula Crucifixus vel pictus vel cælatus primum locum obtineat, Crucifixum inter candelabra ponendum minime necessarium arbitratur; ut Congregatio SS. Rituum anno 1663. respondit. Quæ itidem circa quæstionem: *An Super altare, in quo Sanctissimum Sacramentum expositum est, Crux de more collocari debeat*; in tot, tamque variis Doctorum sententiis media via procedens an. 1741. die 2. Septem. ita decrevit: ut quælibet Ecclesia morem, & institutum, quod antea servaverat, in posterum quoque retineret.

EXERCITATIO VI.

De Luminibus. (ex t. 9. l. 1. c. 3.)

AD utrumque Crucis latus Cereum in Missæ Sacrificio accendi jubet Ecclesia, quem ritum a primis Fidei Christianæ incunabulis defluxisse, affirmari potest. Quamvis enim Vertus, & Hildebrandus contendant primis tribus Ecclesiæ seculis necessitatis solum causa, & ad dispellendas tenebras Luminum usum receptum fuisse, & sub finem IV. seculi monumenta primum extare, quibus evincatur, etiam lucente die Lumina accendi consuevisse: Denique S. Gregorium hujusmodi disciplinam propagasse, & Sabinianum constituisse, ut in Templis etiam extra Sacrificii tempus perpetuus esset lampadum usus; Id tamen aut nimis argute, aut invidiose adstruxerunt. Nam licet & necessitas non paruam in adsciscendis in Ecclesiam Luminibus partem obtineat, fuerunt tamen complures aliæ causæ, videlicet ut cultus exhiberetur, ut ostenderetur lætitia, & ut instar symboli aliquid aliud significaretur, uti tum ex veteri Testamento *Exodi c.* 25. & 27. tum ex nova lege, Conciliis, Patribus, Historicisque colligitur. Sic sæpe Mysticus hic in Evangelio occurrit sermo. *Luceat lux vestra coram hominibus; lucernæ ardentes in manibus vestris &c.* Sic in Apocalypsi mystici illius Candelabri habetur descriptio. Sic in concilio Illiberitano anni 303. Canone 37. iis, qui ab immundis spiritibus vexantur, lucernas publice accendere interdicitur. Sic S. Hieronymus in libro contra Vigilantium ait: *Per totas Orientis Ecclesias, quando legendum est Evangelium, accenduntur Lumina jam sole rutilante, non utique ad fugandas tenebras: sed ad signum lætitiæ demonstrandum.* Sic Tertullianus, S. Ambrosius, S. Chrysostomus, S. Augustinus, Eusebius, inumerique alii complura adferunt, quæ ad sententiam nostram fulciendam, atque Luminum antiquissimum, eumque persæpe mysticum, usum stabiliendum egregie conferunt.

EXERCITATIO VII.

De Linteis Altaris. (ex t. 9. l. 1. c. 3.)

LInteorum, quibus Altaria tegebantur, usum fuisse antiquissimo more receptum Optatus Milevitanus testatur, & pulcherrimum habetur concilii Rhemensis decretum. *Ut mensa Christi, id est altare, ubi Corpus Domini Consecratur, ubi Sanguis ejus hauritur, ubi Sanctorum Reliquiæ reconduntur, ubi preces, & vota populi in conspectu Dei a Sacerdote offeruntur, cum omni veneratione honoretur, & mundissimis Lineis, & Pallis diligentissime cooperiatur.* Hæ numero fuerunt ternæ, & prima quidem ceteris aliquantulum

lum vilior *ſubſtratorium* appellabatur; cui duæ aliæ, *ſyndones* dictæ, ſuperimponebantur. Diſtinctas a Palla Corporali fuiſſe, Sacramentario S. Gregorii edocemur, in quo præcipitur: *pallas, quæ ſunt in ſubſtratorio, in alio vaſe lavari, in alio Corporales pallas*. Olim, qui filios ſuos in monaſterio offerebant, manum pueri involvebant in palla Altaris, ut ex Regula Sancti Benedicti cap.54. conſtat; Bona quoque ſtabilia per attactum pallæ Altaris, ſubiiciebantur Eccleſiæ. Cujus exemplum extat in donatione Tertulli in favorem montis Caſſinenſis facta: *Atque per Pallam Altaris Sancto Johanni Baptiſtæ, eidemque Patri obtulit*.

EXERCITATIO VIII.

De alio ad uſum Sacrificii ſpectante Apparatu. (ex t.9. l.1. c.6.)

Reliquus ad Sacrificium, & Altare ſpectans apparatus eſt *Amiculum*, ſeu pallium, quo anterior Aræ facies contegitur, cujus color feſtivitati, ſeu officio congruere debet. *Tabellæ* inſuper Evangelii, & Secretarum, quæ ad Sacerdotum commodum ſunt introductæ.

Pulvinar, quod medii ævi inelegantia *cuſinus* dicebatur, miſſali ſubſternitur, ac licet ſuadente utilitate uſu receptum videatur, ſunt tamen ei ſui quoque ſenſus myſtici: Sic Innocentius III. *lib.2. cap.41.* per Pulvillum deſignari ait *vitæ ſolatium, ut videlicet auditores, quaſi pro mercede laboris prædicanti ſibi neceſſaria ſubminiſtrent*; Sic juxta Hugonem cor tenerum, & ad ſuſcipienda Dei verba emollitum indicat; Sic denique juxta Rupertum *lib.1.* de Divinis officiis *pulvillum Evangelio ſubſternitur, quia videlicet ad omnia, quæ loquitur Evangelium, lex competens ſuggerit teſtimonium*.

Ampullæ binæ ad vinum, & aquam conſervandam deſtinatæ. Hæ communiter ſunt vitreæ, ut liquorum conſtet diverſitas. Si tamen e metallo quocunque conflentur, additur certum ſignum, unde hæc differentia innoteſcat. De his mox accuratius differemus.

Pulvicula, & Manutergium. Illa eſt patera ad aquam excipiendam inter lavandum; hoc vero eſt ſtrophiolum ſiccandis manibus accommodatum. De quo Ord. Rom. *antecedant duo Acolythi, & genuflexi ante eum, ideſt Epiſcopum, totum illi ſinum eodem cooperiant, ne lavans manus aqua caſulam aſpergat*.

De *Cereo* in elevatione hoſtiæ accendendo, & de *Campanula*, alibi nobis ſermocinadi locus occurret.

EXER-

EXERCITATIO IX.

De Calice. (*ex tom. 9. lib. 1. cap.4.*)

Calix aureus esse debet, vel saltem argenteus, sed intus inauratus; quod etiam de patena dicendum. Super os vero Calicis purificatorium collocatur, tum patena cum hostia, quam palla tegat, imponitur; dein Calix cum his omnibus obducto operitur velo; huic demum Bursa, in qua Corporale lineum omni ornatu destitutum contineatur, adjungitur. Quia vero Calix, & Patena Unctione Sacra ad Sacrificii usum præparantur, Episcopi consecrationem expetunt; at reliqua Unctione non indigent, adeoque satis est, si ab alio potestatem habente benedicantur.

Primum Calicis usum in Sacris a Salvatore ipso introductum ex novo Testamento tam aperte constat, ut nulla unquam de eo disceptatio fuerit instituta. Quo tamen ex metallo conflatus ille Calix fuerit; certo determinari nequit: at quæstio talis non est, ut inde multum utilitatis sperari possit.

Quanquam Apostolos, & eorum successores ligneis Calicibus usos fuisse Honorius August. afferat; Zephirinum vero Papam primo Calices aureos, & argenteos introduxisse putet; utrumque tamen incertis nititur fundamentis: De vitreis quidem Calicibus a Christianis adhibitis nullum dubium superest, ut ex S. Irenæo *lib. 1. cap.9.*, aliisque Patribus eruitur: atque horum usum ad Caroli Magni, vel S. Gregorii Turonensis ætatem in quibusdam locis retentum nonnulli existimant. Non defuerunt tamen iisdem etiam temporibus, ac ipsis persecutionum sævientibus procellis aurei, & argentei Calices, ut Sacras historias legentibus patet. Imo gemmis quoque, & picturis, boni præsertim Pastoris, ornatos in usu fuisse, Chrysostomus, & Tertullianus affirmant.

Plura olim fuerunt Calicum genera. Ex quo enim Neobaptizati Christi sanguinem sumebant, *baptismi Calix* nominabatur. Fuit etiam *Calix ministerialis*, seu scyphus, in quem adnotante ad Ordinem Rom. Mabillon, quem hic, præ Justiniano Chiapponio, in Dissertatione sua de oblatione Mysteriorum dissentiente, sequimur, vino plenum ingerebatur parum sanguinis Consecrati, quo reliquum vini Sanctificaretur, populo præbendum. Hi Calices plerumque ansati erant, ut Sacerdotes facilius, eos manutenerent, addita non raro aut argentea, aut ferruminata fistula, quæ etiam *Syphon* dicta est, ut minore effusionis periculo sanguinem populus exsorberet. Sed horum usus, contracta Comunione Calicis ad solos Sacerdotes, nunc penitus exolevit.

Advertere demum lubet Eucharistiæ distributionem sub specie panis *Communionem*, sub specie vini, *Confirmationem* appellari olim consuevisse; Armenos autem etiam nunc binis Calicibus uti, uno ad panem, altero ad vinum excipiendum.

EXER-

EXERCITATIO X.

De Vino, & Aqua. (ex institut. 77.)

VInum ex vite expressum in Sacrificio Missæ est adhibendum, ut ex illo Evangelii loco deducitur: *Non bibam amodo de hoc genimine vitis*. Olim, teste Innocentio III., optimum, generosissimumque seligebatur Vinum, ac eam ob causam a piis fidelibus certæ Ecclesiis donabantur vineæ, ut ex illis optimum Vinum fieret in Sacrificii usum, cujus curam devoti Monachi, probi Sacerdotes, & sacræ Virgines non raro suscipiebant. Imo de Sancto Venceslao Bohemiæ Rege legitur, eum propriis manibus triticum sevisse, & vinum expressisse, quibus Sacerdotes in Sacrificio uterentur. Et Ibas Edessæ Archiepiscopus in concilio Ephesino in Judicium vocatus est, *quod ad Sacrificium Altaris vinum admodum exiguum, & vitiosum, ac lutosum, & quasi eo tempore vindemiatum dedisset*. Vinum itaque tam ob Sacrificii dignitatem, quam ob Constitutiones Ecclesiasticas selectum esse debet. Si corruptum sit, & in acetum abierit, penitus ad Consecrationem est inutile; Si vero acescere solum, & corrumpi cœperit, nonnisi cum gravi Consecrantis peccato adhibetur.

Vappa, seu Lora communi Theologorum sententia in Sacrificio uti non licet, cum ob nimiam aquæ quantitatem, ad Aquæ naturam quam proxime accedat, quin imo Aqua potius odore Vini imbuta censeri debeat.

Vinum, quod *longum* nuncupatur, & ex uvis non valde expressis aqua superfusa conficitur, etiam absque criminis nota adhiberi nequit; quia vel est materia dubia, vel saltem minus pura, & decens.

Neque omphacium, seu succus uvæ immaturæ, atque acerbæ in Sacrificio valide adhibetur.

Vinum miraculosum, ut illud in Cana Galilææ, an ad Consecrationem aptum sit, disceptatur: verum curiosius forte, quam utilius.

Solum itaque Vinum ex uvis debite expressum in Sacrorum mysteriorum usum est adhibendum. Cui tamen non obest, adstruente id SS.D.N. BENEDICTO XIV. institutione 77., si tantum Aquæ admisceatur, habita tamen semper minoris quantitatis ratione, quantum communiter juxta cujusque regionis morem ad id melius decoquendum, vel conservandum admisceri solet. Mustum vero nonnisi necessitate urgente est consecrandum.

Aqua in Sacrificio admisceri Vino in calice debet. Quod ex antiqua, & perpetua Ecclesiæ praxi, SS. Patrum traditione, Conciliorum decretis, & usu hodierno certissime colligimus. Imo forte ritus hic ab ipso Salvatore, & Apostolis ad nos defluxit. Porro ut S. Justinum, S. Irenæum, innumerosque alios silentio prætereamus; quam grave momentum sen-

tentiæ huic addunt hæc Cypriani in Epist. 63. ad Cæcilium verba: *Admonitos nos scias, ut in Calice offerendo Dominica traditio servetur, neque aliud fiat a nobis, quam quod pro nobis Dominus prior fecerit, ut Calix, qui in commemoratione ejus offertur, mixtus vino offeratur*. Et postea: *Vinum mixtum declarat; id est Calicem Domini aqua, & vino mixtum prophetica voce pronuntiat, ut appareat in passione Domini id esse gestum, quod fuerat ante prædictum*.

EXERCITATIO XI.

De Patenis, & aliis ad Calicem spectantibus. (ex t. 9. l. 1. c. 5.)

Patena est Calicis operculum, in quo sacra reponitur Hostia. Licet nullam hujus mentionem faciant Evangelistæ; antiquissimus tamen ejusdem usus ex vetustissima Liturgia, quæ S. Jacobo vulgo inscribitur, & ex Pontificali, quod S. Silvestri nomen præfert, eruitur: cui Chiapponii testimonia adjungi possunt, quæ aureas Patenas gemmis, unionibusque coruscas primis etiam Christianorum Imperatorum seculis Ecclesiæ oblatas fuisse confirmant.

Inter has *ministeriales* fuerunt longe amplioris formæ, utpote, quæ distribuendæ Fidelibus Eucharistiæ inserviebant. Cum vero pius ille percipiendi in Missæ Sacrificio Dominici Corporis fervor una cum Christianorum veteri zelo tepescere cœperit, factum est, ut earum moles in hodiernam parvitatem desciverit. Majorum Patenarum meminisse videtur Gregorius Turonensis in lib. de gloria Martyrum, dum Comitem quendam Britannum Sacro hoc vase ad lavandos pedes usum fuisse ait. Vertus quoque tomo 3. pag. 167. lancis cujusdam meminit mediocris magnitudinis, quæ apud Redonenses Benedictinos asservatur. Joannes vero Pastricius de hyeroglyphicis quarundam operibus eruditissime disserit. Has nomen suum a patendo desumpsisse non ineleganter conjicitur, ejusdemque cum calicibus fuisse materiæ, vix dubitari potest; Græci *discon* appellant, magis nempe concavas, & conservandis consecrati panis fragmentis aptiores.

Linteolum, in quo Christi Corpus consecratur, & quod lineum esse debet, corporale, aut corporalis palla nuncupari solet: hoc olim patentissimum totam Altaris aream tegebat, atque nunc etiam apud Carthusianos Calicem cooperit. Unde pia illa fidelium explicatio, teste Labano, & Ildeberto Turonensium Archiepiscopo, defluxit, Calicem Christi sepulchrum; Patenam revolutum lapidem; Corporale Syndonem significare. Datur & aliud linteolum corporali & usu & forma non absimile, sed molis minoris, quod Palla appellatur, & ad tegendum Calicem adhibetur. Hoc Italis, & Germanis in usu fuisse suo jam tempore declarat Radulphus Tungrensis, atque nunc etiam quidam binas pallas adhibent, alteram Calici, alteram Hostiæ contegendæ; quod Paulus IV. Theatinis speciali beneficio concessit. Purifi-

Purificatorium est strophiolum ad abstergendum in Missa Calicem destinatum: hujus vices apud Græcos spongia obtinet. Si ejus Originem inquirere velimus, ea recentior est, ac licet ad decorem Sacrificii introductum fuisse constet, non tamen benedicitur.

Velum, quo Calix tegitur, *Peplum*, & *Sudarium* appellari solet, cujus usus perantiquus ex Canone Apostolorum 72. constat; Lineum illud olim erat, utpote quod lavaretur; nunc juxta Rubricam sericeum esse oportet; Græci more Hierosolymitanæ Ecclesiæ, qui ad universum Orientem diffusus est, tria Vela adhibent, quorum altero pateram, Calicem altero, tertio, quod aerem vocant, utrumque conteguut.

Bursa, quæ etiam pera dicitur, Theca illa est, in qua Corporale includitur. Hispanis tamen ex privilegio Pii V. Corporale extra bursam deferre concessum est.

De Ampullis jam superius quædam diximus. Hæ *Amæ* etiam, & *Amulæ* in Ordinibus Romanis, & in lib. Pontificali appellantur. Nonnulli disputant, an hæ ab hamis, & ab hamulis aspiratis differant; Quidquid de hoc sit, amularum, & amarum discrepantiam videamus: Illas eruditi arbitrantur parvula fuisse vascula, quibus vinum, & aqua in Missa ministranda continerentur, amas vero capaciora vasa excipiendis vino, & aquæ Sacrificio destinatis comparata; unde nonnulli morem hunc defluxisse putant, ut cum Pontifex, aut Cardinales in Pontificio Sacello Missam celebrant, prægrandes trullæ in mensa apponantur. Remotioribus ab hac ætate seculis Fideles in lagenis vinum offerebant, unde quod Sacerdoti, & cæteris communicandis satis esset, desumeretur, colatorio ad vinum defæcandum adhibito, cujus modi colatorium describunt Card. Bona, & Blanchinus.

EXERCITATIO XII.

De Hostia. (*ex t. 9. l. 1. c. 6.*)

Panis in Missa consecrandus ad Altare olim a Fidelibus offerebatur, qui plerumque erat ab ipso offerente subactus; sed cum hic non satis quandoque pro Sacrificii dignitate mundus esset, mos in quibusdam Ecclesiis, teste Honorio Augustodunensi, invaluit offerendi farinam, qui etiam nunc ab Armenis retinetur: munus autem ex hac farina panem consecrandum conficiendi, teste Goar, tam ab illis, quam ab universo Oriente Sacris Virginibus, devotisque Matronis demandatur; in Occidente vero Presbyteris, & Clericis, ut in Theodulphi Aurelianensis Episcopi Capitulari, aliisque monumentis legitur, munus hoc committitur. Qua in re quanta diligentia, & pietate versari oporteat, Lanfrancus in Regulis in usum ordinis S. Benedicti conscriptis edocet: recitandos videlicet in hostiis formandis Psalmos, ac per interstitia profundissimum servandum esse silentium.

 Tem-

Temporibus Humberti Cardinalis, anno videlicet 1054., hostiæ nostris grandiores erant; utpote quæ post consecrationem frangerentur ad Eucharistiam populo distribuendam. Honorius vero Augustodunensis docet, ad denarii magnitudinem redactas esse propter paucitatem eorum, qui in Missa communicarent. Ex quo coniici potest, hodiernam hostiarum magnitudinem sæculo XII., quo idem scripsit, invectam fuisse.

Ad figuram quod attinet, quadrata Græci utuntur, in cujus medio, & angulis sigillum imprimunt, in quo sunt literæ, quæ lemma hoc: *Jesus Christus vincit*, exprimunt. Armeni, quadrata relicta, rotundam adhibent. Et hæc quidem apud nos vetustissima est, ut ex decreto S. Zephirini Papæ colligitur, qui sæculo III. vixit, ubi hostiam appellat coronam, sive oblatam sphæricæ figuræ.

Utraque Ecclesia tum Occidentalis, tum Orientalis semper consuevit Crucem, vel Crucifixi imaginem hostiis imprimere, uti ostendunt Philippus Bonarota, & Goar. Baronius vero observavit, veteres Christianos non solum in panibus Eucharisticis, sed & in iis, qui quotidiano usui parabantur, Crucis signum expressisse.

EXERCITATIO XIII.

De Vestibus Sacerdotalibus generatim, & de Birretto. (ex t. 9. l. 1. c. 7. & 9.)

Quod ad Vestes Sacerdotales primis Ecclesiæ incunabulis gestatas attinet, SS.D.N. BENEDICTUS XIV. tam in XXI. suorum Edictorum, quam in aureo hoc, quem præ oculis habemus, de missæ Sacrificio Libro, eruditissime adnotavit, omnium fere Doctorum consensu valde verisimile esse, Apostolos non communibus, & quotidiano usu adhibitis, sed peculiaribus Vestibus indutos Missam celebrasse; cujus sententiæ prædecessorem habuit, præter alios multos, Cardinalem Bonam. Sunt tamen & non pauci, quos inter Budæus, & Heineccius Hæretici eminent, qui contrariam tuentur opinionem. Vis tota eorum in eo consistit, quod nullam inter Laicorum, & Ecclesiasticorum indumenta distinctionem agnoscant. Quod quidem nec nos inficiamur. Nam quamvis concedamus Vestes, quibus Sacerdotes in sacrificando utebantur, fuisse olim Clericis, Laicisque communes, asserimus tamen, Sacerdotem, cum ad altare accederet, aliam ab ea, qua domi, ac per vicos, plateasque uteretur, Albam, & Planetam assumpsisse: Id enim abunde ad testandam suam erga Sacrificium Venerationem sufficiebat. Ad hoc probandum, præter ea, quæ exer. 3. attulimus, plura documenta ex Vita S. Cæsarii, aliisque monumentis desumpta affert Thomassinus, & apud Rheginonem reperimus, cautum fuisse, ne Presbyteri in *Alba, qua in suo usu utuntur, Missas cantare præsumant*, quod etiam Leonem IV. apud Baronium decrevisse legitur. Ex

Ex quibus omnibus facile intelligitur, idem quidem fuiſſe Veſtium, quæ ad Altare, & in quotidiano uſu adhibebantur, nomen, & formam, non tamen Presbyteros iis indiſcriminatim, & promiſcue tam in Sacris, quam in Profanis functionibus uſos fuiſſe; ad quod dilucidandum depromi poteſt exemplum ex Eccleſiaſtica noſtrorum temporum hiſtoria: ubi Paulus V. Miſſionariis in Sinis degentibus facultatem conceſſit, cum in iis regionibus caput detegere indecorum ſit, Miſſæ celebrationis tempore ſe Pileolo tegendi, hac tamen adjecta conditione, ut pileolus ille non idem cum eo ſit, quem comuni uſu adhiberent.

Cum autem in Eccleſia Catholica illicitum ſit Miſſam tecto capite, niſi quis ſpeciali privilegio muniatur, celebrare; pauca de hoc, & de capitis tegmine, quo Clerici utuntur, adnotare lubet. Ac primum Birretum a *Birro* dicitur. *Birrum* eſt veſtis, qua corpus, *Birretum* pars veſtis, qua caput tegitur. Nunc Birretum appellatur pileolus ille, quo Sacerdotes tecti ad Altare accedunt. Romæ, & in pleriſque aliis Eccleſiis IX. ſeculo nullus erat Birreti uſus. Amictu enim caput obnubebant, & initio Miſſæ illum, quemadmodum nunc mendicantes Cænobitæ faciunt, in humeros rejiciebant, uti obſervant le Brun, & Vertus; apud quem Pariſii ſeculares per hyemem uſque ad ſecretas, Andegavi vero toto anni tempore uſque ad canonem caput amictu obnubunt; quem tunc rejectum ad humeros, poſt Communionem iterum retrahunt.

Porro quidquid Vertus de Birretti origine effinxerit, Eccleſiaſtici viri antiquibus pileolis in modum Camauri uſi ſunt; quibus deinde ſubſui conſuevit haud ita mollis pannus, quatuor, ut nunc apud Hiſpanos, vel tribus tantum, ut apud Italos, cuſpidibus, aut angulis prominentibus.

Diſtinctus tamen a Biretto pileolus ille eſt, quo Sacerdotes ex ſingulari Indulto in Miſſæ Sacrificio (excepto Præfationis uſque ad finem Communionis tempore) uti poſſunt. Soli Romano Pontifici, jus reſervatum eſt concedendi hoc privilegium; Quamquam ſi Sacerdos graviori afflictus morbo Miſſam celebrans caput uſque ad Præfationem Pileolo tegeret, detractumque iterum poſt communionem capiti imponeret, a peccato immunis cenſeri poſſet. Neque enim Sedem Romanam in caſu extraordinario, & in morbo minime diutino rem hanc illicitam declarare arbitrandum eſt.

EXERCITATIO XIV.

De Amictu, Alba, & Cingulo. (*ex t.9.l.1.c.7.*)

PRæmiſſa ſic generali de veſtibus Sacris notitia, ad ſpecialiorem earum diſquiſitionem deſcendimus. Harum prima apud Amalarium eſt *Amictus*, in vetuſtis libris Liturgicis *Anaboladium* nuncupatus. Hæc vox

ex Brunii opinione a verbo *amicire* deducitur; quippe collum tegit. Ejus usum seculo VIII. receptum memoratus Auctor contendit: quamdiu videlicet Ecclesiastici, & Laici collo nudo in publicum processerunt; quod a decore alienum videbatur.

In quinto ex Romanis Ordinibus a Mabillonio editis reperitur, Amictum eis temporibus super Albam poni consuevisse; idque præscribitur in antiquo Missali Vaticano apud Georgium; atque etiam nunc obtinet apud Ambrosianos, & Canonicos Lugdunenses, & Maronitas. Apud Græcos autem, qui eorum olim ritum observarunt, Amictus consuetudo penitus obsolevit. Hodie vero in Romana, & in tota fere Ecclesia Catholica ante Albam induitur; cujus ritus vestigium extat in Missali seculi II. apud Meratum. Quod autem sericeis, aureisque fimbriis ornetur, recens prorsus censenda est consuetudo.

Honorius Augustodunensis innuit, nostrum Amictum eumdem esse cum Veteris Legis Ephod, quod ob similitudinem & formæ, & usus non inutiliter adnotamus. Nam Ephod vestis erat Sacerdotalis, teste D. Hieronymo, eodemque ferme modo, ac noster Amictus collo circumponebatur: Quamquam etiam Laici illo usi sint, uti fecit David, cum arca e Domo Obededon deferretur. Designavit etiam, licet rarius, vestem illicitam, ut Ephod Miccæ, aliquando etiam victoriæ monumentum Jud. 8. v. 27.. Vide Dictionarium Biblicum Calmeti, & Panopliam Sacerd. Saussaii.

Altera Sacra Vestis est, quæ *Alba*, Camisia, *Camisus*, & *Camisile* appellatur. Itali *Camice* vocant ex voce *Camicia*, juxta Ferrarium: Græci vero *Poderem* a voce podas, ut notat Alcuinus, quæ apud ipsos *pedes* significat, ad quos hæc vestis demittitur. Albam esse lineam oportere, monet S. Gregorius, & albi coloris, ut notat S. Hieronymus: quamvis antiquitus feria sexta in Parasceve Sacerdotes veste nigra usi fuerint. Quædam Albæ manicas habent acu pictas, & pectus, humeros, & lacinias Phrygio opere variatas, cujusmodi etiam nunc in quibusdam Regularium Ecclesiis & in Sacello Pontificio adhibentur, ut observant Macrus, & Clericatus.

Sæpius autem hujus Albæ mentio occurrit, ut in actis Proconsularibus S. Cypriani apud Ruinart: *Cum se Dalmatica expoliasset in linea stetit.* Vox quippe *linea*, etsi juxta Baronium, Rocchettum significet, pro Alba tamen est accipienda; cum necdum Rocchetti usus invaluisset. Dalmatica vero, quæ a Dalmatia, unde originem suam trahit, nomen desumpsit, communis vestis erat; licet etiam a Regibus adhibita legatur: uti cernimus in Lampridio, & Julio Capitolino, & apud Baronium in notis ad Martyrologium Rom. Porro Fleury, & le Brun ostendunt, Albam olim vestem fuisse magnæ dignitatis Laicis peculiarem: ab his vero in Ecclesiasticas ceremonias transumptam, cujus primam mentionem, in Carthaginensi Synodo prope finem seculi IV. habita, reperiri, Fleury contendit.

Alba

Alba olim inferiorum etiam ordinum vestis fuit, cui deinde Superpelliceum est substitutum, ut videlicet, juxta Saussaii observationem ministri inferiores munia sua expeditius obire possint. Quæ sane lubentius amplectimur, quam invidiosam illam Verti adnotationem, quæ usum Rocchetti inde derivat, quod Presbyteros pigeret demissa usque ad talos veste per civitatem incedere.

Tertia Sacra vestis est Cingulum, *quod*, ut ait Stephanus Eduensis Episcopus. *Albam constringendo renibus coaptatur*. Et sane non circa pectus, sed circa renes circumduci debet. Illud & Baltheus, & Zona, teste S. Hyeronimo, appellatur; Vetusque ejus elucet usus ex vita S. Gregorii, in qua *Fideles ejus Baltheum osculatos* esse legimus.

EXERCITATIO XV.

De Manipulo, Stola, & Planeta. (*ex t.9.l.1.c.8.*)

QUarta vestis est Manipulus, cujus Etymologiam Vilhelmus Britto ex eo deducit, quod *ornamentum manus* significet; idemque fere est, quod Græcis *Epimanicion*. Hic sudariolo, quod Saxones *Favon* dixere, successit.

Promiscuus olim omnibus Clericis fuit hujus Sudarioli usus. Verum cum mox de ejus gestandi jure Ravennatenses inter, & Romanos controversia exorta fuisset, S. Gregorius litem hanc ita diremit; ut primis solum Ravennatensium Diaconibus,& quidem in Episcopi sui obsequio, mappularum usus concederetur.

Quo vero tempore Manipulus ad Sacerdotalem ornatum elevatus sudariolo successerit, inter Authores disceptatur. Card. Bona ex Amalario hanc substitutionem refert ad seculum x. Meratus antea factam putat: Le Brun,& Vertus ex Ivone Carnotensi ad seculum usque 11.producunt.De qua re suam quisque sententiam tueatur licet;cum in rebus tractu temporis usu receptis veræ esse possint omnium sententiæ, non quidem universim, sed quoad singulares locorum illorum consuetudines, ex quibus documenta depromuntur.

Nunc Manipulum Sacerdotes induunt ante Stolam, Episcopi vero plerumque nonnisi ad Altare, recitato *Confiteor*: quod etiam Presbyteris olim commune erat, cum solum post *Confiteor*, Planeta, quæ tunc ad terram usque demissa,& undique clausa erat, ad expeditiorem manuum usum desuper plicaretur, vel fibula subligaretur. Græci, & Maronitæ nunc duobus utuntur Manipulis.

Stola quintum inter indumenta Sacra locum obtinet. De Stola, tamquam de integra veste, sermo fit Genes.41., & 45., & Esther.6. Apud profanos scriptores vestis est muliebris, ut ex 2. Philippica Ciceronis colligitur. Longa erat, totumque tegebat corpus, ac nomen traxit ex quadam

dam fascia ad ejus vestis oram circumducta, quæ *Stola* dicebatur. Quare Card. Bona arbitratur, Stolam etiam nostram ex illa fascia nomen traxisse.

Porro Sacra Stola, *Orarium* etiam appellabatur; ut videre est in Gemma Animæ, & apud Rabanum Maurum, nomine quidem desumpto, vel ex Orario, ut putat Card. Bona, quod apud Ethnicos sudariolum significabat, & longius, quam latius erat, juxta ea, quæ refert Gregorius Turonensis; vel, ut malunt Le Brun, & Vertus, ex ora, quæ laciniam vestis significat.

Stolæ usus vetustissimus in Ecclesia perdurat, eamque Episcopi, & Presbyteri semper, & ubique gestabant, itidemque Diaconi primo Ordinationis suæ anno; ut ex vita S. Thomæ Cantuariensis a Joanne Sarisberiensi scripta, ex Concilio Moguntino an. 813. & ex vita S. Mauri, animadvertunt Mabillonius, & Ducange. Nunc solus Romanus Pontifex antiquam retinet consuetudinem, qui Stolam numquam deponit. Hæc quondam longior erat, & ad terram usque defluebat, ut ex compluribus antiquis picturis eruitur.

Sexta Sacra Vestis est Planeta, quæ dicta est etiam Casula, quia, ut inquiunt S. Isidorus, & Rabanus Maurus, *instar parvæ casæ totum hominem tegit*. Vetus quippe Planeta similis ei erat, quam nunc Græci adhibent, & brachia, manusque involvens a collo ad pedes Sacerdotem cooperiebat.

Ex hac veteri Planetæ forma consuetudo manavit, ut in elevatione Eucharistiæ Minister Planetam extollat, ne Sacerdoti genuflectenti impedimento sit, ut notant Juveninus, & Tournelius; sicuti etiam ille Ritus, ut in Quadragesima, & diebus jejunii Diaconus, & Subdiaconus in Missa solemni ministrantes, Planetam in anteriori parte plicatam adhibeant.

De veterum Planetarum forma optime scripserunt Rocca, Georgius, Meratus, & alii. Quo autem tempore hæc mutata sit, aliis examinandum relinquimus. Illud tamen addimus: olim in Basilica Lateranensi picturam extitisse, quæ seculo x. facta, Joannem XII. repræsentabat, cui Ministri Planetam imponebant utroque sub brachio apertam, & ex antica, posticaque parte in angulum desinentem; cujus Iconismum exhibet Card. Rasponus in tract. de eadem Basilica.

Nonnulli existimant, Planetam nostram originem traxisse ab ea penula, quæ, cum toga obsolevisset, in nobilium virorum usum transivit; ut videre est apud Bonarotam in observationibus ad vasa quædam vitrea. Profecto Planetam olim profanum fuisse indumentum, & Laicis commune, constat ex vita S. Gregorii, & ex Regula S. Isidori. Le Brun contendit communi desuetudine dimissam a Sacerdotibus solum in Missæ Sacrificio retentam fuisse, idque ad initium octavi seculi revocat. Sed hoc non satis exploratum videtur; cum in Concilio, vulgo Toletano IV. an. 597. præscribatur: ut Presbytero, qui in gradum suum restituendus esset, Orarium, & Planeta reddantur. Unde colligitur multo ante, Sacerdotibus Planetam in peculiarem vestem assignatam fuisse; ut erudite Bonarota observat.

EXER-

EXERCITATIO XVI.

De quinque Sacrarum Vestium Coloribus. (ex t.9. l.1. c.8.)

SAcrarum Vestium colores, in Rubrica Missalis quinque numerantur, Albus scilicet, Ruber, Viridis, Violaceus, & Niger. Ad quartum usque Ecclesiæ seculum Albus dumtaxat color est usurpatus; ut innuunt Gregorius Turonensis, Venantius Fortunatus, & S. Isidorus: Qui itidem in veteri lege unicus occurrit; neque ejus Sacerdotes aliis, quam lineis, & candidis vestibus Sacrificabant. Imo in Apocalypsi Angeli, templi ministros repræsentantes, in Albis indumentis nobis exhibentur, ut de ipsis Ethnicorum Sacrificulis taceam, qui Niveis vestibus induti Idolis suis thura cremabant, & holocausta offerebant.

Græci usque ad XIII. seculum Album, & Rubeum dumtaxat usurparunt. In Occidentali vero Ecclesia XII. seculo, Innocentio III. teste, color Albus in Confessorum, & Virginum, Rubeus in Apostolorum, & Martyrum Solemnitatibus; Niger diebus jejunii, in commemoratione Mortuorum, ac toto Adventu, & a Septuagesima ad Sabbatum Sanctum; Viridis diebus ferialibus usurpati fuere. Et de Nigro quidem plura habentur in nonnullis Romanis Ordinibus, apud Mabillonium. Violaceum non memorat Innocentius; Quoniam ejus vices Niger obibat, ac æque ater, lugubrisque habebatur; Exprimitur tamen Violaceus in Ordine Romano 15. Petri Amelii apud eumdem Mabillon.

Bocquillot quidem in tract. histor. Sac. Liturg. ex Durando scribit, quinque memoratos colores ante seculum XIII. jam introductos fuisse; Id tamen vix de toto Occidente asseri potest; cum, teste Gilberto Grimaudo, Violaceus non ita pridem apud Gallos usu introductus fuerit. Omnium horum colorum congruentias explicat Bellotte in observationibus ad ritus Ecclesiæ Laudunensis, addens, in sua Ecclesia Feria 6. in Parasceve adhiberi vestes coloris Subflavi ad denotandum, ut ille opinatur, perfidorum Judæorum erga Salvatorem odium, & ictericum veluti morbum, quo ad carpendum gloriosum Christi nomen exardescunt, & exæstuant.

EXERCITATIO XVII.

De Benedictione Sacrarum Vestium, & Vasorum. (ex Instit.21.)

ANtiquissima, & Majestati Sacræ oblationis maxime conveniens est vasorum, vestiumque ad Sacrificium necessariorum Benedictio. Hinc Consecrationem Altaris, Calicis, & patenæ cum unctione Chrismatis, certisque precibus; hinc Benedictionem Sacrarum vestium descriptam legimus in Ordine Romano; in Decreto, quod Horsmidæ Pontifici tribuitur,

& in

& in canone *vestimenta de Consecration. distinct.* 1. . Quod autem ad vetustatem originis attinet, perperam Hospinlamus Hæreticus, in suo de Dedicationum origine libro, eam ad seculum IX. reducit; cum certissima ex quarto jam seculo hujusce rei monumenta proferantur. Nam referente Sozomeno Constantini Magni tempore: *Episcopi Hierosolymam delati Ecclesiam consecrarunt, simulque ornamenta, & donaria ab Imperatore transmissa.* Quæ sane pia consuetudo ex veteri Testamento in novam Ecclesiam dimanavit, ut Innocentius III., & Cardinalis Bona arbitrantur.

Ceterum de vetustate ejusmodi consecrationum, ac Benedictionum erudite disserit Dominic. Georgius in suo de Liturgia Pontificis libro. Quærendum ergo nunc, cui hæc consecrandi, & benedicendi potestas competat? Eas, in quibus Sacra Chrismatis unctio adhibetur, communi Doctorum consensu constat, non posse ab alio, quam a solo Episcopo sua in Dioecesi peragi; controvertitur solum, an Episcopus pro Benedictione vestium, quæ Sacro Chrismate non inunguntur, simplici Sacerdoti facultatem impertiri possit? Clarissime SS. D. N. BENEDICTUS XIV. id in XXI. institutionum suarum decidit: ajens Episcopum impetrata a Romano Pontifice delegandi facultate, quæ ad quinquennium concedi solet, quoscunque Presbyteros ad has benedictiones sua in Dioecesi delegare posse: Injussu autem Sedis Apostolicæ, aut elapso quinquennio, nec impetrato novo privilegio id jus Episcopo minime competere. Atque id tam stricta significatione conclusit SS. Pontifex, ut asserat Abbates Regulares, licet Insignibus Pontificalibus uti valeant, non posse ab Episcopo, nisi expressa in privilegio eorum mentio occurrat, ad similes consecrationes, benedictionesve substitui. Neque illorum approbat sententiam, qui credunt posse Abbates etiam Clericis secularibus Ordines minores, accedente Ordinarii consensu, tradere. Concilium enim Tridentinum facultatem Abbatum ita arctis constrinxit limitibus, ut ne concedente quidem Episcopo aliis, quam Regularibus sibi subjectis, primam tonsuram, & minores Ordines conferre queant. Quod etiam de Benedictionibus intelligendum; Atque sic statuit Congregatio Concilii; Sic Alexander VII. die 27. Septembris anni 1659. qui Pontificalium usum Abbatibus decernens: *Reliqua Pontificalia*, inquit, *extra loca ipsis Abbatibus subjecta, vel pro servitio alienæ Ecclesiæ, aut in subditos pariter alienos, etiam de licentia Ordinariorum, exercere non valeant; puta, Campanarum Benedictiones, Calicum, & similium, in quibus Sacra adhibetur unctio, nec non minorum Ordinum collationes.* Si tamen Præsules Regulares pro hujusmodi Benedictionibus Apostolica Sedis privilegia obtinuerint, libere iis patrocinante Ordinario utentur.

Aliter de Episcopis Titularibus dicendum. Licet enim ægerrime defendi valeat, eos inscio Dioecesis Antistite, consecrationes, aut Benedictiones Sacrorum ornatuum peragere posse; utpote ad quas Mitræ, & Pon-

Pontificiorum insignium Solemnitas requiritur; Id tamen indubitatum est, Ordinarium, etiam non impetrato a Sacra Sede subdelegandi Indulto, proprio jure has Benedictiones titularibus Episcopis concedere posse, eo prorsus pacto, quo illis licentiam ordines conferendi tribuit: ut præclare de hoc P. Andreuccius S. J. in Tractatu suo de Episcopo titulari.

Ritus porro, & preces pro his Benedictionibus adhibendæ in Rituali, ac Missali Romano continentur; alias autem preces, aliumque Ritum inducere penitus interdicitur. Disceptant hic doctores, utrum Cingulum, Pluviale, & Tabernaculum etiam Benedictione indigeant? Negant id aliqui, quia videlicet in Canon. *Vestimenta de consecr. distinct.* 1. de Vestibus solum, inter quas Cingulum numerari nequit, mentio habetur. De Pluvialis autem benedictione nulla consuetudo existit; attamen contraria opinio verior est. Cingulum namque, aut, ut olim appellabatur, *Cinctorium* non solum tamquam necessaria Sacrarum Vestium pars consideranda est, verum etiam de ejus Benedictione in Pontificali Romano expressam mentionem invenimus. Pluviale vero inter Sacras Vestes adnumeratur, quod in Profanos usos converti nefas est, quodque etiam Romæ sacrari consuevit. In Rituali denique, ac Missali Romano Benedictio *tabernaculi, seu vasculi pro Sacra Eucharistia conservanda* clare, ac diserte continetur.

Ultimo demum advertendum est, quod non modo pro novis indumentis Benedictio necessario requiratur; sed tunc etiam cum vetustate, ac usu detrita in alios Sacros ornatus convertuntur; Ita Scriptores de re hac tractantes.

EXERCITATIO XVIII.

De Symbolica Sacrarum Vestium significatione. (ex t. 9. l. 1. c. 10.)

Differendum nunc est de Mystico sensu, quem aut pia Mater Ecclesia, aut devotæ Sanctorum virorum meditationes Sacris Vestibus adnexuerunt, ut ita mens nostra ad Divinarum rerum considerationem externis his signis elevetur, & Fideles munerum suorum iterum, iterumque admoneantur. Sic Sacerdos Amictum accipiens ait: *Impone, Domine, Capiti meo galeam salutis ad expugnandos Diabolicos incursus*. S. Bruno Episcopus Signiensis mysticas Amictus significationes his verbis comprehendit: *Amictus quidem, quo & collum stringitur, & pectus tegitur, interioris hominis castitatem designat: tegit enim cor, ne vanitates cogitet; stringit etiam collum, ne inde ad linguam transeat mendacium*. Cui adde Innocentium III. P. M.; qui per Amictum operum fortitudinem significari ait.

Sunt & aliæ significationes Amictui a viris Divino zelo animatis tributæ, quæ partim ad revocanda nobis in memoriam Redemptionis no-

ſtræ myſteria inſerviant, partim morum documentis animum noſtrum imbuant. Sic Amictus myſtice apud nonnullos ſignificat, aut Velum, quo Judæi Chriſti faciem obtexerunt, aut ſpineam Coronam, aut ipſius Divinitatem ſub humanitatis Amictu abſconditam.

Alii vero per Amictum nos admoneri ajunt, Fideles armari oportere galea ſalutis, ac confidentia in Deum, qua & hoſtes ſuos ſuperent, & in Divinis exequendis officiis corroborentur. Anctores nobis demum ſunt, ut dnm collum, humeri, & pectus Amictu conteguntur, conſideremus vocem eſſe cuſtodiendam, & Divinas dumtaxat cogitationes eſſe admittendas.

Suus quoque eſt Eccleſiæ, & Doctoribus de Alba Symbolicus ſenſus. Illa quidem in precibus agnum Myſticum nobis proponit, in quo dealbari nos oportet, converſationemque Salvatoris noſtri in terris, cujus veſtigiis nobis accurate eſt inſiſtendum. Theologi per eam officii noſtri nos admonent, quo mndo corde, candida anima, immacnlatis moribus, & inviolata juſtitia vivere jubemur. Soto denique ſub hujus indumenti figura Albam illam veſtem, qua indutum Chriſtum Jeſum Herodes irriſit, conſiderationi noſtræ proponit.

Cingulo, quo Alba colligatur, piiſſimam adjunctam habemus ſignificationem. Quare nimis ſe novitatis amore abripi ſinit Vertus, dum neglectis piis Rituum explicationibus, phyſicas dumtaxat, & naturales curioſe indagat, & adoptat rationes. Quod enim ad virtutem noſtram augendam validius incitamentum eſse poteſt, quam documentum illud, quo in Eccleſiæ precibus admonemur, *ut præcingamus lumbos noſtros Cingulo fidei, & virtute caſtitatis?* Quæ penetrantiora verba, quam illa Innocentii III. *Alba circa lumbos præcingitur*, quod nos admonere valet, *caſtitatem Sacerdotalem nullis incentivorum ſtimulis diſſolvi debere; unde ſint lumbi veſtri præcincti; in lumbis enim luxuria dominatur, debent ergo lumbi præcingi per continentiam, & ſuccingi per abſtinentiam*: Quidam denique in Cingulo Chriſtum in Horto ſune ligatum devote repræſentant.

Dum Epiſcopus ſiniſtro Subdiaconi brachio Manipulum aptat, admonitos per hoc cupit Sacerdotes, ut fructum bonorum operum colligant, & dignam pœnitentiæ meſsem faciant. Profecto Honorius in gemma animæ ait, Sacerdotem Sudarium, per quod olim ſudor, & narium ſordes extergebantur, in ſiniſtro brachio ponere; ut ſcilicet meminerit pœnitentiæ, qua quotidianorum exceſsuum labes extergitur; & per ſiniſtrum brachium intelligat, in præſenti tantum vita pœnitentiæ locum eſse. Paſſionis vero memoria hic recolitur, dum per Manipulum ad contemplanda vincula, quibus Servator columnæ flagellandus ſuit alligatus, excitamur.

Stola juxta verba, qnæ Epiſcopus profert, cum Diacono Presbyteratus Ordinem confert, ſuave Chriſti jugum ſignificat, ideſt obedientiam,

tiam, per quam ad eum statum, unde per inobedientiam primi Parentis decidimus, restituendi sumus; idcirco Sacerdotes, & Episcopos Stolam sibi imponentes a Deo Stolam immortalitatis in Adæ prævaricatione deperditam efflagitant.

Concilium Bracarense, an.675. celebratum, explicans, cur Sacerdos super utrumque humerum Stolam sibi imponat, ait: Sacerdotem virtutibus circumseptum esse debere in prosperis, & in adversis imperturbatum: quocum convenit Ivo Carnotensis addens; Cingulo Stolam alligari: *Quia virtutes virtutibus adjuvantur*, ne aliquo tentationis impulsu moveantur. Stolam autem Sacerdotes soli, sibi supra pectus in modum crucis aptant; non itidem Episcopi; quia aliunde pendentem e collo crucem deferunt, ut notat Macrus. Allegorice Stola juxta Soto illa vincula repræsentat, quibus Christus crucem bajulans constrictus est. Ex quibus Macrus infert Stolam collo circumducendam, non in humeros esse rejiciendam.

Quid per Planetam significetur, insinuat Episcopus, dum Diaconum ad Sacerdotium promovet: *Accipe vestem Sacerdotalem, per quam Charitas intelligitur*. Charitatem igitur Planeta indicat; quod eruitur etiam ex oratione, quam Sacerdos, & Episcopus Planetam induentes recitant; uti bene explicat Rabanus Maurus, & Innocentius III. adjungens Planetam non inconcinne exprimere vestem nuptialem, de qua loquitur Dominus in Evangelio, per quam quidem vestem Sancti Patres charitatem intelligunt. Huic explicationi suffragantur Suarez, Natalis Alexander, & Soto, apud quem Planeta etiam imago est vestis inconsutilis, quam Christo cruci affigendo Judæi detraxerunt.

Qui de Sacris vestibus, earumque significatione plura cupit; Quamquam præcipua complexus erudite sit SS. D. N. BENEDICTUS XIV., adire tamen potest Brunum, Torres, collationem Lucionensem 16. Josephum Vicecomitem, & Gilbertum Grimaud docte de hoc differentes. Borquillotium quoque accedat, qui tamen peculiarem sequitur sententiam, & arbitratur ab Apostolorum tempore per sexcentos annos consuetudinem perseverasse, ut in Sacris mysteriis peragendis eædem adhiberentur vestes, quæ communi usui inserviebant; Licet non inficietur, D. Hieronymi ætate, Sacerdotes ad Altare elegantioribus vestibus uti cœpisse; Id vero neque semper, neque ubique observatum contendit; testimonio præsertim vitæ S. Fulgentii sexto seculo viventis ductus, in qua legitur: *Eum, in qua Tunica dormiebat, in ipsa sacrificasse*. Verum nimium mihi postulare videtur Bocquillotius, atque audacius ex unico facto, quod justis forte, & gravibus de causis peractum est, consuetudinem validissimis testimoniis confirmatam evertere velle. Id tamen præclare Neoconversos monet, ne cum non absurdum existiment morem, quo Reges, consiliorum Præsides, Aulici, imo ipsi etiam Reformatorum Ministri particulari

veſtitu in ſolemnioribus functionibus utantur, ne inquam, Myſticis offendantur indumentis, quibus Eccleſiaſtici noſtri, ſacra facientes veſtiuntur.

EXERCITATIO XIX.

De Miniſtro, qui Sacerdoti celebranti inſervit. (*ex t. 9. l. 1. c. 11.*)

NUnc quis Sacerdoti ſacrificanti miniſter adeſse debeat, quærimus. Vicecomes ſolide probat, olim populum Miſsæ adſtantem Sacerdoti celebranti reſpondere conſueviſse. Hoc munere dein ad unum dumtaxat delato, non licet, ex Decretali *propoſuit de Fil. Presbyt.*, ſine miniſtro Miſsam celebrare. Miniſter non fœmina, ſed maſculus ſit, oportet. Quare Gelaſius I. *epiſt.* 9. ad Epiſcopos Lucaniæ acriter reprehendit conſuetudinem admittendi fœminas ad hoc miniſterium. Et in pluribus Conciliis, ac præſertim in IV. Mediolanenſi præſcribitur, ut Miniſter ſit Clericus talari veſte, & ſuperpelliceo indutus. An vero Miſsa ſine Miniſtro celebrari poſſit, alibi expendetur.

Nunc illud monebimus; in Monaſteriis quondam Miſsas ſolitarias, nullo miniſtrante, celebratas fuiſse, quod poſtea vetitum eſt; cum, ut inquit Concilium Moguntinum ſub Leone III. habitum, non eſset, cur a Sacerdote celebrante diceretur: *Dominus vobiſcum*, & *Surſum corda*. Atque hac ratione quidam tantopere ſunt commoti, ut dubitaverint, an nullo alio præter Miniſtrum præſente, Miſsa celebrari poſſit?

Verum Card. Bona ſolitariam Miſsam, accedente Sedis Apoſtolicæ Indulto, celebrari poſse affirmat, eademque ratione Sacerdotem in Miſsa nullo alio præſente dicere poſse: *Dominus vobiſcum*, & ſimilia, quæ in recitandis horis Canonicis, ait, *Venite adoremus, venite exultemus &c.* Et ante ipſum B. Petrus Damiani in Opuſculo, cui titulus: *Dominus vobiſcum*, probat, hæc verba nullo præſente dici poſse; iis enim Eccleſiam ſalutari docet.

EXERCITATIO XX.

De Preparatione Sacerdotis. (*ex t. 9. l. 1. c. 12.*)

SAcrificium facturus Sacerdos ſe manuum ablutione ad id præparat. Quod veteri etiam in lege Sacerdotibus præceptum ex *Exodi cap.* 30. perſpicimus, de quo eruditiſſime ſcripſit Lamy in ſuo opere de Tabernaculo Fœderis.

Nec tamen, ut D. Thomas 3. *p. q.* 83. *art.* 5. ait, *Eccleſia hoc ſervat tam-*

tamquam cæremoniale Veteris legis præceptum, sed quasi ab Ecclesia institutum, sicut quiddam secundum se conveniens.

Veterem vero hanc fuisse consuetudinem, ut Sacerdotes ante Missæ celebrationem manus lavent, ex his S. Joannis Chrysostomi in homilia 20. ad Populum Antiochenum verbis colligitur: *non audes illotis manibus Sacram victimam tractare, etiamsi mille necessitatibus premaris? Nec igitur illota accedas anima.* Imo ipsos Laicos nonnisi lotis manibus Templum ingressos, & in hunc usum vasa, & lavacra ante Ecclesiarum atria constituta fuisse, ex Eusebio, Paulino Nolano, aliisque constat.

Paucula nunc attingenda sunt de Psalmis a Sacerdote recitandis, antequam Sacras induat vestes; & hi quidem juxta Psalterium a Venerabili Card. Thomasio editum sunt Septem Psalmi Pœnitentiales; Dum vero vestes induit, Psalmi: *Quam amabilia*; *Benedixisti*; *Inclina Domine*; *Credidi*; Demum ad Altare; *Judica me Deus*.

Psalmorum a Sacerdote dicendorum mentio fit etiam in Missa, quam ex vetustato Codice vulgavit Flaccus Illyricus Lutheri Sectator, & Centuriatorum Magdeburgensium Antesignanus. Ubi adnotandum, impium hunc hominem putasse, Catholicam Fidem per ejus Editionem labefactatum iri; sed vehementer sua eum fefellit opinio. Nihil enim ad nostræ Fidei dogmata constabilienda ea Missa accommodatius, nihil validius; quod, cum Lutherani advertissent, exemplaribus conquirendis, & concremandis operam omnem navarunt; uti continuator Historiæ Fleury tom. 31. egregie, & accurate animadvertit.

PARS SECUNDA

DE MISSÆ PARTIBUS

EXERCITATIO XXI.

De Missæ initio. (*ex t. 9. l. 2. c. 3.*)

CUM ipsa Christi Ecclesia, pia illa consuetudo, ut ex Tertulliano habemus, enata est, ut omnium actionum nostrarum a Crucis signo ducatur initium. Quid igitur mirum, si id pariter in Sanctissima Christianorum actione, Missæ videlicet sacrificio, fieri soleat? In eo itaque Sacerdos a Crucis signo Sacra Mysteria exorditur; mox Antiphonam *Introibo*, Psalmum *Judica me Deus* cum Hymno *Gloria Patri* recitat.

Antiphonæ, quæ apud Græcos alternum cantum significat, usus a reciproca psalmorum in Ecclesia recitatione originem suam deduxit. Ea autem, quæ hic adhibetur, nihil ad Missæ initium congruentius.

Psalmus *Judica me Deus*, aliquorum, & præsertim Verti opinione, non antiquiori, quam ducentorum annorum disciplina, in Missam introductus putatur. Verum longe vetustiorem esse ejus usum compererunt ii, qui vetera monumenta diligentius excusserunt, & ut Micrologum, ac Innocentium III. prætermittamus, Missale Romanum in Vaticana conservatum, & ante 400. annos exaratum, luculentum hujusce rei testimonium exhibet. Non inficiamur quidem eum non ob omnibus recitatum fuisse, donec S. Pius Quintus, recognito Missali, ab universis dici præcepit. In Missis tamen Defunctorum, & Passionis tempore, etiam nunc omittitur, aut quia nullus hic lætitiæ demonstrandæ est locus, aut quia id vetusta primorum seculorum consuetudine invaluit. Omittitur quoque juxta liturgiam Ambrosianam; & Carthusiani, Fratres Prædicatores, ac Carmelitæ non illum, sed versus quosdam ex aliis psalmis desumptos recitant.

Hymnum *gloria Patri* quidam Flaviano Antiocheno Monacho, vel Nicænæ Synodo tribuunt. Sed antiquiorem ostendunt Athanasii, & Basilii testimonia. Quarè alii verius eum quoad primam partem ex Apostolica traditione manasse existimant. A Nicæna autem Synodo addita dici potest altera pars *sicut erat* ad Arianorum hæresim retundendam. In Galliis Concilium Vasense anno 529. habitum, & in Hispania, licet serius celebratum Concilium Toletanum IV. ejus mentionem faciunt.

Absoluto Psalmo cum *Gloria*, Sacerdos dicit *Adjutorium &c.* Minister vero

vero *Qui fecit Cælum &c.* Tum alternatim orant *Confiteor &c.* & *Misereatur &c.* ac Sacerdos populo, ac sibi *Divinam poscit indulgentiam*. Illa verò mutua confessione, & oratione, *Misereatur*, Sacerdos, & Minister, seù populus, pro quo Minister loquitur, levium peccatorum remissionem sese assecuturos, atque adeo puriori mente Deo Sacrificium oblaturos confidunt, illis Epistolæ S. Jacobi verbis innixi, *confitemini alterutrum*: & *orate pro invicem*. Porro ad illa verba Confessionis *mea culpa &c.* uterque ter sibi pectus exemplo Publicani ad designandam Cordis contritionem percutit. Contractior est Carthusianorum, & Fratrum Prædicatorum formula Confessionis; utraque tamen Deum, & Sanctos respicit: illum videlicet, ut venia obtineatur; hos, quia & ipsi in fine sæculorum, ut dicitur Matth. 19. & 1. ad Corinth. 6. Judices cum Christo sedebunt.

Hanc Peccatorum Confessionem nonnulli Pontiano Papæ tribuunt, sed perperam; cum verius dici valeat, Apostolicæ traditionis esse, ut generatim ingenua peccatorum Confessio Missam præcedat; cum ipsi VeterisTestamenti Sacerdotes antè sacrificium de criminibus dolorem elicuerint, & iniquitatum suarum se coram Domino accusaverint. Formula verò, qua nos utimur jam ab anno 1300. in usu erat, quæ etiam in 14. Ordine Rom. apud Mabillon. extat, additis pauculis his verbis: *Quia peccavi nimis cogitatione, delectatione, consensu, verbo, & opere*. Quin imo in Liturgiis S. Jacobi, & S. Marci Sacerdos sua peccata accusa, sibique, & populo veniam a Deo deprecatur. In veteri verò ritu Mozarabico nulla invenitur confessio, sed hujus loco Card. Ximenes alias orationes addidit; qua de re legi possunt Card. Bona, le Brun, Grancolas, & Meratus.

Post Confessionem Sacerdos quasdam congruas orationes è sacris Paginis deprom ptas cum Ministro recitat, inter quas est *Dominus vobiscum* ex libro Ruth deprompta, cui Minister ex Epist. D. Pauli ad Galat. 6. addit, *& cum spiritu tuo*, quod utrumque sæpius in Missæ decursu iteratur.

Denique Sacerdos adstantes ad preces excitat dicens *Oremus*, & recitat orationes *Aufer &c. & Oramus te Domine* & tum primum osculatur Altare. Osculum quippe salutatio quædam est, qua sacerdos se adhærere Christo profitetur, cui, sicuti membra capiti, conjuncti sunt Sancti, quorum Reliquiæ ibi servantur. Carthusiani verò, & Fratres Prædicatores, Osculi loco, Altare ipsum inclinato capite salutant.

Cum superius quædam de Ritu Mozarabico, & Ambrosiano attulerimus, paucis hic eos attingemus. *Mozarabicus*, Gothicus etiam appellatur, quia eo Hispaniæ Ecclesia utebatur, cum Gothi Hispanis imperitarent. Mozarabicus verò dictus est, quod Hispania ab Arabibus occupata, Christiani *Mixtarabes*, & *Mozarabes*, id est cum Arabibus mixti, nominati fuerint. Hic longo tempore in Hispania viguit, donec tandem

dem ſub Gregorio VII. abolitus evanuit, quorum omnium documenta refert Card. de Aguirre. Ne tamen ejus memoria penitus interiret, Cardinalis Ximenes Miſsale, & Divina Officia typis imprimi, Miſsamque in quodam Sacello Metropolitanæ Eccleſiæ Toleti eo ritu celebrari voluit. Quare apud nonnullas ejuſdem Diœceſis Paræcias etiam, nunc teſte Alvaro Gomezio, perſeverat.

Ambroſianus Ritus ille eſt, qui in Mediolanenſi Eccleſia adhibetur, ac olim in Bononienſi quoque, utpotè Mediolanenſi Antiſtiti ſubjecta, fuit in uſu; de quibus fusè Vicecomes tractat in ſecundo de Miſsæ Ritibus libro: ubi probat, Liturgiam hanc non fuiſse a S. Ambroſio inſtitutam, cum plures in ea reperiantur cæremoniæ ætate S. Ambroſii antiquiores, ſed ſolum emendatam, atque auctam.

EXERCITATIO XXII.

De Introitu.

SAcerdos, ſalutato Altari, ut diximus, ad ſiniſtram ejus partem ſe confert, quæ *Cornu Epiſtolæ* dicitur, ibique introitum incipit. Monet Cedrenus, olim hanc Altaris partem appellatam fuiſſe dexteram ex manu dextera Sacerdotis ad Altare converſi; ſed anno 1485. in Pontificali Romano ſtatutum fuit, ut dextera, & ſiniſtra altaris pars diceretur reſpectu ad Crucifixum habito,

Introitus, qui in Miſſali Ambroſiano *Ingreſſa*, in Mozarabico, & in Carthuſianorum, Fratrum Prædicatorum, & Carmelitarum Miſſali *Officium* dicitur, & ex Antiphona, Pſalmo, & Gloria Patri conſtat, ita appellatur, ſeu quod Miſſæ principium eſt, ſeu quia a Choro canebatur, cum Sacerdos ad Altare concederet, qui propterea Introitum non recitabat. Nunc vero illum legit tam in Miſſis privatis, ut ſuppleat, quod a Choro dicendum eſſet, quam in ſolemnibus, quia fieri poteſt, ut quæ Chorus canit, probe non intelligat.

Valſridus, Micrologus, & alii *introitum* S. Cœleſtino I. tribuunt; ſed hæc opinio omni caret fundamento, & veriſimilius Honorius, & Brunus S. Gregorium ejus fuiſſe auctorem exiſtimant. Antiphonarium quippe ipſe compoſuit, ſelectis e Pſalmorum libro Antiphonis, ex quibus Introitus, Reſponſorium, & Offertorium componuntur.

In eo Antiphonario omnes Introitus e Pſalmis deprompti ſunt, paucis exceptis, quos Durandus *Irregulares* appellat, ut ii, qui dicuntur in Nativitate, & Aſcenſione Domini; in Pentecoſte, & in feſto S. Petri Apoſtoli, ſed hi quoque e Sacra Scriptura deſumpti ſunt. Alii quidam inveniuntur, qui neque e Pſalmis, neque e Sacra Scriptura, neque ex Gregoriano Antiphonario petiti ſunt, nempe *Salve ſancta parens*; *Gaudeamus*

omnes;

omnes; *Benedicta sit Sancta Trinitas*, *& accipite jucunditatem &c.* qui desumtus est ex quarto, sed apocrypho Esdræ libro.

Olim in introitu Psalmus integer cum *Gloria Patri* recitabatur; sed a mille fere annis pauci dumtaxat ex eo versus dicuntur juxta interpretationem, quæ ante S. Hieronymi ætatem in usu erat, & a Patribus vocatur *Italica*; qua etiam nunc utuntur Ambrosiani, Mozarabes, & Clerus Basilicæ Vaticanæ. Post *Gloria Patri* repetitur antiphona; quod Carmelitæ, & quædam Ecclesiæ in Festis solemnioribus etiam tertio faciunt; Ambrosiani vero in Mortuorum Missis dumtaxat repetunt.

Romano Pontifici solemniter celebraturo, atque a Throno ad Altare accedenti tres ultimi Presbyteri Cardinales occurrunt, eumque in pectore, & in facie osculantur, de cujus, sicut & de introitus mystica significatione, vide sis Innocentium III.

EXERCITATIO XXIII.

De Invocatione Kyrie eleison. *(ex t. 9. l. 2. c. 4.)*

Sacerdos, lecto Introitu, venit ad medium Altare, & dicit *Kyrie eleison*, quæ Græca verba sunt, & significant *Domine miserere*. Hæc precatio nostris indigentiis est accommodatissima; quapropter Isaias c. 33. *Domine*, inquit, *miserere nostri*; *te enim expectavimus*. Adhibetur etiam in Liturgiis S. Jacobi, & Veterum Græcorum Patrum. Sed quis ea verba in Occidentem invexerit, non constat: id nonnulli S. Gregorio Magno tribuunt, sed falso; nam ex Concilio Vasensi anno 529. habito exploratum est, ea sexaginta ante S. Gregorium annis a Sede Apostolica, & per Italiam fuisse usurpata.

Porro a Sacerdote, & Ministro alternis vicibus ter dicitur *Kyrie eleison*, ter *Christe eleison*, & rursus ter *Kyrie eleison*; de quo S. Thomas in 3. parte quæst. 83. *Misericordia*, inquit, *petitur dicendo Kyrie eleison*, *ter quidem pro persona Patris*, *ter autem pro persona Filii*, *cum dicitur Christe eleison*, *& ter pro persona Spiritus Sancti*, *cum subditur Kyrie eleison &c.*

Olim quidem, non fuerat præfinitus *Kyrie eleison* dicendi numerus, sed, testibus Martene, & Mabillonio, toties dici consuevit, quoties Sacerdoti libuisset; quin etiam juxta Bellarminum, Bonam, Mabillonium, & alios omittebatur in Missis, quæ Litanias subsequebantur; idque prioribus Ecclesiæ seculis sæpissime contigit. Ambrosiani vero ter Kyrie eleison dicunt; videlicet post *Gloria in Excelsis* post Evangelium, & in fine Missæ.

EXERCITATIO IV.

De Hymno Gloria in Excelsis. (ex t. 9. l. 2. c. 4.)

HYmnus hic *cantatur in Festis*, ait S. Thomas, *in quibus commemoratur cælestis gloria, intermittitur autem in Officiis luctuosis, quæ ad commemorationem miseriæ pertinent*. Ejus initium ab Angelis ipsis deducitur, qui Jesu nato cecinerunt: *Gloria in Excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis*. Reliqua quis addiderit, incertum est. Tanta tamen est hujus Hymni devotio, & pulchritudo, ut, Bellarmino teste, vel ipsi Luthero probatus fuerit.

Illum Græci *Doxologiam* vocant, & nonnulli putant ab iis ad Latinos promanasse. Sed non statim in Missa dici cœptum esse, colligitur ex Concilio Toletano IV. anno 634. habito: & Gregorius Turonensis testatur in Galliis post Missam recitari consuevisse. Ferunt etiam S. Benedictum voluisse, ut in Laudibus recitaretur. In publicis vero acclamationibus cantatum fuisse, constat ex Concilio VI. Generali, ex VIII. Toletano, & ex vita Leonis III. Auctor denique Tractatus de Missa, divinisque Officiis innuit, Hymnum hunc seculo 7. in Missam fuisse invectum.

Ubi tamen ex Libro anonymo, qui *speculum Ecclesiæ* dicitur, animadvertendum, eum initio in Missis dumtaxat Nativitatis Domini usurpatum: in prima quidem Græce, in secunda vero Latine. Inde ad alias Missas propagatus legitur, ita tamen, ut Episcopus die Dominica, & solemnibus festis; Presbyteri in Paschate tantum illum recitarent.

Berno quidem Abbas Richelii, qui post ann. 1000. vivebat, miratur, cur aliis diebus festis id Presbyteris non liceret; sed ejus audaciam retundit Hugo Menardus, remittendo illum ad Missale a SS. Patribus institutum, & ab ipso Sanctissimo Gregorio recognitum. Porro paulo post Bernonis ætatem mos invaluit, ut a quovis Presbytero Hymnus ille in Missa diceretur, quod etiam nunc usu venit in omnibus Missis, exceptis sacrificiis Mortuorum, & feriarum extra tempus Paschale, nec non Dominicarum Adventus, Septuagesimæ, Sexagesimæ, Quinquagesimæ, Quadragesimæ, & Passionis temporis (si feriam 5. in Cœna Domini demas) quibus diebus luctui, & pœnitentiæ præstitutis Hymno lætitiæ pleno locus non est, & de Septuagesima quidem habetur in Can. *Hi duo* de consecr. dist. 1. De feria 5. in Cœn. Domini habetur in Can., qui sequitur. Olim ex Decretali *Consilium* de celebr. Miss. neque in Missis votivis B. Virginis adhibebatur. Nunc vero juxta Rubricas Missalis dici potest in voti-

votivis Angelorum; & B. Mariæ in Sabbato, non in aliis, nisi gravis causa urgeat. De his fuse Suarez, & Grancolas.

Verba illa: *Gratias agimus tibi propter magnam gloriam tuam* quidam interpretantur: ac si gratias illi agamus propter ejus erga nos gratiam, & misericordiam. Et merito, nam in sacris paginis gloria Dei pro ejus gratia, & misericordia sæpe accipitur.

Post Hymnum Sacerdos in signum mutuæ communionis, & pacis salutat populum dicens *Dominus vobiscum*; Episcopus vero, si dies lætitiæ sit, *Pax vobis*, quibus verbis Apostolos post resurrectionem Christus, cujus personam Episcopus exprimit, salutavit: diebus vero pænitentiæ dicit & ipse *Dominus vobiscum*, quod servat etiam in reliquis salutationibus, ut declaret, se ex numero Sacerdotum esse, ut advertit Innocentius III. Quæ quidem quam vetustæ sint, satis colligitur ex Epistola Leonis VII. sæculo x. ad Gallos, & Germanos scripta. Morem, ut Episcopus non semel tantum in salutatione Populi diceret *Pax vobis*, sed etiam in ceteris salutationibus, in quibus dicit *Dominus vobiscum*, Priscillanus invehere conabatur: Verum illum improbavit Concilium Bracarense, ut observant Garcias, Loaisa, & Tournely.

Formulam *Pax vobiscum* adhibebat Episcopus, & Diaconus in quibusdam ceremoniis extra Missam; Episcopus quidem juxta D. Chrysostomum ea utebatur, cum in Ecclesiam introiret; & Albaspinæus ex Divi Cypriani epistola 30. colligit, eamdem a Lectore usurpari consuevisse, antequam Evangelium legeret. Nunc in Orientali Ecclesia Sacerdotes juxta Liturgias Basilii, & Chrysostomi populum salutant dicentes *Pax omnibus*, ut observarunt Bona, Martene, & Meratus.

EXERCITATIO XXV.

De Orationibus. (ex t. 9. l. 2. c. 4.)

Salutato populo, & ad precandum per verbum *Oremus* excitato, Sacerdos orationes recitat, quæ in Missali Mozarabico, & in vetustis Sacramentariis apud Ven. Card. Thomasium *collectio*, & frequentius *collectæ* vocantur. Hæc vox 1. ad Cor. 16. eleemosinam significat: apud Scriptores Ecclesiasticos cœtum Fidelium ad orandum convenientium. In Missa vero ita vocatur, vel quia Sacerdos, veluti Mediator inter Deum, & homines, vota omnium colligit, vel quia brevis est oratio, quam Sacerdos super populum congregatum recitat; vel quia omnes, collectis in se animis, cogitationes, & affectus suos ad Deum elevant, ut explicat Espencæus.

Collectæ vis, & natura ad Apostolicam traditionem est referenda, ut colligitur ex Justino, & Tertulliano. Eas, quibus nunc in Missis utimur aut S. Gelasius, aut S. Gregorius composuit; Leoni II. tribuitur oratio *Deus, cujus dextera B. Petrum &c.* & altera *Deus, qui B. Petro &c.* apud Durandum: Innocentio autem III. *A cunctis &c.*

Olim unam tantum collectam dictam fuisse, ostendit Menardus; imo apud eundem Durandum in Lateranensi Ecclesia nullam, sed ejus loco *Pater noster* fuisse recitatum. Et Agrestinus S.Columbanum accusavit, quod complures orationes in Missa adhiberet, sed eum defendit Eustasius, docens nihil esse utilius precum multiplicitate. Attamen observat Martene definitum esse, ut non plures quam septem recitentur. Et Honorius errare ait eum, qui hunc numerum prætergrederetur. Macrus vero post Innocentium III. opinatur, earum numerum juxta Rubricas imparem esse oportere, mysticam hanc addens rationem, quia videlicet Ecclesia unitatem amat, quam numerus impar, utpote indivisibilis, exprimit. In Romana, & in quibusdam aliis Ecclesiis orationes olim, *Laudes* dictæ, recitabantur pro Pontifice, pro Imperatore, Rege, & Episcopo, ut ex libro Pontificali in vita Hadriani I. colligitur. Harum laudum formulas exhibent Bona, Martene, & alii.

Interdum ex Rubrica Sacerdos post *Oremus* dicit *flectamus genua*, & respondetur *Levate*. Antiquitus Diaconus utrumque canebat, interposita aliqua mora, qua populus in genua provolutus tantisper oraret. Hodie vero, ubi Diaconus primum præcinuerit, Subdiaconus statim addit *Levate*.

Nunc ad collectæ ritum intuendum progrediamur. Hæc ad Patrem tendit. Hoc etenim more Jesus orare nos docuit Matth. 6., & Missa oblationem illam repræsentat, qua Christus se Patri obtulit. Non dirigitur autem ad Trinitatem, ne, cum postea concludimus, *Per Dominum nostrum Jesum Christum Filium tuum &c.*, videamur aut Jesum putare Trinitatis Filium; aut duas in eo personas distinguere, unam scilicet in Trinitate, quam invocamus, alteram, per quam obtestamur ipsam Trinitatem. Optimum igitur visum est, ut ad personam Patris, a qua aliæ procedunt, Oratio juxta Concilium Carthaginense III. dirigeretur. Neque vero per hoc Filius, & Spiritus Sanctus excluduntur; monet enim Tertullianus, propter essentiæ unitatem in Patrem, Filium, & Spiritum S. intelligi, & cum in fine collectæ, tres personas simul vivere, & regnare dicimus, jam eas simul pariter invocamus. Perpaucæ tamen collectæ ad Filium etiam diriguntur *fortasse*, inquit Bellarminus, *ne homines crederent, non posse invocari, nisi Patrem*: & hæ concluduntur verbis: *Qui vivis, & regnas &c.*

Eæ vero, quæ ad Patrem ordinantur, obsecratione clauduntur *Per Dominum nostrum Jesum &c.* Tum quia *nullum aliud nomen datum est hominibus*

minibus, in quo oporteat nos salvos fieri: tum quod *unus mediator Dei, & hominum Deus, & homo Christus Jesus*; tum quod *per eum solum habemus accessum ad Patrem*; juxta id, quod legitur in Act. Apost.4., & 1. ad Timoth.2. & ad Rom.5.

Post collectam Minister populi nomine respondet *Amen*; de cujus vocis usu loquuntur Apostolus 1.ad Corinth.14.,Justinus Martyr,& Hieronymus. Hæc vox Hebraica est, & interdum est affirmantis, ut cum post aliquod Fidei dogma, E.G. post Symbolum, adhibetur; interdum est desiderantis, si nempe sequatur orationem, qua alicui opem a Deo imploramus; interdum denique est assentientis, ut cum adjicitur orationi, quæ aliquid respicit, quod nostrum est exequi, & perficere.

EXERCITATIO XXVI.

De Epistola. (*ex t.9.l.2.c.5.*)

AD Eucharistiæ Sacramentum, quod est Mysterium Fidei, populus disponitur juxta S. Thomam *per doctrinam Prophetarum. & Apostolorum*, quæ legitur in Epistola. Quapropter ad hunc ipsum finem instituta est Epistola, ut populus erudiatur, & ad Sacrificium præparetur.

In vetustis Codicibus Epistola dicitur Lectio *ex Apostolo*, quia etsi interdum ex aliis scripturæ libris,plerumque tamen ex Epistolis D. Pauli desumitur, & hinc Lectio nomen *Epistolæ* traxit. Judæi a lectione librorum Moysis, & Prophetarum Conventus suos exordiebantur, ut ex Actis Apost. colligitur. In novo autem Testamento S. Paulus sæpe insinuat, ut Epistolæ suæ in Ecclesia legantur. Hinc inferre licet, verosimile esse eas Epistolas tempore Missæ lectas fuisse. Quod licet Apostolus diserte non indicet, id tamen non leve opinioni nostræ fundamentum suppeditat, quod nullos alios Christianorum conventus sciamus, quam qui ad Sacram Synaxim agebantur.

Olim Eusebio teste,Episcoporum etiam,summorumque Pontificum literæ in Ecclesia legi consueverunt, præsertim quæ *Pacificæ* seu *Communicatoriæ* dicebantur, quarum commercio pax,& unitas inter Romanum Pontificem,ceterosque Episcopos servabatur,& Orthodoxi ab Hæreticis discernebantur. De qua re videantur Martene,Card.Bona,& Bencinus.

Series, & ordo Epistolarum, & Evangeliorum, quæ totius anni cursu in Ecclesia leguntur, S. Hieronymo vulgo tribuitur; Diversa tamen pro diversis liturgiis viget disciplina. In Missalibus Ambrosiano, & Mozarabico duæ Lectiones, altera e veteri, altera e novo Testamento leguntur; Et Mabillonius ex Gregorio Turonensi probat, tres olim in Gallia legi consuevisse, primam ex Prophetis, alteram ex Apostolo, tertiam ex Evangelistis. Nunc, paucis diebus exceptis, una tantum reci-

recitatur. In Missis privatis a Sacerdote Epistola legitur, in Solemnibus quidem a Subdiacono cantatur, a Sacerdote tamen etiam submissa voce dicitur. Id olim Lectores præstabant; nam in veteribus Subdiaconorum ordinationibus nihil reperitur, quod ad lectionem Epistolæ referri possit, ut ostendunt Hallier, & Morinus, & colligitur, ex Amalario, Micrologo, & Durando, quare Martene putat, seculo VIII. Subdiaconos Epistolam legere cœpisse. Hodie tamen proprium munus Subdiaconi evasit, ut ex ejusdem ordinatione apparet. Absente Subdiacono, quivis Clericus in minoribus constitutus potest Lectionem legere, sed absque manipulo juxta congregationis Rituum Rescripta apud Meratum. Post Epistolam respondetur *Deo gratias*, quam vocem vetustissimam esse, patet ex Regula S. Benedicti, & ex Augustino.

EXERCITATIO XXVII.

De Graduali. (*ex t. 9. l. 2. c. 5.*)

GRaduale, seu Antiphona, quæ post Epistolam dicitur, juxta S. Thomam *profectum vitæ* significat. Hoc autem nomen obtinuit, vel quod in Altaris gradibus caneretur, ut vult Honorius; vel quod caneretur, cum Diaconus *Ambonis* gradus Evangelium lecturus conscenderet, ut putant B. Rhenanus, & Ven. Card. Bellarminus. Responsorium etiam vocatur, vel quia Lectioni convenire, & quodammodo respondere debet, vel quod alternis cantaretur vicibus, ut innuit Rabanus.

De *Graduali* fuse scripsit Ven. Card. Thomasius. Ejus vero Auctor, vel S. Cælestinus, vel S. Gregorius fuisse fertur, qui etiam illud post Epistolam dici jussit. Sed hic difficultatem ingerit Concilium Toletanum IV. an. 633. habitum, in quo præscribitur, ut post Epistolam, nullo Responsorio interjecto, statim legatur Evangelium. Verum recte Card. Bona observat, Concilium nequaquam ceterarum Ecclesiarum ritum improbare, sed Liturgiam solum Mozarabicam, quæ tunc in Hispania vigebat, sartam, tectamque conservare voluisse.

Adnotandum interim Graduale, utpote pœnitentiæ, & doloris signum, tempore Paschali intermitti.

EXERCITATIO XXVIII.

De Alleluja, Tractu, & Sequentiis. (*ex t. 9. l. 2. c. 5.*)

POst Graduale dicitur *Alleluja*, quæ vox Hebraica significat *Laudate Dominum*, & Davidem Auctorem habet, nec alibi in veteri Testamento, quam in Psalmis, & Tobiæ XIII. reperitur. S. Joannes vero in Apoca-

Apocalypsi narrat, se audivisse Choros Angelorum in Cælo canentium *Alleluja*; quare haud immerito dicere licet, hoc Canticum in Ecclesiam e Cælo fuisse deductum. Sozomenus contendit illud Romæ quondam die *Paschæ* tantum cantari consuevisse; cujus sententiæ acrem oppugnatorem Card. Bellarminum nactus est, quamquam nec suus illi defuerit defensor Valesius. Quam inter eos litem erudita interpretatione componere, ac conciliare studuit Card. Thomasius; itaut in Paschate solum solemniter intonaretur. Ceteris vero diebus ad placitum vel diceretur, vel omitteretur.

Tanta hujus vocis fuit apud omnes veneratio, tanta sanctitas, tanta majestas; ut, S. Isidoro teste, nunquam in aliud traducta fuerit idioma; illamque S. Hyeroninus omni tempore, ab omni ætate, ab omni hominum ordine, a pueris, ab agricolis inter labores adhibitam fuisse scribat.

Omittitur vero *Alleluja* juxta Rubricas a Septuagesima ad Sabbatum Sanctum, in Missis de feria per Adventum, & in Vigiliis jejuniorum, exceptis tamen Paschatis, & Pentecostes; in quibus olim Missæ per noctem celebrabantur; eædemque erant ipsarum Festivitatum Missæ, ut observat Bellote. Lutherus probare contendit *Alleluja*, etiam per Quadragesimam, & in majori Hebdomada intonari debere; sed eum egregie refellit Bellarminus. Cur autem per id tempus omittatur, fuse differit Theophilus Raynaudus: sicuti de ejus usu medio inter Pascha, & Pentecostem tempore, ac de ejus, per Quadragesimam intermissione Albaspinæus. Omittitur denique in Festo SS. Innocentium, quod Ecclesia miserarum matrum, quæ filios suos trucidari viderunt, planctus ob oculos nostros ponat, ut advertit Amalarius. Dicitur vero in ejus Octava, & Festivitate ipsa, si in Dominicam incidat; *quia in Resurrectione Domini*, inquit Honorius, *eos Sanctis Associatos credimus*.

Tractus a trahendo dicitur: nam juxta Durandum, Bellarminum, & alios, *tractim*, & *cum asperitate vocum*, & *prolixitate verborum*, *canitur*. Dicitur a Septuagesima ad Pascha pro Alleluja, quod Tractus, ut ait Rupertus Abbas, Luctui congruat, & his diebus mortem, quæ subintravit in mundum, lugeamus

Sequentia, quæ etiam *jubilatio*, & *prosa* appellatur, ita dicitur, quia Graduale consequitur. Quatuor Sequentiis utitur Ecclesia Romana: prima est *victimæ Paschali*, die Paschatis a Roberto Francorum Rege seculo XI. juxta Durandum composita. Altera *Veni Sancte Spiritus* in Pentecoste; & hoc B. Hermanno contracto ejusdem seculi Scriptori tribuitur. Tertia *Lauda Sion*, in Festo Corporis Christi; ejusque Auctor D. Thomas dicitur. Quarta, *Dies iræ* in Missis Mortuorum, quam scripsisse existimatur Latinus Card. Ursinus, seu Fran-

Frangipani Ord. Prædicatorum, qui ann. 1294. obiit. De his fuse Le Brun, Marcus, & Perimezius, qui hujus ritus B. Notkerum S. Galli Abbatem, qui integrum volumen ejusmodi Prosarum a se compositarum congessit, introductorem fuisse putat. Alia Sequentia, *Lauda Sion Salvatoris Jesu nomen* dicitur in Festo Nominis Jesu; sed hæc apud Meratum propria est Fratrum Minorum.

EXERCITATIO XXIX.

De Reliquis Actionibus, quæ fiunt a Sacerdote in hac Missæ parte. (ex t. 9. l. 2. c. 6.)

PRæcipuæ actiones juxta Rubricas sunt Altare osculari; ad cornu Epistolæ se conferre; signo Crucis se signare, caput ad Crucem convertere, & in quibusdam verbis proferendis inclinare; in medio Altari *Kyrie*, & *Gloria* recitare, ad cornu Epistolæ redire, & in dicendis collectis manus ad humeros extollere.

Osculum Altaris; & signum Crucis superius explicuimus. Ad reliquas actiones quod attinet, olim *Gloria*, vel in medio Altari, vel in cornu Epistolæ, ut adbuc Carthusiani, & Fratres Prædicatores faciunt, pro libito dici poterat. Sed nunc in medio ad conspectum Crucis, juxta Ritum Romanum a seculo XIII. invectum, recitatur.

Olim quoque populus verbis *Dominus vobiscum* non in medio Altari, sed ut nunc a Carthusianis, Carmelitis, & Fratribus Prædicatobus fit, ad cornu Epistolæ salutabatur. Verum jam a quingentis, & amplius annis apud Le Brun Sacerdos a medio Altari ad populum conversus dicit *Dominus vobiscum*.

Septies hoc in Missa repetit, quod, annotante Innocentio III., nos admonere valet, ut explosis septem capitalibus vitiis septiformem gratiam a Deo impetremus. Porro Sacerdos ad populum se non convertit post *Confiteor*, quia totus est in anima sua expianda; nec ante Evangelium, quia in verbo Dei annunciando versatur; neque ad Præfationem, cum sublatum ad Deum animum, proximoque Sacrificio intentum habeat.

Manus ad humeros elatas tenet juxta usitatum tum in veteri, tum in novo Testamento orandi modum; quamvis olim expansis, sublatisque brachiis oraverint, ut statum Christi in Cruce extensi imitarentur, quo orandi modo plures in Romæ Cæmeteriis imagines depictæ visuntur apud Bosium, & etiam nunc Religiosi quidam ordines utuntur. Consultius vero Ecclesia existimavit, ut, ipso jam præcinente Tertulliano lib. de orat. c. 13. *cum modestia, & humilitate ... ne ipsis quidem manibus sublimius ... Sed temperate, & probe elatis collecta recitaren-*

rentur, ne veteri retenta consuetudine inconcinnis gestibus, indecoroque corporis habitui occasio detur.

Jam notum est, introitum cum reliquis usque ad Evangelium in cornu Epistolæ: *Kyrie* vero, *Gloria*, *Credo*, & ea, quæ ad substantiam pertinent sacrificii, in medio Altaris recitari. Reliquum est, ut de itu, & reditu ab una ad alteram Altaris partem verba faciamus. De quo solide observat Micrologus, inde derivatum esse, ut Sacerdos a cornu Epistolæ ad cornu Evangelii transeat, quod cum Fideles *Offertorii* tempore oblationes ad Altare deferrent, non potuisset Sacerdos eas commode in primo cornu accipere, & Evangelium legere, nisi Missale ad aliud cornu transferretur. Et Pouget hanc Micrologi observationem illustrans ait: olim in Missis solemnibus, antequam Sacerdos ad Altare ascenderet, a Subdiacono Epistolam, a Diacono Evangelium legi consuevisse: postea Sacerdotem ad Altare ascendisse, & ea quæ opus essent, posito, ut supra, libro dixisse: In Missis vero privatis institutum fuisse, ut in cornu Epistolæ legerentur, quæ in Missis solemnibus extra Altare leguntur; cætera vero omnia, ut in Solemnibus, ita & in privatis in medio Altari perficerentur. Quia vero in Missis solemnibus, post Communionem Subdiaconus in cornu Evangelii Calicem tergit, & componit, propterea Missale ad cornu Epistolæ oblationibus non impeditum refertur; atque inde idem Ritus in Missas privatas est derivatus. Postea Sacerdos iterum ad cornu Evangelii se confert, & Initium Evangelii S. Joannis legit, ubi primum Evangelium lectum fuerat. De quo non est, cur multa anxietate quæramus; nova enim ejus Evangelii ad Missam additio est, & decet, ut in eadem parte Altaris secundum Evangelium legatur, in qua primum recitatum fuit. Apud Mysticos cornu Epistolæ Hebræos, qui primi ad Evangelium vocati sunt, cornu vero Evangelii, Ethnicos significat, qui Evangelium a Judeis rejectum receperunt; reditus vero ad cornu Epistolæ futuram Hebræorum denotat conversionem.

EXERCITATIO XXX.

De Evangelio. (ex t. 9. l. 2. c. 6.)

Lecta Epistola, & iis, quæ consequuntur, Sacerdos in medio Altari, ut ad Evangelium legendum se paret, recitat Orationem *Munda cor meum*, petens a Deo, ut quemadmodum labia Isaiæ calculo mundavit ignito, ita sibi cor, & labia purificet, quo digne Sanctum annunciet Evangelium.

Postea tam in Missa privata, quam in Solemni dicit *Jube Domine benedicere*. At Diaconus Evangelium cantaturus ait *Jube Domne &c.* Sacerdos

cerdos quippe benedictionem a Deo petit, cui proprie vox *Dominus* competit: Diaconus vero illam a Sacerdote postulat, cui, utpote homini, vox diminuta *Domnus* tribuitur. Porro cum benedectio a Deo efflagitatur, gratias, quibus nobis opus est, postulamus; ab homine autem poscimus, ut Deum pro nobis oret. Videantur Du-Cange, & Macrus.

Inde Sacerdos ad cornu Evangelii se confert, & dicto *Dominus vobiscum*, secutoque Ministri responso *Et cum spiritu tuo*, pollice dexteræ symbolo Crucis librum in principio Evangelii, ac suam frontem, os, & pectus signat dicens: *Initium S. Evangelii*, si principium alicujus Evangelii legatur; vel *Sequentia &c.* si quod legendum, e corpore Evangelii sumptum sit. Libro vero Crucem imprimit; quod fit juxta Innocentium III., ut innuatur hunc Crucifixi librum esse: fronti vero, quod juxta Augustinum Crucem non erubescat: ori autem, & pectori, quod *corde credatur ad justitiam, ore autem confessio fiat ad salutem*. Tum junctis manibus, sive privatim, sive solemniter celebret, Evangelium legit. In majori Hebdomada, cum legitur historia Passionis Christi, lectioni præmittitur: *Passio Domini Nostri &c.*, & omittuntur tam *Initium*, aut *Sequentia &c.* quam prædictum Crucis signum.

Ex vetustissima consuetudine populus Evangelium stando audit, ut significet, paratum se esse ad perficienda Domini mandata, quæ in eo leguntur. Et olim ad declarandam humilitatem, obsequiumque Deo præstandum, qui baculum habebat, juxta Amalarium deponebat; Religiosi vero Equestrium ordinum, vel manum gladio admovent, vel ipsum e vagina educunt, indicantes per hoc, se paratos esse ad sanguinem pro Christi Fide fundendum. Vide Card. Bonam.

Olim in Missa Solemni Lector Evangelium legebat, quæ consuetudo etiam nunc apud Græcos viget. Postea vero id munus in Evangelii honorem Diaconis demandatum est. Consuetudo hæc Evangelium in Fidelium cœtibus legendi ab ipsis Ecclesiæ primordiis originem suam ducit; ut ex 2. ad Corinth. 8., ex vetustis Liturgiis, & ex Eusebio eruitur. Illam quoque S. Justinus ex Apostolica repetit traditione; ac licet Morinus ex Epistola S. Gregorii M. ad Joannem Episcopum Siracusanum, ubi S. Pontifex ait, Apostolos, dicta solum oratione Dominicali, Hostiam consecrasse, arguat, Evangelium per multos annos in Missa lectum non fuisse; Morinum tamen egregie refellit P. Lupus; & Card. Bona existimat, S. Gregorium, ad tempus illud respexisse, quo Evangelium nondum erat litteris commendatum.

Post illa Sacerdotis verba *Initium &c.*, vel *Sequentia*, Minister respondet *Gloria tibi Domine*, & ad finem Evangelii addit *Laus tibi*

bi Christe, quæ verba omittuntur Feria *6.* in Parasceve, quo Christus opprobriis saturatus est. Olim post Evangelium dicebatur *Amen*, quod servatur in Ritu Mozarabo, vel *Deo gratias*, ut videre est apud Alensem. Sacerdos vero submissa voce subiicit: *Per Evangelica dicta deleantur nostra delicta*, quæ vox *delicta* hic culpas veniales significat; ut notat Le Brun; ac simul osculatur principium Evangelii; quod tamen non facit in Missis mortuorum, neque coram Papa, vel Cardinali, aut Legato Apostolico, ubicumque hi sint; neque coram Patriarchis, Archiepiscopis, & Episcopis, ubi jurisdictionem habent; quibus omnibus Missale ad osculum offertur.

De hujusmodi osculo plura loquitur Jonas Episcopus Aurelianensis. Antiquitus vero non solum Sacerdos Evangeliorum librum osculabatur, sed liber ipse ad totius Cleri, populique osculum circumferebatur. Verum Honorius III. apud Meratum, & Raynaldum vetuit, ne cuiquam, etiamsi Principi, Evangelium offerretur osculandum, nisi Sacro Oleo sit perunctus.

EXERCITATIO XXXI.

De Sermone post Evangelium olim ad populum habito, & Missa Catechumenorum. (ex t. 9. l. 2. c. 5.)

IN more positum erat apud Hebræos, ut post lectionem legis, & Prophetarum sermo ad populum haberetur, ut ex S. Luca, & ex Actis Apost. colligitur. Ex Justino, & lib. 8. Constit. Apostolic.; & ex S. Cypriano constat, post Evangelium Homiliam, seu sermonem haberi consuevisse. Hoc eruditissime tractat Ferrarius. Præter sermonem vero monita quædam populo exhibebantur, scilicet ut.. *pro diversis necessitatibus preces funderent ad Dominum &c.*; ut loquitur Concilium Aurelianense apud Jvonem.

Hanc consuetudinem Galli retinent apud Pouget, & admonitionem *Prone* gallice dicunt, ex Græco *Pronaos*, hoc est ab illa Templi parte, quæ a limine ad Chorum protenta Laicos continebat. In Italia quoque Parochi, qui munus suum exequi volunt, solent Festis diebus sermonem post Evangelium ad populum habere; cum Concilium Tridentinum instructionem gregis omnibus Pastoribus serio præcipiat.

Lecto Evangelio, & sermone habito, catechumenorum Missa peracta erat. Quod ut melius intelligatur, sciendum est, publicos poenitentes a Patribus in quatuor Classes distribui. Alii *Flentes* dicebantur, qui extra Templi januam peccata sua deflebant. Alii *Audientes*, & *Prostrati*, & hi in ea Templi parte, quæ *Narthex* appellabatur, cum Energumenis, & Catechumenis morabantur; qui omnes, sermo-

ſermone habito, a Diacono dimittebantur, & abibant; ut ex Jacobo Diacono in vita S. Pelagiæ colligitur. Alii demum *conſiſtentes*, qui cum cæteris Fidelibus Miſſæ integræ aderant, non tamen Euchariſtiæ participabant. Vetuſtioribus temporibus illa dimiſſio Evangelium præcedebat; ſed Concilium Arauſicanum I. ſtatuit, id ſubſequi debere; quod confirmavit Concilium Valentinum. Omnia hæc eruditiſſime tractant Albaſpinæus, & Bocquillot.

Prior itaque illa Miſſæ pars dicebatur *Miſſa catechumenorum*, quod horum major eſſet numerus; ut obſervant Vicecomes, & Morinus. Altera pars *Miſſa Fidelium*, vel etiam *Sacramentorum* apud Juonem Carnotenſem appellatur, qui pravam ſuorum Canonicorum deſeribens diſciplinam ait: *Quia adibat Miſſam catechumenorum, ſubterfugiebat Miſſam Sacramentorum*. Et S. Cæſarius Arelatenſis addit, non ſatis eſſe, ut quis Miſſæ dicatur adfuiſſe, ſi ſanctam Lectionem audierit, ſed expectandum eſſe, donec Sacerdos Benedictionem popnlo impertierit.

EXERCITATIO XXXII.

De Symbolo. (ex t. 9. l. 2. c. 6.)

Symbolum, quidquid nonnulli apud Voſſium ſenſerint, ſignum quoddam, ſeu teſſeram ſignificat, qua Fideles ab Infidelibus ſecernerentur; ducta ſimilitudine ex militari ſigno, quo milites a transfugis diſtinguebantur, ut obſervat Rufinus; ſeu ex Syngrapha contractus, qua quiſpiam alteri obligatur; ſiquidem Chriſtianus juxta S. Petrum Chryſologum cum Deo in Baptiſmate paciſcitur.

Quatuor ſunt Symbola: *Apoſtolicum*, *Nicænum*, *Conſtantinopolitanum*, & *Athanaſianum*, quod S. Athanaſio tribuitur. *Apoſtolicum* ab Apoſtolis conditum eſſe, demonſtrat Naatalis Alexander; quamvis, teſte D. Hieronymo, non fuerit litteris commendatum, ſed voce traditum, ne in manus caderet Infidelium; adeo, ut ante Conſtantinum nullus Scriptor, ſi Tertullianum excipias, qni libro de velandis Virginibus, & altero de præſcriptionibus, quædam attigit, illud in ſua ſcripta inſeruerit.

Nicænum in Concilio Nicæno, Oſius Cordnbenſis juſſu Patrum compoſuit. *Conſtantinopolitanum* a Conſtantinopolitano ſecundo Oecumenico Concilio introductum fuit; cujus Anctor S. Gregorius Nazianzenus creditur; ut Marcus Epheſinus in Concilio Florentino contendit. Nullum vero inter hæc Symbola aliud diſcrimen intercedit, niſi quod Nicæni Patres, exorta Arii hæreſi, ampliori verborum contextu ſenſum Apoſtolicum explicuerint, Conſtantinopolitani vero Præſules ad Macedonii errores, & retnndendos, & evitandos, ac declarandam penitius Orthodoxam fidem qnædam addiderint. Ex

Ex his Symbolis in Missæ Sacrificio, statim post Evangelium recitatur illud, quod Constantinopolitani Patres congesserunt. Ac licet quidam Scholastici Magistrum sententiarum secuti Nicænum illud esse credant, id tamen non alia ratione sustineri potest, quam quod per hoc intelligatur, omne id, quod Constantinopolitanum addidit, jam in Nicæno implicite contentum fuisse.

Quæri hic posset, cur potius Constantinopolitanum, quam anteriora Symbola, ab Ecclesia adoptatum fuerit? Valfridius quidem Strabo id ex eo factum arbitratur, quod Musicæ esset accommodatissimum; sed melius Card. Bona ideo Ecclesiam hoc maluisse ait, quod in eo Orthodoxi articuli disertius explicentur; & Hæreses usque ad ea tempora ortæ profligentur.

De tempore, quo Symbolum in Missa recitari cœperit, nunc est inquirendum. In Ecclesia Romana non ante xi. sæculum contigisse, quidam pervicaciter propugnant, Abbatis Bernonis authoritate freti, qui libro *de rebus ad Missam spectantibus* cap. 2. diserte testatur, Henricum Imperatorem id a Benedicto VIII. impetrasse. Verum Romæ Symbolum ix. etiam jam sæculo post Evangelium dictum fuisse, ostendit Mabillonius, & Le Brun. Optime vero omnium Martene; qui Bernonem ita explicat, ut videlicet ille de Symboli cantu tum primum introducto, non autem de ejusdem recitatione intelligi debeat; ut ex Leonis III. collatione sub Carolo M. habita præclare confirmat.

In Hispania VI. jam sæculo Symbolum in Missa recitatum fuisse, ex Concilio Toletano III. an. 589. congregato colligitur. In Gallia autem, & in Germania IX. jam sæculo receptum viguisse, ex supra citata Leonis III. collatione elucet, & ex Valfridio Strabone eruitur.

In Oriente an. 510. hunc Ritum in Missam a Timotheo Episcopo Constantinopolitano invectum fuisse, affirmat Theodorus Lector. Nicephorus vero Callixtus id Petro Cnapæo intruso Antiochenæ Ecclesiæ Episcopo an. 471. tribuit. Daretur nobis hoc in loco conjecturandi occasio, quod, cum Cnapæus non alium ob finem Symbolum erroribus Theopaschitarum a se deformatum, Missæ addiderit, quam ut plures secum in labyrinthum perditionis abriperet; constitutum mox fuerit aut a Timotheo, aut ab alio quopiam Orthodoxo Antistite, ut genuinum, & purum ab omni errore Symbolum a Catholicis pariter Sacerdotibus in Missa recitaretur; sicque dolosus Hæretici conatus irritus redderetur. Qui deinde mos perpetuatus ab Orientali ad Occidentalem Ecclesiam promanavit.

In Missa Mozarabica idem Symbolum a Sacerdote, & Universo Clero, & Populo non post Evangelium, sed post Canonem canitur, & interim Sacerdos hostiam consecratam super Calicem tenet, quasi declaret, eadem fide, qua unitatem Dei, Trinitatem Perſona-

fonarum, & Incarnationem verbi, realem etiam Corporis, & Sanguinis Christi in Eucharistia præsentiam se credere; uti notant Mabillon, & Bellotte.

Rationem autem, cur in Missa quandoque recitetur Symbolum, quandoque intermittatur, docet S. Thomas 3. part. quæst. 83. art. 4. videlicet populus *in eo ostendit, se per fidem Christi doctrinæ* (in Evangelio jam lecto contentæ) *assentiri*, additque, illud cantari in Festis, *de quibus fit aliqua mentio in Symbolo: sicut in Festis* Christi; B. Virginis, Apostolorum, & aliis hujusmodi.

Actiones, quas Sacerdos, dum Symbolum recitat, facere debet, in Rubricis designantur. Sic ad ultima verba, *& vitam venturi sæculi*, signum Crucis a fronte ad pectus producit, ut totius fidei professio sigillo Crucis quodammodo obsignetur, uti scribit Gavantus. Rufinus vero testatur, olim signum illud fieri consuevisse ad verba *carnis Resurrectionem*, idque, quia in Symbolo, de quo Rufinus, quodque in Romana recitabatur Ecclesia, nulla erant verba de vita æterna, sed solum finiebatur per *carnis Resurrectionem*; quod tradit etiam S. Hieronymus. Hinc tamen nemo inferat, Symbolum Apostolicum vitæ æternæ articulum non complecti; hic quippe in Resurrectionis articulo continetur, ut idem Rufinus prosequitur, & D. Thomas demonstrat.

Inter alia Rubricæ præscribunt, ut Sacerdos ad ea verba: *Et Incarnatus est*, genuflectat, quod Radulpho non probari videtur. Sed Honorius hunc Ritum laudat, quo indicatur, quænam Christo, qui pro nobis Homo factus est, crucique affixus, debeatur adoratio. Eumdem a Romano Pontifice Ritum servari, scribit Petrus Amelius. Honorio suffragatur Bellotte, addens, Canonicos Lugdunenses in Choro Missæ præsentes, stantes pemanere vultu ad Orientem converso; Sacerdotem vero super Altaris gradus genua flectere, quasi Populum ad idipsum, & ad Christum secum adorandum invitet.

EXERCITATIO XXXIII.

De Offertorio. (ex t. 9. l. 2. c. 6.)

POst hæc Sacerdos populum salutat verbis *Dominus vobiscum*, & ad orandum excitat verbo *Oremus*, ac dicit *Offertorium*, quo nomine juxta Card. Bonam ea omnia continentur, quæ a Sacerdote, & a Ministris fiunt ab iis verbis *Dominus vobiscum* usque ad clausulam secretæ Orationis, cum Sacerdos elata voce dicit *Per omnia sæcula &c.*

Offertorium nomen suum ab eo traxit, quod Fideles juxta veterem consuetudinem panem, & vinum, aliaque in Sacrificii, & Sacer-

cerdotem usum offerrent. Nihil usque ad Sæculum IV. in hac oblatione recitabatur: sed in Ecclesia Carthaginensi a S. Augustini temporibus mos invaluit, ut interim versiculi ex Psalmis canerentur. Incertum vero est, utrum S. Gregorius M., an S. Cælestinus, an potius S. Eutychianus Auctores fuerint canendi antiphonam, quæ *Offertorium* dicitur.

Missa Defunctorum Offertorium habet in modum Responsorii compositum. In quo consideranda sunt verba: *Domine, libera animas omnium Fidelium Defunctorum de pœnis inferni, de profundo lacu, de ore leonis, ne absorbeat eas Tartarus, ne cadant in obscurum.* Quibus verbis Ecclesia nequaquam orat pro iis, qui perpetuis inferorum pœnis addicti sunt; neque ignorat, nunquam futurum, ut animæ Purgatorii ad Inferos dejiciantur; sicut etiam non obstat, quod 2. Machab. 12. legitur, fusas fuisse preces pro iis Hebræis, qui in prælio interfecti, deprehensi sunt habere donaria Idolis oblata, quod ex Deuteron. 7. lethale peccatum erat. Divus enim Thomas observat, eos donaria illa non falsa Religione, sed Jure belli tamquam prædam a victis abstulisse, quod veniale solum avaritiæ peccatum dici potest, adeoque licuisse pro iis orare.

Quidam contendunt, eam Antiphonam legi consuevisse, cum ægrotus animam jam jam emitteret, ac inde Ecclesiam in Missis, & funeribus mortuorum ea uti cepisse arbitrantur: retrahendo videlicet preces ad temporis punctum, quo animæ corpus reliquerunt, eo prorsus modo, quo, etsi jam a multis Sæculis Verbum Divinum carnem assumpserit, in Adventu dicit *Rorate Cæli desuper*, & similia, retrahendo preces ad tempora Prophetarum, qui Incarnationem Christi expectabant.

Medina fidenter affirmat, non esse Orationes Ecclesiæ tam subtiliter examinandas, quarum quædam multa continent minus vera, tolerantur autem, quia Fidelium pietatem nutriunt. Sed hoc merito refellit Azorius; probans Ecclesiam in illo Offertorio pœnas intelligere Purgatorii, & hoc appellare Infernum, cum uterque pœnarum locus sit: sicque orare, ut liberentur *de profundo &c.*, hoc est de carcere illo, ubi expiantur: ac petere, *ne absorbeat eas Tartarus &c.*, idest, ne diutius in illo carcere detineantur.

Petrus Præpositivus Theologus Parisiensis in sua Summa Theologica, quæ manuscripta in Bibliothecis latet, docuit, damnatorum animas suffragiis juvari, ut a pœna immunes sint usque ad universale Judicium; sed D. Thomas hanc sententiam ex Origenianis erroribus profectam omnino improbat. Vide Sermonem 1. secundi tricesimi Benedicti XIII. De eodem Offertorio plura disserit Sarnellus, & quidam Theologus Ordinis servorum B. M. V. in Tract., quem an. 1570. Bononiæ edidit.

EXER-

EXERCITATIO XXXIV.

De Oratione Suscipe, Sancte Pater; & aqua cum vino mixtione. (ex t. 9. l. 2. c. 6.)

POst Antiphonam, quæ Offertorium nominatur, quinque ad secretam usque dicuntur Orationes, videlicet: *Suscipe, Sancte Pater; Offerimus tibi; In spiritu humilitatis; Veni sanctificator;* & *Suscipe, Sancta Trinitas*. Quas Bellarminus ex silentio Vvalfridi, Amalarii, Ruperti, & Innocentii III. non admodum vetustas esse deducit.

Dicto itaque Offertorio, Sacerdos patenam capit cum Hostia, eamque sublatam tenens dicit *Suscipe &c.* orans Æternum Patrem juxta præceptum Apostoli, ut Hostiam suscipiat pro suis peccatis, & pro omnibus Fidelibus vivis, & Defunctis, ut omnes salutem æternam consequantur. Hostiam, etsi nondum consecratam, vocat *immaculatam:* Quæ verba non ad panem referenda sunt, sed ad futurum Christi Corpus, quasi diceret: *Suscipe immaculatam Hostiam, in quam panis hic est convertendus*; ut animadvertunt Card. Bona, & Pouget; postea cum patena Signum Crucis faciens, quod juxta Honorium, & Durandum Christum supra Crucem extensum, seque Patri Divino pro nobis offerentem menti nostræ proponit, Hostiam deponit, & patenam sub Corporali aliquantum tectam ad dexteram collocat.

Convertit se mox Sacerdos ad cornu Epistolæ, & Calicem Purificatorio extergit, acceptaque ampulla vinum in illum ingerit. Tum Signum Crucis (nisi celebret pro Defunctis) super aquæ ampullam effigurat dicens Orationem *Deus qui humanæ &c.*, & paullulum aquæ in Calicem infundit; & hoc quidem in Missa privata. At in Solemni Subdiaconus Calicem tergit, & Diaconus, ampulla ab ejus manu sumpta, vinum in illum infundit; tum Subdiaconus ampullam aquæ Sacerdoti ostendens dicit, *Benedicite &c.* ipse vero Signo Crucis versus eam facto dicit *Deus, qui humanæ &c.*, & Subdiaconus aquam in Calicem immittit. In Missa Romani Pontificis juxta Ordinem Rom. 15. apud Mabillonium Sacrista Calicem cum ternis Hostiis parat, unam ad Sacrificium, reliquas ad summovendam veneni suspicionem.

Multa jam innuimus superiori libro, ubi Exer. IX. De vino, & aqua ad Sacrificium adhibendis, tractavimus. Nunc accuratius quæpiam perspicienda. Quod igitur ad vini, & aquæ commixtionem attinet, non solum e Patrum Scriptis, verum etiam e Conciliis Florentino, & Tridentino, haud inverisimiliter, deducere licet, eam in ipsa Sacra Cœna, & prima Eucharistiæ institutione fuisse usurpatam. Quare etiam veteres quidam Theologi hanc commixtionem præ-

cepto

cepto Divino tribuerunt. Nunc tamen communis sententia illam ex Ecclesiastico tantum præcepto repetit, ita tamen, ut hoc ex Christi exemplo derivetur. Etenim Judæis apud Buxtorfium permissum erat in Paschali Cœna vinum aqua diluere, & Gaufredus Monachus in Epistola ad Cardinalem Episcopum Albanensem contendit, in Judæa vinum, quod robustius esset, aqua dilutum bibi consuevisse. Hinc arbitrari possumus, Christum, ut temperantiæ, & sobrietatis exemplum ederet, aquam in vinum infudisse; quod etiam iis Evangelii verbis *Hic est Calix* significari videtur. Calix enim *apud Orientales*, ait P. Lupus, *significat Vas, in quo solebat vinum ad potum misceri*. Cumque Armeni apud Georgium Cassandrum *aquam vino* non admiscerent, Joannes XXII. apud Raynaldum monuit Archiepiscopum Armenorum, id Christi exemplo minime congruere: & Sancta Congregatio de Propaganda Fide, hanc ipsam rationem inter alias attulit, cur Armenis, quibuscum agebatur de eorum cum S. Romana Ecclesia unione, non esset permittendum, ut vinum solum adhiberent.

Ipse Joachimus Hildebrandus hoc Christi exemplum admittit, & fatetur in utraque Ecclesia, tum Occidentali, tum Orientali eam commixtionem semper fuisse usurpatam; nec improbat; sed concludit apud suos sectarios esse sublatam. Quod qua ratione faciat, ille viderit.

Pater Lupus agens de Aquariorum Hæresi, qui apud S. Epiphanium *solam aquam*, & de Armenorum Hæresi, qui *solum vinum* in Missa adhibebant, videtur iis consentire, qui putant, nisi aqua cum vino misceatur, non confici Sacramentum, & errare eos, qui hanc mixtionem Ecclesiæ præceptum esse docent. Ast nos a D. Thomæ sententia minime recedimus, qui asserit, ea mixtione significari Populum Christo adunatum, & aquam, quæ de ejus latere fluxit; hæc vero ad usum Fidelium, & ad effectum Sacramenti, non ad essentiam pertinere: de quibus vide collationem 3. Lucionensem.

Apud Græcos juxta S. Basilii, & Chrysostomi Liturgias, dum ea, quæ ad Missam opus sunt, seorsim in mensa parantur, Sacerdos Lanceola panem transfigit dicens: *Unus militum Lancea latus ejus aperuit, statimque exivit sanguis, & aqua*; Et Diaconus aquam frigidam infundit in Calicem: post Consecrationem Sacerdos aquam calidam benedicit, & Diaconus in Calicem immittit. Quem Ritum Theologi quidam vel confictum, vel improbum existimarunt; sed Card. Bona illum, & dari, & improbandum non esse ostendit. Et Vice-Comes ait, per hoc mystice significari Spiritum Sanctum, qui igni comparatur, in hominum Corda, & mentem delabi. Carthusiani, Fratres Prædicatores, & Cistercienses juxta veterem consuetudinem vinum, & aquam ante Missam ad Altare infundunt; vel quod hoc

 tem-

tempus ad id putent accomodatius, vel juxta Card. Capisucchium, & illorum sententiam, qui aquam ante consecrationem in vinum mutari arbitrantur, ut plus temporis a commixtione ad Consecrationem decurrat, quo aqua in vinum, & utrumque in sanguinem convertatur.

Olim Sacerdos aquam non benedicebat, sed in modum Crucis Calici infundebat, ut videre est in Ordine Rom. apud Hittorpium, & in alio apud Chiapponum. Nunc non vinum, quod Christum Benedictione non indigentem significat, sed aquam benedicit, quæ Populum repræsentat, qui non ab omni peccato purus Benedictione opus habet. Hæc Benedictio in Missis Defunctorum omittitur, vel quod in his ne in fine quidem benedicatur, vel quod aqua animarum in purgatorio detentarum, qui Benedictione non egent, Typus exprimatur.

Notatu dignissima sunt verba *nobis per hujus aquæ, & vini Mysterium &c.* quæ in Oratione *Deus, qui humanæ substantiæ &c.* continentur, & ex S. Cypriano explicari possunt, qui ait: quod, cum per vinum Christus, per aquam vero Populus significetur: *quando aqua vino miscetur, Christo Populus adunatur, & conjungitur*, inseparabiliter quidem, dum in Fide permanserit, quemadmodum aqua vino mixta ab eo inseparabilis est.

Alii existimant, per illam commixtionem Incarnationis significari Mysterium; cum humana natura Divinæ hypostatice fuerit unita, ut innuunt subsequentia verba *ejus divinitatis esse consortes &c.* quæ ex 2. D. Petri Epistola deprompta sunt. Alii volunt intelligi, ut antea adnotavimus, aquam, & Sanguinem, quæ a latere Christi defluxerunt. Unde Ambrosiani in ea commixtione dicunt: *De latere Christi exivit Sanguis, & aqua*. Ubi tamen animadvertendum occurrit, in admixtione aquæ plus vini, quam aquæ adhibendum, ut ait Honorius III. in decretali *Perniciosus*, & Concilium Florentinum. Ex Communiori Theologorum sententia, ut plurimum tertia aquæ pars adhiberi potest.

EXERCITATIO XXXV.

De Orationibus Offerimus tibi, Domine &c., In spiritu humilitatis &c; & veni Sanctificator. (ex t. 9. l. 2. c. 6.)

Aqua in Calicem indita, atque Oratione conveniente dicta, Sacerdos in medio Altari Calicem sublatum tenens, elevatis in Cælum oculis, dicit Orationem *Offerimus &c.* qua absoluta, signum Crucis cum Calice facit, illumque deponit, ac palla tegit. Idcirco autem

tem dicit *Offerimus*, non *Offero*, quia olim juxta Ritum Romanum apud Card. Bonam, Orationem illam in Missa Solemni cum Diacono recitabat; qui Ritus in Missa privata retentus est. Sed difficultatem ingerunt verba *Calicem salutaris*, cum in Calice tunc nihil, nisi vinum contineatur; Sed advertit Card. Bellarminus, dici *Calicem salutaris*, idest Christi, qui illum instituit; ac potuisse etiam sine absurdo *Calicem salutarem* appellari, id videlicet referendo ad futuram Consecrationem, uti ad *Hostiam immaculatam* adnotavimus.

Quod Calix palla cooperiatur, omni caret Mysterio; ut post Micrologum observat Gavantus. Ex antiqua disciplina apud eumdem Micrologum in Romana Ecclesia Hostia, & Calix ita locabantur, ut lineam rectam a latere ad latus efficerent; quemadmodum Græci etiam nunc faciunt; sed ab anno 1485. juxta Le Brun, Hostia inter Sacerdotem, & Calicem recta collocari consuevit.

Superest, ut aliquid de Orationibus *in spiritu humilitatis*, & *veni Sanctificator dicamus*. Utraque vetustissima est: ac prima in Missali Mozarabico, & in omnibus aliis reperitur, & desumpta est ex Cantico trium puerorum, qui Babylone in ignem conjecti sunt. Altera dirigitur ad Spiritum S., ut ipsum Verbum *veni* declarat; nam quando Pater exoratur, non dicitur *veni*, sed *Mitte*: neque item potest intelligi de Filio, pro quo sit deprecatio; & sane in quibusdam Galliæ Ecclesiis olim dicebatur Hymnus *Veni Creator Spiritus*, vel *Veni Sancte Spiritus*. Et in Missa Mozarabica *Veni Sancte Spiritus Sanctificator*, cui consonant veteres Liturgiæ Græcæ, & Latinæ. Dirigitur autem ad Spiritum Sanctum, ut declaretur, quemadmodum Christi Corpus Spiritus S. opera in virginali B. Mariæ utero formatum fuit, ita quoque per eumdem confici super Altare.

EXERCITATIO XXXVI.

De ablutione Manuum. (ex t. 9. l. 2. c. 6.)

Dicto *Veni Sanctificator* Sacerdos ad cornu Epistolæ se confert, ac Ministro aquam fundente, extremitates pollicis, & indicis lavat dicens Psalmum *Lavabo &c.* cum Gloria Patri; sed ultimus hic versus, utpote lætitiæ indicium, omittitur in Missis Defunctorum, & a Dominica Passionis usque ad Sabbatum Sanctum; in quibus luctu, & mæstitia omnia squallent.

Ablutionis rationes geminæ sunt, quarum altera ab ipsa rei natura, altera a Symbolica significatione proficiscitur. Utramque D. Thomas 3. p. quest. 63. ar. 5. ad primum, his verbis explicat: *Primo quidem, quia aliqua pretiosa tractare non consuevimus nisi manibus, ablutis, unde*

unde indecens videtur, quod ad tantum Sacramentum aliquis accedat manibus etiam corporalibus inquinatis. Secundo, ut Dionysius (juxta ac S. Cyrillus) *dicit, extremitatum ablutio significat emundationem etiam a minimis peccatis secundum illud Joannis c. 13., qui lotus est, non indiget, nisi ut pedes lavet: & talis emundatio requiritur ab eo, qui accedit ad hoc Sacramentum.*

Olim duplex manuum fuerat ablutio, altera ante Offertorium, altera post incensum. Quæ etiam nunc in Missis cantatis retinetur. Vide Vertum Tom. 4. p. 174.

Accommodatissimus est huic actioni Psalmus *Lavabo*, & in Missali Romano integer exhibetur cohærenter ad Liturgias SS. Chrysostomi, & Basilii; quamvis in quibusdam Ecclesiis quidam dumtaxat ejus versiculi recitentur. Quærit Le Brun, quomodo Sacerdos dicat *Ego autem in innocentia mea ingressus sum*, siquidem hoc a Christiana humilitate videtur alienum. Verum statim sibi ipsi respondens subjungit, Sacerdotem simul fateri, sibi opus esse Redemptoris manu, & misericordia *redime me, & miserere mei*, neque timore peccandi carere, nisi Deus præsto sit: *Ne perdas cum impiis &c.*: quibus Christiana continetur humilitas.

EXERCITATIO XXXVII.

De Oratione Suscipe Sancta Trinitas, & Orate Fratres.
(ex t. 9. l. 2. c. 7.)

Lotis manibus, Sacerdos ad medium Altare manibus junctis redit, ubi paullulum inclinatus dicit Orationem *Suscipe S. Trinitas*. Porro manus junctæ, & Corporis inclinationes Sacerdotis humilitatem juxta S. Thomam exprimunt, & Christi obedientiam nobis commemorant.

Quam vetus sit hæc Oratio, definire non possumus; Micrologus, qui XI. sæculo vixerat, scribit, eam consuetudine introductam fuisse. Verum cum sensus, & medulla illius orationis jam in Græcis Liturgiis, & in Missalibus, ac Sacramentariis Micrologo antiquioribus reperiatur, censendum est, eam XI. sæculo fuisse vetustiorem. Apud Fratres Prædicatores contractior paullulum, & apud Carthusianos penitus extra usum est; quod ultimum indicat, eam sæculo XI. in Ecclesia Gratianopolitana, unde idem Ordo Missale accepit, necdum fuisse adhibitam. Olim Gallicana Ecclesia non offerebat disjunctim panem, & vinum, sed utrumque simul ad Orationem *Suscipe Sancta Trinitas*, quod etiam nunc apud Carmelitas, & Fratres Prædicatores obtinet. Hodiernus tamen Ritus antiquissimus est, ut ex Liturgia Ambrosiana patet.

Qui-

Quidam denique existimant, hanc Orationem antiquitus a Populo, cum panem consecrandum offerret, recitatam fuisse; & hoc more sublato, Sacerdotem eam nomine Populi dicere. Vid. Pouget Insti. Cath. l. 2.

In eadem Oratione mentio fit de Passione, Resurrectione, & Ascensione Christi, ut totum ejus exprimatur Sacrificium. Porro in Sacrificiis Judaicis victima eligebatur; offerebatur; sacrificabatur sanguine circum Altare sparso; incendebatur, ut quidquid vitii ei inesset, absumeretur; ac demum Populus partem Victimæ comedebat. Et in Lege nova in Incarnatione Victima, ideft humana Chisti natura, electa; in Nativitate oblata; in Cruce, effuso Sanguine, sacrificata; in Resurrectione, omni corruptibilitate sublata, consumpta; in Ascensione a Deo accepta; & in Pentecoste Populo communicata fuit; nam tunc Discipuli Christo fuere incorporati.

Quapropter Ecclesia Græca in hac Oratione Incarnationem, Nativitatem, Passionem, Resurrectionem, Ascensionem, & Spiritus Sancti Adventum memorat; Romana vero Ecclesia solum Passionem, Resurrectionem, & Ascensionem; quod in tribus hisce Mysteriis, tam immolatio, quam consumptio Victimæ optime repræsentetur.

Primis Ecclesiæ sæculis cunctæ Orationes ad Deum Patrem, nulla ad Trinitatem dirigebatur; præterquam enim, quod probe noverant in Patre tam Filii, quam Spiritus Sancti Divinitatem adorari, gravi etiam ad id inducebantur causa: ne videlicet Ethnicis, quibus Trinitatis Mysterium ignotum latuerat, occasionem præberent in Christianos Deorum multitudinem retorquendi. Rebus vero Ecclesiæ in tuto collocatis, metuque hoc sublato, verita non est Ecclesia Romana, & Græca, Orationem hanc *Suscipe Sancta Trinitas* adscifcere; in qua Sacerdos Trinitatem precatur, nt oblationem hanc suscipiat in honorem B. M. Virginis, & aliorum Sanctorum, utpote qui omnem honorem, & gloriam a Sacro Redemptionis Mysterio, ac Divini Filii oblatione sunt consequuti.

Conversus dein Sacerdos ad Populum eos verbis. *Orate Fratres*: preces secum fundere jubet: cui Minister oratione, quæ est huic mandato conformis, respondet; Sacerdos vero per gyrum reversus id, voce *Amen* confirmat. Eam Orationem Radulphus S. Leoni I. tribuit, quod si verborum formam spectemus, libenter concedimus; si vero substantiam rei, antiquiorem paullulum ex Liturgiis S. Marco, & S. Jacobo vulgo adscriptis reperimus.

Adnotandum hic est, Christianos olim se invicem Fratres appellasse; quod Ethnicis pariter more receptum fuerat, licet diversa sane ratione: utpote qui amica hac appellatione nefanda quæque libidinum., & obscænitatis crimina tegebant. Unde Cæcilius apud Minutium Felicem

licem in Chriſtianos declamans, eos eorumdem ſcelerum participes columniabatur &c.: cui Octavius ſolide hunc in modum reſpondit: ſic nos, quod invidetis, Fratres vocamus, ut unius Dei Parentis homines; ut conſortes fidei, & ſpei Cohæredes. De quo erudite tract antem lege Kortoldium in opere: De calumniis Paganorum in Veteres Chriſtianos.

EXERCITATIO XXXVIII.

De Secretis. (ex t. 9. l. 2. c. 7.)

SAcerdos, dicto *Amen*, ſubdit *Oremus*, ac recitat Orationes *ſecretas*, quæ ita appellantur, quia ſubmiſſa voce dicendæ ſunt, *ita tamen ut ipſemet Sacerdos ſe audiat, & a circumſtantibus non audiatur*; Verba ſunt Rubricæ Miſſalis.

In quibuſdam Miſſalibus ſecretæ dicuntur *Orationes ſuper oblata*; & Boſſuetus ſcripſit vocem *ſecreta* idem eſſe ac *Secretio*. Verum id ſuſpicando magis, quam aſſerendo, attulit. Unde perperam Novatores adverſus Concilii Tridentini Decretum ſtatuerunt: Secretas, & Canonem elata voce eſſe recitanda.

Quæ ſit Eccleſiæ mens in his Orationibus, declaratur in Secreta Miſſæ Dominicæ quintæ poſt Pentecoſtem hiſce verbis: *Propitiare, Domine, ſupplicationibus noſtris, & has oblationes famulorum tuorum benignus aſſume, ut quod ſinguli obtulerunt, ad honorem nominis tui cunctis proficiat ad ſalutem*. Sacerdos vero, ubi ad poſtremæ ſecretæ finem pervenit, dicit *Per omnia ſæcula ſæculorum*; quæ clauſula ad Orationes recitatas pertinet, & elata voce dicitur, ut Populus reſpondens *Amen*, eas confirmet, bene id poſt Micrologum obſervante Card. Bellarmino.

EXERCITATIO XXXIX.

De Præfatione. (ex t. 9. l. 2. c. 7.)

PRæfatio apud Durandum, & Menardum ita dicitur, quod ſacro præeat Canoni, ac præparatio quædam ſit ad Sacrificium. *Illatio* a Mozarabibus, & *conteſtatio* in Sacramentario Gallicano apud Mabillonium appellatur; nam Sacerdos ex Fidelium verbis infert, ac conteſtatur, dignum, & juſtum eſſe, Deo gratias agere, eumque collaudare; ut advertit Card. Bona.

Vualfridus Strabo fatetur, ignotum ſibi eſſe Præfationis Auctorem; In libro vero Pontificali hæc Oratio S. Gelaſio I. tribuitur. Sed cum In Liturgia S. Jacobi, & in aliis monumentis S. Gelaſio antiquioribus

bus reperiatur, Gavantus, Meratus, Bona, & alii putaverunt, eam vel Apostolis, vel Apostolicorum temporum viris esse adjudicandam, Gelasiumque quasdam solum voces adjecisse.

Incipit Præfatio ex Salutatione *Dominus vobiscum*; neque tamen Sacerdos se ad Populum convertit, vel quia eum quodammodo dimiserit, cum dixit *Orate Fratres*, vel quia juxta Liturgias SS. Jacobi, Basilii, & Chrysostomi Sanctuarium ante Præfationem clauderetur, & circum Altare velum duceretur, adeoque Sacerdos Populum videre non potuerit, ut observat Le Brun.

Novem numerantur Præfationes juxta ea, quæ Pelagius II. P. M. scripsit ad Episcopos Germaniæ, & Galliæ. Prima de Nativitate Domini; secunda de Epiphania; tertia de Quadragesima; quarta de Cruce; quinta de Paschate; sexta de Ascensione; septima de Pentecoste; octava de SS. Trinitate; nona de Apostolis. Quibus Urbanus II. aliam addidit in Concilio Placentino, quæ est de B. Virgine. Et licet de præfatæ Pelagii II. Epistolæ sinceritate complures eruditissimi viri vehementer dubitent, illud tamen certissimum est, in Missalibus post annum 1200. editis novem illas dumtaxat in Decreto Pelagii II. recensitas Præfationes reperiri; quibus dein addita est Præfatio communis, quæ vel a Gelasio, vel a Gregorio M. originem suam trahit.

Undecim itaque Præfationibus Ecclesia Rom. utitur: Græci una tantum. Mozarabes, & Ambrosiani plurimas Festivitatibus Ecclesiæ suæ adaptatas habent; quarum ultimas emendari jusserunt S. Carolus, & Fridericus Cardinales Borromæi.

Eæ omnes incipiunt his verbis, *Sursum Corda*; quibus respondet Minister *Habemus ad Dominum*. Et hoc quidem antiquissima consuetudine; ut ex Liturgiis SS. Jacobi, Basilii, & Chrysostomi, atque ex SS. Augustino, Cypriano, & Cyrillo colligitur. Calumniantur quidam Hæretici, mentis elevationem, quæ per hanc Orationem declaratur, in Ecclesia Romana, mutatam esse in Hostiæ, & Calicis elevationem; Sed quam injuriose, perperamque id nobis oggerant, facile patet. Nam etiamnunc per formulam *Sursum Corda*, Fidelibus, ut antea, inculcatur, ut suam ad Deum mentem elevent; cujus vadimonium præstant omnes Auctores Catholici, qui de Missa scripserunt.

Cunctæ prorsus Præfationes in Hymnum desinunt *Sanctus &c.* quem Græci triumphalem, nos ex Isaiæ VI. Angelicum appellamus. Et ex Matth. XXI. adduntur verba *Benedictus, qui venit &c.* Hymnus hic a Trisagio *Sanctus Deus*, *Sanctus fortis*, *Sanctus immortalis* differt. Primus enim in omnibus habetur Liturgiis Græcis, & Latinis: Trisagium vero a Græcis quidem quotidie, sed in principio Liturgiæ canitur; a Latinis vero solum Feria 6. in Parasceve.

Sacerdos ea verba *Sanctus &c.* junctis manibus profert; ad illa vero

vero *Benedictus, qui venit &c.* se a fronte ad pectus Cruce signat. Dum autem *Sanctus &c.* dicitur, Minister Campanulam pulsat, idque Macrus ait fieri per abusum: immerito tamen; adhibetur enim ad excitandos adstantium animos ad devotionem; ac licet ejus origo incomperta sit, retinendus tamen est, ubi viget.

EXERCITATIO XL.

De Canone Missæ. (ex t. 9. l. 2. c. 7.)

CAnon idem prorsus exprimit quod *Regula*, eaque voce Ecclesia utitur, ut significet Canonem esse Regulam, juxta quam novi Testamenti Sacrificium sit celebrandum. Hunc S. Gregorius *Precem* appellat, Vigilius *Textum Canonicæ Precis*, S. Cyprianus *Orationem*, Walfridus, & alii *Actionem*; quod in eo Sacramenta Domini conficiantur: quamobrem Orationi *Communicantes* titulus inscribitur: *infra Actionem*, seu *intra Actionem*. *Infra* enim, & *intra* apud Scriptores ejus ævi, idiotismo quodam Barbaro, sæpe confunduntur, & ad eandem rem declarandam adsumuntur.

Canonis initium ab Oratione *te igitur &c.* sumitur, & usque ad Orationem Dominicalem submissa voce recitatur. Magna vero inter Doctores disceptatione quæritur, quo ejus origo referri debeat? nonnulli Gelasium I., alii Musæum Massiliensem Presbyterum, alii Voconium Episcopum Castellanensem in Mauritania, alii S. Clementem Alexandrinum ejus Auctorem existimant. S. Gregorius autem illum a Scholastico quodam fuisse compositum asserit.

Ad quam dubitationem dilucidandam, novam, duplicemque aliam eruditi movere disputationem. Utrum videlicet S. Gregorius per *Scholasticum* proprium alicujus viri nomen, an vero hominem ingenii vi, doctrina, & eruditione clarum, ut passim a Sanctis Scriptoribus epithetum *Scholastici* adhibetur, intellexerit? Dein utrum S. Gregorius Scholastico huic totum Canonem, an aliquam solum ejus partem adstruxerit? De quibus controversiis quidquid sit, nos iis non ulterius inhærebimus, verum litem ex Sacra Tridentina Synodo dirimemus, quæ Sef. 22. Cap. 4. De Sacrificio Missæ -- ita loquitur: *Ecclesia Catholica, Sacrum Canonem multis ante sæculis instituit, ita ab omni errore purum; ut nihil in eo contineatur, quod non maxime Sanctitatem, & pietatem quandam redoleat, mentesque offerentium in Deum erigat. Is enim constat cum ex ipsis Domini verbis, tum ex Apostolorum traditionibus, ac Sanctorum quoque Pontificum piis institutionibus*. Quibus Concilii verbis innixi hæc duo affirmamus: Canonem hunc, & esse vetustissimum, & complures habere

bere Auctores. Primum ex Vigilii Papæ, qui S. Gregorio antiquior est, Epistola ad Eucherium, seu Profuturum, comprobatur; confirmatur deinde ex S. Ambrosio lib. 4. de Sac. c. 5., ubi pars illa Canonis: *Quam oblationem tu Deus &c.* & illa, *qui pridie &c.*, & illa, *supra quæ propitio* diserte occurrit. Quibus adde eruditissimam adnotationem Sanctissimi Domini Nostri BENEDICTI XIV. l. 1. De Canoniz. c. 5. ubi observat: In nostro Canone commemorationem fieri dumtaxat Apostolorum, & Martyrum, non vero Confessorum, unde argute infert, Canonem esse sæculo IV. priorem, cum cultus Martyribus tantum, nondum vero Confessoribus tribuebatur.

Quod autem ad complurium in eo conficiendo operam spectat, differemus inferius. Pauca nunc de S. Gregorii auctoritate dicenda sunt, quæ nostræ Sententiæ sane non officit. Is enim *Scholastici* nomen, vel juxta receptum apud Sacros Scriptores dicendi modum pro viro docto, & erudito usurpat, vel pro proprio alicujus hominis nomine; Si primum; nihil obest, quin dicamus Canonem ab Apostolis, eorumque proximis successoribus fuisse compositum; cum & isti hoc nomine insigniri mereantur. Si secundum; tunc S. Pontifex ita est explicandus, ut Scholastico suo Orationem dumtaxat aliquam, non integrum Canonem tribuere contendat, veluti integra facti series insinuat: scribit enim S. Gregorius, se jussisse, *Pater noster*, post Canonem recitari, quum indignum sibi visum fuerit, Orationem a Scholastico compositam ante communionem recitari, Orationem vero Dominicalem non dici supra Corpus Christi.

Accedimus modo ad illas disquisitiones, quæ circa Canonis verba, & circa ea, quæ SS. Pontifices instituerunt, versantur. Multa Concilium Tridentinum, tamquam a Domino prolata, innuit, quæ tamen in Evangeliis nequaquam inveniuntur. Sic in Consecratione Calicis inter verba Christi, irrepserunt verba, *Mysterium Fidei*; item, *novi Testamenti, & æterni*, ac in Consecratione Panis dicitur, Christum oculos ad Cælum sustulisse, quæ cuncta in Evangelio non leguntur. Movent hæc aliquam difficultatem: At respondet Innocentius III., complura Jesu Christi verba, factaque ab Evangelistis fuisse omissa, quæ ab Apostolis, vel verbo suppleta, vel facto expressa fuerunt, ac dein observat vocem *æterni* cum Evangelio probe congruere, cum in Evangelio legatur: *Qui manducat meam Carnem, & bibit meum Sanguinem, habet vitam æternam*. Recte quoque dici, *Mysterium Fidei*, cum aliud ibidem credatur, quam cernatur, & aliud cernatur, quam credatur. De elatione oculorum D. Thomas 3. p. q. 83. ar. 4. ait, eam ab Apostolica traditione acceptam: *Rationabile enim videtur, ut qui in Suscitatione Lazari, ut habetur Joannis 2., & in Oratione, quam pro Discipulis fecit Joannis* 17., & cum duos panes, & quinque pisces multiplicavit: Lucæ

 9.,

9., & Marci 6.: *Oculos levavit ad Patrem, in hujus Sacramenti institutione tanto magis hoc fecerit, tanquam in re potiori*. Enodat postea binas alias difficultates inquiens: *quod ante dicatur manducate, & non, comedite; non differt quantum ad sensum &c. quod autem additur, omnes; intelligitur in verbis Evangelii, licet non exprimatur; quia ipse dixerat Joannis 6. Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, non habebitis vitam in vobis*.

Ad Sanctorum Pontificum institutiones quod attinet, S. Leo in Canone addidit verba, *Sanctum Sacrificium, immaculatam Hostiam*, non vero Orationem, in qua ea reperiuntur. Nam SS. Augustinus, & Ambrosius, Leone utique antiquiores, Orationis, *supra quæ propitio*, meminerunt, ut advertit Pagius. S. Gregorius, teste Joanne Diacono, adjecit, *diesque nostros*, usque ad, *grege numerari*, & innuente Adalberto Episcopo, nomina SS. Agathæ, Luciæ, Agneris, Ceciliæ, & Anastasiæ secundæ Canonis parti inseruit, cum animadvertisset, nullius S. Virginis ibi mentionem fieri.

Post S. Gregorium nullus Pontifex quidquam Canoni inseruit, aut in eo immutavit, ut observant Card. Bona, & Thiers. Gregorius III. quidem jussit, in Missis, quæ in Oratorio omnium Sanctorum a se extructo celebrarentur, nonnulla in Canone addi; sed advertit Vualfridus, id fuisse particulare, & ad hoc sacellum restrictum privilegium, non legem generalem. Ex hoc vero, quod in lib. Pontificali de Alexandro I dicatur. *Hic Passionem Domini miscuit in precatione Sacerdotum, quando Missæ celebrantur*, inferunt nonnulli, eum Orationem, *unde, & memores &c.* introduxisse; de cujus Orationis formula quidquid sit, id tamen certum est, commemorationem passionis Domini ei neutiquam tribuendam; cum eam esse institutionis Divinæ, ipse Apostolus declaret 1. ad Corinthios c. 11. scribens: *Quotiescumque manducabitis panem hunc, & Calicem Domini bibetis, mortem Domini annuntiabitis, donec veniat*.

EXERCITATIO XLI.

De prima Canonis Oratione: *(ex t. 9. l. 2. c. 13.)*

DIximus, Canonem primum incipere a, *te igitur Clementissime Pater*, adjungimus nunc eum usque ad, *hanc igitur oblationem*, produci; adeoque ejus partes esse *memento*, & *communicantes*, ut ex clausula *Per eumdem &c.* colligitur, qua omnes Orationes absolvuntur: quin etiam verba, *Communicantes*, omni sensu carerent, nisi cum præcedentibus conjungerentur, de quo vide Bellarminum.

Ast cum multa in hac Oratione occurrant, quæ accuratiorem explicationem merentur, non abs re erit, paulisper subsistere, & hic singu-

singularia quædam Canonis verba pertractare, sequenti vero capite de vivorum commemoratione quædam adferre. Dirigitur itaque Oratio principaliter ad Deum Patrem, non vero ad SS. Trinitatem, cujus supra rationem reddidimus. Dicuntur verba: *Sancta Sacrificia, illibata*, quæ Innocentius III. explicat: *immaculata, quæ sine macula Cordis, & Corporis oportet offerri*.

Majorem difficultatem facessunt in *Memento &c.* verba illa *pro quibus tibi offerimus, vel qui tibi offerunt*, in quibus duo nobis perpendenda occurrunt: quo videlicet sensu adstantes Sacrificium offerre dicantur? & quam vim particula, *vel*, obtineat?

Quoad primum, crediderunt aliqui, Laicos, etiam absente Sacerdote, consecrare posse, his Tertulliani de exhortatione castit. c. 7. innixi verbis: *Nonne & Laici, Sacerdotes sumus... Ubi Ecclesiastici Ordinis non est consessus, & offers, & tingis*: cui addunt ex Theodoreto: Frumentium quemdam Laicum Alexandria ad Indos profectum, nonnullos ad Fidem convertisse; deficientibus vero Episcopis, & Presbyteris, jussisse eos in unum convenire, resque sacras more in Romano Imperio recepto celebrare. Responderunt ad hæc egregie Petavius, & Albaspinæus, qui luculenter demonstrarunt, vocem *offerre*, non semper significare, *Consecrare*; nec verosimile esse, Tertullianum ignorasse suæ ætatis disciplinam mittendi Sacerdotes ad Christianos in Carcere detentos, ut his Eucharistiam ministrarent; quod certe supervacaneum fuisset, si Laicis aliquando Missam celebrare licuisset. Conjicere itaque non immerito possumus, Tertullianum per ea verba declarare voluisse antiquum illum usum, quo Christianis licitum fuit, Sacram Eucharistiam domi etiam quandoque habere, eamque *Offerre*, id est sumere. Quod vero ad Frumentium pertinet, adnotant: aut inter Romanos Mercatores, quos secum Socios habuerat, quosdam fuisse Sacerdotes, aut a Frumentio eos convocatos fuisse, non ad Eucharistiam conficiendam, sed, ad preces, more Christianorum, Deo exhibendas; ut ex Rufino colligitur. De his præter supra laudatos, legi potest novissimus Scriptor Herminier.

Sed quod ad Canonis Orationem pertinet, *ideo ergo* (ut cum Innocentio III. loquamur:) *dicitur, Offerimus, quia non solum offerunt Sacerdotes, sed etiam universi Fideles*. Quamquam enim solius Sacerdotis sit celebrare, id tamen aliquo sensu ad Laicum etiam, qui dona ad Altaris sustentationem offert, pertinet; Sacerdos quippe, juxta S. Hilarium, actione sua, Offerens autem per ejus actionem, cui eleemosinam contulit, ad Sacrificium concurrit. Quo sensu in Oratione: *Orate Fratres*, Sacerdos dicit: *ut meum, ac vestrum Sacrificium &c.* Imo ipsa verba: *Missam celebrare*, sæpius apud medii ævi Scriptores nihil aliud exprimunt, quam per Sacerdotem Missam offerri curare: Sic Missas celebrasse

se dicuntur Adula nobilis Matrona in vita S. Geltrudis Nivellensis apud Bollandistas; alia mulier apud S. Gregorium Turonensem; & Sigebaldus Angliæ Rex apud Mabillonium. Ita, ut Theologi doceant a tribus Sacrificium offerri; a Christo videlicet, utpote, qui illud & instituerit, & etiamnunc Sacerdotis ministerio offerat; a Sacerdote, tum quod virtute Christi Sacramentum conficiat, tum quod ex persona Christi consecrationis verba pronunciet; a Laicis demum, vel quod per Sacerdotes offerant, vel quod suam cum eorum intentione conjungant, vel quod externum aliquid ad Missam exhibeant. Vide Sylvium 3. p. q. 83. ar. 1.

Nunc ad particulam, *vel*, progredimur; eam Menardus scripsit esse conjunctivam, quod adnotarunt etiam Gothofredus, Petrus de Marca, aliique viri docti apud Le Brun. Quo illud evertitur, quod Georgius Major Heterodoxus objicit apud Bellarminum, iis nempe verbis, *pro quibus tibi offerimus, vel qui tibi offerunt*, correctionem quamdam contineri; sed Orationis expeditus apparet sensus: Deo enim non solum peculiares personæ, & circumstantes commendantur; sed ii etiam, pro quibus offertur Sacrificium, ac reliqui omnes, qui quoquo modo offerentes dicuntur.

Neque officit illa Micrologi animadversio ajentis, ea verba: *pro quibus tibi offerimus*, ab hac Oratione quondam absuisse; nec plus nos ferit, ea in antiquo Ordine Romano, & in pluribus vetustis Missalibus, teste Mabillonio apud Pouget, deesse; cum abunde nobis sufficiat, ea demum a Sancta Matre Ecclesia, & introducta, & confirmata fuisse. Unde vanam illorum afferimus conjecturam, qui ea ratione ducti, quod in aliquibus Missalibus antiquis jam verba, *qui tibi offerunt*, jam, *pro quibus tibi offerimus*, existant, opinantur, idcirco utramque lectionem invectam esse, addita particula, *vel*, ut Sacerdos utramvis dicere possit; præsertim, quod particula, *vel*, in quibusdam Missalibus scripta sit Rubrica. Verum Pouget, & optionem illam, & consuetudinem scribendi particulam, *vel*, Rubrica, merito rejicit; nam si alterutrum omittatur, verba subsequentia omni sensu destituuntur.

Plura de hac Oratione scribit Innocentius III. explicans etiam, cur Missæ Sacrificium hic dicatur *Sacrificium laudis*. Quia vero non solum vocatur *Sacrificium laudis*; sed quidpiam amplius in se continet, observabimus ex Concilio Tridentino Sess. 22. De Sacrif. Missæ c. 3. illud esse *ex opere operato*, non modo *Latreuticum*, & *Eucharisticum*, sed etiam *propitiatorium*, *ac impetratorium*.

Nominatur igitur *Latreuticum*, & *Eucharisticum*, idest Sacrificium laudis, & gratiarum actionis; cum excellentiori modo proprietates contineat Sacrificiorum Veteris Legis, quæ in Dei honorem, & laudem, quæque in gratiarum actionem offerebantur, veluti docet S. Thomas,

mas, neque inficiantur Lutherus, & Calvinus apud Bellarminum.

Dicitur *Propitiatorium*, quo nimirum peccata expiantur, ut innuit Apostolus ad Hæbr. 5., & post ipsum S. Cyprianus, & S. Augustinus. Adnotandum tamen hic est, peccatorum remissionem quantum ad culpam, diversimode ex hoc Sacrificio, ac ex Baptismo, & Pœnitentia proficisci: in his nempe peccata remittuntur gratiæ habitualis, seu sanctificantis infusione; in Missæ vero Sacrificio per pœnitentiæ donum, seu peculiaris gratiæ adjutorium, quo peccator ad contritionem excitatur, vel ad absolutionem in Sacramento pœnitentiæ digne consequendam adjuvatur. Pœna vero, quæ peccata, quo ad culpam abolita, sequitur, immediate per Sacrificium remittitur, ea tamen mensura, quam Divina misericordia definivit. Ita plane docent S. Thomas, & Bellarminus; eodemque modo vim, & efficaciam Sacrificii explicat Concilium Tridentinum.

Denique *Impetratorium* appellatur, quod spiritualia, & temporalia bona nobis conciliet; ut ex perpetuo Fidelium consensu, & ex SS. Patrum auctoritate constat. Si enim in veteri testamento hostiæ votivæ ad beneficia impetranda offerebantur, ut ex 2. Reg. ult., ex 2. Machab. 3., & ex 1. Esdr. 6. novimus; quis quæso hanc virtutem Sacrificio nostro denegare audeat? optime vero de hoc Bellarminus t. 3. cont. l. 6. de Missa. c. 3. ait: *Si oblatio Eucharistiæ pro peccatis dimittendis valet, certe etiam pro aliis necessitatibus, quæ ex peccato sunt, valere debet. Et si Deus hoc Sacrificio placatus in gratiam cum inimicis suis redit, quanto facilius ob idem Sacrificium adducetur, ut amicis, & reconciliatis bona temporalia tribuat?*

Movit circa hæc difficultatem Vestroppelius Scriptor tempore Concilii Tridentini vivens, qui in tractatu suo de Missa quæstionem proponit, an Missæ omnes, seu boni, seu mali Sacerdotes celebrent, ejusdem sint efficaciæ? Cui facile respondemus, si fructum Sacrificii *ex opere operato* a fructu *ex opere operantis* distinguamus. Triplex etenim est Sacrificii fructus; primus internus ex opere operato, qui semper sine imminutione obtinetur, dummodo nullum obstet impedimentum. Secundus ex universa oritur Ecclesia, quatenus Sacerdotum ministerio utitur; & hujusmodi fructus, qui est *ex opere operantis*, potest augeri, & minui pro majore, vel minore sanctitate eorum, a quibus conflatur Ecclesia. Tertius itidem *ex opere operantis* est, qui a Sacerdote proficiscitur, adeoque ex ipsius meritis, vel demeritis major, vel minor, vel nullus esse intuitu suæ personæ potest; nihil tamen de fructu *ex opere operato* detrahit.

Procedimus ad verba *Communicantes, & memoriam venerantes &c.* quæ nonnulli putant, ad ea D. Pauli referri, memoriis Sanctorum communicantes; sed verius Ecclesia per hæc verba significare videtur unionem Sanctorum, qui in Cœlo sunt, cum Fidelibus, qui in terris degunt, pro quibus Divino Numini Sanctorum virtutem, merita, & gloriam commemorat.

Ante

Ante omnes B. Virginis intercessio imploratur, utpote quæ omnibus *sanctior*, juxta S. Ephrem, *& gloriosior est*. Deindè duodecim Apostolorum, qui Ecclesiæ columnæ sunt, fit commemoratio; his additur D. Paulus, quem Ecclesia Romana a B. Petro numquam sejungit, quique a Christo Domino 1. ad Corinth. 11. hujus Sacrificii institutionem accepit.

Post hos mentio fit duodecim maximi nominis Martyrum, qui omnes vel Romæ, vel in locis Patriarchatui Romano subjectis passi sunt; adeoque Cosmas, & Damianus, qui in Canone memorantur, alii sunt ab iis, qui in Asia, & Arabia floruerunt. Utrum vero per Xistum Pontifex hujus nominis primus, an secundus indigitetur, controversum est. Confessorum in Canone nulla occurrit mentio; quod si in Ambrosiana, aut alia Liturgia commemorentur, id ex particulari cujusque Ecclesiæ consuetudine defluxit.

Præcipuæ Actiones, quæ cum hac prima Oratione conjunguntur, sunt; Osculum Altaris: manus junctæ; terna Crucis ad verba *hæc dona &c.* super Hostiam, & Calicem signa.

De veteri Altare osculandi disciplina loquuti sumus. Tria verò illa Crucis signa sunt vere benedictiones, quibus Dei invocatur omnipotentia, ut oblata in Corpus, & Sanguinem Christi convertat. Fiunt autem signo Crucis, ut semper Redemptoris Passio nostris animis obversetur. Ter repetuntur, ut significetur maximum hoc Mysterium a SS. Trinitate perfici, observante Merbesio.

EXERCITATIO XLII.

De Commemoratione Vivorum. (*ex t. 9. l. 2. c. 13.*)

Explicatis præcipuis in Canone difficultatibus, de commemoratione vivorum loquendum nobis restat. Exorditur Sacerdos commemorationem suam pro Ecclesia Catholica generatim Deum precando, dein pro Summo Pontifice orationem fundit, qui mos prò Papa Romano orandi tam in Orientali, quam in Occidentali Ecclesia fuit vetustissimus. Et quidem, quod ad Orientem spectat, narrat Niceph. l. 16., primum ausum esse Acacium Episcopum Constantinopolitanum nomen Felicis II. e Diptychis expungere. Unde patet, antiquissimum fuisse hujus commemorationis usum, qui in omnibus etiam post Constantini Pogonati tempora scriptis Græcorum Liturgiis perpetuatus reperitur; donec hæc per Photii Schisma intermissa sit consuetudo; licet postea, cum de utraque Ecclesia concilianda actum fuit, semper convenerit, Summi Pontificis nomen esse in Canonem restituendum.

Quod ad Occidentem pertinet, adeo vetus est orandi pro Papa in Cano-

Canone consuetudo, ut ipsa ejus origo indagationem nostram effugiat. Leges vero ostendi possunt, quibus ejus aut temporum calamitate, aut hominum malitia, in quibusdam Ecclesiis intermissa consuetudo, denuò restituta est; ut ex Concilii Vasensis C. 4., & ex S. Pelagii Papæ ad Episcopos Etruriæ increpatione, quæ apud Cigobardum t. 2. p. 49. extat, deducitur.

Mentio postea fit Episcopi, juxta præceptum Apostoli ad Hæbr. 13. & in Orientali quidem Ecclesia Presbyter pro Episcopo, Episcopus pro Archiepiscopo, hic pro Patriarcha orat; in Occidentali vero Sacerdos pro Episcopo; Episcopus, Archiepiscopus, & Cardinales, quam via non sint Episcopi, pro se ipsis orant. Romæ Sacerdotes omittunt *& Antistite nostro*, quia Papa est Urbis Ordinarius. Regulares Superiorem Generalem, Clerus Prælatum suum, etsi jurisdictionem quasi Episcopalem habeat, loco Episcopi nominare prohibentur: nec licet Presbytero in aliena diœcesi celebranti Episcopi sui nomen in locum Episcopi illius diœcesis substituere, ut notant Pouget, & Meratus.

In quibusdam locis juxta Apostolicam traditionem 1. ad Tim. 2. oratur pro Rege, idque olim fieri consuevisse, testantur Tertullianus, Origenes, & Dionysius Alexandrinus apud Eusebium. Le Brun observat in Liturgiis post Constantinum semper expressum fuisse nomen Imperatoris regnantis; atque addit, se in quibusdam manuscriptis post *pro Imperatore vel pro Rege* legisse notam ILL. quæ opinione Holsteinii, & aliorum doctorum virorum eadem significatione, qua usitata nobis nota N. N. pollet.

Denique Sacerdos orat pro omnibus Fidelibus: *Et omnibus orthodoxis &c.* Hæc desunt in antiquo Ordine Romano, & in quibusdam vetustis monumentis; quamobrem Micrologus scribit, ea verba esse supervacanea, cum paulo post Sacerdos oret pro famulis, & famulabus Dei. Hæretici recentiores eadem redundare dicunt, quod paulo ante Sacerdos dixerit *pro Ecclesia tua &c.*

Ast Hæreticis respondet Bellarminus, quod cum generatim pro Ecclesia, deinde pro Papa, & pro aliis sigillatim preces fusæ fuerint, decuerit sane reliquos Fideles commemorari. Micrologi autem ratio exilis est; nam licet in *Memento* proxime sequenti *famulorum, famularumque* mentio fiat, ii tamen tantum, eæque intelliguntur, qui, aut quæ dona altari offerunt, aut Sacrificio intersunt. Vide Bonam, le Brun, & Natalem Alexandrum.

Prima hæc Oratio Canonis, ejusque præsertim pars *Memento* in Missalibus quibusdam manuscriptis appellatur. *Oratio supra Diptycha*.

Porro Diptycha asseres quidam erant in tres partes divisi, & ita sibi juncti, ut complicari possent. In horum primum quorumdam Sanctorum, & præsertim B. Virginis, Apostolorum, & Martyrum; in alterum

terum Fidelium viventium nomina referebantur, qui dignitate eminerent, vel de Ecclesia essent optime meriti. Inter eos Romanus Pontifex, Patriarcha, & alii ex Clero primi ponebantur; deinde Imperator, viri Principes, & omnis Fidelium coetus. Tertius asser habebat nomina defunctorum, qui in Fidelium communione mortui fuerant. In Missis privatis, ut scribit Martene, Sacerdos, in Solemnibus Diaconus, & Subdiaconus ea nomina recitabant; non tamen omnium offerentium, sed eorum, qui præcipui essent, ne Sacræ Cæremoniæ nimis producerentur. Hæc optime pertractarunt Cabassutius, Ducange, Bona, aliique recentiores.

Consuetudinem hanc palam ad altare offerentium nomina pronuntiandi S. Hieronymus improbasse videtur; quamquam is de abusu, non de probo ejus usu intelligi debeat; Ac ex Micrologo, & Leone Hostiensi constat,eam ad undecimum usque sæculum viguisse; eique postea morem fuisse substitutum, ut Sacerdos eos, quibus Sacrificii fructum vult applicari, mentali Oratione Deo commendet.

EXERCITATIO XLIII.

De secunda Canonis Oratione. (*ex t. 9. l. 2. c. 14.*)

Secunda Canonis Oratio incipit, *Hanc igitur*, qua petitiones quatuor continentur: Prima est, ut Deus oblationem nostram placatus accipiat; secunda, ut dies nostros in sua pace disponat; tertia, ut ab æterna nos liberet damnatione; quarta, ut in electorum suorum grege nos jubeat numerari. In Paschate, & Pentecoste, quædam in hac Oratione adduntur, quæ ad eos pertinent, qui per hos dies juxta veterem disciplinam baptizari, & Eucharistiam sumere consueverunt; ut advertunt Pouget, Grimaud, & Grancolas.

Cum in hac Oratione fit Oblationis mentio, oblatio facienda, non facta, intelligitur. Et Ven. Beda narrat, D. Gregorium ad præcipuam a Deo implorandam opem huic orationi addidisse verba, *diesque nostros*, usque ad *grege numerari*.

Hic quæstionem movit Estius, qua ratione peti possit a Domino. ut jubeat, *nos in electorum suorum grege numerari*; quum Dei voluntas sit immutabilis, neque prædestinatorum numerus vel augeri, vel minui possit? Ad quod diluendum apprime facit secunda B. Petri Apostolorum Principis epistola, in qua ait: *Satagite, ut per bona opera certam vestram vocationem faciatis*. Petitur itaque hac in Oratione, non ut Deus propositum suum mutet, sed causam pro effectu ponimus, orantes, ut Deus nos, vel alios ad se convertat, & in Sancta conversatione confirmet, atque ad æternam felicitatem perducat, qui sunt effectus prædestinationis. In

In hac Oratione Sacerdos extensas tenet manus super Hostiam, & Calicem, eoque ritu, ut ait, Pouget, offert Deo se, populumque Christianum cum Christo jamjam mystice immolando. Hunc morem jam Veteri in Lege viguisse observat Bossuetus ad Levit. c. 4., & 8., ubi Sacerdos capiti immolandæ victimæ manus imponit, indicans per hoc se conjungi cum victima, & cum ea Deo consecrari.

EXERCITATIO XLIV.

De tertia Canonis Oratione. (*ex t. 9. l. 2. c. 15.*)

Tertia Canonis Oratio incipit a verbis: *Quam oblationem &c.*, & usque ad finem Consecrationis continuatur. In hac Oratione Ecclesia Deum orat, ut oblationem facere dignetur, *benedictam, adscriptam &c.* quorum verborum ea videtur optima explicatio, quæ affertur in Can. *Utrum*, de Consecr. dist. 2.; qui a Gratiano tribuitur D. Augustino, sed revera e Paschasio sumptus est: *Rogamus, hanc oblationem benedictam, per quam nos benedicamur; adscriptam, per quam nos omnes in cœlo conscribamur; ratam, per quam in Visceribus Christi censeamur, rationabilem, per quam a bestiali sensu exuamur; acceptabilemque facere dignetur, quatenus & nos, per quod in nobis displicuimus, acceptabiles in ejus unico Filio simus.*

In eadem Oratione Ecclesia orat, ut fiat transubstantiatio; etsi hanc futuram certo sciat; neque vero absurdum est a Deo petere, quod certo novimus fore. Sic Patriarchæ magnis precibus sollicitarunt Christi adventum in carne, quem tamen venturum certo credebant. Sic Christus ad Patrem cœlestem clamavit: *Pater, clarifica Filium tuum*; cum tamen clarificatio certo esset secutura. De eadem re S. Thomas docet, Sacerdotem non petere, ut impleatur consecratio, sed ut nobis fiat fructuosa, quod verba, *ut nobis Corpus, & Sanguis fiat*, indicare videntur.

Sacerdos, cum dicit, *benedictam*, Crucis signum ducit super Hostiam, & Calicem; idem facit, cum dicit, *adscriptam*, itidemque, cum dicit, *ratam, rationabilem &c.* Item Hostiam ad verba, *ut nobis corpus*, & Calicem ad illa, *& Sanguis fiat*, cruce signat. Qua in veneratione Crucis signum Christianis ab Ecclesiæ incunabulis fuerit, superius jam innuimus, quare ejus crebra repetitio mira videri non debeat, præsertim in loco, ubi de benedictione materiæ ad consecrationem præparandæ agitur. Si mysticos quispiam hic sensus quærat, adeat S. Bonaventuram in expositione Missæ, & Durandum L. 4.

Pergit Sacerdos, & partim recitative, seu historice, & materialiter; partim recitative, & significative, ut Theologi loquuntur, exponit, quæ pridie mortis suæ Christus fecit, & dixit. Quod ut intelliga-

 tur,

tur, notandum eſt, poſſe quempiam verba dicere, quæ alius dixerit, quin ea affirmet, vel neget; item poſſe verba dicere animo affirmandi, vel negandi. Porro primus modus dicitur *recitativus*, ſeu hiſtoricus & materialis: ſecundus *ſignificativus*: Poteſt quoque verba, quæ alius dixerit, narrare, & ſimul quod ille affirmaverit, vel negaverit, animo affirmare, vel negare, & hic modus eſſet ſimul *recitativus, & ſignificativus*.

His poſitis, verba Conſecrationis a Sacerdote *ſignificative* dicuntur. Item communior eſt Theologorum ſententia, *recitative, & ſignificative* dici verba, *Accipite, & manducate*, & illa, *Accipite, & bibite ex eo omnes*, nec non alia: *Hæc quotieſcumque feceritis, in mei memoriam facietis*. De quibus accuratior nobis inferius, ubi de Conſecratione, ſermo erit.

Interim quædam obſervandæ ſunt actiones, quas in hac Oratione Sacerdos peragit. Hoſtiam ſiquidem manibus ſumit, oculos ad Cœlum tollit, & crucis ſignum ſuper eam ducit: Calicem ſimiliter ſumit, ac ſigno crucis ſignat; quæ omnia verbis, quæ interea proferuntur, & Chriſti in inſtituenda Euchariſtia actionibus,correſpondent. Hoſtia dein, & Calice conſecratis, Sacerdos unum genu flectit uſque ad terram; Eſt enim Catholicæ Fidei dogma, externo Latriæ cultu Chriſtum in Euchariſtiæ Sacramento eſſe adorandum, de quo cultu fuſe Juveninus. Et profecto Eccleſia cum Græca, tum Latina ſemper crediderunt externo Latriæ cultu Hoſtiam conſecratam adorandam eſſe; imo Angelos ipſos circum Euchariſtiam venerandos ſtare, firma fide adſtruxit; ut ex D. Chriſoſtomo Hom. 16. ad Pat. Antioch. elicitur, & Boſſuetus tractatu de Miſſa c. 28. fuſius demonſtrat.

Denique fit primum elevatio Hoſtiæ, accenſa prius candela, quæ nonniſi poſt communionem extinguitur.

Græci apud Card. Bonam, Armeni, & Abyſſini apud Bzovium non ſtatim poſt conſecrationem, ſed paulo ante Communionem Hoſtiam, & Calicem vetuſtiſſimo more elevant, ut Populus Sacramentum adoret. Mabillonius docet, in Gallia elevationem Hoſtiæ, & Calicis, circa dimidium XI. ſæculi fieri cæpiſſe, incompertum autem eſſe, an paulo poſt Romana Eccleſia ejuſmodi diſciplinam amplexa fuerit. Le Brun vero oſtendit ad duodecimum uſque ſæculum Hoſtiam, & Calicem ad ea verba, *omnis honor, & gloria*, elevari conſueviſſe; elevationem vero, quæ nunc fit poſt conſecrationem, introductam eſſe, ut, cum Berengarius vel realem Chriſti in Euchariſtia præſentiam, vel panis converſionem in Corpus Chriſti negaret, ſignum Catholicæ Fidei ederetur, quo Fideles publice Chriſti in Euchariſtia præſentiam adverſus Berengarii Hæreſim profiterentur. Neque tamen quiſpiam hinc ſibi perſuadeat, hoc fuiſſe primum adorationis Euchariſtiæ initium: quæ quidem adoratio tum interna, tum externa a dogmate de reali Chriſti in Sacramento præſentia numquam fuit ſejuncta;ut contra Hæreticos eruditiſſime probat Boſſuetus.

Con-

Conſtat itaque, primum tempore Berengarii poſt Conſecrationem elevari cœpiſſe Hoſtiam, & Calicem, & utrumque quidem in quibuſdam Eccleſiis, in quibuſdam vero, inter quas Romana, tantummodo Hoſtiam; donec diſciplina utrumque poſt Conſecrationem elevandi in omnes Eccleſias tranſiverit. Quamquam apud Carthuſianos etiam nunc ſola elevetur Hoſtia, & in quibuſdam Ordinibus Regularibus nullum elevandi Calicis præceptum extet, Caliciſque elevatio ab illis præſtetur, ne ab univerſæ Eccleſiæ Ritu diverſi videantur. Profecto B. Bonaventuræ tempore in more poſitum erat, ut ſola Hoſtia elevaretur; ut ex eodem S. Doctore apparet. Bellotte ad hanc rem ritum quorumdam commemorat, qui tria Crucis ſigna cum Hoſtia in ſublime ſublata ducebant. Objici hic contra ſententiam noſtram poſſet, antiquiorem longe Berengario hunc elevandæ poſt Conſecrationem Hoſtiæ ritum eſſe, cum ejus in Miſſali Mozarabo, & in Decreto Pelagii I. habeatur mentio. Verum præter quam quod in Amalario, Vvalfrido, Micrologo, & Ordinibus Romanis, elevatio hæc reticeatur, certum eſt, quidquid de hoc in Miſſali Mozarabico affertur, a Cardinali Ximene additum fuiſſe, Decretum vero Pelagii ſuppoſititium eſſe, omnibus eruditis conſtat. Calix a quibuſdam Regularibus olim palla coopertus elevabatur, quæ tamen conſuetudo penitus ab uſu receſſit.

Hac Hoſtiam, & Calicem elevandi diſciplina inducta, mos quoque invectus eſt; ut Miniſter Campanulam pulſet: *ut ſic mentes Fidelium ad Orationes excitentur*, quemadmodum legitur in quodam Decreto Guillelmi Pariſienſis Epiſcopi apud Card. Bonam, & in alio Card. Guidonis, in Germania Legati. In Eccleſia Romana elevationis tempore ſilentium ſervatur, & Chriſtus tacite adoratur; quod decrevit etiam Provinciale Concilium Colonienſe an. 1536., juſſitque poſt Miſſam cani Orationes, quæ pro pace, aliiſque neceſſitatibus antea in elevatione canebantur. In quibuſdam tamen Eccleſiis Galliæ, cum elevatur Hoſtia, Populus intonat Hymnum: *O ſalutaris Hoſtia*; quem morem juxta Card. Bonam, & alios, ejus Regni Epiſcopi, petente Ludovico XII., induxerunt ad Dei opem imploranda m in bellis, quibus Princeps ille premebatur.

Hoſius Card. Vvarmienſis Epiſcopus, qui Legatus Concilio præfuit Tridentino, conſuetudinem laudat, ut ad Euchariſtiæ elevationem adſtantes genua flectant. De hoc magna fuit ſub Honorio III. inter Decanum, & Canonicos Lugdunenſis Eccleſiæ controverſia. Decanus quippe exigebat, ut Canonici ad Hoſtiæ elevationem genua flecterent; at ipſi ſolam inclinationem admittebant. Demandatum fuit Cardinalibus de Lotharingia, & Tournonio hujus controverſiæ examen, qui, ne turbæ excitarentur, pronunciarunt, nihil innovandum, maximam tamen ſervandam eſſe reverentiam; ut refert Grimaud.

I 2 Adjun-

Adjungere hic juvat, ipsum Lutherum aciem disciplinæ Catholicæ impugnatorem, ritum elevandi Hostiam, quidquid Carlostadius in contrarium ei persuadere contenderit, in Missæ formula, quam Ecclesiæ Vvitembergensi præscribit, retinuisse; ut abunde testatur Isach. Hildebrandus in opere suo: *Sacra publica veteris Ecclesiæ in compendium redacta*.

EXERCITATIO XLV.

De forma Consecrationis. (*ex t. 9. l. 2. c. 15.*)

UTraque Ecclesia Orientalis, & Occidentalis in hoc consentiunt, Bossueto teste, quod virtus illa, qua panis, & vinum in Christi Corpus, & sanguinem convertuntur, essentialiter in verbis Christi consistat; adeoque ab ipsis Consecrationis forma sit desumenda. Quod vero ad hanc vocem, *forma*, attinet, ostendit Morinus, res, & verba, quibus Sacramenta constant, his vocibus, *materia*, *& forma*, quas e Peripateticorum Schola Theologia adscivit, jam a pluribus sæculis in utraque Ecclesia significari cæpisse, easque tamquam utiles esse retinendas; ut fecit Concilium Tridentinum.

Formam consecrationis panis ea Christi verba: *Hoc est Corpus meum*, constituunt; consecrationem vini illa: *Hic est Calix sanguinis mei*; iisque prolatis panis in Corpus, vinum in sanguinem Christi convertuntur, quæ conversio ab Ecclesia Catholica, *Transubstantiatio*, appellatur.

Porro graviter erraret, qui formam consecrationis *recitative* dumtaxat dici affirmaret; cum enim Sacerdos ex persona Christi loquatur, & agat: profecto consecrationem *significative*, ut Theologi loquuntur, & *formaliter* profert. Quamquam D. Thomas sentire videatur, utroque modo, idest, *recitative*, & *significative*, verba consecrationis proferri.

Offert se hic non levis difficultas ex Liturgiis Græcis, & Mozarabicis, ubi post verba *Hoc est &c.* Sacerdos Deum orat, *ut mittat Spiritum Sanctum suum super proposita dona, & panem faciat Corpus Christi, vinum vero sanguinem ejus, immutans ea Spiritu Sancto suo*; ex quibus verbis videntur non existimare, vi priorum verborum factam esse Transubstantiationem.

Verum hac de re in Concilio Florentino interrogati Græci responderunt, se credere, Transubstantiationem fieri vi verborum Christi; per subsequentes vero Orationes peti, ut Corpus, & sanguis Christi conferant ad remissionem peccatorum. Neque enim novum est apud ipsos, rem jam concessam, quasi nondum concessa sit, postulare; ut faciunt quoque in administratione Baptismi juxta Rituale Severi in Bibliot. novis. SS. PP. Quod quidem nequaquam argui potest; nam etiam mulier

mulier Hæmorrohissa, ut Christi vestem tetigit, continuo convaluit; & tamen postea Christus ei dixit: *esto sana a plaga tua*; quo exemplo utitur Gentianus Hervetus adversus Nicolaum Cabasilam Græcum, qui in sua Liturgia putavit, Transsubstantiationem fieri post memoratas Sacerdotis Orationes, & Benedictiones. Eodem prorsus modo hunc Græcorum, & Moazarabum ritum explicavit Card. de Turre cremata in Oratione, quam jussu Eugenii IV. in Concilio Florentino habuit. Idem in eodem Concilio Card. Bessarion declaravit, cujus ea de re Oratio extat in opere, cui titulus: *Liturgiæ, sive Missæ SS. Patrum*, edito Anturpiæ an. 1562. Et in eamdem explicationem Syri quoque consentiunt apud S. Maronem.

Antonius Augustinus Toutée differt. inter eas, quas edidit cum S. Cyrilli Operibus, probandum suscepit; consecrationem non in Christi verbis tantum; sed etiam in precibus ab Ecclesia institutis consistere. Eamdem sententiam amplexus est Le Brun. Sed adversus Touttée erudite scripsit P. Josephus Augustinus Orsi Ord. Prædicatorum; Et P. Bongeant Societatis Jesu Presbyter Brunum solide refutavit. Quare Juveninus, & Tournelius bene affirmant, constantem esse utriusque Ecclesiæ Occidentalis, & Orientalis consensum; ut forma consecrationis in verbis Christi præcise habeatur, precibus quibuscumque exclusis; & Du-Hamel concludit, eam Divinæ, non humanæ institutioni tribuendam esse; in quo universa Ecclesia, cuncti SS. Patres, omniaque Concilia conveniunt.

EXERCITATIO XLVI.

De Consecratione Panis, & Vini. (*ex t. 9. l. 2. c. 15.*)

PLures in Canone sunt actiones, quæ tamquam a Christo factæ commemorantur: Christum nempe in manus accepisse panem, oculos ad Cœlum sustulisse, gratias egisse, benedixisse, fregisse panem, ac præbuisse Discipulis suis. Porro panem accepisse, constat ex Evangelio; de oculorum elevatione alibi sermonem fecimus; quare illud nunc examinandum superest, utrum discrimen ullum sit inter gratiarum actionem, & benedictionem; num utraque differat a consecratione; denique utrum ante, an post consecrationem panis fractus fuerit?

D. Thomas iis adhærere videtur, qui putant, idem in Christo fuisse benedicere, & consecrare; panem vero prius consecrasse, deinde fregisse; & hunc sensum haberi posse *etiam verbis Evangelii non mutatis*. Soto putat, Christum panem fregisse, deinde Discipulis præbuisse dicentem, *Accipite &c.*, & verba, porrigentis fuisse pariter, & consecrantis. Suarez vero sentit, Benedictionem, & gratiarum actionem res esse distinctas; verba vero, *accepit*, *benedixit*, *fregit*, *dedit*, actiones

nes significare eo peractas ordine, quem describunt Evangelistæ, quamquam non omnes ante Consecrationem peragi potuerint; & Christum juxta Tridentinæ Synodi Doctrinam panem consecrasse, antequam illum frangeret.

At clarus, & simplex Ordo videtur, quem describit Sylvius, nempe Christum accepisse panem, gratias egisse, benedixisse, deinde consecrasse, ac dixisse: *Accipite, & manducate; Hoc est Corpus meum*; ac demum fregisse, & Discipulis dispertitum fuisse. Ac verisimilius quidem est, consecrationem ante fractionem fuisse factam: ut colligitur ex Apost. 1. ad Corinth. 10., & ex more panem prius in Missa consecrandi, post frangendi. Quod vero ad Evangelistarum narrationem pertinet, ipsi res a Christo gestas narrarunt, non earum seriem, & ordinem; quod præter alia Evangeliorum loca, confirmatur ex Marci, c. 14. ubi ait Evangelista: *Et biberant ex illo omnes*; cum tamen nondum narrasset, Christum dixisse: *Hic est sanguis meus*. Christum vero vinum consecrasse, antequam ex eo biberent Apostoli, certissimum est.

Ast dispiciendum nunc, quænam sit forma consecrationis panis? communis sententia ex D. Thoma affirmat, hanc formam contineri his verbis: *Hoc est Corpus meum*, prolatis a Sacerdote cum intentione conficiendi Sacramentum; intentio enim facit, ut ea verba quasi ex persona Christi prolata intelligantur, adeoque ad formam consecrationis, ejusque validitatem, quidquid Sotus senserit, sufficiunt, etiamsi præcedentia non recitentur; uti confirmant Salmanticenses.

Major Theologorum sententia formam consecrationis Calicis concludit verbis: *Hic est Calix sanguinis mei*, quamquam Divus Thomas videatur eam producere usque ad ea verba; *Hæc quotiescumque &c.*; & ita cum D. Thoma sentiendum esse nonnulli Thomistæ apud Card. Capisuccum, & Salmanticenses affirment. At Soto, Card. Gotti, & alii volunt, eum non de essentia, sed de integritate formæ locutum esse; magnum vero interesse discrimen inter essentiam, & integritatem.

Quoad consecrationis hujus verborum sensum, & intelligentiam notandum est, locutionem illam: *Hic est Calix sanguinis mei*, juxta D. Thomam esse figuratam; & per metonymiam expressam, ita ut sensus sit: *Hic est sanguis meus contentus in Calice*; additur, *novi, & æterni Testamenti, qui pro vobis, & pro multis effundetur &c.*; ad quæ verba idem S. Doctor observat, dici sanguinem novi Testamenti, quod non per figuram, ut in veteri Testamento, sed revera effusus sit: vocem vero *multi* juxta modum loquendi sacrarum Scripturarum significare *omnes*; ita ut sanguis Christi pro omnibus effusus sit; pro omnibus quidem *quoad sufficientiam*, & pro solis electis *quoad efficaciam*.

Paululum aquæ, ut alibi diximus, una cum vino in Calicem infunditur; & hinc quæri solet, num aqua in Christi sanguinem convertatur;

tatur; item utrum prius in vinum, deinde in ſanguinem; an immediate in ſanguinem tranſubſtantietur.

Prima quæſtio ſæculo XII. in Gallia excitata fuit, de qua Gaufridus Monachus Ciſtercien. apud Baronium prolixam ſcripſit Epiſtolam ad Cardinalem Epiſcopum Albanenſem; ſed quid Cardinalis reſponderit, incompertum eſt. Nonnulli apud Innocentium III. in Cap. *cum Marthæ* de celebr. Miſſ. putant vinum in ſanguinem, aquam vero converti in aquam, quæ de latere Chriſti defluxit; ſed hæc pia potius, quam Theologica opinio eſt. Alii ſentiunt, aquam vino junctam per ſe manere, veluti circumdatam ſpecibus vini; hæc autem a D. Thoma improbatur, cum omne, quod in Calice eſt, latriæ cultu adoretur. Quamobrem optime ſentire videmur, ſi dicamus aquam æque, ac vinum in ſanguinem Chriſti converti, idque ex Juſtino, Irenæo, & Cypriano ſolide demonſtrari poteſt.

An vero prius in vinum, deinde in ſanguinem convertatur, diſputant Theologi Scholaſtici, de qua re ſuſe Card. Capiſuccus. Nos obiter monemus, ſententiam illorum, qui aquam primum in vinum mutari arbitrantur, levem nobis, vanamque apparere; nec quidquam iis ſuffragatur, quod Fratres Prædicatores, aliique Regulares aquam in Calicem ante Miſſam infundant; monent enim Juveninus, & Herminier id non fieri, ut tempus ſuppetat, quo aqua convertatur in vinum: *ſed Ritum eſſe juxta nonnullas Liturgias præſcriptum; ut id totum, quod in Sacrificio debet offerri, ante ipſummet Sacrificium præparetur.*

EXERCITATIO XLVII.

De quarta Canonis Oratione. (ex t. 9. l. 2. c. 16.)

CUm tertia Oratio, de qua priori capite actum eſt, concludatur verbis, *Hæc quotieſcumque feceritis &c.*; ut videlicet declaretur, neminem tanta audacia futurum, qui auguſtiſſimum hoc, niſi debite vocatus, celebraret Myſterium, appoſite ſequitur quarta Oratio, *unde, & memores*, in qua Sacerdos etiam nomine Populi, Paſſione, Reſurrectione, & Aſcenſione, commemoratis, Æterno Patri Divini Filii Corpus, & ſanguinem offert: Hoſtiam ſcilicet puram, Sanctam, & immaculatam, *de ejus donis, ac datis*; aut, ut Græci illud exprimunt: *tua ex tuis*; quo pacto hujus oblationis natura explicabatur: quippe in qua Deo offertur ſubſtantia, Corpus nimirum, & ſanguis Chriſti, facta ex alia ſubſtantia, ſcilicet pane, & vino.

Quarta hæc Oratio dicitur uſque ad *Memento*, & variæ in ea reperiuntur Lectiones: ſic in quibuſdam Miſſalibus apud Menardum legitur: *unde & memores ſumus*; quæ vox *ſumus* apud S. Ambroſium,

&

& fere in omnibus aliis non occurrit; sic in ceteris Sacramentariis, & Missalibus apud Le Brun inter verba, *Domini nostri* interjicitur vox *Dei*; ita ut legatur, *Domini Dei nostri*. Verum, cum hæc vox, etsi optima, jamdiu a Missali etiam recognito, & Summorum Pontificum auctoritate emendato absit, omittenda est ab eo, qui Ritum sequitur Romanum, & ab iis solum dicenda, quorum peculiares ab Ecclesia non improbati Ritus eam habent.

Verba: *Hostiam puram*, *Hostiam Sanctam*, *Hostiam immaculatam*; sunt iis similia, quæ habentur ad Rom 12. *Hostiam viventem &c.*, eaque explicans Sotus ait: significare differentiam inter Sacrificium nostrum, & Sacrificia Gentium, oblationesque Veteris Legis; quod scilicet Hostia hæc nostra sit *pura*, *& purificans*, *Sancta*, *& Sanctificans*, *immaculata*, *& maculas tergens*. *Quod vero adjungitur: Panem vitæ æternæ, & Calicem salutis perpetuæ; definitionem, & explicationem ejusdem Hostiæ secum fert; ut enim Sacerdotes Veteris Legis de Sacrificiis edebant, quibus vitam temporalem sustentabant, sic Christiani esu, & potu Sacrosancti Sacrificii spiritualem, atque adeo æternam salutem sibi comparant.*

Quædam in hac Oratione actiones sunt particulares, quædam generaliores. In quibusdam Galliæ Ecclesiis sæculo XII. Sacerdotes in hac Oratione brachia in modum Crucis elevabant in memoriam Passionis Christi, ut etiam nunc Carthusiani, Dominicani, & Carmelitæ faciunt. Id vero nunquam usurpavit Ecclesia Romana, quæ satis esse existimavit ad Christi Passionem, quæ in Oratione diserte commemoratur, significandam, si Sacerdos manus teneat ante pectus expansas. Generales actiones sunt quinque Crucis signa, quæ Sacerdos ducit ad verba *Hostiam puram &c.*

Bossuetus hoc inter Benedictiones, quæ super Hostiam, & Calicem ante Consecrationem, & eas, quæ post Consecrationem fiunt, discrimen esse ait, quod benedictio ante Consecrationem aliquid efficiat, tum erga Sacramentum consecrandum, tum erga hominem, qui per illud vult sanctificari; post Consecrationem vero, non ad Corpus Divinum, sed ad eos referri, qui illud sumpturi sunt, ut digne illud suscipiant; aut si Corpus Christi respiciant, Benedictiones, & gratias exprimere, quibus illud abundat, & quas in nos effundere cupit, nisi peccata nostra obstent. Similia ferme scribit Gilbertus Grimaud.

Alterius opinionis est S. Thomas, qui contendit, ea Crucis signa post Consecrationem non esse Benedictiones, sed commemorationes virtutis, & efficaciæ Sacramenti Eucharistiæ, quæ virtus e Crucis oritur Sacrificio, quod in Missa repræsentatur. Curat quippe Ecclesia, ut in Sacerdotum, & adstantium animis imprimat, idem esse Sacrificium Altaris cum Sacrificio Crucis, ac cupit, ut præsertim Sacerdotes post Consecrationem menti suæ Christum in Cruce immolatum proponant;

ponant; atque idcirco vult, omne verbum, quod exprimit Corpus, & Sanguinem Domini, cum ſigno Crucis proferri; ſicque declaratur, Hoſtiam, & quod in Calice continetur, idem eſſe Corpus, quod Cruci fuit affixum, & ipſum Sanguinem, qui in Cruce effuſus eſt.

Idem S. Doctor docet, ea quinque Crucis ſigna denotare quinque Jeſu Chriſti plagas, & Micrologus obſervat, Crucis ſigna in Miſſa myſtice nos admonere, dum ſemel fiunt, *unitatis eſſentiæ*; dum ter, *Trinitatis*; dum quinquies, *quinque Chriſti vulnerum*.

Quare temerarie nimis Maldonatus aſſeruit, nullum poſt Conſecrationem adhibendum eſſe Crucis ſignum; non enim Euchariſtia, ut ille falſo opinatur, benedicitur; verum Paſſionis, ut ſupra denotavimus, commemoratio in mentibus noſtris excitatur.

Poſt Conſecrationem Sacerdos pollicem, & indicem jungit, eoſque nunquam, niſi ad tractandam S. Hoſtiam, & poſt ablutionem ſejungit. S. Thomas id fieri ait, ut, ſi qua particula digitis adhæſerit, non diſpergatur; de qua actione tamen altum apud Veteres eſt ſilentium.

Poſt hæc Sacerdos Deum orat, ut ad oblata dona Corporis, & ſanguinis Chriſti propitio, & ſereno vultu reſpicere dignetur: non quod, ut delirat Lutherus, cenſeat, ſe Mediatorem eſſe inter Patrem, & Chriſtum; ſed quod, ut obſervat Bellarminus, licet oblatio, ſive rem oblatam, ſive offerentem præcipuum, qui Chriſtus eſt, ſpectemus, ſemper accepta ſit; fieri tamen poſſit, ut ex parte Sacerdotis, vel Populi minus placeat; ideo Sacerdos Deum orat, *ut propitio, ac ſereno vultu* Oblata reſpiciat, & accipiat, quemadmodum accepit Abelis munera, Abrahæ Sacrificium, & Melchiſedechi oblationem. Hæc enim Sacrificia noſtrum hoc Sacrificium pulchre repræſentat. Nam ſicut Abel Deo obtulit Primogenitos gregis ſui Geneſ. 4., & ad Hebr. 11. juſtus, & innocens a Fratre Cain interfectus eſt; ſic Chriſtus ſeſe tamquam Primogenitum, ut dicitur ad Rom. 8., obtulit, & a Judæis fratribus necatus eſt. Sicut Iſaac immolatus eſt, quin vitam amitteret, ita Chriſtus mortuus eſt, ut ad novam vitam reduceret. Sicut Melchiſedech (Sacerdos Dei Altiſſimi) Geneſ. 14. panem, & vinum Deo obtulit in Sacrificium, ita Chriſtus in Euchariſtia ſub ſpecie panis, & vini Corpus, & ſanguinem ſuum Deo Patri per manus Sacerdotis offert.

Non tamen hæc ſola ſunt Veteris Legis Sacrificia, quæ immaculatum, quæ ſanctum, quæ tremendum] hoc novi Teſtamenti expreſſere Myſterium. Ab ipſo quaſi mundi ortu oblationes exordium ſumpſere, & naturalis ratio ſuaſerat, externo quodam cultus ſigno internæ venerationis obſequium demonſtrare. Nihil autem tunc certis præſcriptum eſt præceptis: propria cuique conſcientia, & Dux, & Magiſtra ordinandorum Sacrificiorum fuit; donec Deus per Moyſem

electo sibi Populo certas Leges, certosque Ritus, & Sacrificia imposuit. Inter hæc tria fuere præcipua: *Holocausta* videlicet; *Pacifica*; & *Propitiatoria*; & hæc quidem Sacrificia in eo consistebant, ut vivum, mundumque animal cœderetur, ejusque sanguis ad placandum Deum, eique debitum honorem tribuendum effunderetur. Quæ omnia Sacrificium, quod peragendum erat in Calvaria, & Christi sanguinem in Cruce pro Redemptione humani generis effundendum adumbrabant.

Perperam igitur temerarii quidam aut Novatores, aut Critici Holocaustorum originem ab Ethnicis, & Ægyptiis derivant. Rem enim accuratius indaganti certo patebit, continuata serie a primis Patriarchis ad Moysen usque sacrificandi morem extitisse, atque Ethnicos potius ab his, quam hos ab illis Ritum immolandi adoptasse; licet apud veteres Patres incorruptus semper permanserit, a Gentibus vero insana superstitione in nefandas Idolorum adorationes detortus fuerit. Antiquissimus omnium, qui superest, codex id nobis testatur: videlicet Moysis Creationis, & Populi Israelitici Historia; idque etiam ipsa Ethnicorum, licet fabulis involuta, scripta confirmant.

Sed ad Canonem redeamus, in quo gravi inter Doctores contentioni occasionem præbent verba illa, *sanctum Sacrificium, immaculatam Hostiam*, utrum scilicet ea ad Missæ Sacrificium, an ad Sacrificium Melchisedechi referenda sint? Hoc postremum pluribus probat Le Brun; primum affirmat Pouget; Nos vero cum Suarez dicimus, utrumvis intelligas, bonum iis verbis sensum contineri.

De Melchisedecho plures olim hæreticæ opiniones circumferebantur, ut apud D. Hieronymum, & Epiphanium videre licet. De quibus quidquid sit, nos modo indubitatum tenemus, eum fuisse gente Cananæum, Salem, seu Hierosolymæ Regem, & Sacerdotem, qui juxta Apostolum ad Hebr. 7. Christum repræsentavit; nam secundum ejus, non vero secundum Aaronis ordinem Christus Sacerdotium exercuit; idque, vel quia Aaronis Sacrificia cruenta fuere, Melchisedechi vero incruenta, vel quia Aaronis Sacerdotium ad multos sibi invicem succedentes delatum est; Melchisedecho, cujus nulla invenitur genealogia, nemo successit, quod Christi Sacerdotium egregie exprimit, ut explicat Tridentina Synodus.

Fuit itaque Melchisedech Sacerdos, ac panem, & vinum obtulit, & quidem in Sacrificium, ut adnotat causalis *enim* in textu Gen. 14. *erat enim Sacerdos &c.* Quamquam autem Lutherani, & Calvinistæ obganniant, ab Hebræo textu abesse particulam, *enim*, & adesse conjunctivam, *Et*, seu *autem*; Hebraicæ tamen linguæ periti testantur, particulam, *Et*, vel *autem* sæpissime apud Hebræos vim causalis habere. Quapropter venerandi primorum etiam Ecclesiæ sæculorum Patres SS. Cyprianus, Hieronymus, & Augustinus in hoc Melchisedechi

chi Sacrificio expressam Sacrificii nostri figuram nobis proposuerunt

Verborum deinde, *sanctum Sacrificium*, *immaculatam Hostiam*, planissimus, & maxime proprius est sensus, si ad Novæ Legis Sacrificium referantur; siquidem de hoc Sacrificio, juxta Justinum Martyrem, Irenæum, & Tridentinam Synodum, Malachias loquitur, ubi ait: *in omni loco sacrificatur, & offertur nomini meo oblatio munda, quia magnum est nomen meum in gentibus, dicit Dominus exercituum*. In Missa enim id omne fit, quod ad essentiam pertinet Sacrificii; & docent Theologi, Sacrificium esse oblationem rei sensibilis cum ejus *destructione*, vel *immutatione* factam, & mystice consecratam Deo in recognitionem ejus supremi dominii. Hæ autem conditiones omnes in Missa implentur. Nam Missa etiam in Sanctorum honorem celebrata, non illis, sed soli Deo offertur, ut monet Concilium Tridentinum, & juxta Apostolum ad Hebr. 5. a solo Sacerdote peragitur, ac mystico ritu celebratur, eoque modo, quo in incruento Sacrificio fieri potest, victima destruitur: vel quia Sacramentales species consumuntur; vel quia per Consecrationem Corpus, Sanguis, Anima, & Divinitas Christi, substantiæ panis, & vini substituuntur, quod ad victimæ in Sacrificio incruento destructionem abunde sufficit; vel quia licet in Missa Christus, qui est victima, non destruatur, *quoad esse simpliciter*, ut loquuntur Theologi, destruitur tamen *quoad esse sacramentale*.

Claudit demum hanc Orationem Sacerdos, petendo a Deo, ut jubeat, *per manus Angeli in sublime Altare suum, in conspectu Divinæ Majestatis suæ Obla'a perferri &c.* Quæ postrema verba intellectu difficilia esse, affirmat Florus, & cum eo Innocentius III.; qui tamen ea sic explicat, ut Deus jubeat vota, & preces Fidelium in conspectum Divinæ Majestatis ministerio Angelorum perferri, ut eorumdem intercessione Deo gratæ sint. Quam explicationem Theologi omnes cum S. Thoma amplectuntur, qui etiam nomine Angeli Jesum intelligit, utpote vocatum magni Consilii Angelum. Videantur Bellarminus, Suarez, & Le Brun.

In postrema hac quartæ Orationis parte Sacerdos profunde se inclinat; quod supplicanti optime convenit, & vetustissimo more receptum est; cum ejus jam meminerint Amalarius, & Micrologus. Junctas etiam Sacerdos tenet manus; & olim in pluribus Galliæ, & Germaniæ Ecclesiis in Crucem decussatas, ut nunc Carthusiani, Dominicani, & Carmelitæ usurpant: demum osculatur Altare, ac super Hostiam, Calicem, & se ipsum Crucis signum ducit, ad reducenda videlicet sibi in memoriam salutiferæ Passionis mysteria. Qui horum Symbolicas rationes cupit, adeat Innocentium III., Durandum, & D. Bonaventuram.

EXERCITATIO XLVIII.

De quinta Canonis Oratione, ubi de Commemoratione Mortuorum.
(ex t. 9. l. 2. c. 17.)

HÆc Oratio incipit, *Memento etiam Domine*, ubi oratur pro Defunctis. Nonnulli ob vocem illam, *etiam*, aliud peculiare *Memento* præcessisse; alii eam redundare existimarunt. Verum utrorumque opinio curiosa magis, quam solida est, cum facile videamus, *Memento* istud Mortuorum tamquam continuationem memoriæ Vivorum considerari debere.

Præter ea, quæ supra ex libris Machabæorum attulimus, Liturgiæ antiquissimæ, Tertullianus, Augustinus, Chrysostomus, aliique Sancti Patres sufficientia nobis suppeditant testimonia, quæ suadeant, Mortuorum in Missæ Sacrificio commemorationem ab Apostolicis, aut iis proximis temporibus originem ducere.

Orat autem Sacerdos præcipue pro animabus, pro quibus hoc Sacrificium specialiter offert, deinde pro omnibus in Purgatorio detentis, ut Deus illis tribuat *locum refrigerii*, ut scilicet ab igne liberentur, *locum lucis*, ut e tenebris eruantur, *locum pacis*, ut a mentis anxietate respirent.

Porro aliquando ex caritate, interdum ex justitia tenemur pro Defunctis orare, ut ostendit Gilbertus Grimaud. Nunquam vero pro damnatis Sacrificium est offerendum; quod si ob ignorantiam, quam de rebus istis habemus, vel pro damnatis, vel pro beatis offerri contingat; tunc ejus fructus in Ecclesiæ Thesauro remanet, quem Deus iis dispertit animabus, quibus levamen aliquod vult afferre; de qua re S. Augustinus in Enchiridio.

Appellatur hæc Oratio in vetustis monumentis Oratio super Diptycha, quia Mortuorum olim nomina, ut & Vivorum, alta voce recitabantur, ut superius explicuimus; Episcopi etiam, qui Ecclesiam rexerant, aliique aliarum Diœcesium nominabantur, si tamen in Catholica Fide, & communione obiissent; Hæreseos enim, & criminum enormium rei e Sacris Diptychis expungebantur.

Quæ disciplina juxta Martene, ad XII. usque sæculum viguit, eamque obsoletam Card. Antonius de Crequy Episcopus Ambianensis an. 1574. in sua Ecclesia revocavit; & etiam nunc in Ecclesia Parisiensi quædam illius vestigia supersunt.

EXER-

EXERCITATIO XLIX.

De sexta Canonis Oratione. (ex t. 9. l. 2. c. 18.)

SExta, & ultima Canonis Oratio incipit, *Nobis quoque peccatoribus*, quæ verba elata paululum voce dicuntur, & in consuetam clausulam, *Per omnia sæcula &c.*, respondente Populo *Amen*, desinit. Feria tamen sexta Parasceves neque hæc, neque quinque præcedentes Canonis Orationes recitantur, sed ablutionem mannum statim Oratio Dominicalis sequitur.

Porro in hac sexta Oratione Sacerdos Deum precatur, ut se, & Adstantes, quorum nomine Sacrificium offert, in Sanctorum *Consortium non æstimator meriti, sed veniæ largitor* admittat. Novit quippe Ecclesia, ad illud obtinendum necessariam esse gratiam, & veniam peccatorum, quæ sine nostris meritis datur per Christum Dominum nostrum. Aliam Hugo Merardus vocis *meriti* affert interpretationem, qui illam idem ac demeritum, & peccatum significare asserit, juxta illud Augustini, *de cura pro mortuis*, cap. 1., *quorum tam mala sunt merita*.

Distinctorum deinde Ordinum Sanctos Sacerdos invocat, diversos tamen omnes ab illis, qui in Canone ante Consecrationem dicto commemorati fuere. Hi secundum Martyrii tempus afferuntur: & sunt: Joannes Evangelista; Stephanus Diaconus; Matthias Apostolus; Barnabas Discipulus; Ignatius Episcopus; Alexander Pontifex; Marcellinus Presbyter; Petrus Exorcista; quibus adjunguntur duæ Sanctæ Matronæ: Felicitas; & Perpetua; & quinque Virgines: Agatha, Lucia, Agnes, Cæcilia, & Anastasia.

Reperimus quidem in quibusdam Liturgiis, alia qnoque Sanctorum, ac præcipue Confessorum nomina adjici; verum cum antiquitus non alterius, quam Martyris in Missæ Sacrificio meminisse concessum fuerit, specialis hæc quarundam Ecclesiarum disciplina nos minime movere debet, veterique totius Ecclesiæ consuetudini firmiter est inhærendum.

Cum autem duplex Sanctorum fiat commemoratio: una ante, altera post Consecrationem; observandum est, per illam nos postulare, ut eorum obtineamus suffragia, communionem consequamur, virtutes, & gratias, quas nobis ex Sancto Sacrificio possumus polliceri, adipiscamur. Per hanc vero Deum oramus, ut in Sanctorum cœtum nos admittere dignetur, veluti considerat Gilbertus Grimaud.

In hac Missæ parte olim novi fructus, legumina, mel, carnes, Auctore S. Eutychiano, benedici ad Altare consueverant; cujus Benedictio-

dictionis plura Martene monumenta refert. Arbitrantur nonnulli, Benedictionem hanc post verba, *largitor admitte &c.* factam fuisse, atque sic sequentia, *per quem hæc omnia, Domine, semper bona creas &c.*, aut solum ad fructus, carnes, aliasque res Benedictioni oblatas, aut ad Eucharistiam simul, & fructus referri debere. Verum dubitat de hoc Brunus, cum in aliquibus Ecclesiis frugum Benedictio ante Consecrationem, & peculiari quidem Oratione adhibita fieri consueverit. De hoc quidquid sit, illud exploratum habemus, ejusmodi Benedictionem, neque olim in qualibet Missa usurpatam fuisse, neque nunc in hac Missæ parte fieri; verba vero, *Per quem &c.*; semper dici; quapropter eadem optime explicari poterunt, nulla frugum, & unica Eucharistiæ habita ratione.

S. Bonaventura, Suarez, & alii hanc nobis offerunt interpretationem, ut scilicet dicatur: *Per quem hæc omnia, Domine, semper bona creas*; quia Deus Pater omnia per Christum creavit, & jugiter renovat; *Sanctificas*: quia in Christo dona ad Altare oblata, fiunt Sacra, & ab usu communi remota; *Vivificas*; quia Deus per Jesum panem, & vinum vivificat convertens in verum illius Corpus, & Sanguinem; *benedicis, & præstas nobis*: quia Deus cœlestes super eadem Benedictiones diffundit; atque sic benedicta nobis in veram vitam largitur; *per ipsum*: Christus enim Deus, & Homo est verus Dei, & Hominum mediator; *& cum ipso*: Deus enim est Deo æqualis; *& in ipso*: cum Patri sit consubstantialis; *est tibi Deo Patri Omnipotenti in unitate Spiritus Sancti omnis honor, & gloria*: Deo enim Patri per Filium, cum Filio, & in Filio, & in unitate Spiritus Sancti est omnis honor, & gloria.

Sacerdos ad verba, *sanctificas, vivificas, benedicis*, tria Crucis signa super Hostiam, & Calicem ducit; eaque juxta S. Thomam tres illas Christi in Cruce Orationes, *Pater ignosce illis*; & *Deus meus; ut quid dereliquisti me*? item, *Pater, in manus tuas commendo spiritum meum*, nobis ob oculos ponere possunt. Pergit Sacerdos, & Hostiam pollice, & indice tenens tria rursum ab una ad alteram Calicis oram Crucis signa facit dicens, *per ipsum, cum ipso, & in ipso*: Ubi juxta Meratum recordari poterit ejus, quod Christus passus sit in corpore, in anima, & in honore; inde Sacerdos Hostiam adhuc tenens alia duo inter se, & Calicem Crucis signa ducit ad verba: *est tibi Deo Patri Omnipotenti, in unitate Spiritus Sancti*. His vero signis extra Calicem factis Meratus nos instrui cupit, nequaquam dici posse Patrem, aut Spiritum Sanctum passum fuisse; S. Thomas addit dici posse, tot Crucis signa indicare, hujus Sacrificii consecrationem, acceptationem, & fructum, e virtute Crucis Christi manare.

Tandem Sacerdos Hostiam super Calicem tenens, *dicit omnis honor*,

nor, & gloria, & utrumque paululum elevat, non tamen plusquam quaternos digitos, nec Populo Sacra Mysteria ostendit. Tunc thure adolendi Eucharistiam consuetudo in quibusdam Ecclesiis invaluit, in aliquibus vero campanam pulsandi mos obtinuit, ut videre licet apud Mabillon, & Le Brun. Hæc elevatio longe vetustior est prima illa Consecrationis elevatione, & ante XII. sæculum ad hæc verba *omnis honor, & gloria*, fiebat, ad quæ Corpus Christi simul cum Calice Populo circumstanti adorandum proponebatur. Introducta autem secunda, posterior hæc elevatio ad hodiernum morem redueta est.

EXERCITATIO L.

De Oratione Dominica. (ex t. 9. l. 2. c. 19.)

NOnnulli putant, Orationem Dominicalem partem Canonis esse, sed verior opinio apud Bellarminum sextam Orationem pro Canonis termino statuit. Orationi Dominicali Sacerdos verba præmittit: *Oremus, Præceptis Salutaribus moniti &c.*, quæ vetustissima sunt, ut ex D. Hieronymo colligitur, eodemque fere modo Græci, Maronitæ, Mozarabes. & Ambrosiani pie præfantur.

Ipsis Apostolorum temporibus Dominicam Orationem in Missæ Sacrificio recitatam simul cum aliis precibus fuisse, jam superius abunde contra Novatores quosdam, & Hæreticos demonstravimus. Nihil igitur nobis superest, quam ut ritum, qui circa illam servatur, pertractemus.

Recitat eam Sacerdos elata voce, *ut vel eo pacto*, adstruente Belleto, *adhortetur, qui in fraterno sunt odio, & ad concordiam discordes excitentur antequam communicent*. At potiorem fortasse rationem suppeditat Arcani disciplina, juxta quam neque Symbolum, neque Oratio Dominica dicebatur, ubi essent Infideles, aut Catechumeni, hi enim neutrum docebantur, antequam in *Competentium* classem commigrassent. Quapropter in Horis Canonicis Oratio Dominica submissa recitatur voce, quia iis Infideles, & Catechumeni adesse poterant; elata vero dicitur voce in Missa, quia ab hac Missæ parte ii abesse cogebantur, ut alibi diximus.

In Missa Græcorum tam solemni, quam privata Oratio eadem nedum à Sacerdote, sed ab universo etiam populo, S. Gregorio M. teste, recitari consueverat, ut ex vita S. Joannis Eleemosinarii Episcopi Alexandrini colligitur, & late ostendit Martene. Quod etiam in Ecclesia Gallicana aliquando observatum fuisse, ex Miraculis S. Martini apud Gregorium Turonensem eruitur. In fine Orationis Dominicæ Sacer-

Sacerdos submissa voce dicit *Amen*, quo verbo oratio eadem apud Evangelistas clauditur. Abest tamen à Sacramentario S.Gregorii, quod edidit Menardus, fortasse, quia Oratio illa veluti continuatur per subsequentem orationem *Libera nos*, cui Minister addit *Amen*.

EXERCITATIO. LI.

De Oratione Libera nos. (*ex t. 9. l. 2. c. 19.*

IN hac Oratione Sacerdos Dominum precatur, ut nos liberet *a malis præteritis*, idest pecatis; *præsentibus*, scilicet tentationibus ad peccandum impellentibus; *futuris*, quæ sunt pœnæ peccatis debitæ. Item ut nobis pacem largiatur; nam cum peccato vera pax esse nequit. Et quia mala, à quibus liberari petimus, diserte recensentur, idcirco à Ritualistis hæc Oratio græce *Embolisinus* appellatur. Inde confugimus ad B. M. Virginem, Apostolos Petrum, & Andream, & omnes sanctos. Et olim juxta Micrologum licebat Sacerdoti quoslibet alios Sanctos adiicere. In Codice Tiliano post S. Andream, SS. Gervasius, & Protasius, & ab Ambrosianis S. Ambrosius nominantur.

Porrò S. Andreas hic ideo nominatur, quod primus ad Apostolatum vocatus fuerit. Et quamquam SS. Cyprianus, & Gregorius hunc primatum S. Petro tribuant, id tamen non de tempore vocationis, sed de dignitate est intelligendum. Juxta antiquum Ordinem Romanum xi. apud Mabillonium olim Festum S.Andreæ non secus ac solemnitas B.Petri à Romano Pontifice celebrabatur, & officium partim ad altare S.Andreæ, partim ad S. Petri recitabatur. In Commentariis Pij II. extat præclara Oratio ab eodem habita, cum S. Andreæ Caput sibi ex Achaja missum excepit.

Ad hanc Orationem in Missa privata Sacerdos patenam, quæ sub Corporali jacebat, accipit; in Missis vero solemnibus Subdiaconus illam ab Offertorio usque ad finem Orationis Dominicæ velo involutam tenet, & mox evolutam Sacerdoti super Altare tradit;quam Cæremoniam in Parisiensi Ecclesia Acolythus peragit; in aliis Ecclesiis Diaconus patenam populo ostendit, antequam super Altare illam ponat, idque putat Pouget idcirco fieri,quod ad Communicationem populus inuitetur.

Sacerdos ad ea verba, *& omnibus Sanctis*, patena se signo Crucis signat; nam per Crucem Christus ea omnia disjecit, quibus pax nostra perturbabatur. Tum eam ad verba,*in diebus nostris*,osculatur;quia patena instrumentum est pacis, & vas, ubi Sacra ponitur Eucharistia, quæ Christianorum est pax. Inde patenæ Hostiam superimponit, quo facilius frangendam tollere possit.

Natalis Alexander ritum hunc putat ad pium Sanctarum mulierum

rum

rum Officium referri, quæ *emerunt aromata, ut ... ungerent ... Jesum, ... & dicebant ... Quis revolvet lapidem ab ostio monumenti?* patenam autem hujus lapidis esse symbolum. Per illud Crucis signum, ait, annunciari, per Crucem, & per hoc Sacrificium pacata esse omnia in Cælo, & in terris: per osculum vero ostendi, Christum desiderio satisfecisse Sanctarum Mulierum, quibus obviam occurrit, & quas salutavit dicens: *Amen*.

EXERCITATIO LII.

De parte Missæ inter infractionem Hostiæ, & Communionem Sacerdotis.
(ex t. 9. l. 2. c. 20.)

Dictis superioribus precibus, Sacerdos genuflexione facta, sumit Hostiam, ac super Calicem frangit dicens, *per eumdem &c.*: tum Hostiæ fragmento terna Crucis signa super Calicem ducit pronuncians hæc verba: *Pax Domini sit semper vobiscum*; ac fragmentum ipsum in Calicem immittit, addens: *Hæc commixtio, & Consecratio Corporis, & Sanguinis Domini &c.*

In quadam ex formulis ritus Ambrosiani legitur: *Corpus tuum frangitur, Christe*. Cum vero Fides Catholica nos edoceat, integrum Christi Corpus esse in quolibet Hostiæ fragmento, integrumque a Fidelibus sumi, idcirco nonnulli ea verba e Canone Ambrosiano expungenda esse censuerunt.

His restitit Joseph Antonius Saxius Ambrosianæ Bibliothecæ Præfectus Epistola Mediolani edita an. 1731. Atque ex veteribus Ecclesiasticis monumentis erudite probavit, eam loquendi formam in Professionis Catholicæ formula reperiri, quam ab Humberto Cardinali præscriptam Berengarius in Concilio an. 1159. habito, Præsidente Nicolao II., recitavit; & ex hac, verba illa Canonis Ambrosiani desumpta esse contendit. Ad cujus sententiæ confirmationem etiam facit, quod simili quoque loquendi modo juxta Pontificale Romanum utatur Episcopus in Benedictione patenæ.

Porro facta Consecratione, remanent panis, & vini quantitas, color, & sapor, quæ *Accidentia*, in Concilio Constantiensi; & *species*, in Tridentino appellantur; iisque accidentibus subest Corpus, Sanguis, Anima, & Divinitas Christi; *Et ideo*, ait S. Thomas, *ipsum Corpus Christi non frangitur, nisi secundum speciem Sacramentalem. Et hoc modo intelligenda est Confessio Berengarii, ut fractio ... referatur ad speciem Sacramentalem, sub qua vere est Corpus Christi*. Accidentia itaque, seu species, non Corpus Christi utpote incorruptibile, & impassibile, frangi possunt; adeoque si accurate, & Theologice loquamur, non est dicendum: *fran-*

gitur Corpus Christi, sed *franguntur species*: quamquam Theologice etiam dici possit: *frangitur Corpus Christi*, propter communicationem idiomatum, cui etiam in Eucharistia locus datur; uti post Juveninum idem Saxius advertit. Atque in hunc modum prædicta Ambrosianæ Liturgiæ verba sunt explicanda. Nonnulli naturam corporis ponunt in extensione, neque admittunt vera, & absoluta accidentia distincta a materia; verum juxta Catholicam Fidem fatentur, post Consecrationem in Eucharistia non remanere panis, & vini substantiam; sed species. Contendunt autem, Deum per se, & proxime in nostros sensus agere, & coram Pane Eucharistico easdem modificationes in anima nostra, & impressiones excitare, quas panis ante Consecrationem operabatur. Sed hi quomodo fractionem prædictam recte explicare possint, vix concipitur.

Quidquid de hoc sit, ejusmodi fractionis ipse Christus Auctor fuit in Eucharistiæ institutione, qui *accepit panem*, *fregit &c.* Ejusdemque mentio fit in Actis Apost. cap. 2., & 1. ad Corinth. 10., & in omni Liturgia Hostiæ fractura præscribitur.

Græci Hostiam in partes quatuor dividunt, quarum unam sumit Sacerdos; altera distribuitur Populo; tertia reservatur infirmis; quarta in Calicem immittitur, & cum Christi Mysteriis nomen imponant, primam, *Incarnationem* vocant; secundam, *Nativitatem*; tertiam, *Circumcisionem*; quartam, *Transfigurationem*; quintam, *Passionem*; sextam, *Mortem*; septimam, *Resurrectionem*; octavam, *Gloriam Christi in Cælo*; nonam, *Christi Regnum*, cum veniet judicaturus Orbem.

Latini, Hostiam in tres partes frangunt, quarum unam in Calicem injectam Sacerdos cum Sanguine, reliquas seorsim a Sanguine sumit. Olim vero una in Calicem immissa, altera a Sacerdote sumpta, tertia in plures frangebatur Particulas, quæ adstantibus, vel infirmis reservabantur. Quædam hujusmodi ritus in Missa Solemni Summi Pontificis, & in Missa, quæ celebratur in Consecratione Episcopi, vestigia supersunt; Pontifex enim altera sumpta, immissa in Calicem altera, tertiam in duas partes dissectam Diacono, & Subdiacono præbet. Episcopus vero Consecrator unam immittit in Calicem, altera ipse se, tertia Episcopum, qui consecratur, communicat.

Plures apud S. Bonaventuram, Hugonem a S. Victore, & alios sunt mysticæ rationes, cur Hostia in tres partes frangatur. Satis vero sit ea afferre, quæ S. Thomas secutus Can. *Triforme*, de Consecr. dist. 2. scripsit: nempe Hostiam in Calicem immissam significare in Cælo cum Corpore, & Anima esse Christum... partem, quam sumit Sacerdos, innuere ambulantes adhuc in terra, qui Sacramentis utuntur, & ita *Passionibus conteruntur*, ut panis comestus dentibus atteritur; tertiam, quæ pro infirmis reservabatur, denotare eos, quorum corpora usque ad

ad judicii diem jacebunt in Sepulchro, animæ vero, vel in Purgatorio, vel in Cælo detinentur. Similem explicationem tradit Innocentius III. Addit S. Thomas, obsolevisse quidem ætate sua morem, tertiam partem reservandi, sensum tamen mysticum propterea minime cessasse. Alii apud ipsum dixerunt; partem, quæ in Calicem injicitur, significare Viventes in terris; alteram, quæ reservatur, Beatos, quoad animam, & corpus; ea, quæ comeditur, ceteros.

Populum salutat Sacerdos dicens: *Pax Domini &c.*, neque ad eum se vertit, quod in Hostiæ, fractione sit occupatus, eique benedicit per Hostiæ meritum, tria ducens super Calicem Crucis signa, quibus, vel juxta S. Thomam innuitur, Christum die tertia resurrexisse, vel juxta Innocentium III., Sanctissimam Trinitatem Christi Crucifixi animam corpori redidisse.

Olim Sacerdos ante verba *Pax Domini &c.*, benedictionem dabat, quam Sacrorum Rituum Scriptores Episcopalem appellant, quod ad Episcopum pertineret, ut videre est apud Menardum. Apud Mozarabes etiam quisque Sacerdos celebrans ejusmodi benedictionem Populo impertiebatur, qui mos ad Gallicanam Ecclesiam juxta Mabillonium permanavit; sed Concilium Toletanum IV. Can. 8. illum sustulit.

Vetustissima est consuetudo partem Hostiæ in Calicem immittendi, eaque præscribitur in Liturgia S. Jacobi, & in Concilio Arausicano an. 441. Olim Eucharistia ab una ad aliam Ecclesiam, & a Summo Pontifice ad Suburbicarios Episcopos mittebatur. In duobus prioribus Romanis Ordinibus legitur, Papæ ad Altare proficiscenti, ut solemniter celebraret, Eucharistiam ab alio Sacerdote confectam, & in parvo ciborio asservatam exhiberi consuevisse, quam ante Missam adorabat, ac postea in Missa ad verba *Pax Domini &c.*, ejus Particulam in Calicem immittebat, deinde aliam Particulam Hostiæ, quam ipse consecrasset, item in Calicem injiciebat. Id ipsum servabat Episcopus Suburbicarius, cui Pontifex Eucharistiam, seu Fermentum misisset; idque factum putat Mabillonius in Comment. ad Ord. Rom., *ut Sacrificii unitas, atque unio Pontificis cum Sacerdote, qui sancta prius consecrasset, & Episcopi cum Pontifice commendaretur*.

Neque vero actio hæc particulam Hostiæ in Calicem immittendi mysterio caret. Cum enim in Missa usque ad hanc partem Christi Passio, & mors per Consecrationem Corporis, & Sanguinis separatim factam repræsentata fuerit, reliquum erat, ut ejus resurrectio exprimeretur; quod optime fit per ejus particulæ in Calicem immissionem; cum sic optime repræsentetur Corporis cum Sanguine conjunctio, uti observarunt Micrologus, & Innocentius III.

Hanc actionem Pouget, Auctor Catechismi Montispessulani, & Vertus ortam putant ex ritu exhibendi Populo communionem sub utra-

 que

que specie; deficiente enim vino consecrato, Hostiæ consecratæ particula in vinum non consecratum injiciebatur, illudque, si non consecratum, saltem Sacræ contactu Hostiæ benedictum Populo præbebatur. Sed hanc sententiam nequaquam amplectimur, non quod existimemus, ejus Auctores credidisse, vinum non consecratum Sacræ Hostiæ contactu consecrari; ipsi quippe fatentur vinum per illum contactum benedictum solum, non consecratum fieri; sed quod nullum omnino validum documentum afferant, quo probent actionem illam, de qua nobis hic sermo est, ex usu, immittendi Sacræ Hostiæ particulam in vinum non consecratum manasse. Accedit, quod olim vix aliam ob causam Sacram Hostiam in commune vinum intingere licuerit, quam ut infirmis panis consecratus præberetur; ut ita ægre fides adhibenda sit ei opinioni, quæ ex particulari hac, & tam arctis inclusa limitibus consuetudine, adeo sanctum, & in omnibus Liturgiis præscriptum, semperque in Missa usurpatum ritum profluere asserit.

In hac eadem actione Sacerdos dicit Orationem: *Hæc commixtio, & Consecratio Corporis, & Sanguinis &c.*; quæ Oratio omittitur a Carthusianis, & Feria sexta Majoris Hebdomadæ; quia tunc Hostia in vinum non consecratum immittitur. Innocentius III. vocem, *commixtio* referri vult, *ad species panis, & vini, quibus continetur Corpus, & Sanguis*. Altera vox *Consecratio* in quibusdam Galliæ Ecclesiis omittitur, teste Pouget. Ejus tamen, & Orationis antiquitatem probat Bellarminus, eamque sic explicat, ut petamus: non, *ut nunc fiat Consecratio, sed Consecratio antea facta sit nobis ad vitam æternam salutaris*. Addi potest, Corpus consecratum sub specie panis dici Consecrationem Corporis; & Sanguinem consecratum sub specie vini dici Consecrationem Sanguinis; adeoque utrumque in Calice commixtum dici posse: *Consecratio Corporis, & Sanguinis*.

Postea Sacerdos inclinatus ter dicit *Agnus Dei*, ac ter sibi in signum contritionis pectus percutit, dicens, *miserere nobis*, quod itidem facit ad tertium *Agnus Dei*, ubi dicit *dona nobis pacem*. In Missis Defunctorum non percutit sibi pectus, nec dicit *miserere nobis*, ut significet juxta Hugonem de S. Victore, & Gavantum Defunctorum se magis, quam sui memorem esse. Inde tres dicit Orationes, non ex antiqua Summorum Pontificum institutione, sed piorum hominum traditione, ut post Micrologum scribunt Bellarminus, Gavantus, & alii. Post harum Orationum primam, si danda sit Pax, dicit *Pax tecum*, quique panem accipit respondet, & *cum spiritu tuo*.

D. Thomas agens de hoc ritu dandæ pacis docet, Populum parari ad Sacramentum percipiendum per pacem: in Missis vero Defunctorum non dari Pacem, quia tunc non pro præsenti pace Sacrificium offertur, sed pro requie Mortuorum, ac propterea harum Orationum prima

ex

ex præscriptione Rubricæ omittitur. Observavit quoque Albaspinæus, Missas Defunctorum olim fuisse privatas; Pacem vero in Solemnibus dumtaxat dari consuevisse. In Missa quoque Feriæ 6. in Parasceve pax in signum mæroris omittitur.

Pax olim osculo impertiabatur, idque, *ut caritate*, ait S. Isidorus, *omnes reconciliati invicem, digni Sacramento Corporis, & Sanguinis Christi consocientur*. Et hæc consuetudo usque ad Innocentii III. tempora viguit.

Nunc Pax datur per amplexum, vel parva quædam præbetur ad osculum tabella, quam quidam *Osculatorium* appellant, in qua Crucifixi imago depicta est. Et hanc Card. Bona putat a Franciscanis Fratribus osculo substitutam fuisse, qui ut alios ritus, ita hunc quoque non sine ratione mutarunt. Refert quippe Bellotte, Christianorum oscula, quorumdam hominum malitia, in ejusmodi oscula abiisse, quæ Ethnici impuræ, criminosæque amicitiæ causa sibi offerebant. Sacerdos, antequam det pacem, osculatur Altare, ut ostendat, se pacem dare non posse, nisi a Christo, quem Altare repræsentat, illam prius acceperit. Olim osculabatur Hostiam, sed id nostra ætate illicitum est. Ceterum de Pacis osculo, quod etiam sanctum appellatur, mentionem faciunt Apostolus ad Rom. 16., B. Petrus Epist. 1. c. 5., Tertullianus, D. Augustinus, & alii. Græci, ceterique Orientales, atque Mozarabes pacem dant ante Præfationem. Apud Maronitas Sacerdos ante Præfationem Pacem dat Altari, & Sacris Mysteriis, deinde Ministro, ac tandem Populus sibi invicem pacem largitur. Vid. Perimezzium.

EXERCITATIO LIII.

De Communione Sacerdotis. (*ex t. 9. l. 2. c.21.*)

POst tertiam orationem, *Perceptio*, Sacerdos dicit ex *Psal.*115. *Panem Calestem accipiam &c.*, ac duas Hostiæ partes sinistra super patenam tenens, dextera ternis pectus sibi percutit vicibus, totiesque ingeminat, *Domine, non sum Dignus &c.*, quæ verba, paucis immutatis, ex Centurionis historia apud Matthæum c.5. deducta, jam Origenis, & Chrysostomi tempore in usu fuisse, eorum Scripta declarant.

Inde easdem duas Hostiæ partes dextera accipit, ac signo Crucis se ipse signans dicit: *Corpus Domini nostri &c.*, & inclinatus Hostiam sumit. Postea ex eodem *Psal.*115. dicit: *Quid retribuam &c.*, ac patena fragmenta super corporale colligit, ipsamque, & digitos super Calicem extergit, Calicem accipit, & ex eodem Psalmo dicit: *Calicem salutaris &c.*, & ex *Psal.*17. *Laudans invocabo Dominum &c.*; tum totum sanguinem cum particula in eo posita bibit.

Qui-

Quivis Episcopus, seu Sacerdos stans Eucharistiam percipit. Ipse summus Pontifex post fractionem Hostiæ ad solium ascendit, ibique consistit, & stans erectus, complicatis manibus, Eucharistiæ Sacramentum expectat, nec prius sedet, quam os, & digitos purificaverit.

Nonnulli olim Romani Pontifices in solemni Missa in solio sedentes, facie ad populum conversa, Eucharistiam sumere consueverunt, ut Christi Passionem, & mortem exprimerent, qui palam passus, & mortuus est. Nunc vero summus Pontifex, facie ad populum conversa, sed in solio stans, se, aliosque communicat, corpore tamen inclinato; ob quam inclinationem ipse populo procul, & ex adverso adspicienti videtur sedens communicare, ut post S. Bonaventuram observarunt Rocca, & Casalius.

Olim Episcopi particulam Hostiæ in Calice positam, Diacono, & Subdiacono cum sanguine, qui superesset, relinquebant sumendam; hic tamen mos ab hodierno usu recessit, & solum a Romano Pontifice in Missa solemni retinetur.

Peracta sic Communione, Sacerdos dicit orationem: *Quod ore sumsimus &c.*, & accepto a ministro in Calicem vino, se purificat. De hac purificatione loquitur Innocentius III. in Cap. *ex parte* de celebr. Miss., quem textum memorans S. Thomas, *vinum*, inquit, *ratione humiditatis suæ est ablutivum, & ideo sumitur post susceptionem hujus Sacramenti ad abluendum os, ne aliquæ reliquiæ remaneant; quod pertinet ad reverentiam Sacramenti*.

Pergit Sacerdos, ac vino, & aqua pollices, & indices super Calicem abluit dicens: *Corpus tuum, Domine &c.*, & hanc quidem ablutionem Durandus ait, olim in locum mundum conjici consuevisse; nunc vero ob reverentiam Sacramenti,& propter periculum,ne quod fragmentum digitis, aut calici aliqua gutta sanguinis adhæserit, hauritur, & quidem juxta S. Pium V. ab ea Calicis parte, a qua S. Sanguis haustus fuerat. Quid veteres hic præstiterint, incompertum esse testatur Card. Bona: tuto tamen dici potest, Ministros altaris diligenter cavisse, ne quid remaneret præter particulas, quæ communicandis infirmis asservarentur. Adnotandum pariter censeo, nemini licere in secunda hac purificatione solam adhibere aquam. Quamquam enim eadem cum vino abluendi facultate polleat, non decet tamen, imò nefas est ab antiquis Ecclesiæ ritibus, & usu receptis cæremoniis discedere.

Quæritur nunc, in quo Sacrificii Essentia consistat? Sunt quidam, qui eam in Communione consistere, Consecrationem vero actionem quamdam præviam, ac præparatoriam esse, arbitrantur. Alii, inter quos Auctor Collationum Lucionensium, eam in Consecratione ponunt, oblationem autem, & Communionem partes esse sacrificii integrales existimant. At Salmanticensium sententia nobis omnium maxime probatur, qui

qui essentiam Sacrificii in consecratione simul, & communione collocant.

EXERCITATIO LIV.

De Communione Populi. (*ex t.9. l.2. c.22.*)

Post Sacerdotis Communionem, si qui in Missa Eucharistiam velint suscipere, ad altare accedunt, & *Confiteor* a Ministro, *Misereatur*, & *Indulgentiam &c.* a Sacerdote recitatis, hic Pyxidem accipit, & dextera tenens Corpus Christi, semel dicit, *Ecce Agnus &c.* ter, *Domine non sum dignus &c.*. Tum unicuique porrigit Sacramentum, facto antea cum hostia supra Pyxidem crucis signo, atque hæc verba proferens, *Corpus Domini nostri &c.*

Olim, observante Gavanto, *Confiteor*, ante communionem dici non consueverat, & Brunus ritum hunc ab Ordine Mendicantium sæculo XIII. introductum existimat. Omittitur in Ordinatione Presbyteri, cum Episcopus eum communicat, idque quia *concelebrat Pontifici*, ut habetur in Pontificali Romano: ac Episcopus solum dicit: *Corpus Domini nostri &c.*, & Sacerdos respondet *Amen*: quæ verba quidam piæ cuidam traditioni tribuunt; constat tamen ex vita S. Gregorii a Joanne Diacono scripta, maximæ esse antiquitatis.

Primis Ecclesiæ sæculis Eucharistia in manus virorum communicandorum tradebatur, postea ab iis sumenda, uti colligere licet ex Tertulliano. & ex D. Cypriano apud Pamelium. Fæminis vero in linteum mundum, quod *Dominicale* appellabant, collocabatur, atque se pariter ipsæ communicabant, ut innuit S. Augustinus, & Concilium Antissiodorense. Baronius observat, olim sumpturis Eucharistiam quasdam mensulas spongia politas apponi consuevisse; quibus mensulis hodie linteamina successerunt, ut si quid forte decidat, his excipiatur.

Singulis, qui Eucharistiam sumserint, Minister vinum præbet, quo, si velint, hausto, deglutire possint particulæ fragmenta, quæ ori, vel gutturi hæserint. Hanc consuetudinem Vertus existimat, reliquias esse communionis, quæ sub utraque specie populo dabatur. Verum perperam eum id asserere demonstrat Brunus ex iis, quæ de D. Chrysostomo referuntur apud Palladium: *admonebat*, scilicet, *omnes*, *ut post communionem aquam*, *aut pastillum degustarent*, *ne cum saliva* ... *aliquid è symbolo sacramenti* ... *expuerent*. Martene deinde probat, morem hunc Monachorum instituto magis, magisque invaluisse; atque, ne forsitan quispiam arbitretur, per vinum Christi Sanguinem Laicis distribui, Concilium Provinciale Bituricen. an. 1584., & Concilium Aquense an. 1585. statuerunt, vinum pro ejusmodi purificatione exhibendum esse

in

in vase, *quod formam Calicis non præseferat*, neque sit *Calix ad Consecrationem paratus*. Et Card. de Lugo improbatam, & minime ferendam esse docet consuetudinem a quibusdam Parochis introductam, qui si duas eadem die Missas celebrare deberent, in prima Missa Calicem cum vino purificabant, illudque in ipso Calice ob reverentiam Sacramenti bibendum offerebant laico alicui, qui panem sumpsisset Eucharisticum.

EXERCITATIO LV.

De Missa privata, in qua nulli Communio administratur.
(ex t. 9. l. 2. c.22.)

PAuca hic dicenda sunt de Missa, in qua nemo adstantium communicat; Ac Missa quidem apud nostros controversiarum Scriptores privata dicitur, vel quia in privato loco, vel quia non in die festo, vel quod non ad altare majus Ecclesiæ celebratur, nec Parochialis est, seu conventualis; vel quod privatæ cuidam personæ medius Missæ fructus applicetur; vel denique quod solus Sacerdos Eucharistiam suscipiat. Missam postremo hoc nomine privatam abrogare conati sunt, infernali perciti oestro Lutherus, Calvinus, & Kemnitius.

His restitit Sacrosancta Tridentina Synodus, quæ *sess.22.* docet, se optare quidem, *ut in singulis Missis Fideles adstantes ... Sacramentali Eucharistiæ perceptione communicarent ..; nec tamen Missas illas, in quibus solus Sacerdos communicat, ut privatas, & illicitas damnare, sed probare, atque commendare*. Quin etiam anathema illis infligit, qui dixerint, *Missas, in quibus solus Sacerdos sacramentaliter communicat, illicitas esse, atque abrogandas*.

Non possumus quidem inficiari, veteres Christianos, qui Missæ interant, omnes Eucharistiam suscipere consuevisse. Id quippe diserte referunt Micrologus, & Justinus Martyr, & habetur can.28. Concil. Illiberitani, & in aliis vetustis monumentis. Imo in Germania, & alibi fortasse, sæculo IX. quidam, qui pluribus eadem die Missis intererant, in earum singulis, Walfridio Strabone teste, Eucharistiam percipiebant. Verum id zelo, & devotioni primorum Christianorum, non præcepto, aut Divino instituto tribuendum est. Quare sancte etiam, & juste optat S. Synodus, ut qui Missæ intersunt, Sacramentum percipiant; sed æque sancte, & juste Missas commendat, in quibus solus Sacerdos communicat. Neque enim ad Sacrificii essentiam pertinet, ut ei aliqui intersint, & de Sacramento participent. Sacrificium enim ad Deum refertur, & ejus fructus æque ad absentes, quam ad præsentes pervenire potest.

Neque nos offendit ille Chrysostomi locus Homil. 3. in cap. 1. Epist.

Epist. ad Eph. *Frustra*, inquit, *habetur oblatio quotidiana, cum nemo sit, qui participet*. Nam licet eos hic reprehendat S. Doctor, qui Missæ adstantes non communicabant, quod & Tridentinæ Synodi desiderio consonat; Non tamen quotidianam Sacrificii celebrationem, etiamsi nullus Eucharistia pascatur, coarguit; teporem tantum assistentium, non fervorem Sacrificantium incusat. Neque vox *frustra* ad Sacrificium, sed ad oblationem refertur; celebratio enim Missæ, partim ordinatur ad Sacrificium Deo offerendum, partim ad Populum Sacro illo pane reficiendum; quod si nemo communicet, frustra fit oblatio, quoad posteriorem, non quoad priorem finem, ut egregie respondet Card. Bellarminus, & ut ex aliis Chrysostomi locis confirmat Natalis Alexander.

Cæterum tota quæstio ad tria reduci potest, vel enim adversarii nostri contendunt, ad licitum, validumque Sacrificium opus esse, ut omnes omnino adstantes Sacramentum percipiant;& jam hoc neque felicioribus Ecclesiæ temporibus contigit, cum teste D. Chrysostomo Hom. 6. *Diaconus Communionis tempore terribili clamore, quasi quidam præco manum in altum tollens clamaverit: sancta sanctis, si quis non sanctus non accedat*: Quod etiam nunc in Ecclesia Græca usurpatur; Vel postulant, ut omnes ab omni peccato mundi in Missa communicare debeant; ast hoc conciliari nequit cum vetustis canonibus, qui refrigescente Fidelium caritate, quosdam dumtaxat solemnes dies statuunt, quibus Fideles Sacramentum percipiant. Vel denique ad Sacrificii validitatem poscunt, ut aliquot saltem ex iis, qui bene dispositi sunt, Eucharistiam in Missa sumant; At id quoque inaniter adstruitur, cum nullum de hoc in Ecclesia positivum extet præceptum; quod enim Christus *Luc.*22. dicat, *Hoc facite in meam commemorationem*, id est præceptum solum affirmativum, cui parendum est *pro loco, tempore, & personis*, ut loquuntur Theologi. Ex quibus omnibus patet, optandum quidem esse Fidelium in percipienda Divina Eucharistia zelum, non tamen ad sacrificii validitatem requiri alterius, quam sacrificantis communionem.

Favet concilium Toletanum XII. an.681. habitum. Damnat enim perversam quorundam Sacerdotum consuetudinem, qui plures eadem die Missas celebrantes, in postrema tantum communicabant, statuitque, *ut quoties sacrificans Corpus, & sanguinem Christi in Altari immolat, toties perceptioni Corporis, & Sanguinis Christi se participem præbeat*; Cum paulo superius dixisset: *Nam quale erit illud sacrificium, cui nec ipse sacrificans participasse cognoscitur?* Ex quo colligitur, concilium postulare ad sacrificium, ut quamquam adstantium nemo communicet, sacerdos tamen, quotiescumque celebrat, Sacramentum percipiat. Cujus concilii auctoritas abunde sufficit, ut adstruamus, licite Missam celebrari posse, etsi præter Sacerdotem nemo ex adstantibus communicet.

M Vehe-

Vehemens haud ita pridem Cremæ orta est contentio, utrum Sacerdos celebrans Missam ex præcepto Divino teneatur adstantibus, qui Eucharistiam bene dispositi postulent, ministrare? Controversiam sustulit SS. D. N. Benedictus XIV., qui ad omnes Italiæ Episcopos Encyclicam scripsit Epistolam 12. Novembr. 1742., in qua morem quidem laudat Eucharistiam ministrandi adstantibus, qui ad eam suscipiendam rite parati sunt; monet tamen, si Episcopi vetent, ne in quibusdam circumstantiis, & locis Eucharistia in Missa adstantibus ministretur, non idcirco adversus eorum jussa turbas excitandas esse; hæ quippe ipsæ subministrant indicia hominum, qui ad Eucharistiam suscipiendam non bene dispositi censeri debeant, præsertim cum hoc tempore tam multæ sint Ecclesiæ, tam multa Altaria, tam multi Sacerdotes celebrantes, ut si quis ad Altare, ubi Episcopus justis de causis Eucharistiam ministrari noluerit, communicare nequeat, alibi desiderium suum abunde explere valeat.

EXERCITATIO LVII.

De Communione sub una solum specie. (*ex t. 9. l. 2. c. 22.*)

Generatim aliqua de Laicorum Communione disseruimus: Accedendum nunc ad morem, quo Ecclesia in ea impertienda utitur. Olim Fidelibus sub panis, & vini speciebus distribuebatur; Nunc vero sub solius panis accidentibus distribuitur: In quo Tridentinæ Synodo inhærendum est, quæ docet, Jesum quidem hoc Sacramentum sub specie panis, & vini instituisse, & sub utraque specie suis dedisse discipulis; nullum vero extare Divinum præceptum, quo Clerici, & Laici hoc Sacramentum non conficientes, ad id sub utraque specie sumendum obstringantur; neque ex ipsa institutione præceptum hoc inferri posse. Quod ipsum docuit Concilium Constantiense, ac Tridentina Synodus pluribus Sacræ Scripturæ locis probat; ut ex Act. Apost. cap. 1. *Erant omnes perseverantes in Oratione; & Communicatione fractionis panis*; & 1. ad Cor. 10. *Panis, quem frangimus, nonne participatio Corporis Domini est?* & cap. 11. *Quicumque manducaverit panem hunc, vel biberit Calicem Domini indigne &c.* ubi particula *vel*, quæ nequaquam conjunctiva, sed disjunctiva est, clare innuit, licere cuique sub utralibet specie Eucharistiam sumere.

Et sane si institutioni quoad omnes circumstantias inhærendum esset, Eucharistia post Cœnam tantum præbenda foret, quemadmodum etiam lotio pedum, aliaque multa observari deberent, quæ Christus gessit; quod tamen nemo dixerit. Neque obstant verba *Matth. 26. Bibite ex hoc omnes*; vox enim *omnes* hic Apostolos respicit. Neque illud *Luc. 22. Hoc facite in meam commemorationem*; hæc quippe verba Christus

ſtus dixit poſt conſecrationem panis, & ante conſecrationem Calicis. Quod autem ait D. Paulus 1. *ad Cor.* 11. *Hoc facite, quotieſcumque bibetis, in meam commemorationem*, id non abſolute, ſed hypothetice expreſſum videmus; non ſcilicet, ut omnes è Calice bibere teneantur, ſed ut quotieſcumque biberint, in Chriſti memoriam bibant. Neque ulterius officit locus Joannis, *Niſi manducaveritis carnem Filii hominis, & biberitis ejus ſanguinem &c.* Nam particula, *&*, hic vim habet disjunctivam, quod novum non eſt in ſacris paginis, ut ceteris omiſſis, conſtat ex 1. ad Cor. 11., ubi paulopoſt, quam Apoſtolus ait: *Quicumque manducaverit panem, vel biberit Calicem &c.*, addidit: *Qui manducat, & bibit indigne &c.*, ubi ſatis manifeſtum eſt, particulam, *&*, non copulative, ſed disjunctive eſſe accipiendam.

Docet quoque Tridentina Synodus, nulli Catholico dubitandum eſſe, quin ad æternam ſalutem Communio ſub ſpecie panis ſufficiat. Idque præter ea, quæ huc uſque attulimus, illa præcipue confirmat ratio, quod totus, & integer Chriſtus non minus ſub ſpecie vini, quam ſub ſpecie panis contineatur; ex quo Synodus ipſa infert: *ac propterea, quod ad fructum attinet, nulla gratia neceſſaria ad ſalutem eos defraudari, qui unam ſpeciem ſolam accipiunt*.

Hunc Articulum nonnemo calumniatur, quaſi S. Synodus fateatur, eum, qui unam tantum accipit ſpeciem, aliqua non neceſſaria gratia fraudari. Verum id refellit Card. Pallavicinus. Ac licet Card. Bellarminus non neget, diſputari adhuc inter Thelogos, an plus gratiæ conſequatur, qui utramque, quam qui alterutram ſpeciem ſumit; neque hanc controverſiam fuiſſe a Concilio diremptam fateatur; probabilius tamen eſſe putat, & ſenſui Synodi magis conſonum, æqualem ab utroque fructum obtineri, ſi uterque ſit æqualiter diſpoſitus.

Addit S. Synodus, non infrequentem ſuperioribus temporibus fuiſſe alterutrius ſpeciei uſum; quo plane innuitur, haud ita rara fuiſſe eorum exempla, qui Euchariſtiam ſub una tantum ſpecie ſumerent. Atque ut exempla omittamus, quæ de hac re Eccleſiaſtica Hiſtoria ſuppeditat; luculentiſſimum habemus in Eccleſia Romana ante Pontificatum Leonis M. argumentum promiſcui uſus Euchariſtiæ, vel ſub utraque, vel ſub alterutra ſpecie. Nam cum Romæ maxima eſſet ſuſpicio latentium quorundam Manichæorum, qui inter ceteros errores affirmabant, vinum eſſe Diaboli opus, & idcirco in Euchariſtia unam ſolum panis ſpeciem participabant; neque tamen a ceteris Fidelibus dignoſcebantur, cum id, & a vere credentibus paſſim uſurparetur; juſſit S. Leo, tamquam Manichæos habendos, puniendoſque, quotquot Euchariſtiam ſub vini quoque ſpecie non ſumerent. Quod ipſum ſtatuit S. Gelaſius apud Gratianum in Can. *Comperimus*, de Conſecr. diſt. 2.

M 2 Pregit

Pergit Tridentina Synodus, & postquam dixit, Ecclesiam auctoritatem habere statuendi, seu mutandi in administrandis Sacramentis, salva eorum substantia, quidquid, vel ad eorumdem Sacramentorum venerationem, vel ad accipientium utilitatem, conducere existimasset; subdit, introductam fuisse consuetudinem, ut, qui Missam non celebraret, Sacramentum sub specie dumtaxat panis suspiceret; quam consuetudinem gravibus, & justis de causis approbandam, & pro lege habendam esse decrevit. Id vero de Occidentali Ecclesia intelligendum est. Nam in Ecclesia Orientali, etsi per Quadragesimam, Sabbathis, & Dominicis exceptis, Eucharistia sub specie tantum panis praebeatur; tamen cum publica fit in Templis Communio, omnibus sub utraque specie datur; unicuique scilicet Sacra porrigitur Particula Sanguine intincta, & posita in cochleari, cujus exile, & praelongum est manubrium; quam consuetudinem, ab Humberto Sylvae candidae Cardinali improbatam, defendit Card. Bona. Pro infirmis vero grandior panis Feria 5. in Coena Domini consecratur, cujus quartam partem sumit Sacerdos; tres reliquae partes in particulas, quas *Meridas*, seu *Margaritas* vocant, dividuntur, eaeque Sanguine intinctae, statimque igni admotae exsiccantur, ut per integtum annum conservari, & cum opus est, moribundis communi vino emollitae exhiberi possint, ut refert Allatius.

Quod vero ad Occidentalem Ecclesiam pertinet, D. Thomas, qui objit an. 1274., postquam docuit, Sacramenti perfectionem non in usu Fidelium, sed in materiae Consecratione consistere, testatur: caute reverentiae Sacramenti consulendum esse, & ob metum, ne praebendo Eucharistiam Pueris, Iuvenibus, Senibus Sanguis effunderetur, in quibusdam Ecclesiis consuetudinem invaluisse, praebendi Eucharistiam sub specie dumtaxat panis. Accedit alia ratio: ne scilicet simpliciores crederent, totum, integrumque Christum sub ea specie non contineri. Similia scripserunt Rodulphus Abbas S. Trudonis, qui vixit an. 1110., Rupertus Pullus Card., qui vixit 1160., & D. Thomae coaevus Alexander Alensis. Quam consuetudinem longe, lateque diffusam Concilium Constantiense an. 1415. adversus Joannem Hus, & Hieronymum Pragensem pro lege habendam esse sancivit, eosque damnavit, qui contrarium tuerentur. Idem an. 1437. adversus Taboritas, & Calixtinos decrevit Concilium Basileense,& Tridentina Synodus an. 1562. adversus Lutheranos, & Calvinistas.

Tota haec Doctrina Catholicae innititur veritati, juxta quam totus, integerque Christus sub specie panis aeque, ac sub specie vini continetur; cui quidem Doctrinae nil detrahunt eorum calumniae, qui opinantur, a Christiana esse caritate alienum, subducto Calicis usu, Fideles uberiori illa fraudare gratia, quam bibendo Sanguinem consequerentur.

tur. Leges quippe de Eucharistiæ ministrandæ ritu, non modo augumentum gratiæ in suspicientibus Sacramentum, sed etiam hujus dignitatem, & venerationem respiciunt; alias illæ etiam nutarent Ecclesiæ Leges, quæ vetant, ne quis sæpius, quam semel, eadem die communicet, aut sacrificet, cum & per frequentiorem communionem augumentum gratiæ obtineatur. Vide Card. Pallavicinum Histor. Conc. Trid., & Pastoralem instructionem Card. de Tencin. adversus Courayeri novissima scholia ad Hist. Conc. Trid. Petri Suavis.

Cum autem Cæsaris, Galliarumque Regis Oratores Calicis usum etiam Laicis concedi postulassent, spe ducti eos, qui a Fide Catholica desciverant, hoc consilio ad sinum Ecclesiæ reductum iri, Synodus Tridentina in varia Patrum opinione rem totam Romano Antistiti decidendam reliquit. Probe enim novit, jam olim a Summis Pontificibus, consideratis temporum circumstantiis, hanc facultatem Fidelibus tributam fuisse. Ubi tamen adnotandum, Pontifices semper voluisse, ut qui usum Calicis postulassent, diserte primum profiterentur, sese credere, totum, & integrum Christum, tam sub una, quam sub altera specie contineri; uti colligitur ex Ænea Sylvio, seu Pio II. in Histor. Bohemor. Illud quoque semper prospexit Ecclesia, ut debita reverentia in participatione S. Sanguinis observaretur, ipsæque hæ concessiones, & dispensationes non alium scopum spectarunt, quam ut Nationes deviæ ad unitatem Catholicam revocarentur. Atque in hunc finem Episcopus Pragensis in Synodo an. 1426. habita usum Calicis Hussitis permisit; quod tamen Martinus V. reprobavit apud Raynaldum ad an. 1426. Concilium itidem Basileense eumdem usum Bohemis, & Moravis, sub prædicta conditione concessit; sed abusibus inde ortis, concessio revocata est; cujus rei documentum extat. Tom. 4. Spicilegii pag. 403. Paulus quoque III., & Julius III. suis in Germania Nunciis facultatem dederunt concedendi usum Calicis; qua tamen ipsi usi non fuerunt.

In casu vero nostro, Tridentino Concilio jam absoluto, Pius IV., teste Georgio Cassandro Epist. III., Archiepiscopis, & Electoribus Ecclesiasticis facultatem concessit; ut in sua quisque provincia Catholicos deputaret Sacerdotes, qui sub utraque specie Eucharistiam devote postulantibus administrarent, addita conditione superius insinuata: ut scilicet ii, qui Eucharistiam sub utraque specie præberi sibi vellent, profiterentur; *tam sub una, quam sub utraque specie verum, & integrum Christi Corpus contineri*. Adjunxit, ut declararent, Ecclesiam Romanam neque errasse, neque errare, quæ, exceptis Sacerdotibus Missam celebrantibus, sub sola panis specie ceteris Eucharistiam largitur. Hujus indulti impulsu duæ ex tribus Lutheranorum partibus ad Ecclesiam Romanam remigrarunt; quod cum postea fucate, atque subdolo solum

animo

animo factum esse, plurimaque in dies oriri scandala Pontifices intellexissent, Indultum Pii IV. primum a S. Pio V., deinde a Gregorio XIV. revocatum est, apud Raynaldum ad an. 1564.

Olim Romanus Pontifex in Solemni Missa, quam in Coronatione sua celebrabat, omnibus Cardinalibus Diaconis Eucharistiam sub utraque specie præbebat (ut constat ex quadam Epistola de Urbani VI. electione in spicilegii Tom. 4. edita, pag. 306.,) & ante exortam Hussitarum Hæresim Imperatori quoque, & Regi, non tamen Reginæ, sub utraque specie Eucharistiam ministrare consueverat. Verum id post Hussitarum Hæresim sublatum legimus; Extat quippe apud Mabillonium in Mus. Ital. Tom. 1. Libellus Augustini Patritii, in quo Auctor narrat, Paulum II. occasione adventus Romam Friderici III. Imperatoris, Missam celebrasse, in eaque Imperatorem, Diaconum, & Subdiaconum propter Hussitarum Hæresim sub specie panis tantum communicasse. Item apud Raynaldum ad an. 1530. Carolus V. Bononiæ a Clemente VII. coronatus est, & in solemni Pontificis Missa Imperator, aliique Principes sub specie tantum panis, Diaconus vero, & Subdiaconus sub utraque specie Eucharistiam susceperunt. Nunc in solemni Romani Pontificis Missa Diaconus dumtaxat, & Subdiaconus Sacramentum sub utraque specie accipiunt, necnon Francorum Reges ex speciali privilegio in die suæ Coronationis, & in mortis articulo, imo quandocumque id optarent, sub utraque specie communicandi potestatem habent. Quod privilegium etiam, teste Spondano ad an. 1352., Ecclesiæ S. Dionysii prope Lutetiam Diaconus in Dominicis, Festisque solemnibus, & Ministri Cluniacensis Ecclesiæ in omnibus Festis de præcepto, obtinuerunt, ut docet Mabillonius in Comment. ad Ord. Rom. num. 9.

EXERCITATIO LVII.

De Orationibus post Communionem. (*ex t. 9. l. 2. c. 24.*)

SAcerdos, sumpta ablutione, & Calice iterum composito, ad cornu Epistolæ se confert, & legit Antiphonam, quæ *Communio* dicitur apud Gavantum, quia canebatur, dum Populo Eucharistia distribuebatur. Canebatur vero alternis vicibus, donec Pontifex, qui Missam celebrabat, nutu monuisset, ut intonaretur *Gloria Patri*, teste Ord. Rom. num. 20.

Dicta Communione Sacerdos e medio Altari Populum salutat dicens *Dominus vobiscum*, & ad Missale rediens Orationes, quæ *post Communio* vocantur, recitat, ad gratias Deo agendas, quod tanta Mysteria nobis impertiri voluerit; unde olim hæc Missæ pars gratiarum actio dicta fuit;

fuit; ut videre est apud Augustinum, & Rupertum. In quibusdam etiam locis hæc Oratio vocatur *Complenda*, seu *Oratio ad Complendum*, id est Oratio, qua res tota finitur. Dicuntur dein totidem Orationes juxta Rubricas Missalis, quod Collectæ Canonis Præfationi præmissæ fuerunt. Per Quadragesimam vero in Missa feriali Sacerdos post formulam, *Humiliate capita vestra Deo*, addit Orationem, *super Populum*, quæ vetustissima est, ut colligitur e Sacramentario Gelasiano a Cardin. Thomasio edito, ac antiquitus per totum annum recitabatur, nunc vero solum per Quadragesimam: ut videlicet Populus divino muniatur præsidio adversus Diaboli insidias, quæ metuendæ magis sunt diebus Pœnitentiæ; ut explicant Amalarius, & Micrologus.

EXERCITATIO LVIII.

De Benedictione supra Populum. (ex t. 9. l. 2. c. 24.)

HAud ita vetus est consuetudo benedicendi Populo in fine Missæ; de ea enim silent Amalarius, Florus, aliique IX. sæculi Scriptores. Ejus tamen mentionem facit Micrologus. Licet eam non ubique viguisse, ex eo eruatur, quod de ea sileant Ritualia Cisterciensium, & Præmonstratensium; qui Ordines exiguo post Micrologum tempore instituti fuere. Carthusiani, neque in solemni Missa Populo benedicunt, nisi in Templis extraneis celebrent. Rationem reddit Becoffen. in Missæ expositione Basileæ edita an. 1519., videlicet, quod Solitarii Populum, cui benedicant, non habeant.

Et hæc quidem Benedictionem a Presbyteris Populo impertiendam respiciunt. Quod vero ad Benedictionem Episcopalem pertinet; ea vetustissima est, eamque *Martialis Episcopus, Apostolorum Discipulus ex Magisterio Apostolorum tradidit*, ut ait Honorius in Gemma animæ; cujus vetustissimæ consuetudinis alia exhibet argumenta Christianus Lupus. Guido Abbas, qui XI. sæculo in Italia floruit, refert, ætate sua consuetudinem inolevisse; *ut Presbyteri post finem Missæ benedicant*. Sed controvertitur, an ea consuetudo ab omnibus recepta, aut ab Apostolica Sede approbata fuerit? De ea quippe silet Rupertus Abbas, qui ineunte sæculo XII. vixit; & S. Bernardus ipsis Abbatibus, licet Pontificalibus insigniti sint ornamentis, benedicendi facultatem denegat. Innocentius III. eam solis tribuit Episcopis. Nunc vero etiam Presbyteris convenit, Sede Apostolica approbante; quod tamen de simplici solum Benedictione intelligendum est. Nosse enim oportet, ternis olim Crucis signis Sacerdotes Populo benedixisse; quod S. Pius V. in solis Missis solemnibus servari voluit; Clemens vero VIII. apud Meratum statuit, ut etiam in his Presbyteri uno tantum signo Populo bene-

benedicant. Abbatibus autem regularibus ex Alexandri VII. Decretis poteſtas ſit ternas dandi Benedictiones in Miſſis tantum Pontificalibus. Sicut autem varius mos circa benedicendi jura, ita pariter circa Benedictionum tempora obſervatus fuit. Sic antiquitus Benedictio quoque dabatur in Miſſis Defunctorum, non item nunc: quia in his Miſſis omittenda ſunt, quæcumque Solemnitatem redolent, ut advertit Le Brun. In Cathedrali Segarbienſi vetus conſuetudo eſt, ut Canonicus, qui Miſſam Conventualem cantaverit, ſub finem Miſſæ non det Benedictionem; conſuetudinem mutari Epiſcopus poſtulavit, ſed plures ex Canonicis reſtitere; & Doctores quidam Sorbonici apud Pontas, re diſcuſſa, nil innovandum eſſe cenſuerunt.

EXERCITATIO LIX.

De Verbis, & Actionibus inter Communionem, & Evangelium S. Joannis. (ex t. 9. l. 2. c. 24.)

De Antiphona, quæ *Communio* dicitur, & de Orationibus, quæ *poſt Communio* vocantur, ſuperius verba fecimus. Alibi quoque de formula, *Ite Miſſa eſt*, aliqua attulimus: videlicet a Diacono Catechumenos poſt expletam eorum Miſſam dimitti conſueviſſe, nunc vero de eadem formula, quatenus ad dimittendos poſt Sacrificii finem Fideles adhibetur, ſermonem faciemus. Ea in omnibus Miſſis dicitur, in quibus, *Gloria in excelſis*, uſurpatur, & hunc ſenſum præfefert: *vobis abire licet, nam ſit Miſſa, ideſt dimiſſio*. Græci in ejus locum ſubſtituunt verba: *In pace Chriſti eamus*; reſpondente Populo, *In nomine Domini*. Porro Card. Bellarminus poſt Micrologum obſervat, dici conſueviſſe; *Ite Miſſa eſt*, in Miſſis dierum Feſtorum; illis enim plerumque Populus interesrat; non vero in Miſſis Ferialibus, quibus plerumque Clerici, & Monachi aderant, qui non dimittebantur, cum illis Divinum Officium continuandum foret. At Card. Bona putat, eam formulam omiſſam fuiſſe, quando Populus non illico poſt Miſſam diſceſſerat; ſed ad Horas Canonicas, aut alias preces recitandas remanſerat, eamque conſuetudinem etiam in Miſſis quotidianis invaluiſſe.

Quando autem omittitur, *Gloria in excelſis*: loco, *Ite Miſſa eſt*, dicitur *Benedicamus Domino*, ut invitetur Populus ad gratias de expleto Sacrificio Deo agendas. Ubi Card. Bellarminus obſervat, in Dominicis Adventus, & Quadrageſimæ dici *Benedicamus Domino*, ad ejus temporis mæſtitiam ſignificandam. Tam poſt *Ite Miſſa eſt*, quam poſt *Benedicamus Domino*, Miniſter addit *Deo gratias*: qui ritus, quidquid ſomniaverit Vertus, & quamquam a Clericis Eccleſiæ Pariſienſis omittatur, vetuſtiſſimus eſt; a Carthuſianis quoque uſurpatur, habeturque in Amalario, & in Ordinibus Romanis. In

In Missa pro Defunctis dicitur *Requiescant in pace*, *quod ex sola consuetudine*: ait Belletus, *natum est*, vel quia Missa tota ad ipsis quietem a Deo impetrandam tendit, vel quia post Missam Populus non erat dimittendus, qui remanebat ad Cadaveris Sepulturam, aliasque preces pro Defunctis solvendas. Porro Sacerdos, *Benedicamus Domino*, vel *Requiescant in pace*, dicit, cum salutato Populo ad Altare revertitur; idque, quia Populum cohortatur, ut una cum eo benedicat Domino, & oret pro animabus Defunctorum.

In hac Missæ parte Sacerdos bis Populum salutat dicens, *Dominus vobiscum*. *Prima salutatio*, inquit Biel, *Benedictionem illam significat, quam Christus ascensurus in Cælum Discipulis dedisse legitur* . . . *ultima salutatio vitam æternam, quam Christus ascendens ingressus est*.

Orationem, *Placeat*, Sacerdos secreto recitat, quia peculiaris pro ipso Oratio est; inclinatus vero illam dicit, quia illam ad Sanctissimam Trinitatem dirigit. Hæc Oratio reperitur in pluribus Sacramentariis post sæculum IX. scriptis; & in Missa Illyrici, & in aliis apud Menardum, eamque explicat Biel.

EXERCITATIO LX.

De Evangelio S. Joannis, & gratiarum actione post Missam.
(ex t. 9. l. 2. c. 24.)

Post Benedictionem, & in Missis Defunctorum post Orationem, *Placeat*, Sacerdos se confert ad cornu Evangelii; dicto, *Dominus vobiscum*, Symbolo Crucis initium Evangelii, frontem, os, & pectus signat; legit deinde, aut Dominicæ, aut S. Joannis Evangelium, in quo ad illa verba: *Et Verbum caro factum est*, genuflectit, divinumque Verbum adorat, quod eo se dimisit, ut humanam carnem assumeret. Minister respondet, *Deo gratias*, ut Missa in gratiarum desinat actionem.

Gilbertus Grimaud in Lit. Sacra multa congerit monumenta, quibus Evangelii hujus apud veteres Christianos venerationem dilucidet, atque demonstret illud olim post Baptismum Parvulorum, post Viaticum, & post extremam Unctionem legi consuevisse: De prima tamen hujus usus origine dubitare videtur; quod nunc non amplius controvertitur, cum omnes fere Theologi Guillelmo Burio consentiant; qui in *Notitia brevi Romanorum Pontificum* id S. Pio V. tribuit scribens: *inter alia ordinavit in fine Missæ a Sacerdotibus Evangelium S. Joannis; (quod ante non ex mandato hinc inde dicebatur) quia est veluti compendium mysteriorum principalium Fidei nostræ, Sanctissimæ Trinitatis, creationis mundi, Incarnationis Christi; quæ profitetur tunc Sacerdos suo, & totius Ecclesiæ nomine.*

Sunt denique orationes quædam, quas post expletam Missam Sacerdos dicit in gratiarum actionem; inter quas vetus est trium puerorum Hymnus. *Benedicite*, uti monet Card. Bona *Rerum Liturg. l.2. c.2. n.6.*

PARS III.

DE QUIBUSDAM CASIBUS MORALIBUS IN MISSA OCCURRENTIBUS.

EXERCITATIO LXI.

Utrum Christus Jesus Apostolis, & Sacerdotibus præceptum imposuerit celebrandi Missam? Utrum hoc teneatur præcepto Sacerdos, qui neque curam animarum habet, neque alium præcipuum titulum, quo Missam celebrare teneatur?
(ex t. 9. l. 3. c. 1.)

PErtractatis iis, quæ specialiter ad Missæ ritus spectabant, progredimur ad quæstiones morales, quæ ad sacrosancti hujus sacrificii celebrationem maxime necessariæ videntur. Et quidem quoad ea, quæ præceptum institutionis Missæ respiciunt, jam supra complura attulimus: nunc adnotamus Tridentinam Synodum *sess.22.de Sacrif.Miss.can.2.* absolute definiisse, anathematis etiam pœna refragantibus imposita, Christum Dominum iis verbis, *Hoc facite in meam Commemorationem*, Apostolis, & Sacerdotibus præcepisse, ut mysticum hoc Sacrificium in supremi Numinis gloriam, in Passionis memoriam, in Fidelium utilitatem cælesti Patri offerant. Quod etiam probat Apostoli locus ad *Hebr.5. Omnis Pontifex... pro hominibus constituitur..., ut offerat dona, & Sacrificia*. Plures hujus præcepti congruentias D. Thomas considerat; quorum ea præcipua est: ut Fidelium animis memoria continuo hæreat Passionis Christi; quam congruentiam præclare explicat Honorius in gemma animæ: videlicet, *ut Christiani, ... & Sacerdotes ... ardentissimo ejus* (Christi) *amore teneantur, & ejus mortificationem in suo corpore ... circumferant*.

Nemo itaque de hujusmodi præcepto dubitare, salva Fide Catholica, potest. Illud tamen aliquando in dubium revocatum fuit, an hoc præceptum singulos obliget Sacerdotes? Et D. Thomas quidem eorum reiicit opinionem, qui affirmabant, sacerdotem posse a Missa celebranda toto vitæ suæ tempore abstinere, quin peccet; nisi curam habeat animarum, propter quam cogatur celebrare, ut populus Missæ intersit, & Eucharistiam accipiat. Optime enim animadvertit S. Doctor, quod *Unusquisque teneatur uti gratia sibi data, cum fuerit opportunum... Opportunitas*

tunitas autem Sacrificium offerendi non solum attenditur per comparationem ad Fideles Christi, quibus oportet sacramenta ministrare, sed principaliter per comparationem ad Deum, cui... Sacrificium offertur. Respondet deinde Angelicus Doctor objectioni illorum, qui ajebant non minus ad Sacerdotem pertinere Eucharistiam conficere quam alia Sacramenta administrare: cum vero ad hæc nonnisi in cura animarum teneatur, dicendum neque ad prius adstringi. Respondet, inquam, D. Thomas demonstrando alia Sacramenta ad usum solum Fidelium, Oblationem vero tam ad usum Fidelium, quam ad Deum referri; cui ex ordine jam suscepto obligatur.

EXERCITATIO LXII.

Quibus anni diebus Sacerdos, qui nullum, prater Sacerdotium, titulum habet, obligetur ad Sacrificium celebrandum; & an si legitime non impediatur, graviter peccet nunquam celebrando?
(ex tom. 9. l. 3. cap. 1.

INdagandum nunc est, quibus diebus Sacerdos nulla cura animarum, aut beneficio adstrictus, celebrare teneatur? Nonnulli Canonistæ existimarunt, hunc Sacerdotem obligari ad celebrandum quotidie, ac mortaliter peccare, quoties id negligit. Sed nimis duram hanc opinionem S. Antoninus reputat. D. Thomas obligari eum dicit ad celebrandum in illis Solemnitatibus, *in quibus Fideles Communicare consueverunt*; Quod Sotus ita explicat, ut arbitretur, S. Doctorem non de novissimo locutum esse præcepto communicandi in Paschate, sed de vetere instituto suscipiendi Eucharistiam in Nativitate Domini, in Paschate Resurrectionis, & Pentecoste.

Sed verius dicendum est, S. Doctoris doctrinam cum Tridentina synodo consentire, quæ sacerdotibus animarum curam non habentibus præscribit, ut diebus Dominicis, & solemnibus Festis Missam celebrent. Idem statuit S.Carolus Borromæus in suo 1.Concilio Provinciali,& Concilium Rhemense an. 1583., & Concilium Tolosanum an. 1594. habitum. Verum contingere potest, ut aliis etiam diebus teneatur Sacerdos Missam celebrare, puta si a Superiore suo jubeatur, aut Missa opus sit ad particulam consecrandam, aut aliis de causis, quas fuse expendunt morales Auctores apud Passerinum.

Ast difficilior hic se offert quæstio, an scilicet Sacerdos, qui legitime non impeditur, Missam iis diebus, quos diximus, celebrare omittens mortaliter peccet? Id sane non definit D. Thomas; affirmat tamen Sotus, & ante ipsum Silvester. Juveninus vero, qui post Tridentinam synodum scripsit, ingenue declarat, se non audere definire, an. S. Syno-

di præceptum ejusmodi sit, ut ei, qui non pareat, lethalem culpam inurat.

De quo quidquid sit, id tamen certum, indubitatumque tenemus, mortaliter peccare Sacerdotem, qui nunquam per annum celebraret; Quapropter S. Pius V. ab operibus Card. Cajetani propositionem illam jussit expungi, quæ asserebat, nonnisi venialiter peccare Sacerdotem, qui nunquam per annum offeret. Unde ulterius inferimus, non posse absolvi Sacerdotem, qui in animum induxisset suum, numquam per annum Missam celebrare, etiam si pro excusatione delinquendi consuetudinem, & peccandi habitum adduceret, prava enim voluntas neminem tuetur, effrænesque passiones coercendæ, atque rationis jugo premendæ sunt.

EXERCITATIO LXIII.

Utrum convenientius sit & ad mentem Ecclesiæ propius accedat celebrare, an non celebrare quotidie? celebrare frequenter, an minus frequenter?
(ex t. 9. l. 3. c. 2.)

SUarez ad hanc quæstionem docet, quotidie Missam esse celebrandam, atque hoc ipsum Sacerdotibus inculcandum esse, ut scilicet singulis diebus mysticum hoc sacrificium offerant: tum quia sacrificandi munus non privatum, sed publicum est, nec Sacerdoti tantum, sed universali prodest Ecclesiæ; tum quia Sacerdos peculiare jus habet sacrificandi, eique præcipuum præsto est Dei auxilium, ut digne possit celebrare. Fatetur tamen decere interdum, ut vel propter reverentiam, vel propter timorem a sacrificando abstineamus, quod tamen vix absque spiritualis Patris, aut prudentis viri consilio faciendum. Persicus ad hanc quæstionem observat, celebrare Missam bonum esse *ex genere suo*, abstinere autem bonum esse *per accidens*; bonum vero *per se* longe melius esse, quam bonum *per accidens*. Pluribus aliis rationibus frequentem Missæ celebrationem suadet S. Bonaventura, & S. Antoninus, quas fuse in Dictionario suo Pontas explicat cap. *Missa*.

Sunt tamen, qui putant consultius esse, si pauciores Missæ celebrentur. Ac primo quidem ex Tertulliano, & Amalario dicunt pretiosius esse, *quidquid raro fit*. Addunt secundo, Auctorem de Imitatione Christi, adversum homines clamare, qui de hoc ineffabili dono nihil, aut parum cogitant, & quotidiana consuetudine in negligentiam, & indifferentiam decidunt. Tertio Odonis Abbatis Cluniacensis sententiam obtrudunt, qui affirmavit, in Ecclesiæ primordiis rarius, sed majori cum devotione Missam celebratam fuisse. Contendunt demum, Sacerdo-

cerdotes rarius celebrantes, experientia teste, cum sensibili compunctione cordis, & multis cum lacrymis sacrificium offerre; ideoque non raro a prudentibus animarum Directoribus omittendæ Missæ consilium suppeditari.

Verumtamen argumenta hæc non tanti sunt, ut illis adhæreamus. Primum enim, quod innuunt, ad rem non pertinet; cum Sacrificii pretium non ex raro ejus usu, sed ex spiritualibus bonis, quæ ex eo manant, æstimandum sit; nec alterum nos ferit; cum enim frequentissimam Missæ celebrationem laudamus, illud certe volumus, eum, qui celebrat, bene esse dispositum. Tertium sequenti expendetur capite. Quartum vero ambiguitatem aliquam involuit; neque enim, quod sensibili cordis compunctione, & lacrymarum dono careamus, aut defectu aliquo laboremus, quotidiana propterea intermittenda est Missæ celebratio. Satis quippe est si celebrans indignus non sit, omnemque moralem, & quæ in hominem cadere potest, diligentiam adhibeat. Unde Johannes Gerson consideratione 21. excusationem hanc afferenti ita respondet: *sed frigidus sum, dicis, aut tepidus. Sæpe suscipit initium celebrationis hominem parum devotum, & frigidum, quem in fine calescentem dimittit, & fervidum.*

Quod ad Directorum consilia pertinet, generalem limitat regulam, non vero evertit, aliisque sanctissimorum virorum exemplis restringitur. Sic S. Philippum Nerium tradit Baccius in ejus vita, omnibus Sacerdotibus, quorum Confessiones audiebat, consuluisse, ut quotidie celebrarent; quibusdam vero id vetasse, ut eos mortificatione subigeret, eisque majoris meriti occasionem præberet. Et S. Franciscus Salesius Sacerdotem quemdam, qui seu ob juvenilem ætatem, seu ab humilitatem, Dominicis tantum, & festis diebus celebrare solebat, solidissimis rationibus ad frequentiorem Sacrificii usum adduxit.

EXERCITATIO LXIV.

An primo, medioque Ecclesiæ ævo rara Sacerdotum celebratio fuerit? (ex t.9. l. 3. c.2.)

SUnt, qui existimant olim rarum solum, nec quotidianum Missæ celebrandæ Sacerdotibus fuisse usum. Horum momenta hic congeremus. Dicunt itaque: Petrus Blesensis epist. 86. ad Alexandrum Monachum Carthusianum ait, *Petrus, & Paulus Apostoli atque ceteri, quorum laus est in Evangelio, non leguntur singulis diebus, salutis Hostiam immolasse.* Idemque verisimile est fecisse etiam eos, qui Apostolis proxime successerunt, & ceteros, qui sequentibus sæculis vixere, ut colligere licet ex veteribus monumentis, quæ Martene in lucem protulit. Præterea in

libro

libro Pontificali de Pontifice *Deus dedit* habetur : *constituit secundam Missam in clero* : unde infert Petrus Urbevetanus, & Vicecomes olim nonnisi unam celebrari Missam consuevisse, & in vitis Patrum legitur, aliquem Sacerdotio initiatum primam dumtaxat Missam, nullam vero aliam celebrare voluisse, ut videre est apud D. Thomam. Ex Epistola quoque S. Epiphanii ad Johannem Hierosolymitanum coniicitur, S. Hieronymum Sacrificium nunquam obtulisse.

Cui consentire ajunt quod Guigues quintus Carthusianorum Generalis in suis Statutis ait:*Raro hic Missa canitur*;& sane ex vita S.Antelmi,ex eodem OrdineEpiscopi Bellovacensis colligitur,Missam tunc in eo Ordine nonnisi die Dominico celebratam fuisse. Porrò *Missam cantare* juxta eorum temporum idiotismum idem est, ac *recitare*, ut ostendit Mabillonius. S. Franciscus in sua Epistola, seu Testamento Fratribus suis iniunxit, ut unica Missa quotidie in Conventibus, licet plures adsint Sacerdotes, diceretur *secundum formam S.R.E.*. Idque, notat Fleury, S. Franciscum jussisse in majorem Missæ venerationem. Denique etiam nunc in Ecclesiis Græcorum unica per diem Missa celebratur, ut videre est apud Thiers, & Georginyts; eademque est, Dandino teste, Maronitarum disciplina, & Abyssinorum apud Card. de Lugo: item Moscovitarum apud Sigismundum L. B. de Herberstein.

Atque hæc sunt, quæ ex Ecclesiastica Historia depromere licuit ad hanc quæstionem pertinentia. Sed sua cuique vel facto, vel auctoritati responsio præsto est. Apostolos quippe, eorumque Successores ostendit Vicecomes in toto terrarum orbe Missam celebrasse, idque quotidie factum esse Walfridus infert ex iis Actorum apostolicorum locis: *erant perseverantes in ... Communicatione fractionis panis*; *& quotidie perdurantes ... & frangentes circa domos panem*. Hoc ipsum diserte asseritur in Actis S. Andreæ; quibus consonant primorum Ecclesiæ sæculorum monumenta, & exempla apud S. Cyprianum, S. Gregorium Magnum, Bedam, & alios; unde solide deducitur Missam ab Episcopis, aliisque Sacerdotibus quotidie celebratam fuisse.

Quod de Pontifice *Deusdedit* affertur, ex eo penitus corruit, quod S. Leo M. jam ante providerit, ut Missæ multiplicarentur, & Populi necessitati satisfieret; quemadmodum videre est in Can. *Nec esse*, de Consecr. dist. 1. Exempla eorum, qui Sacerdotio initiati, vel nunquam, vel semel tantum in vita Missam celebrarunt, generalem regulam statuere non possunt, uti advertunt Durandus, & Victoria. De B. Hieronymo nil aliud ex Epistola S. Epiphanii evincitur, quam noluisse eum in Monasterio Bethlehemitico, Dioecesis, ut contendebat Joannes Patriarcha, Hierosolymitanæ, Missam celebrare, ne ejusdem Antistitis offensionem incurreret, cum quo illi aliunde dissidium ob ordinationem ab alio susceptam fuerat. Nunquam vero eum neque Romæ, neque cum

varias

varias Regiones peragravit, neque in Eremo Missam celebrasse, incredibile prorsus Tournelyus existimat. Ceterum si quæ reperiantur proborum hominum exempla, qui raro Sacrificium fecerint, opponenda illis sunt innumera aliorum, qui sanctitate clari, nunquam, nisi morbo præpediti Missam omisere, ut notavit SS. D. N. in opere Canoniz. l. 3. c. 27. n. 3.

Nec quidquam obstat vetus Carthusianorum consuetudo, utpote eorum solitudini, aliisque singularibus circumstantiis innixa; quæ tamen etiam juxta eorum Ordinis principia remitti poterat, ut luculenter apparet ex allata Petri Blesensis Epistola, cum qua Lupus consentit. De S. Francisci Epistola multi multa, & diversa sentiunt: alii eam Apocrypham arbitrantur, alii ita explicant, ut in ea consilium, non præceptum, humiliatis testimonium, non statutum, se reperire existiment.

Ac licet revera aliud S. Franciscus censuisset, singularis tamen ejus opinio cum communi universalis Ecclesiæ consensu minime conferri posset. Verba vero illa, *secundum formam S. Romanæ Ecclesiæ*, præter ea, quæ observat Lupus, Card. Bona existimat intelligenda esse, ut Missam Fratres *secundum formam Romanæ Ecclesiæ*, idest juxta Romanum ritum celebrarent; ita ut, *forma Romanæ Ecclesiæ*, non ad singularem Missam, sed ad Romanum ritum referatur. Demum Sacerdotes Græci, ideo quotidie non celebrant, quod cum uxores habeant, ab iis multo ante tempore, quam Missam celebrent, debeant secubare; ceterum advertit Lupus, Cælibes, & Monachos, etiam inter ipsos quotidie Sacrum facere. Bocquillot autem, ubi veteribus aliquot monumentis probat, Monachos olim Missam quotidie non celebrasse, adjicit, non defuisse tamen, qui ex devotione, vel eleemosynæ gratia, uti etiam nunc, quotidie celebrarent. Utcumque hæc sint, semper magis consentanea est Jesu Christi, & Ecclesiæ sensui quotidiana Missæ celebratio, dummodo cum debitis dispositionibus conjuncta peragatur, ut advertit Grancolas.

EXERCITATIO LXV.

Quibusnam diebus teneatur Parochus celebrare? (ex t. 9. l. 3. c. 3.)

HActenus de Sacerdotibus nulla animarum cura obstrictis loquuti sumus: nunc de Parochis differendum, circa quos perpendendum est, quod Sacrosancta Tridentina Synodus Episcopos adhortetur de monendo Populo, *ut frequenter ad suas Parochias, saltem diebus Dominicis, & Majoribus Festis accedat*. Idem Concilium docet: *teneri unumquemque Parochiæ suæ interesse, ubi commode id fieri potest, ad audiendum Verbum Dei*. Verbum vero Divinum a Parocho declarari vult *inter Missarum celebrationem*. Jam

Jam vero admonitio hæc Populo facienda certe evincit Parochum obligari ad Missam iis diebus celebrandam, quibus juxta Tridentinam Synodum Populus tenetur *Parochiæ suæ interesse*. Quapropter etiam in quibsdam Diœcesibus Parochi Synodalibus Decretis obligantur ad tres Missas in singulis Hebdomadis dicendas, ut videre est in 1. Provinciali Concilio Mediolanensi S. Caroli Borromæi.

Generatim igitur Parochi diebus Festis Missam celebrare tenentur, vel si legitime impediti sint, munus hoc alteri Sacerdoti committere, ut docet Sylvius. Idque juxta Sotum ex Parochianorum oritur obligatione audiendi Missam, & ex jure, quod habent illius audiendæ in Templo Parochiali. Potest etiam contingere, ut aliis diebus, qui Festi non sint, Parochi ad Sacrificii oblationem constringantur; ut, si Infirmo Viaticum sit ministrandum, nec Hostia consecrata habeatur.

EXERCITATIO LXVI.

Quibus diebus in Cathedralibus, & Collegiatis Ecclesiis Missa cantanda sit. (*ex t. 9. l. 3. c. 3.*)

Apertissimæ sunt de hac re Canonum Sanctiones. Honorius quippe III. in cap. *cum creatura* de celebr. Miss. jussit, in omnibus Cathedralibus, & Collegiatis quotidie cantari Missam Conventualem. Plura de hac re differunt Clericatus, & Meratus, ostendentes, Canonicos Cathedralium, & Collegiatarum obligari ad cantandam Missam Conventualem, vel etiam duas, quando id Rubrica Missalis præscribit. Et in Synodo Provinciali Mediolanensi sub S. Carolo Borromæo, quam Sedes Apostolica approbavit, statuitur; ut si Capitulum duas Missas Conventuales cantare neglexerit, *illius*..., & *alterius diei distributionibus mulctetur.*

Clemens quoque V. in sua Clement. 1. de celebr. Miss. statuit, ut quotidie in Cathedralibus, Regularibus, & Collegiatis Ecclesiis Horæ Canonicæ recitentur. Et quamquam Missa sub Horarum Canonicarum appellatione juxta cap. *Presbyter* de celebr. Miss. non contineatur: tamen ex Can. *De iis*, dist. 12. sub Divini Officii nomine comprehenditur; quapropter sicuti Divinum Officium, ita Missa quotidie in Cathedralibus, & Collegiatis celebranda est. Vid. Merat.

EXER-

EXERCITATIO LXVII.

Quando celebrare Missam tenantur, qui Beneficium, vel Cappellaniam habent cum onere Missæ quotidianæ? (*ex t. 9. l. 3. c. 3.*)

EX quadam Decretali super hac re ab Alexandro III. edita vulgo Auctores distinguunt inter Sacerdotes, qui ob Beneficium, vel Cappellaniam tenentur quotidie *per se ipsos*, & eos, qui non *per se ipsos*, celebrare tenentur. Ac de his, qui non tenentur per se ipsos celebrare, communis opinio est, si ipsi non possint, eos debere per alium satisfacere.

Eos vero, qui per se ipsos celebrare tenentur, quidquid alii senserint, dicimus, posse interdum ex legitima causa celebrationem Missæ omittere; non tamen eo die, quo omittunt Sacrificium facere pro Institutore Beneficii, vel Cappellaniæ, Missam pro se, vel pro alio celebrare, multoque minus eleemosinam pro celebratione recipere. Ac licet non desint, qui arbitrentur, eos die illa, qua Sacrificium intermittunt, per alium satisfacere debere; cum tamen id nulla authentica, & legem faciente decisione statutum reperiamus, ne nos quidem hac de re quidquam decernimus, sed litem in medio positam relinquimus. Ita plane Sacra Congregatio Concilii respondit 18. Septembr. 1633. super aliquot dubiis ab Episcopo Collensi propositis ad hanc materiam spectantibus.

EXERCITATIO LXVIII.

Quibus diebus Missam celebrare non liceat? (*ex t. 9. l. 3. c. 3.*)

NEque Feria 5. in Cœna Domini, neque sequentibus, Feria 6., & Sabbatho possunt Sacerdotes privatas Missas celebrare. Nam licet in Can., *Visum*, de Consecr. dist. 1., & in Can. *Iterum*, de Consecr. dist. 5. statuatur, ut Missa quotidie celebretur; Generalis tamen hæc regula restringitur in Can. *Sabbatho*, de Consecr. dist. 3., ut ibi advertit Glossa. In hoc quippe Canone dicitur: *Ut traditio Ecclesia habeat, isto biduo Sacramenta penitus non celebrari.*

Non desunt quidem graves authores qui putant etiam Feria 5., & Sabatho Sancto posse Missas privatas celebrari, sed secreto, & sine Populi concursu. Ita scilicet arbitrantur Bellotte, Suarez., & Card. de Lugo post Sotum, & alios. Verum non est, cur a Decretis Sacræ Congregationis rituum Apostolica auctoritate confirmatis discedamus, quæ diser-

tissime vetant, ne quis tribus illis diebus privatas Missas celebret. Alia Summorum Pontificum decreta, quæ hoc ipsum prohibent, videri possunt apud Meratum; eademque jubent, Ordinario, si Festum Annuntiationis B. M. V., vel S. Josephi incidat in Feriam 5. Parasceves, curare, ut eo die aliquot Missæ privatæ ante Conventualem celebrentur, sicque præcepto audiendi Missam Fideles satisfacere valeant. Quod non item permissum est, si Festum illud in Sabathum Sanctum devolvatur.

Ceterum de disciplina hac non celebrandi Missas privatas Feria 5., 6., & Sabbatho Majoris Hebdomadæ videatur Thiers, & Rupertus Abbas, qui docet, in mæroris signum Ecclesiam statuisse, ne Feria 6. in Parasceve Missa celebretur.

EXERCITATIO LXIX.

An juxta, disciplinam quæ nunc viget, possit plures eodem die Sacerdos Missas celebrare? (ex t. 9. l. 3. c. 4.)

IN Festo Nativitatis Christi quisque Sacerdos ternas potest Missas celebrare, ita tamen, ut in primis duabus Missis purificationem non sumat, ne non jejunus Eucharistiam suscipiat. Ubi quæstio exoritur, an id in privatis etiam Oratoriis usurpari possit. Solet quippe Summus Pontifex, cum permittit, ut in privatis Oratoriis unica Missa celebretur, Festum illud, & quædam alia excipere. Interdum vero in gratiam eorum, quos morbus domo egredi non sinit, concedit, ut etiam in Nativitate Christi, aliisque diebus Solemnioribus Sacrum in privatis fiat Sacellis; iis tantum in eo vertitur, utrum privilegium de unica tantum Missa sit intelligendum, an vero ad ternas etiam illas extendendum?

Ea de re actum est in Sacra Congregatione Concilii, cum BENEDICTUS XIV. ei a secretis esset. Et ipse quidem, ut suo tunc muneri satisfaceret, Discursum edidit, quo rationes tam pro parte negativa, quam pro parte affirmativa pugnantes exposuit. Quibus rite discussis, Sacra eadem Congregatio 20. Januar. 1725. licere respondit.

Præterea in Aragoniæ Regno, quo Aragonia, Valentia, Catalunia, nec non tamquam appendix, Regnum Majoricæ continentur, die Commemorationis omnium Defunctorum, teste Frances, quilibet Sacerdos Sæcularis bina, Regularis terna Sacra facit. Eadem quoque consuetudo Pampelonæ apud Dominicanos Cœnobii S. Jacobi, utpote olim Provinciæ Valentiæ subjecti, viget. Qui usus apud sæculares vetustissima consuetudine, apud Regulares Julii III. vivæ vocis Oraculo, ut Angelus Espinus, & Antonius a Spiritu Sancto existimant, obtinuit.

Idem

Idem privilegium a variis vario tempore a Sacra Sede eflagitatum fuerat, sed irrito semper conatu. Sic facultatem hanc Dux de Alcala pro omnibus Hispaniarum Regnis ab Urbano VIII. petiit, nec factus voti compos fuit; sic pro omnibus Regularibus Lusitaniæ illam a Clemente IX. postulavit Dux Alencastri, sed eo Pontifice defuncto, nihil ea de re actum est; sic Archiepiscopus Bracharensis a S. Congregatione, cui Clemens XI. negotium remiserat, repulsam tulit; sic denique plura similia postulata, aut silentio contecta, aut ignorata, aut prorsus rejecta remanserunt.

Tandem SS. D. N. BENEDICTO XIV., Ferdinandus VI. Hispaniarum Rex Catholicus, & Joannes V. Portugalliæ, & Algarbiorum Rex Fidelissimus preces suas novis rationum monumentis suffultas iterarunt. Quibus permotus Pontifex peculiarem Congregationem super hoc deputavit, ac confertis a gratiæ Postulatore in librum unum, quem *De Ecclesia Catholicæ pietate erga animas in Purgatorio detentas*, composuit, argumentorum ponderibus iisque matura prudentia, solertique diligentia perpensis, optatam diu gratiam concessit; ut scilicet omnes Sacerdotes tam Sæculares, quam Regulares in utriusque Regis Dominiis existentes die Commemorationis omnium Fidelium Defunctorum tres Missas, etiam duabus post meridiem horis, celebrare possent, ita tamen, ut Missæ ex vi novi privilegii dicendæ pro omnibus Fidelibus Defunctis, ac nulla accepta eleemosina, quamvis sponte oblata, applicarentur.

Nec vetera desunt exempla Sacerdotum, qui plures eodem die Missas celebrarunt. S. Albertus Monachus apud Rupertum Archidiaconum duas in die celebravit Missas. Walfridus Strabo testatur Leonem III., qui labente sæculo VIII. vixit, septem eodem die, interdum novem Missas celebrasse.

Hi tamen speciales, nec in exemplum trahendi, sunt casus; cum ipse jam Alexander II. in Can. *sufficit* de Consecr. dist. I. affirmet, quod *sufficiat Sacerdoti unam Missam in die una celebrare*. In eumdem modum loquitur Honorius III. in Cap. *Te referente*; & Innocentius III. in Cap. *consuluisti*, de celebr. Miss., qui ait, *quod excepto die Nativitatis Dominicæ, nisi Causa necessitatis suadeat, sufficiat Sacerdoti semel in die unam Missam celebrare*.

Inquirendum quid verba illa, *nisi Causa necessitatis suadeat*, significent. Glossa quidem, S. Raymundus, & alii veteres Theologi hos necessitatis Casus ponunt: Si videlicet Defunctus sepeliendus esset; Si iter facientes, aut hospites aliter Missa carerent, si infirmus Viaticum peteret, ac Sacramentum deesset, aut si aliquis Princeps, aut proprius Episcopus Missam non audissent, cum audire tenerentur; itidemque si nuptiæ in alium diem rejici non possent. Verum si isti Casus rite per-

O 2 pen-

pendantur, facile intelligitur, eos sub *necessitatis* voce nullo modo contineri. *Quod enim inconveniens est*, ait Suarez, *si Episcopus, vel alia persona nobilis Missam non audiat, quia nullus adest Sacerdos, qui jure possit illam dicere*? Similia de Casu Nuptiarum docet Card. de Lugo; idemque de aliis Casibus sentiendum; & sane in Concilio Mediolanensi I. facultates omnes sublatæ sunt, quas Episcopi dederant, plures Missas uno, eodemque die celebrandi, & in Concilio Mediolanensi V. allatæ caussæ nullius roboris esse declarantur; quod etiam observavit Grancolas. Neque tamen per hoc quidquam præjudicatum volumus aliis casibus, qui in Missionibus accidunt, & in quibus facultas Missionariis datur plures celebrandi Missas eodem die, ut videre est apud Verricellum. Neque aliis, in quibus vel ob locorum distantiam, vel ob paucitatem Sacerdotum, aut Hæreticorum, aut Infidelium persecutionem, ne Fideles Missa careant, opus est a Sacerdotibus duas Missas celebrari, uti habetur in Concilio Nemausensi an. 1284. habito. Qua in re quis ordo, quæ norma observanda sit, in quadam Sac. Congregationis Episcoporum, & Regularium resolutione apud Fagnanum in Cap. *in Ordinando* de Simonia, & in Concilio Burdigalensi habito an. 1583. præscribitur.

EXERCITATIO LXX.

An Parochus duas Missas celebrare aliquando possit?
(ex t.9. l.3. c.5.)

Concedit Sotus, Parochum, qui duas habeat Parochias, duas posse Missas eodem die celebrare: si nempe in alterutram Parochiam non possit Populus convenire, nec alius Sacerdos sit, qui Missam celebrare queat; atque hanc fuisse caussam putat Fleury, cur S. Leo III. toties eodem die sacrificaverit, ut superius ex Walfrido diximus. Quidquid de hoc sit, cum Soto consentiunt Gonzalez in cap. *Consuluisti* de celebr. Miss. n. 2., Pirhing, Pasqualigus, aliique communiter.

Quæstio tamen est inter Auctores, an Parochus facultatem debeat ab Episcopo obtinere duas Missas celebrandi? Quæ quidem controversia componi posse videtur, si animadvertamus, quod licet forte facultatem celebrandi duas Missas, utpote jure sibi concessam, ab Episcopo postulare non obstringeretur, ille tamen debeat Antistitis sui submittere judicio examen, an talis sit necessitas, quæ illi jus binas Missas dicendi tribuat.

Prudenter autem monet Silvius, Parocho, qui duas Missas, alteram in una, in alia Parochia alteram potest celebrare, non licere Feriæ sextæ Officium Majoris hebdomadæ mane facere in una Ecclesia, illudque iterare in altera. Cum enim eo die particulam Hostiæ cum vino

non

non consecrato sumere debeat, post primum Officium non est amplius jejunus, adeoque ei non licet alteram Missam celebrare. Quod si in prima Parochia, cum Officium celebrat, vinum sumere prætermittat, ac speciem panis tantummodo sumat, ut jejunus idem officium in alia Parochia peragat, id profecto esset novum, & Ecclesiastico Ritui, quem Uniuersalis adhibet Ecclesia, adversaretur. Neque ulla præterea urget contraria necessitas, cum populus eo die Officio interesse minime teneatur. Quod si per incogitantiam Parochus in utraque Parochiali Ecclesia Sacramentum in sepulcro condidisset, in hoc casu quamquam Suarez putet, posse Parochum in priori Missa à vino abstinere, ut secundum Officium in altera Ecclesia celebraret; consultius tamen videtur, si in altera Ecclesia Officium omitteret, & Sacramentum reconderet in Tabernaculo.

In Orientali Ecclesia neque ab uno Sacerdote, neqne in eodem Altari plures eodem die Missæ celebrari possunt, nisi aliter gravis necessitas fieri postulet, uti Maronita Ecchellensis ad Morinum scripsit an. 1654. Et ità singularis Congregatio jussu Summi Pontificis de rebus Melchitarum an. 1729. habita, quæstionem super hoc movente Cyrillo quodam Patriarcha, censuit,

Quæ etiam Episcopis curandum imposuit, ut vel in Templis plura essent Altaria, vel Sacerdotes concelebrarent, simulque admonuit, ut interim superstitiosam illam a Populi animis evellerent opinionem: Ideo videlicet secundam Missam in eodem Altari esse illicitam; quia jejunium per iteratum planetæ, calicis, & ceterorum Sacrorum ornamentorum usum frangeretur.

EXERCITATIO LXXI.

De Oratorio privato, & an extra Ecclesias Missa quandoque celebrari queat? (ex. t.9. l.3. c.6.)

Extra omnem controversiam est, communi ordine non licere, nisi in Templis Deo solemniter consecratis, Divina mysteria celebrare. Olim tamen per can: *Sicut* de consecratione dist. I. Episcopis facultas competebat alia etiam loca, & privata Oratoria designandi, in quibus Sacrificium perageretur. Id vero iis per S. Tridentinam Synodum ademptum, & omne jus privata Sacella concedendi ad Sedem Apostolicam retractum fuit. Ac licet Gilbertus *consult.canon.5.de Sacrificio Missæ*. Sancti Concilii verba in favorem Episcoporum explicare conetur, incassum tamen laborat, cum Sac. Congregatio Sacrosancti illius Concilii interpres anno 1615. expresse declaret: *Facultatem, hujusmodi licentias dandi ipsius Concilii decreto unicuique ademptam esse, solique Beatissimo Romano Pontifici*

tifici esse reservatam. Neque solis Episcopis per Concilium hoc derogatum fuit; verùm, & Fratrum Prædicatorum, & Minorum revocatum privilegium, quo illis permittebatur usus Altaris mobilis, in quo ubique atque etiam extra Templa, & Oratoria aprobata Missam celebrare possent; ut clarissimè decernitur in Decreto Clementis XI. die 15. Decembris an. 1703. edito.

Decretum hoc ob multos, qui quorundam oscitantia, & errore irepserant, abusus, ulterius extensum fuit, ac inviolatam hactenus Episcoporum, & Cardinalium facultatem Altare mobile portandi restrinxit, & statuit: *Episcopis, & his majoribus Prælatis, etiam Cardinalatus dignitate fulgentibus, neque sub prætextu privilegii clausi in corpore juris, neque alio quoque titulo, ullo modo licere extra domum propriæ habitationis in domibus laicis, etiam in propria Diœcesi, quod fortius intelligitur in aliena, etiamsi, Diœcesani consensus adhiberetur, erigi Altare; ibique Sacrosanctum Missæ Sacrificium celebrare sive celebrare facere*.

Circa quod tamen Innocentius XIII. in Bulla, *Apostolici Ministerii*, hanc moderationem adhibuit, ut declaret decreto Clementino locum non esse, si Episcopus aut Cardinalis tamquam hospes in alicujus Laici Domo seu Diœcesim visitando, seu iter faciendo commoretur, aut ex licentia Sedis Apostolicæ in Domo aliena extra Diœcesim habitet.

Et hoc quidem de Altari solum mobili, non vero de Oratoriis privatis Episcoporum, & Cardinalium, quibus fixus est locus, intelligenda sunt. Hæc quippe Oratoria speciali indulto, quo ad Missarum celebrationem iisdem fere gaudent privilegiis, quibus Ecclesiæ consecratæ, ut videre est apud Brancacium in dissertat. de Privilegiis Capel. Card., & Clericatum de Sac. Euch. decis. 8. n. 50.

Quamquam autem viderimus, nequaquam concessum esse Missarum Solemnia alibi, quam in Templo, aut Oratorio Sedis Apostolicæ auctoritate constituto celebrare; urgente tamen necessitate, etiam in itinere, sub dio, in castris, & alio quovis decenti, & honesto loco Sacrificium offeri potest, dummodo tabula Altaris consecrata, ceteraque sacra ornamenta adsint. Cujus exempla habemus in iis, qui per Infidelium regiones itinerantur, in Missionariis, in Capellanis Castrensibus; licet, & his in casibus Speciale Sedis Romanæ indultum desideremus.

EXER-

EXERCITATIO LXXII.

De Missa Nautica. (*ex tom. 9. l. 3. c. 6.*)

Cum generali lege constitutum fuerit, ut in Sacerdotali Romano c. 47. habetur: *Ne in loco fluctuanti, ut in mari, vel fluminibus celebretur*; Introducta fuerat certa Sacrificandi species, quo, & Fidelium devotioni subveniretur, & sanguinis effusio, legisque contemtus evitaretur: Missa videlicet *Nautica* seu *Sicca*, in qua Sacerdos Sacris indutus indumentis orationes illas, quæ neque ad consecrationem, neque ad comunionem spectant, recitat, atque sic Fidelium animis aliquam Divini Sacrificii figuram exhibet. Legimus apud Gaufridum S. Ludovicum Galliarum Regem in captivitate sua quotidie similem sibi Missam celebrari curasse, & Macrus in vocabulario suo Liturgico nos edocet, id olim in triremibus Melitensium pariter obtinuisse.

Non desunt authores, qui existiment idem coram infirmis, aut itinerantibus pie fieri posse. Imo Moleon in *itinere suo Liturgico* narat etiam nunc in Diœcesi Claromontana, si quis meridie extremum diem obierit, nec ejus Sepultura ob corruptionis metum in posteram diem differi valeat, post prandium Missam Siccam in animæ ejus refrigerium celebrari. Quam tamen consuetudinem cum compluribus summæ notæ Theologis improbamus; meram enim, & quasi tanto mysterio indignam simulationem continet, cum in ea nec sacrificetur, nec celebretur.

Quærendum nunc an liceat Missam veram in mari celebrare? qua de re licet uniuersa Doctorum cohors plurima scripserit, in diversas tamen abiit Sententias; tota autem difficultas sita est in periculo effusionis Sacri Sanguinis. Quamobrem aliqui obfirmate negant celebrari posse Missam in mari, alii autem id admittunt tranquillo cælo, pacatis undis, tuto navigio. Cui Sententiæ favet S. Antoninus 3. par. tit. 13. c. 6. §. 4., qui ait, nulla necessitate in mari, aut flumine celebrari posse, si probabiliter timeatur effusio Sanguinis: ergo si probabiliter hæc metuenda non sit, Missæ Sacrificium offeri potest.

Nec deest eximium hac in re miraculum S. Vulfrani Archiepiscopi Sennonensis, de quo Surius tom. 2. ad diem 20. Martii. Cum enim is in navi in altum Oceani devectus Missam celebraret, elapsa est patena e manu Ministri in mare: at hæc ad Sancti Viri preces e fundo maris in Ministri manus rediit; unde Baronius concludit, non destitisse Sanctos Viros in mari etiam, cum tranquillitas esset, religata anchoris navi, celebrare Sacrosanctum Sacrificium Missæ, Deo maxime gratum, quod ipse tanti editione miraculi patefecit.

Nunc

Nunc omnis lis sublata est, cum indulto Sacræ Sedis id fieri liceat, dumodo hæ conditiones adsint: Tutum videlicet navigium, longa a litore distantia, tranquillum mare, & Sacerdotis, aut Diaconi alicujus præsentia, qui si quis concitetur motus, calicem ab effusionis periculo eripere valeat. De quo videatur indultum, quod Melitensi ordini concessit Clemens XI.

EXERCITATIO LXXIII.

An celebrare liceat sine sacris indumentis, & sine luminibus?
(ex t. 9. l. 3. c. 7.)

Ex can. *Ecclesiastica* dist. 23. item ex can. *vestimenta*, de consecrat. dist. 1. vulgo deducunt Auctores, præceptum esse Ecclesiasticum Missam cum omnibus Sacris Vestibus celebrandi; ita ut grauiter peccet Sacerdos, qui sciens, volensque aut nulla, aut saltem non omnia ad Sacrificium designata adhibet ornamenta. Quod ita in universa obtinuit Ecclesia, ut sacrilegum, & depositione dignum crimen apud Orientales cujuscumque sectæ Christianos habeatur absque debitis Sacrificiorum vestibus ad altare accedere. Unde Pontas cum majori Doctorum parte existimat, Parochum etiam necessitate administrandi viatici constrictum, Eucharistiæ consecrationem potius intermittere debere, quam scandalo, & irreverentiæ, quæ ex omissione debiti ornatus consurgere possent, occasionem præbere. Immo nonnulli cum Cajetano, quamquam forte durius, arbitrantur, Sacerdotem etiam metu mortis urgente, non posse absque mortali peccato sine Sacris Vestibus Sacra mysteria peragere.

Eadem quoque ratione gravissimi Theologi ex Responso Honorii III. in cap. *Litteras* de celebr. Missar. deducunt, nefas esse sine luminibus celebrare, etiam urgente periculo Populum die festivo Missa, aut moribundum viatico privandi. Cumque communi consuetudine duo lumina, eaque aut e cera aut oleo confecta requirantur, observandum tamen ex Auctore col. Lucion. t. 5. p. 549., & ex Gavanto ad rub. 20. de præpar. Altar. exigentibus temporum circumstantiis sevum etiam adhiberi posse, & unicam sufficere candelam.

EXER-

EXERCITATIO LXXIV.

An sine Ministro, an in pollutis Ecclesiis, & quo tempore Missa celebrari queat? (ex t. 9. l. 3. c. 7.)

QUod ad Ministri præsentiam attinet, jam supra, dum de Missa solitaria egimus, quædam attulimus. Nunc dicere sufficiat juxta decretalem Alex. III. in cap. *Præpositi*, de Filiis Presbyterorum, generalem esse regulam, Presbyterum sine Ministri suffragio Missarum Solemnia celebrare non posse; quam tamen Sylvius 3. p. q. 83. a. 5., ita restringit, vt auctoritate gravium Doctorum fultus arbitretur: *In casu gravis necessitatis Sacerdotem non male facturum, si solus celebret, ... ut si alioquin aut ipse Sacerdos, aut alius sit sine Viatico moriturus*. De casu vero, quo Sacerdos festo die nullam aliam Missam audire possit, nisi ipse sibi ministret, ita decidit, ut consultius opinetur eam omitti, quamquam celebrantem propterea non damnet.

In Templo autem, aut per homicidium voluntarium, & magnam sanguinis humani effusionem, aut per spontaneam seminis emissionem, aut per Excommunicati, Ethnici, vel Infidelis inhumationem polluto celebrare minime licet. Et quamquam in eo celebrans neque Suspensionem, neque Excommunicationem, neque Irregularitatem incurrat, non tamen ingentis peccati expers est: utpote qui contra justam Ecclesiæ prohibitionem in re gravi agit.

Quærendum jam qua diei hora Missa dicenda sit. In qua re disertum Rubricæ Missalis habemus responsum, videlicet: *quacunque hora ab aurora usque ad meridiem*. Ubi tamen animadvertendum more à Sede Apostolica tolerato introductum esse, ut Missa horæ triente ante Auroram, & post Meridiem, quinimo speciali Romanæ Sedis privilegio à Privilegiatis etiam citius aut serius celebrari queat, de quo vide duo sapientissima Benedicti XIV. Edicta 13., & 68.

In pervigilio Nativitatis Jesu Christi post mediam noctem Missa conventualis ex eo celebratur, quod Salvator noster noctis tempore in vitales auras prodierit; cumque olim quidam ante mediam noctem privilegiis certis innixi Sacrificia obtulissent, indecorum id arbitratus S. Pius V. omnia huc facientia indulta revocavit, & sustulit.

EXERCITATIO LXXV.

De fructus medii applicatione ex ipso munere. (ex t. 9. l. 3. c. 8.)

COmmuni Doctorum, & ipsius etiam Ecclesiæ Sententia triplex ex Missa Sacrificio fructus percipitur; *Generalissimus* nempe, cujus Fideles omnes fiunt participes; *Specialissimus*, quo fruitur Sacerdos; & *Medius*, quem Sacerdos iis applicat, pro quibus Sacrificium offert. Cumque de prioribus nulla controversia occurat, *medius* vero vel ratione officii, vel oneris Beneficio adjecti, vel præcepto Superioris, vel ob Eleemosynam applicetur, de singulis his quædam delibabimus, in omnibus mentem Sac. Congregationis Concilii Tridentini interpretis sequentes: Parochus itaque sive sæcularis, sive regularis curam animarum habens tenetur juxta decretum Trident. Synod. Sess. 23. c. 1. omnibus diebus Dominicis, & festis de præcepto non solum Sacrificium pro Parochianis suis *offerre*, verum etiam declarante id Sac. Congregatione Concilii *applicare*. Ubi tamen eadem Sac. Congregatio Parocho pauperi concedit, ut si forte festo quopiam die percipiendæ eleemosynæ occasio ei sese offerat, medium fructum Benefactori applicare queat, dummodo Missam in Ecclesia sua celebret, & alio feriali die omissam pro Parochianis oblationem suppleat.

In Cathedralibus, & Collegiatis Ecclesiis Missa conventualis quotidie celebranda non particulari alicui Benefactori, sed omnibus generatim benefactoribus applicanda est; & si cura animarum adjuncta sit, altera Missa omnibus Dominicis, festisque diebus pro populo offerri debet. Atque hæ sunt regulæ, quibus utitur Sac. Congregatio, quarum executionem Episcopis etiam, atque etiam, in omnibus suis de hac re responsis commendat, quasque quam plurimis sententiis confirmatas, optimeque in litteris Apostolicis a Benedicto XIV. anno 1744. 19. Augusti editis, expositas invenimus. Observandum tamen, eo onere minime gravari Ecclesias eas, quæ quidem Collegiatarum formam, præseferunt, revera tamen Collegiatæ non sunt. Pauperes quoque Collegiatæ, licet spectata natura rei ad quotidie applicandum teneantur, si tamen ad Sac. Congregationem Concilii recurrant, obligatio hæc illis remittitur, & ad solos Dominicos, festosque dies coarctatur.

EXERCITATIO LXXVI.

De obligatione applicandi ex Beneficio, vel ex præcepto Superioris.
(ex t. 9. l. 3. c. 9.)

NUllum profecto dubium est, eum, qui beneficium quoddam possidet cum onere applicandi, fructum quoque Benefactori applicare debere. Quod etiam ita sentiendum, quamquam nulla applicationis, sed solum celebrationis in institutione fiat mentio. Generalis enim a Sac. Congregatione Concilii stabilita est regula, præsumi eum, qui Beneficium, seu Cappellaniam instituerit, & onus celebrandi Missam adjecerit, nulla mentione facta applicationis, voluisse Missam applicari animæ suæ. Nam etsi juxta regulam juris 57. in 6.: *Contra eum, qui legem dicere potuit apertius, sit interpretatio facienda*; tamen juxta regulam 45. eodem. *Inspicimus in obscuris, quod est verisimilius*.

Idem censuit Sacra Congregatio in causa Ventimil. 27. Aprilis 1700., ubi quærebatur, an Sacerdos ex verbis Testatoris, quæ orationis solum, non applicationis mentionem, faciunt, teneatur Missam applicare? cum aliud sit *orare*, aliud vero *applicare*. Ubi velim observes, præsumptionem hanc locum non habere, si a validiori præsumptione vincatur. Idcirco si Fundator jusserit, certum sibi Missarum numerum applicari, de aliis vero nihil amplius dixerit, quam ut eæ celebrentur, aut si Fundator Cappellanias aliquas instituerit cum onere sibi applicandæ Missæ, aliquas vero cum onere pro se orandi, ex hoc diverso loquendi modo diversa oritur ratio. Quamobrem Sac. Congregatio respondit, nullam obligationem esse eas Missas applicandi, sed in primo casu celebrandi solum, in secundo vero ad *Memento* commemorationem faciendi. Vid. ejus respon. in causa Ferar. die 11. Iunii 1700.

Sacerdotem Superiori subjectum ex voto obedientiæ ad illius imperium Missam applicare debere, extra omne dubium est. Quæritur tantum, an si, non obstante hoc mandato, Missam alteri applicet, ad quemnam fructus Sacrificii perveniat. Pasqualigus diversas auctorum in hanc rem collegit sententias; veram tamen eam tenemus, quæ fructum ei, cui Sacerdos intendit applicare, adjudicat. Sacerdos enim Sacrificii non solum Minister, sed, & Dispensator est, ac sicut in conficiendo Sacramento, ita in applicando nequaquam a Superioris auctoritate pendet.

EXERCITATIO LXXVII.

De obligatione applicandi ex Eleemosyna. (*ex t.9. l.3. c.9., & c.22.*)

FRequentior est obligatio applicandi, quæ oritur ex accepta Eleemosyna. De qua licet complura dici possent, aliquas tamen solum regulas maximam eorum, quæ circa hæc occurrere possent, partem complectentes statuere lubet: Ac *primo* quidem non excusatur ab applicatione Missæ, qui Eleemosynam accepit, licet taxa Diœcesana minorem, ut definiere Urbanus VIII., & Innocentius XII. PP. M. M. *Secundo* qui a pluribus plures exiguas accepit Eleemosynas pro Missarum applicatione, tot Missas applicare tenetur, quot Eleemosynas cumulus ille pecuniarum effecerit, ita declaravit Synodus Diœcesana a Card. Jacob. Boncompagnio habita, & supra allatis PP. decretis innixa. *Tertio* qui Eleemosynam accepit taxa Diœcesana majorem, acMissam dein alteri celebrandam committit, eidem etiam totam hanc Eleemosynam tradere debet nihil prorsus licet altero consentiente sibi retinendo; sic Sacra Congregatio Concilii l.24. Decr. p. 246., & SS. D. N. in Litteris quæ extant in Bull. t. 1. p. 57. *quarto* licet fructus Sacrificii sit tam satisfactorius, quam impetratorius, nefas tamen duplicem accipere Eleemosynam, ut videlicet unus fructuum applicetur V. G. alicui Defuncto, alter cuipiam Infirmo; hoc fuit definitum a S. C. Conc. 13. Decemb. an. 1659. *Quinto* non potest Sacerdos Eleemosynam accipere, ut fructum Missæ Specialissimum alicui applicet; ut patet ex propositionibus ab Alexandro VII. 1665. damnatis. *Sexto* demum, prohibitum est Sacerdoti Eleemosynam capere pro applicandis Missis iis diebus, quibus speciali obligatione tenetur ad eas pro determinatis aut Fundatoribus, aut aliis personis applicandas.

Ceterum sciendum, Missam a Sacerdote eo tempore applicari debere, quo Offerens id expetit; si Sacerdos secus fecerit, ad restitutionem tenetur. Sic si quispiam Eleemosynam offerat, ut in proxima decidenda lite merito hujus Sacrificii Judicis mens illuminetur, Missa vero demum post Sententiam latam dicta fuerit, Sacerdoti Eleemosynæ restitutio incumbit.

EXERCITATIO LXXVIII.

De aliis quibusdam ad applicationem spectantibus.
(ex t. 9. l. 3. c. 9., & c. 16.)

Expendit Sylvius hic duos alios casus: an videlicet Sacerdos Missam indeterminate pro primo, qui Eleemosynam oblaturus est, applicare possit, aut an Missæ applicationem tamdiu suspensam tenere valeat, donec aliquis Eleemosynam pro applicatione alicujus Missæ exhibeat? Ad utrumque ob detestandam, quæ hic apparet, avaritiam, & indignam tanto mysterio irreverentiam, negative respondet.

Possunt tamen fundatæ quædam Missæ anticipari tempore, nisi ex Beneficii institutione constet, voluisse Fundatorem certis diebus illas dici, vel ut quædam Altaria Missa non carerent, vel ne alicui Loco determinatis diebus Sacrificium desit.

Porro ille, qui ad quotidianæ Missæ applicationem vi Beneficii adstrictus est, in die Nativitatis ad vnius solum applicationem obligatur, nisi expresse contrarium in institutione jubeatur. In commemoratione vero omnium Defunctorum non quidem a celebrandi, sed tamen ab applicandi onere liberatur, ita, ut Missam suam vel alicui Defuncto, vel Defunctis omnibus applicare possit; de quo vide Pasqualigum quæst. 1134.

An vero Parochus, & Ecclesiæ Collegiatæ omnes tres Missas, aut unam tantum Natali Domini seu pro Parochianis, seu pro Benefactoribus applicare debeant, nullo judicio definitum reperimus; Parochum tamen ad celebrandas tres Missas ad devotionem, ædificationemque gregis sui teneri existimamus.

Non abs re futurum arbitramur, si hoc loco quædam universaliter de Sacrificii applicatione adnotaverimus. Cum igitur quæritur, an applicatio Sacrificii, Dei arbitrio relinqui possit, in quo diversæ Theologorum sunt opiniones, tutissimum existimamus, ut Sacerdos, antequam ad Altare accedat, eas personas determinet, pro quibus intendit Sacrificium offere, imo, uti docet Cardinalis Bona in tract. de Missa c. 1. *eas Specialiter, & nominatim exprimat, non generaliter, & in confuso, quia singulis minus prodesset*; addit ulterius primo debere Sacerdotem Sacrificium iis applicare, quibus aut ratione Beneficii, aut Eleemosynæ, aut Promissionis obstrictus est; deinde vero, & alios, seu in charitate sibi conjunctos, seu quovis nomine sibi commendatos includere posse.

Quo vero tempore applicationem fieri oporteat, disceptatur. Ii enim, qui essentiam Sacrificii in Consecratione collocant, monent Sacer-

cerdotes, ut ante Consecrationem Missam applicent; illi vero, qui ejus essentiam in Consecratione simul, & Sumptione ponunt, intermedio etiam inter has duas Missæ partes tempore, fructum Sacrificii applicari posse docent. Optime omnium se ab his difficultatibus expediet Sacerdos, qui in præparatione ad Missam istud præstiterit.

EXERCITATIO LXXIX.

De Validitate Sacrificii, quo ad Ministrum. (*ex t. 9. l. 3. c. 10.*)

CUm Sacrificium, & Sacerdotium tam arcto inter se copulata sint nexu, ut unum ab altero nunquam segregari queat; Necesse profecto est ad Sacrificii validitatem, ut Minister ejus rite, legitime, & valide in Sacerdotem sit ordinatus.

Non subjiciemus nos hic trutinæ omnia ea, quæ ad Ordinationis validitatem expetuntur. In disquirenda solum intentione Ordinantis, & Ordinati subsistemus. Utramque enim ad valorem Ordinationis necessariam esse, nullus est Theologorum, qui dubitet.

Et quidem, vt ab Ordinantis intentione inchoemus; introducto in Pontificali Romano more ante Ordinationem Ordinandi monentur, vt sub excommunicationis pœna, si aliquo canonico defectu irretiti sint, a suscipiendis Ordinibus abstineant. Non tamen ex eo censetur Episcopus intentionem non habuisse ordinandi eos, qui non obstantibus impedimentis canonicis se ordinari passi sunt; cum intentio ejus contraria non fuerit determinate, & clare expressa. Quare ad Sacerdotalem dignitatem evecti, quamquam illicite, valide tamen ordinati fuere. Ast quæritur si Episcopus vel per Edictum publicum, vel quovis alio expresso, & indubitato modo declaret, se canonico defectu implicitos nullatenus ordinare velle, an sic ordinati valide Ordines susceperint?

Aliqui respondent, Ordinationem validam esse, vel quod Edictum hoc ad terrorem solum irryutiendum editum sit, ut Senc arbitratur, vel quod Episcopus intentionem suam mutasse præsumatur: cum vix credendum sit eum in applicatione formæ, & materiæ Sacramenti nihil voluisse agere, ut Cabassut. putat.

Verum contrarium decidit Sac. Concilii congregatio anno 1586. die 23. Ianuarii, & decrevit manuum impositionem super eos qui in tali Episcopi declaratione excepti fuere, vacuam, nulliusque effectus fuisse. Quod secunda judiciali Sententia 1682. die 17. Februarii in causa Episcopi Charachiensis in America, confirmatum fuit, qui ab Indis ad quartam usque generationem progenitos a Sacris Ordinibus exclusit, atque Edicto declaravit, tales a se inscienter ordinandos contra suam in-

ten-

tentionem, & consequenter invalide ordinatos fore. Quod qnidem Edictum licet Sacra Congregatio improbaverit, Ordinatos tamen ipsos invalide Ordines suscepisse declaravit.

Quapropter si quodpiam de intentione Ordinantis dubium occurreret, S. Pœnitentiariæ praxis observanda est, quam Cardinalis de Lugo ita comprehendit: *Non debet res adeo gravis dubiis exponi; unde si casus accideret, ego Sacerdoti eo modo ordinato cum tali impedimento consulerem, ut, si commode potest, adeat eundem Episcopum, ejusdem intentionem exploret, qualis fuerit. Quod si hoc fieri non possit, recipiat iterum sub conditione Ordinem, ne maneat in illo dubio cum periculo invaliditatis aliorum Sacramentorum, quæ ex Sacerdotio dependent.*

Quæ omnia ut penitius intelligantur, sciendum: Vulgo triplicem apud Theologos esse intentionem. *Habitualem* videlicet, quæ voluntas quædam est non operans, neque in actum influens ex actibus præcedentibus relicta; *Actualem*, quæ præsens quædam animi est intentio; & *Virtualem*, quæ perseverat vi proxime præcedentis actualis intentionis. Hæc ab antiquis, & à S. Thoma habitualis dicta est, licet in eorum mente nihil cum illa a nobis adducta habituali intentione commune habuerit.

Ex his omnium optima in conficiendis Sacramentis, & in Ordinatione est *actualis*; *virtualis* sufficit solum; *habitualis* vero inutilis est. Generatim vero observandum, intentionem conficientis Sacramentum ita esse debere comparatam, ut intendat facere illud, quod facit Ecclesia, juxta Concil. Trident. sess. 7. can. 11. unde, & ille, qui extrinsecus se jocari ostendit, nec internam habet intentionem, & is, qui serio externum ritum exequitur, sed intrinsecus nullam habet intentionem faciendi, quod facit Ecclesia, invalide Sacramentorum formam, & materiam abhibet, ut demonstrar Card. Gottus t. 13. theol. quæst. 7. dub. 4.

Ex quibus omnibus deducitur, ad hoc, ut Sacerdos valide Sacrificium offerat, in eo ab Ecclesia requisitam intentionem exigi; ulterius quoque patet tam in Ordinante, quam in Suscipiente intentionem actui conformem adesse debere.

Ubi quæritur, an qui grauis mali metu adducitur ad suscipiendum Ordinem, valide illum suscipiat? Et judicandnm est affirmative: nam licet voluntas illa vim passa videatur, est tamen voluntas conditionata, & electiva, quæ revera voluit potius Ordines suscipere, quam grave aliquod malum sufferre. Si tamen quis, non obstante metu, obfirmato animo neget, se velle suscipere Ordinem, neque vnquam intentionem suam mutet, nihil præter applicationem vanam materiæ, & formæ suscipit, uti ex decretali Innocentii III. in cap. *Maiores* de Baptismo clarissime deducitur.

EXER-

EXERCITATIO LXXX.

De Validitate Sacrificii, quo ad materiam, & formam Sacramenti.
(ex t. 9. l. 3. c. 10.)

JUxta decretum Eugenii IV. præter validitatem fuſcepti Ordinis, & intentionem celebrantis, requiritur etiam ad Sacrificii validitatem materia, & forma. De hac infra loquemur. Illa autem eſt panis triticeus, & vinum de vite. Ubi quæſtio ſe offert, an panis triticeus alio ſemine commixtus ſit materia apta ad conſecrationem? Ad quod reſpondet D. Thomas 3. par. q. 74. a. 3. *Si ſit modica permixtio alterius frumenti ad multo majorem quantitatem tritici, poterit exinde confici panis, quia eſt materia hujus Sacramenti. Si vero ſit magna permixtio (puta ex aquo, vel quaſi) talis permixtio ſpeciem mutat: Unde panis exinde confectus non erit debita materia hujus Sacramenti.*

De vino multa jam ſupra ex SS. D. N. Benedicti XIV. Edicto 10. attulimus. Id tantum ex Angelici Doctoris articulo 8. citatæ quæſtionis admonebimus: *Semper tutius eſſe parum de aqua apponere, & præcipue ſi vinum ſit debile: quia ſi tanta fieret appoſitio aquæ, ut ſolveretur ſpecies vini, non poſſet perfici Sacramentum.*

An vero poſt Conſecrationem aqua vino conſecrato miſceri poſſit, in Concilio Florentino diſputatum fuit; ubi Eugenius IV. Græcorum rationibus acquievit, ac Eccleſiæ Orientali hunc morem vlterius etiam conceſſit; in Occidentali tamen Eccleſia id uſurpare nefas arbitramur. Diſceptatur ulterius a Scholaſticis, an ſi ejuſdem ſpeciei vinum magna quantitate in Sanguinem immitatur, Sanguis Chriſti etiam tum remaneat? Circa quod illi in varias diſcedunt opiniones: Nos vero nullam amplectimur hoc ſolum innuentes veteri diſciplina vinum non conſecratum pro Communicantium numero Sanguini Jeſu Chriſti additum, ſicque Fidelibus diſpertitum fuiſſe, nec ullum tamen unquam veritum fuiſſe, ne Fideles, Chriſti Sanguinem non ſuſciperent.

Nunc nobis ad formam Euchariſtiæ conſecrandæ accedendum, de qua cum ſuperius jam neceſſaria tractaverimus, nihil aliud, quam quæ ad praxim pertinent, afferremus. Quæritur igitur, an ad eſſentiam Sacrificii neceſſaria ſit conſecratio panis, & vini? Atque id ipſa Divini Numinis inſtitutione, & Lege neceſſarium ſtatuimus. Præter univerſalem enim, & conſonam omnium Theologorum ſententiam, favet huic etiam Sententiæ Concil. Trid. ſeſs. 22. c. quod docet, Chriſtum Corpus ſuum, & Sanguinem, Æterno Patri obtuliſſe ſub ſpeciebus panis, & vini, & ſub iiſdem Symbolis utrumque exhibuiſſe Apoſtolis, quos tunc novi Teſtamenti Sacerdotes creabat, iiſque, & eorum Succeſſo-

cessoribus imperasse, ut utrumque offerrent: *Hoc facite in meam commemorationem*. Ex quo perspicuum est, minime permitti posse, etiamsi aut panis aut vini defectus adsit, ut sub una solum specie celebretur Missa, & facile constat fabulosa, & conficta esse illa Innocentii IV., & Innocentii VIII. indulta, quibus certis regionibus vini penuria laborantibus Missæ celebrationem sub sola panis specie concessisse narrantur. Quamquam ex hoc minime inferre liceat, Sacerdotem solum panem consecrantem non conficere Sacramentum; forma enim Consecrationis panis neque quoad significationem, neque quoad efficaciam pendet a forma Consecrationis vini. Illud tantum consequitur, Sacerdotem sic consecrantem graviter peccare, *& mysterium hoc absolute non esse verum Sacrificium, prout est a Christo institutum*. Ut ait Suarez. in 3. p. t. 3. q. 83. a. 1. d. 75. sect. 6.

EXERCITATIO LXXXI.

De iis, quæ requiruntur ad licitam Missæ celebrationem, & primo de innocentia Sacerdotis. (ex t. 9. l. 3. c. 11.)

Retulimus ea, quæ ad valide celebrandum expetuntur: Videndum nunc, quæ ad licite sacrificandum requirantur. Inter hæc primum locum obtinet, ut Sacerdos in gratia, & ab omni lethali peccato mundus existat. Si enim mortali crimine pollutus ad altare accedat, valide quidem, sed illicite Eucharistiam offert, atque nefando Sacrilegio duplicique scelere, Consecrationis videlicet, & Communionis indigne peractæ, se coinquinat. Validitas Sacrificii ex Concil. Constantienti elucet, quod hanc Wicleffi propositionem damnavit: *Sacerdos, si est in peccato mortali, non consecrat*. Duplicitas criminis ex eo deducitur, quod duo præcepta admodum inter se distincta violet, alterum suscipiendi digne Sacramentum, alterum innocenter, pure, & imaculate offerendi, ut Suarez disp. 67., & Biel. Lect. 7. contra oppositum sentientes Doctores solide demonstrat.

Si igitur Sacerdos se lethalis criminis labe maculatum sentiat, tenetur se ante Missæ celebrationem Sacramentali confessione mundare; neque sufficit contritionem præmittere; cum Sacra Tridentina Synodus sess. 13. c. 11. de Euch. *statuat, atque declaret, illis, quos conscientia peccati mortalis gravat, quantumcunque etiam se contritos existiment, necessario præmittendam esse confessionem Sacramentalem*. Quod si tamen Confessarii copia desit, necessitasque Missam celebrandi urgeat, sufficit contritio, non tamen attritio, cum proposito proxima occasione confitendi, ut eadem Synodus cap. 7. edicit: Casus vero, quibus urgens absque confessione prævia celebrandi Missam necessitas definiri debeat,

Q Biel.

Biel. Lect. 7. *super canone Missæ* tres considerat. Primum si Sacerdos eo die non celebrans offensioni esset, & scandalo. Alterum si aliquis vel instituto, vel consuetudine omnium sibi æqualium ad comunicandum adigatur. Tertium, si curam animarum habens celebrare debeat, ut moribundo defferre possit Eucharistiam. Ast quæstio hic se offert, quid ei faciendum sit, qui inter Sacrificandum meminerit, se aut excomunicatione, aut mortali peccato irretitum esse? In quo duo, advertenda: aut enim crimen illud se menti suæ objicit ante consecrationem, aut postea. Si ante; ab Altari recedere ei necesse est, nisi grave scandalum, aut nominis sui infamia inde metuenda sit. Tum enim, sicut, & in casu consecrationis jam peractæ, sufficit, si contritionem cum proposito quamprimum confitendi eliciat. Quod si vero illa culpa adeo ejus cordi inhæreat, ut pœnitere nequeat, respondet Soto. in 4. Senten. dist. 13. q. 2. a. 6. *illum potius debere etiam cum summo præsentium scandalo ab Altari recedere, quam sumere Sacramentum in peccato: quia sic illud est intrinsece malum, ut nulla de causa excusari possit.*

Ceterum communis est proborum virorum Sententia, indecorum, & tam tremendo Sacrificio indignum esse, ut Sacerdos eo die, quo crimen, præsertim impuritatis, comisit, licet etiam confessione emundetur, Missam absque urgente necessitate celebret. Quamquam enim & reatus culpæ, & macula peccati deleta fuerint; immundities tamen quædam corporis restare videtur. Cumque ipsi Græcorum Sacerdotes a licito Uxorum suarum concubitu hebdomada integra, aut saltem per triduum ex constitutione Clementis VIII. ante Missæ celebrationem abstinere debeant, & idem consilium ei a Doctoribus detur, cui præter voluntatem, & citra peccatum pollutio contigit; quanto magis illum a Sacris his mysteriis retineri decet, qui paulo ante aut turpi libidine, aut alio nefario crimine & animum, & corpus defædavit.

EXERCITATIO LXXXII.

De jejunio naturali ad licite celebrandum. (ex t.9. l.3. c.17.)

Licet Apostoli in prima Eucharistiæ institutione corpus, & sanguinem Domini non jejuni sumpserint; *placuit tamen Spiritui Sancto*, verba sunt D. Augustini, *ut in honorem tanti Sacramenti in os Christiani prius Dominicum corpus intraret, quam ceteri cibi*. Unde Sacerdos post mediam noctem, si celebrare cupiat, neque cibum, neque potum, neque medicinam in quantacumque parva quantitate sumere potest. Quinimo tam rigorose omnis materiæ parvitas a jejunio hoc naturali exclusa est, ut si in nocte Nativitatis Domini, aut aliis in circumstantiis, ubi plures Missas ei dicere concessum est, in prima Missa ablutionem impru-

imprudens sumserit, nullam amplius celebrare valeat quacumque demum urgente etiam viatici moribundo administrandi necessitate. *Reliquiæ tamen cibi* (ut docet S. Tomas, p. 3. q. 80. a. 8., & Rubricæ Missalis) *remanentes in ore, si casualiter transglutiantur, non impediunt sumptionem hujus Sacramenti, quia non trajiciuntur per modum cibi, sed per modum salivæ. Et eadem de reliquiis aquæ, vel vini, quibus os abluitur, dummodo non trajiciantur in magna quantitate, sed permixta salivæ, quod evitari non potest.* Idem judicium ferendum, teste Sylvio in eundem locum S. Thomæ, *de vino vel de condimento, quod ad percipiendum saporem gustatur, & statim expuitur: Quamvis enim contingat aliquid ejus permixtum salivæ cum ea deglutiri, non solvit jejunium: Solvitur tamen si ex proposito sumeretur, etiamsi is, qui sumpsisset, mox evomeret.*

Quærunt hic Theologi, an is, qui e dentibus aliquid extraheret reliquiarum, nec expueret, sed voluntarie absorberet, jejunium rumpat? Quod complures negant, cum id non novam comestionem, sed anterioris cœnæ complementum arbitrentur: Affirmativa tamen Card: de Lugo Sententia melius cum reverentia Sacramenti congruere videtur. Illud vero indubium existimamus, Sacerdotem, qui antequam se somno dederet aliquid sachari in os injiceret, quod paulatim liquescens demum post mediam noctem in stomachum delaberetur, non amplius jejunum haberi posse.

Disceptant ulterius Casuistæ, an possint Eucharistiam sumere, qui dubii sunt, an post mediam noctem, comederint? Et qui de eo solum anxii titubant, an cibum sumpserint præscindendo a tempore? Quidam in primo casu negativam, in secundo affirmativam amplectuntur Sententiam, alii in vtroque, alii in nullo casu id licere contendunt. In qua controversia, ut nostram promamus Sententiam, asserimus, si dubium id post celebrationem Missæ emerserit, ad pacandos conscientiæ scrupulos, examini harum opinionum locum esse, si vero ante inchoationem Missæ titubatio enata fuerit, Missæ celebrationem penitus intermittendam esse.

Tabaci folia sive per fumum, sive per nares attrahantur, jejunium naturale nequaquam frangunt, idque communi Doctorum consensu hodierno die confirmatur. De eorum masticatione quidquid in utramque partem disputent Theologi, nos eam si non illicitam, maxime tamen indecoram ante tam tremendi Sacramenti administrationem arbitramur.

EXER-

EXERCITATIO LXXXIII.

De reliquis, quæ observari oportet, ut Missa licite celebretur. (*ex t. 9. l. 3. c. 13.*)

PRæter ea, quæ supra ad licite celebrandum attulimus, requiritur etiam, ut Sacerdos, si Latinus sit, in azymo, si Græcus, in fermentato secundum cujusvis Ecclesiæ disciplinam consecret. Unde Honorius III. Presbyterum quendam Brixiensem in fermentato, & poculo ligneo Sacra mysteria peragentem officio, & beneficio perpetuo privari jussit. Præterea Sacerdos Sacrificans habeat oportet Sacras vestes, amictum, albam, cingulum, manipulum, stolam, planetam, & calicem insuper cum patena, & Missali. Locum quoque huic Sacrificio destinatum, Altare consecratum, aut petram sacram, lintea, Crucem, candelas, ac tempus legibus præstitutum observet, necesse est. Preces autem ipsas non admodum festinanter, nec nimis morose, neque voce nimis elata, neque nimis submissa, si Secretas excipias, sed distincte, apposite, & graviter, recitet: ut adstantium mentes ad devotionem elevet, tremendorumque horum mysteriorum venerationem animis eorum incutiat. Accedat huc oportet, ut ab omni censura, & irregularitate seu ex defectu, seu ex delicto promanante liber sit, & si exter, ab Ordinario ejus Dioecesis celebrandi facultatem impetret. Quod si horum quæpiam voluntarie, & deliberato animo omittat, valide quidem, sed illicite, ac quasi semper labem mortalem contrahens Sacrificium offert. Differte enim S. Pius V. in Bulla Missali præposita ait: *Mandantes, & districte omnibus, & singulis præcipientes in virtute sanctæ obedientiæ, ut Missam juxta ritum, modum, & normam, quæ per Missale hoc a nobis nunc traditur, decantent, ac legant.* Ex quo comunis Theologorum Sententia deducit, Rubricas esse leges præceptivas, quæ sub Mortali *ex genere suo* obligant; ut non nisi invincibilis imprudentia, & aliquando etiam parvitas materiæ excuset.

EXERCITATIO LXXXIV.

An Matutinum, & Laudes necessario, & sub peccato ante Missæ celebrationem dici debeant? (*ex t. 9. l. 3. c. 13.*)

CUm nonnulli falsum istud adoptaverint principium Rubricas Missalis meras esse instructiones, & consilia, necessario etiam in hanc descivérunt Sententiam, ut prætergredientem hoc Rubricæ præceptum: *Ne Sacerdos prius, quam Matutino cum Laudibus absoluto celebret*, nul-

lius,

lius, aut plurimum venialis peccati reum arguant. Sanctus vero Antoninus 3. p. t. 13. c. 6. mentem suam clare in contrariam partem declarat ajens: *Missa non debet dici ab eo, qui non dixit Matutinum, licet possit audiri, alias dicendo esset peccatum mortale, quia contra consuetudinem generalem Ecclesiæ*. Cui Clericatus decis. 50. de Sacrificio Missæ. quinquaginta duorum auctorum phalange stipatus accedit. Nos cum Sanctissimo D. N. Benedicto XIV. inter utrosque media via procedentes existimamus: Si sermo sit de Missa conventuali, videri peccatum esse mortale eam ante Matutinum, & Laudes celebrare; id enim est contra generalem Ecclesiæ consuetudinem. In Missis vero privatis, si quæ sit legitima causa, puta si Princeps, aut Prælatus Missam expeteret, aut Sacerdos gravibus, & necessariis charitatis Officiis præpediretur, videri posse etiam a peccato veniali immunem, qui eam celebraret non recitato Matutino, & Laudibus. Quod si quis id absque causa faciat, eum nequaquam a peccato veniali, imo si id perpetuo, ac obfirmato, perversoque animo usurpet, ne a mortali quidem excusamus. Grancolas ad hanc rem in veteri Sacramentario Eccles. part. 1. p. 639. Concilia aliquot provincialia profert, quæ sub excomunicationis pœna vetant, ne quis Sacerdos ante Matutini, & Laudum recitationem Missam celebret. Quod tamen ad illos tantum spectat, qui Synodorum illarum Legibus subiacent.

EXERCITATIO LXXXV.

De casibus, ubi Missa interumpitur morte, aut infirmitate Celebrantis.
(ex tom. 9. l. 3. cap. 14.)

CErtum Ecclesiæ præceptum est, nulli licere, incæpta Missa ab Altari recedere, alterique absolvenda Sacrificia committere; atque legem hanc infringentibus can. *Nullus Episcopus* de consec. dist. 1. suspensionis, Canone vero *Nihil* 7. quæst. 1. excommunicationis pœna irrogatur. Quæ an *ipso jure* delinquentibus infligatur, inter Doctores disceptatur. Nos Sacræ Congregationis Decisionibus innixi respondemus, eas pœnas nequaquam esse *ipso jure* impositas, nec locum iis esse, si Sacerdos ante consecrationem ab Altari sine legitima causa recesserit, ut videre est in resolutione S. Congregationis die 16. Decembris 1719. in causa Placentina, & die 3. Decemb. 1735. in causa Iuvenacensi.

Contingit tamen quandoque, ut Celebrans aut inopinata morte, aut deliquio animi, ac superveniente infirmitate, inchoata jam Missa, deficiat. Ubi plures nobis circumstantiæ examinandæ veniunt. Aut enim id ante consecrationem evenit, & tum auctore D. Thoma 3. part. quæst. 83. a. 6. continuatio Missæ penitus omittitur. Aut consecratio corpo-

corporis tantum, vel corporis, & sanguinis peracta est, & tunc alter Sacerdos Missam supplere debet initio sumpto ab eo, vbi prior Sacerdos defierit; qui si adhuc vivat, & communionis capax sit, nec alia Hostia adsit, diuisa ab eo consecratæ Hostiæ particula comunicandus erit. Confirmat id Rubrica, quæ can. *Nihil* 7. quæst. 1. innititur, in quo ita habetur: *Censuimus... convenire, ut si ægritudinis acciderit quilibet euentus, quo captum nequeat consecrationis expleri Mysterium, sit liberum Episcopo, vel Presbytero alteri consecrationem exequi Officii capti*. Ubi notandum est, quod vox illa *liberum* non significet posse, vel non posse, sed potestatem supplendi, & perficiendi denotet.

Adnotandum ulterius ex Rubrica, *ut si Sacerdos obierit semiprolata forma sanguinis, alter prosequatur Missam, ac super eundem calicem repetat integram formam ab eo loco*: Simili modo postquam cænatum est, *vel supra alium calicem præparatum integram formam proferat, & Hostiam primi Sacerdotis, & sanguinem a se consecratum sumat, ac deinde calicem relictum semiconsecratum*.

Optima se in his circumstantiis extricandi ratio continetur in discussionibus Cleri Patavini editis anno 1708.: Scilicet oportere solum Calicem, non vero aliam etiam Hostiam consecrari, si forte Celebrans repentina morte, aut infirmitate post consecrationem panis percellatur. Si vero dubium sit, Hostiam esse consecratam, non satis esse proferre formam consecrationis, sed incipiendum ab iis, verbis: *Qui pridie quam pateretur* imo ab ipso Canonis initio. Si denique constet, vtramque speciem fuisse cosecratam, non vero in qua Missæ parte Sacerdos morbo correptus fuerit, a verbis: *Unde, & memores Domine* inchoandum esse.

Sacrificium hoc continuandi onus Sacerdoti incumbit. Primo quidem ei, qui adest, deinde ei, qui abest: Primum ei, qui nullo, deinde ei, qui aliquo detinetur impedimento: Inter impeditos autem numerandus, qui non sit jejunus, aut qui in peccato lethali sit. Quod ille Missam continuandi facultatem habeat, nemo dubitat: De hoc notandum est, eum aut confiteri, aut si cofessarius reperiri nequeat, contritionem elicere debere.

Quod si vero ob certorum criminum habitum perfectum hunc dolorem elicere nequeat, idem censendum, ac si nullus prorsus Sacerdos adesset, ac Hostiam, & Calicem in Tabernaculum condenda putamus; quæ postero die celebrans Sacerdos ante ablutionem sumat.

Ultimo animadvertendum, nequaquam derogari unitati Sacramenti, quod bini Sacrificium compleant: *Cum enim*, ut can. *Nihil*, habetur, *simus omnes unum in Christo, nihil contrarium diversitas personarum format, ubi efficaciam prosperitatis unitas fidei repræsentat*.

EXER-

EXERCITATIO LXXXVI.

De aliis casibus, quibus Missa interrumpitur. (*ex t.9. l.3. c.14.*)

PRæter mortis, & infirmitatis inopinatos casus, alia quoque accidere possunt, quæ Missam inchoatam interturbent. Varios Rubrica enumerat casus, simulque normam, cui Sacerdos celebrans se conformare debeat, indicat: sic si Templum violetur, vel polluatur ante Canonem, Missam intermitti; si vero post Canonem, perfici: Si hostes cum cædis periculo irruant, vel imminens fluctuum inundatio, vel templi ruina mortem minitentur, ante consecrationem relinquendam esse Missam, post consecrationem vero Sacerdotem debere, ceteris omissis, corpus, & sanguinem sumere. Ita Suarez, Sylvius, Quartus, Pontas, & communis Doctorum Sententia.

Quæri hic posset, quod si Sacerdoti post Hostiæ consecrationem non tantum temporis suppetat, ut etiam calicem consecrare possit, an cum evidenti vitæ periculo id perficere teneatur? Qua in re, licet aliqui nimis duram hanc legem Sacerdoti imponant, nos tamen cum Quarto, Card. Toleto, & Suarez sentimus, posse Sacerdotem, etiam non consecrato calice, discedere: non enim levi de causa, aut instabili voluntate, verum gravibus momentis impeditus inchoatum Sacrificium non complevit; dummodo tamen nullum scandalum oriturum sit, nec religio in contemptum cadat: In his enim circumstantiis deberet Missam, sive consecraverit, sive non consecraverit, continuare, non modo ex præcepto integritatis Sacrificii, sed etiam ex obligatione profitendæ fidei, & vitandi scandali.

Quod si quis notorie, & per Judicis Sententiam excomunicatus, aut apertus Clerici percussor, celebrante Sacerdote, Ecclesiam intret, admonendus excomunicatus, ut ab Ecclesia discedat, & si reluctetur, invitus etiam, jubente Clemente II. de Sententia. Excomunic. expellatur. Et siquidem ejici non possit, vel nondum perventum est ad consecrationem, & tunc intermittenda; vel ad eam perventum est, & tunc continuanda est Missa, uti docet Sotus, in 4. Sentent. dist.22. quæst.1. art. 4.

Præter has inopinatas Missarum interruptiones, aliæ sunt, quæ laudabiliter fiunt, ut cum lecto Evangelio, Concio ad Populum habetur, aut Edicta quædam promulgantur; si Baptismus, aut Sacramentum pœnitentiæ, & extremæ unctionis morituris administretur. Quæ ultima, si gravis urgeat necessitas, sive ante, sive post consecrationem, Missam interumpere possunt. Curet tamen Sacerdos, ut consecrata a se Eucharistia interim diligentissime custodiatur, imo in Taberna-

culo

culo reponatur. Rediens vero Missam inde, ubi eam intermiserat, repetet.

Disputatur hic, an Sacerdos, qui pervenerit ad offertorium, possit inceptam Missam rursus ab initio repetere, si aliter Missa careret vel Princeps, vel Præsul dignitate præstans. Sunt, qui id cum Azorio affirmant; nos tamen, cum Alexandro Natali Theol. Dog., & Mor. lib. 2. de Sacr. Euch. c. 7. a. 4. negativam Majestati horum mysteriorum congruentiorem arbitramur; tum quia Ordo Sacrificii potior esse debet, quam hominum quavis dignitate conspicuorum commoda; tum quia via infinitis aperiretur abusibus.

EXERCITATIO LXXXVII.

De defectibus, qui circa Sacrificii materiam occurrere possent. (*ex t. 9. l. 3. c. 15.*)

Defectus possunt occurrere vel in pane consecrando, vel in vino, vel in utroque simul: In pane quidem, si sit corruptus, aut non sit triticeus. Ubi Rubrica has regulas statuit, ut si Sacerdos id ante consecrationem adverterit, *remota illa Hostia, aliam ponat, & facta oblatione saltem mente concepta, prosequatur ab eo loco, ubi desivit.* Quod si vero id post consecrationem, immo etiam post communionem sive Hostiæ solius, sive etiam Sanguinis compererit, aliam Hostiam, & in secundo casu aliud etiam vinum offerat, & consecret, incipiens ab illis verbis: *Qui pridie, quam pateretur*. Prior autem illa Hostia, si adhuc superfit, post sumptum S. Corpus, & Sanguinem sumenda est; si jam absumpta fuerit, nihilominus communio peragenda; major enim vis est præcepti de perficiendo Sacrificio, quam de jejunio.

Hæc omnia, quamquam Rubrica apertissime præcipiat, sunt tamen, qui existiment, cum post sumptionem Sanguinis Sacerdos adverterit, panem vel non esse ex idonea materia, vel corruptum, satis fore, si novam consecret Hostiam, quin novum consecret vinum. Verum nos a Rubrica nequaquam recedimus; nam præterquam, quod mentem suam clarissime declaret, binas etiam statuti sui rationes affert; quarum altera est: *Ne Sacramentum maneat imperfectum*: Altera, *ut debitus servetur ordo*; qui, & in ipsa sumptione, & in precum recitatione penitus perverteretur.

Altera consecrationis materia Vinum est, pro quo aut acetum, aut alius liquor consecrationis incapax apponi potuit. Quod, si Sacerdos ante consecrationem, aut post eam adverterit, eadem ratione, ut in Hostia, procedet, & sumpto novo vino ab illis verbis: *Simili modo* inchoabit.

Quæ-

Quæstio hic oritur, quid Sacerdoti agendum sit, si defectum Vini adverterit post sumptionem corporis, vel post sumptionem materiæ ineptæ? Scotus 4. Sent. dist. 8. quæst. 3. docet: novam non esse Hostiam consecrandam, sed satis esse, si novum Vinum consecretur; nullum enim esse textum, rationem nullam, ob quam nova Hostia consecranda sit, & satis provisum, si suppleatur, quod deest; Vinum autem duntaxat id esse, quod deest; opinioni huic consentiunt Suarez, Pasqualigus, & alii; imo ipse S. Bernardus epistola 69. favere videtur. Nos tamen cum D. Thoma 3. p. q. 87. a. 6. ad quartum sentimus, post sumptionem corporis aliam Hostiam apponendam, & simul cum vino consecrandam esse. *Quia si Sacerdos*, verba Angelici Doctoris sunt, *diceret sola verba consecrationis Sanguinis, non servaretur debitus ordo consecrandi . . . . si vero inciperet a consecratione Sanguinis, & repeteret omnia verba consequentia, non competeret, nisi adesset Hostia consecrata; cum in verbis illis occurrant quædam dicenda, & facienda non solum circa Sanguinem, sed etiam circa Corpus.* Quam etiam Sententiam amplexa est Rubrica Missalis tempore S. Pii V. ac deinde sub Clemente VIII. Sotum sequendo hanc addidit explicationem: videlicet, *Si Missa celebretur in loco publico, ubi plures adsint, ad evitandum scandalum, poterit apponere vinum cum aqua, & facta oblatione, ut supra, consecrare, & statim sumere, ac prosequi cetera.*

Accidere etiam potest ut tam in pane, quam in vino defectus occurrat. Et tunc Sacerdos, si id advertit ante consecrationem, idoneas afferri sibi curet materias; quod si eæ non reperiantur, aut post consecrationis verba defectus deprehensus fuerit, omittenda est Missa. Si autem id adveterit post communionem, cum jam jejunus non sit, neque necessitate urgeatur ad Missam celebrandam, aut continuationem Missæ penitus omittat, aut si scandalum ex hoc præsenti Populo metuendum foret, preces ad placitum aliquas recitet, & Benedictionem impertiatur, ut docet Pasqualigus de Sacrif. Missæ, quæst. 300.

Defectus denique in aqua duntaxat esse potest, quæ in calicem infusa non sit; si id advertat Sacerdos ante consecrationem, ea statim infundenda est; si post, Missa est continuanda; cum aqua ad essentiam Sacramenti nequaquam pertineat, uti statuunt Rubricæ Missalis, & docet S. Thomas cum ceteris Theologis.

Cum multi circa Sacrificii materiam casus occurrere possint, quos Sacerdos callere debet, id primum adnotamus, ut quemadmodum laudabile est, animo præparatum habere, quid in emergentibus casibus facto opus sit, ita periculosissimum esse curiosas quasdam Hypotheses sibi effingere. Sufficiant nobis Rubricæ Missalis, quæ clare, & diserte difficultatibus, quæ enasci possent, occurrunt, & D. Thomas; qui ut

 Cardi-

Cardinalis Gottus adnotat, promptum remedium suppeditat in singulis, quæ in Missa possunt accidere.

EXERCITATIO LXXXVIII.

De Defectibus, qui occurrunt in Forma Consecrationis.
(ex t. 9. l. 3. c. 15.)

CUm, quæ nostra circa Consecrationis formam sit Sententia, jam superius declaraverimus, hic solum observamus vocem *Enim*, quæ in utriusque speciei consecratione profertur, illicite quidem, & magno cum peccato, utpote contra Ecclesiæ institutum, omitti; non tamen propterea consecrationem invalidam reddi. Idem dicendum de voce *Est*, quæ subintelligi potest. Si autem loco vocis *Hoc* dicatur *Istud* valida quidem, sed illicita erit consecratio: secus, si diceretur *Illud*; Prior enim æque ac *Hoc* præsentem rem significat, posterior vero id nequaquam præstat. Sic pariter si quispiam adverbialiter enuntiaret verba: *Hic est Corpus meum*, nihil prorsus efficeret: Cum adverbium *Hic* transubstantiationem exprimere nequat: Si tamen quis ex gramatices errore masculinum pro neutro adhiberet, id valori Sacramenti nihil officeret.

Ceterum ut angustiis, & titubationibus, quæ tenerioris conscientiæ Sacerdotem quandoque excruciant, medella inveniatur, adeundus D. Thomas 3. p. quæst. 83. art. 6. ad 5., cujus doctrinam Suarez 3. p. t. 3. q. 83. a 6. disput.. 85. Sect. 1. aptè in hæc verba compegit: *Si omissum est aliquod verbum essentiale, vel talis facta mutatio, quæ necessarium formæ sensum abstulerit, iteranda est consecratio vel in utraque forma, si in ambabus talis defectus acciderit, vel solum in una, si in ea tantum inventus fuerit defectus.*

EXERCITATIO LXXXIX.

De Concelebratione cum Episcopo ordinante, vel consecrante.
(ex t. 9. l. 3. c. 16.)

NOn solum apud Orientales in iis Civitatibus ubi una duntaxat Ecclesia est, Sacerdotes cum Episcopo Sacra faciente celebrant, Missæque, & consecrationis verba proferunt, verum etiam id olim in Occidente obtinuit, & etiam nunc in consecratione Episcoporum, & Ordinatione Presbyterorum observatur. Disceptatur hic inter Doctores, an consecratio a multis peracta valida, an licita sit? Nos quidem temeritatis reum arbitramur illum, qui dubitet, utrum licita,

utrum

utrum valida sint ea, quæ fiunt in ejusmodi disciplina, quam in consecratione Episcopi, & in ordinatione Presbyteri approbavit Ecclesia, quæ olim, teste Lupo in appendice ad synodum Chalcedonensem, in Occidente viguit, quæque etiam nunc apud Græcos Sedi Romanæ conjunctos usu recepta est. Unde merito Durandus hanc improbans consuetudinem a Card. Bona rerum Liturgicarum lib. 1. c. 18. ita arguitur: *Improbat audacter, ac temere hanc consuetudinem Durandus, quam multi e Scholasticis sequuti sunt rem clarissimam intricatissimis difficultatibus implicantes .... illos nimirum in varia absurda præcipites egit antiqui Ritus desuetudo, & ex desuetudine ignorantia*. Hic enim a quolibet Sacerdote concelebrante offerri verum Sacrificium, veram fieri consecrationem, ex Pontificali elucet; ubi præscribitur, ut Episcopus lente, & paulum elata voce Canonis verba recitet, ac præsertim verba consecrationis, ut recens Ordinati possint una cum eo eadem verba proferre; id vero satis indicat, consecrationis verba, utpote non recitative, sed significative enuntiata, effectum sortiri debere. Difficultates autem hic emergentes Innocentius III. lib. 4. de Mysteriis Missæ c. 25. ita explanat: *Cum interdum uni Pontifici multi Sacerdotes concelebrent, si forte non omnes simul consecratoria verba pronuntiant, quæritur, an ille solus conficiat, qui primus pronuntiat. Quid ergo ceteri faciunt? An iterant Sacramentum? poterit igitur contingere, quod ille non conficit, qui celebrat principaliter, & ille conficiat, qui secundario celebravit, & sic pia celebrantis intentio frustrabitur. Sane dici, & responderi probabiliter potest, quod sive prius, sive posterius proferant Sacerdotes, referri debet eorum intentio ad instans prolationis Episcopi, cui concelebrant*. Neque etiam interest, unus ne, an plures Sacerdotes Sacramentum consecrent; nam juxta D. Thomam, 3. p. q. 82. a. 2. *Sacerdos non consecrat, nisi ex Persona Christi: Multi autem sunt unum in Christo*.

Ex his tamquam consectarium deducitur, quod, cum plures Sacerdotes simul unam Hostiam consecrantes, plures etiam oblationes faciant, singuli possint applicare Missam pro diversis. Difficultas in eo tantum consistit, an Eleemosynam iis liceat accipere? Verum, cum Sacerdotes in Ecclesia Occidentali, quando cum Episcopo celebrabant, oblationum fuerint participes; oblationibus autem successerit Eleemosyna, facile intelligi potest, ubi etiam nunc viget ritus Concelebrationis, non posse concelebrantem privari jure accipiendi Eleemosynam. Quod si aliter sentiamus, Orientalis Ecclesiæ Presbyteri Eleemosyna plerumque carebunt.

EXERCITATIO XC.

De quibusdam casibus, qui Sacerdoti possunt occurrere vel in Missa, vel extra Missam Eucharistiam suscipienti.
(ex tom. 9. l. 3. c. 17.)

CUm ante sumptionem Hostia in duas partes frangi, & inde particula in Sanguinem Sacrum immittenda abrumpi debeat, contingit, non raro, ut Sanguine hausto particula remaneat fundo Calicis adhærens: Quo in casu Rubrica præscribit, ut Sacerdos, vel digito particulam trahat usque ad oram Calicis, eamque ante purificationem sumat, vel novum vinum infundat, quod cum particula deglutiat; quem posteriorem modum, utpote decentiorem, lubenter amplectimur.

Accidit etiam nonnumquam, ut Sacerdos, sumpta purificatione, advertat esse aliqua fragmenta in corporali, vel in patena, & hoc in casu regulis Rubricæ standum, quæ docent: *Quod si deprehendat post sumptionem Corporis, & Sanguinis aut etiam post ablutionem reliquias alias relictas consecratas, eas sumat, sive parvæ sint, sive magnæ, quia ad idem Sacrificium spectant.* Quod si non fragmenta remanserint, sed integra Hostia, sive parva ea, sive magna sit, observandum, an Sacerdos id ante sumptionem Corporis, & Sanguinis adverterit, an post, vel inter ablutionem. Si prius: Utramque Hostiam debet sumere, si posterius: docet Rubrica, quod debeat relictam Hostiam in Tabernaculo reservare, aut in patena, vel corporali Sacerdoti postea celebraturo relinquere; & si neutrum horum, seu ob Tabernaculi, seu ob Sacerdotis alterius defectum obtineri queat, possit eam sumere, quamvis peracta jam ablutione. Nam licet in omnibus casibus naturale jejunium aut frangi possit, aut revera frangatur; tamen Sacerdos jejunus ad Altare accessit, nec nisi coactus reverentia erga Sacramentum, & illud perficiendi obligatione reliquias consecratas sumpsit. Præsertim cum sumptio hæc complementum sit ipsius actionis, & Sacrificii, quod moraliter censetur durare, donec ex inadvertentia relictæ particulæ consumptæ fuerint.

At quid, si advertat se fragmenta quæpiam reliquisse, cum jam recessit ab Altari, & ad Sacristiam venit, vestibusque sacris se spoliavit? Idem profecto, quod prioribus in casibus adnotavimus, observandum est. Cui resolutioni vetus Constantinopolitanæ Ecclesiæ consuetudo favet, quæ teste Evagrio l. 4. c. 36. ferebat, ut, absoluta Populi communione, relictæ panis consecrati reliquiæ innocentibus pueris comedendæ distribuerentur; Quem morem etiam in Gallias traductum fuisse can. 6. Concil. II. Matisconensis nos edocet. Quare dubitandum

non

non est. Sacerdotem Sacrificii reliquias, etiam depositis Sacris Vestibus, sumere posse; cum antiquitus ad arcendum omne irreverentiæ periculum superstes Eucharistia in innocentes dispertita fuerit pueros.

De guttis vini, quæ in cuppa calicis hærere possunt, censendum est, eas, quæ extrinsecus adhærent, nequaquam consecratas esse, sicque purificatorio abstergendas; de illis vero, quæ intrinsecus conspiciuntur, licet quipiam idem sentiant, tutius arbitramur, eas considerare tamquam consecratas, atque absumere per secundam purificationem, ut sentit Pontas in Diction: & Boucat. tom.5. Theol. p.4.

Quæstio ulterius se offert, an Sacerdos celebrans, ac post Missam processionem cum Sanctissimo habiturus antiquam in Tabernaculo conservatam hostiam sumere, ac recens consecratam ejus in locum substituere possit? Cui cum Sylvio. 3. p. q. 83. art.4. respondemus: *peccaturum graviter Sacerdotem, qui Hostiam, seu formulam unicam in sua Missa consecratam servaret pro Processione, & ejus loco sumeret veterem....... debere igitur consecrare duas, quarum unam reservet, aliam sumat; quia celebrans semper tenetur sumere utramque speciem tunc consecratam, eo quod sumptio maxime ad integritatem Sacrificii pertineat.*

Alter hic casus emergere potest, ut videlicet celebrans non habeat Hostiam justæ magnitudinis: in quibus circumstantiis aliqui arbitrantur posse Sacerdotem, ne novitate Populum suspensum teneat, Hostiam veterem, quæ gestanda in processione asservatur, una cum parva elevare. Sed consultius esse videtur, ut Presbyter ante celebrationem Populum de defectu majoris Hostiæ edoceat, & sic tam Populi scandalum, quam novitatem in Sacrificium introducendam evitet.

Nunc de Sacerdotibus extra Missam Eucharistiam suscipientibus hæc duo adnotabimus: licere Sacerdoti, qui celebrare non possit, si nullus alius Sacerdos sit, qui Eucharistiam illi exhibeat, suis manibus se communicare; dumodo id cum ratione fiat, & scandalum absit, uti docent Sylvius, Gonet, Card. de Lugo, & communiter. Obligatos deinde esse Presbyteros, suscipientes Eucharistiam ab alio Sacerdote stolam e collo pendentem gestare, ut Rituale Roman: tit: *de ord: minist: Sac: Euch:*, & SS. D. N. BENEDICTUS XIV. in in-stit: 38. demonstrant.

EXER-

EXERCITATIO XCI.

De Sacerdote, qui in Missa Adstantes communicat.
(ex t.9. l.3. c.18.)

SAcerdos, si quasdam Hostias Populo distribuendas consecrare cupit, eas aut super corporale ponit, aut in pyxide aperta, quam deinde claudit, præ oculis, & proxime post Calicem collocat, & sic Divino Numini offert. Quod si vel per negligentiam, vel per ignorantiam omiserit pyxidem ante Oblationem, & Consecrationem aperire, offerendi tamen eas particulas, & consecrandi intentionem habuerit, illicite quidem, non tamen invalide consecravit. Materia enim consecranda moraliter præsens, ut in hoc casu, valide consecratur. Moraliter inquam præsens, idest humano more; quo videlicet id præsens dicitur, quod velut in usu humano assumendum demonstrari possit, dicendo: hic est. Ex quibus proterva Hæreticorum calumnia, Sacerdotem ex mente Catholicorum consecrare simul posse omnes panes, qui sunt in foro, manifeste refellitur; *non enim*, ut inquit Philp: Gamachæus in p. 3. q. 74. c. 4., *Homo in foro existens habet moraliter omnia illa sibi propinqua, & præsentia, quæcumque in foro sunt; alioqui nec opus ei esset ire de loco ad locum, ut quod quærit, inveniret.*

Major occurrit difficultas, an Sacerdoti particulas consecrandas, Præfatione Missæ jam incœpta, sibi allatas liceat consecrare? & an cum Sacerdos Æedituo declaravit in Sacristia se particulas Populo distribuendas consecraturum, & Æedituus Sacerdote non advertente pyxidem ad cornu epistolæ attulerit, particulæ illæ consecratæ censendæ sint.

Ad primum communior Doctorum est sententia, non licere particulas consecrare, cum Canon incœperit, etiamsi ageretur de particula consecranda pro Viatico: tunc enim parva quædam detrahi posset particula, quæ infirmo esset asservanda. Si vero particulæ apportentur inchoata Præfatione, cum earum sit facienda oblatio, & sic Missæ ordo interturbaretur, Sacerdos pariter ab iis consecrandis abstinere debet, nisi legitima causa contrarium suadeat; cujusmodi ea esset, si magna multitudo, parata ad recipiendam Eucharistiam, Sacramento careret. Ita Tamburin: in method: celeb., & Clerus Patav: in resolut: 1. cas: mens. Feb. 1708.

Quod ad secundum casum attinet, licet aliqui opinentur ob intentionem Sacerdotis antea elicitam, Hostias illas inadvertente etiam Sacerdote, & extra petram Sacram in Altari collocatas, valide consecratas fuisse; cum tamen hæc sententia, ut plurimum sit *speculative* probabilis, & statuente Innocentio XI. in Sacramentis tutiorem opinionem

sequi

ſequi teneamur ; concludendum eſt, particulas non eſſe Populo diſtribuendas, ſed aſſervandas, ut in alia Miſſa conſecrentur.

At, quid ſi quis habeat coram ſe undecim Hoſtias, & intendat conſecrare ſolum decem non determinans quas decem intendat? ad quod Rubrica advertit deeſſe intentionem, nullamque ex illis Hoſtiis cenſendam eſſe conſecratam: *ſecus, ſi putans quidem eſſe decem, tamen omnes voluit conſecrare, quas coram ſe habebat; nam tunc omnes erunt conſecratæ. Atque ita ille Sacerdos talem intentionem ſemper deberet habere, ſcilicet conſecrandi eas omnes, quas ante ſe ad conſecrandum poſitas habet*, ita Rubrica. Unde opinio P. Serry contendentis etiam non determinatis decem illis Hoſtiis, omnes undecim conſecratas eſſe, rejicienda eſt, non ſolum ob Rubricas, quas ille perperam definitiones Eccleſiæ eſſe negat, verumetiam ex eo, quod ad validitatem Sacramenti nequaquam intentio externa, ut ille aſſerit, ſufficiat, verum interna etiam requiratur, ut ſupra expoſuimus.

Communio autem Populi, ut ait Rituale Romanum, intra Miſſam ſtatim poſt Communionem Sacerdotis celebrantis fieri debet, niſi forte juſta cauſa aliud ſuadeat: ut ſi plurimi adeſſent Miſſæ, & ſuſpicari poſſemus, ne aliqui eorum tædio caperentur longioris Miſſæ. Secus vero arguendos cenſet Sacerdotes Card. Brancat. in opuſc. de Sac. Viat. *qui contra Ritualis præſcriptum in tit. de Communione, præbent abſque neceſſitate Populo Euchariſtiam in fine Miſſæ: privant enim Fideles iis precibus, quas poſt Communionem Eccleſia recitari jubet, quæque non ſolum ad celebrantem, ſed etiam ad ceteros communicantes aperte ſpectare noſcuntur.*

EEXRCITATIO XCII.

Quibus diebus Euchariſtiam in Miſſa miniſtrare vetitum.
(ex t.9. l.3. c.18.)

Dubitatum fuerat in Sacrorum Rituum Congregatione, an liceat in Miſſis Defunctorum Fidelibus Sacram Communionem miniſtrare: & fuerat anno 1701. deciſum negative. Verum cum res die 21. Martii 1711. iterum trutinæ ſubjiceretur, conſtitutum fuit, ne Decretum anni 1701. vulgaretur; quare concludendum eſt, Sacram Communionem in Miſſis Defunctorum licite miniſtrari. Et ſane cum Trident. Synod. Seſſ.22. c.6. nullo inter Mortuorum, & Vivorum Miſſam diſcrimine frequentem Fidelium communionem cupiat, & in ipſis Miſſis Defunctorum recitetur: *ut quotquot ex hac Altaris participatione Sacroſanctum Filii tui Corpus, & Sanguinem ſumpſerimus &c. Hac commixtio, & Conſecratio ..... fiat accipientibus nobis in vitam æternam &c.* cumque in Miſſis Defunctorum recitetur poſtcommunio, & in Rubricis Miſſalis Defun-

Defunctorum Urbanus VIII. addiderit: *si qui sunt communicandi, eos communicet, antequam se purificet*; quis negaverit, posse, & debere Missæ Defunctorum Adstantibus Eucharistiam administrari? Egregie hanc quæstionem pertractarunt, P. Abbas Benvenuti in tractatu suo: *Sacerdos ad Altare celebrans in Missa privata*, & Meratus in opere ad Gavantum, p. 1. n. 1. p. 602. Hic tamen a P. Abbatis Benvenuti opinione quod in Missa Defunctorum ea solum Eucharistia distribui possit, quæ in eadem Missa, non tamen, quæ ab alio Sacerdote consecrata, & in Tabernaculo, sive in Pyxide recondita sit, discedit. Cui & nos facile assentimur: cum inter utrumque casum nullam disparitatem, novamque hanc distinctionem nullo fundamento suffultam videamus.

Ceterum excepti quipiam dies sunt, quibus Eucharistiam in Missa ministrare, aut lege, aut antiqua Ecclesiæ consuetudine prohibitum est. Et quidem in nocte Nativitatis Domini id Sacra Rituum Congregatio vetuit die 7. Decemb. an. 1641. In Feria 6. Parasceves id pariter aliis, quam Infirmis, distribui prohibuit S. Cong. Rit. 19. Feb. 1622. Et quamquam Decretum hoc in Registris non reperiri testetur Meratus, Decret. tamen Congr. Concil. anni 1679. 12. Febr. mandat Ordinariis: *ut circa Communionem in Feria 6. in Parasceve, Missalis, Rubricæ, & Ecclesiæ Romanæ usus servetur*. Quod abunde probat, prohibitam eo die Communionem, tum quia Rubrica Missalis jubet in Feria quinta asservari quasdam particulas pro infirmis, & sic sanos excludit; tum quia juxta Romanam consuetudinem Feria 6. non tribuitur Eucharistia. De Sabbatho sancto quidam disceptant, nos Macrum sequimur, qui in vocabulario Ecclesiastico ait: *In Missa Sabbathi Sancti non dicitur ea Antiphona, quæ appellatur Communio, quia non fiebat Populi Communio, quæ ne nunc quidem facienda esset; quapropter abusum puto earum Ecclesiarum, ubi Sabbatho Sancto ministratur Eucharistia; pluris enim facienda est Ecclesia, quam privata Fidelium devotio*.

Qua ratione Sacerdos in privato alicujus domus Oratorio Eucharistiam ministrare possit, SS. D. N. Edicto 14. §. 11. tom. 7. juxta communem Doctorum sententiam demonstravit: opus videlicet esse speciali licentia Ordinarii.

EXER-

EXERCITATIO XCIII.

De usu ministrandi Eucharistiam extra Missam.
(ex t. 9. l. 3. c. 19.)

OLim quidem Eucharistia non nisi Sacrificii tempore administrabatur; at S. Cyrilli tempore ea Hierosolymis etiam extra Missam distribui cœpit; confluente enim magna advenarum multitudine Sacram deposcentium Cœnam, in Ecclesia Orientali fieri minime poterat, ut quoties distribuendum esset Sacramentum, Missa celebraretur: ab Orientali deinde Ecclesia hæc consuetudo in Occidentem migravit; ubi a Rituali Romano præcipitur, ut communionem administrans Sacerdos, superpelliceo, & stola ejus diei officio congruenti indutus sit. Apud Ambrosianos vero stola rubri coloris adhibetur.

Quæstio hic movetur, an Eucharistiam in peccato mortali administrans lethaliter peccet? Et licet aliqui in negativam abierint sententiam, nos tamen certum tenemus, Sacerdotem in crimine lethali Eucharistiam ministrantem se novo, gravissimoque scelere contaminare. *Mali*, enim, ut cum can. ult. 15. q. 8. loquamur, *bona administrando se lædunt, & unde aliis commodum exhibent, inde sibi dispendium præbent.* Atque peccatum hoc juxta D. Thomam 3. p. q. 64. a. 6. *pertinet ad irreverentiam Dei, & contaminationem Sacramentorum, quantum ex parte ipsius Ministratoris, licet Sacramenta secundum se ipsa incontaminabilia sint.* Ex quibus deducimus cetera quoque Sacramenta non nisi in statu gratiæ administrari licite posse, si Baptismum necessitate urgente impertitum excipias; ubi administrans a peccato mortali excusatur, cum non operetur ut Minister ex officio, sed necessitati tantum occurrat. An vero reus Sacerdos pluribus Eucharistiam eodem tempore distribuens tot peccata contrahat, quot personæ ab eo communicatæ fuerint, controvertitur: Sunt, qui unicum crimen, ob actus continuationem, committi arbitrantur; alii vero contendunt, peccata pro communicantium numero multiplicari; cujus rationem afferunt, quod actus hi, licet continuati, ejus tamen sint naturæ, ut singuli in uno definito termino perficiantur.

Præter allatum extra Missam Eucharistiam suscipiendi morem, ægrotis quoque mortique proximis in lectulo communio exhibetur, quæ Viaticum communiter appellatur. Circa quod observamus, quod licet olim in usu fuerit, ut infirmo, qui Eucharistiam sumere non posset, Hostia consecrata ad adorationem proponeretur, id tamen hodie minime liceat, cum S. Pius V. prohibuerit, ne ad moribundos, qui non

possunt Eucharistiam deglutire, sacra particula deferatur; ut videre est apud Card. de Lugo resp. mor. l. 1. dub. 11.

Quæsitum hic, an moribundo, qui Eucharistiam sub specie panis deglutire non possit, liceret eam dari sub specie vini? affirmativæ sententiæ favere videntur multa in rem hanc a Martene, Card. Bona, & Mabillonio adducta exempla; & Concilium Toletanum XI., quod can. 11. expresse statuit, ægro, qui Sacram particulam deglutire nequeat, Eucharistiam sub specie vini administrandam esse. Vera tamen opinio est, id fieri non posse: præceptum enim suscipiendi Viaticum non obligat, cum illud gravibus de causis ab Ecclesia negatur. Cum ergo Calicis usum Ecclesia justis de causis Laicis negaverit, sequitur nullo in casu, licere huic Ecclesiæ præcepto contravenire. Monent tamen aliqui Theologi, in ejusmodi casu posse moribundo Sacram exhiberi particulam, aquæ, vel vino non consecrato intinctam. Quod confirmant exemplo Senis Serapionis apud Euseb. H. E. l. 6. c. 44. *cui puer in aquam intinctam Eucharistiam in os instillavit*; & ex S. Uldarico, qui lib. 3. antiq. con. Clun. c. 28. t. 4. Spic. testatur, consuevisse Monachis infirmis præberi Eucharistiam sub specie panis, vino non consecrato intincti.

EXERCITATIO XCIV.

De aliis quibusdam ad Eucharistiæ administrationem spectantibus.
(ex. t. 9. l. 3. c. 20., & ex. t. 1. Bul. n. 93. p. 314.)

Complura alia scitu digna occurrunt, quæ ad S. Eucharistiam administrandam pertinent: Primum est non licere ad falsam consovendam devotionem, ulli vel plures, vel consueto majores tradere particulas: ut enim can. *ubi pars* dist. 2. De Consecrat. ait: *Ubi pars est Corporis, est & totum. Eadem ratio est in Corpore Domini, quæ in Manna.. .. qui plus collegerat, non habuit amplius, neque, qui minus paraverat, invenit minus. Non est omnino quantitas visibilis in hoc æstimanda Mysterio, sed virtus Sacramenti spiritualis.*

Alterum est, olim juxta veterem disciplinam licuisse, ad aliquod delictum detegendum, ei, qui suspicione ejusmodi premeretur, ante *purgationem aut aquæ, aut ignis*, in Missa, quæ *Judicii* appellabatur; Eucharistiam sumere. Verum hoc cum ceteris purgationibus a SS. Canonibus sublatum est. Præterquam enim, quod hoc Sacramentum non in hunc usum institutum sit, fieri non potest, quin per hoc tentetur Deus, & occasio Eucharistiam sacrilege suscipiendi reis offeratur. Ac licet, Vasquez quæstionem hanc egregie pertractans, arbitretur nihil

nihil criminis in ſe continere, *purgationem cum Euchariſtiæ ſumptione*, offere; cum jusjurandum, cum hac purgatione penitus convenire, atque rationum momenta utrobique eadem eſſe videat: non tamen, licere hoc tempore, ait, revocare, quod jam exolevit, uſuque abrogatum fuit.

Tertium eſt, non licere Hoſtiam non conſecratam pro conſecrata peccatori offere, qui paratus ſit Sacramentum in peccato ſuſcipere, ut conſtat ex Decret. Innoc. III. in cap. *de Homine* de celeb. Miſſ.; & ex hac ab Innocentio XI. damnata propoſitione: *urgens metus gravis eſt cauſa juſta Sacramentorum adminiſtrationem ſimulandi*. Ceterum circa peccatores, qui Euchariſtiam impœnitentes expetant, has obſervamus regulas: vel enim peccator manifeſtus eam poſtulat; & huic tam publice, quam privatim Euchariſtia deneganda eſt; vel peccator occultus eam flagitat; & huic publice petenti, exhibenda eſt Euchariſtia, ne infamia conſpergatur; ſecus vero privatim. Ubi obſerva occultum peccatorem nequaquam intelligi, qui talis ſit ex Sacramentali confeſſione; huic enim Confeſſarius etiam privatim petenti Communionem præbere tenetur, ſed eum, quem Sacerdos talem privata ſcientia noverit. In Gallia ultimo ſupplicio afficiendis Euchariſtia denegatur; quod tamen in aliis Europæ Provinciis non obtinet, ſed reis tempeſtive, ut Communionem inter, & mortem ſpatium conſumendarum ſpecierum intercedat. Euchariſtia præbetur, dummodo pœnitentiam ſuorum peccatorum præſeferant, & ſic ob veram cordis contritionem ea non indigni judicentur.

Denique non abs re futurum arbitramur, ſi Sanctionis memoriam fecerimus, quæ contra ſuſcipientes, vel aſportantes, aut apud ſe retinentes Sacras Hoſtias a SS. D.N. BENEDICTO XIV. edita fuit. Confirmat videlicet ille Conſtitutiones Innocentii XI., & Alexandri VIII., quibus enormis hujus facinoris rei, non conſiderato delinquentium ſtatu, ordine, aut privilegio, pro prima etiam vice brachio ſæculari plectendi traduntur. Cui adjungit, nequaquam Fiſco ſeu Conſecrationem particularum, ſeu ſurripientium pravam intentionem probandam incumbere; ſed præſumptionem utriuſque contra accuſatos pugnare. Qui, ut ſe a ſtatutis pœnis liberent, juridicis, & concludentibus argumentis probare debent, aut particulas a ſe aſportatas non fuiſſe conſecratas, aut ſe illas non prava intentione retinuiſſe.

EXERCITATIO XCV.

De Missarum Eleemosyna. (*ex. t. 9. l. 3. c. 21.*)

Mos olim, plurium sæculorum intervallo retentus, in Ecclesia fuerat, ut Fideles Sacrificio intervenientes panem, & vinum ad Altare offerrent, tum ut ea a Sacerdote consecrata sumerent, tum, ut eorum reliquiis, Ecclesiæ Ministrorum necessitatibus subvenirent. Quod egregie ostendit Christian. Lupus *diss. 2. proem. ad Decret.*, *& Can. Concil. t. 3.* Præter panem, & vinum aliud offerre, prohibuit *Can. 3. Apost.* Quod tamen de Oblatione Sacerdotis Mystica intelligendum opinamur; Nam canone sequenti permittitur, ut, *novæ spicæ, uvæ, oleum ad luminaria, & thymiama* (: cuncta videlicet, quæ Ecclesiæ, & Divino cultui inservirent :) *offerantur*. Alios autem fructus in domum Episcopi, Ministris Ecclesiæ, distribuendos mitti jubet. Simile quidpiam Concilium Carthagin. III. statuit. Quod, cum omnium præter panis, & vini Oblationem interdicit, sententiam suam ita restrinxit, ut in die Paschalis festivitatis mel, & lac offerri permittat, quod egressis e Sacro fonte recepta consuetudine distribueretur. Ubi tamen probe adnotat, ea, licet in Altari offerantur, propriam tamen habere Benedictionem. Posteriori deinde ætate usus obtinuit, ut nihil quidem præter panem, & vinum Offertorii tempore exhiberetur, liceret tamen Fidelibus, seu ante Missam, seu ante, aut immediate post Evangelium, ea, quæ vellent, in Sacerdotum comodum ad Altare offerre, ut videre est apud Martene de antiq. Eccles. ritibus. t. 1. l. 1 c. 4.

Et hæc quidem eduliorum, & fructuum oblationem concernunt. Sed an inter cetera offerri etiam pecunia ad Altare consueverit, profecto ignoramus. *De Arca, quidem, in quam modica Stips a Fidelibus deponeretur, qua collector subveniret pupillis, & viduis, & iis, qui ob morbum, vel aliam ob causam egerent, tum etiam iis, qui in vinculis essent, & advenientibus peregre hospitibus, & omnibus denique indigentibus*; & Tertul. *apol. c. 39.*. & Justinus *apol. 1. ad Anton. Pium num. 67.* testantur; sed quandonam, non in Gazophilacium, seu Arcam immitti, sed ad Altare, pecunia offerri cœperit, ex his æque obscurum manet. Neque lucem affert S. Augustini ad Aurelium Primatem epistola, in qua ait: tempore oblationis, seu Missæ pro Defunctis fuisse simul denarios oblatos; nam, cum istos ab ipsismet offerentibus in pauperes erogari præcipiat, non videtur approbare, ut in Diaconorum manibus ad Altare deponerentur. Demum quamquam Honorius Augustodunensis, Scriptor XII. sæculi, *in gemma animæ l. 1. c. 58.*, tunc in Ecclesiam morem inve-

invectum afferat, pecuniam loco panis ad Altare offerendi, cum desierunt Fideles Sacrificio assistentes Sacra Mysteria participare; tempus tamen, quo id acciderit, silentio præterit.

De quo, quidquid demum sit, illud cum Thomassino *de vet.*, & *nov. Eccl. discipl. p.* 3. *l.* 1. *c.* 7. *num.* 8. indubitatum tenemus, juxta primigeniam Ecclesiæ disciplinam, sive panem, sive fructus, sive pecuniam Fideles obtulerint, ea oblata fuisse Ecclesiæ, & Clericis in commune, non vero datum cuipiam peculiari Sacerdoti, ut Missam privatim faceret, quæ uni eleemosynam facienti prodesset. Quem morem, non ante sæculum VIII. inductum, nec passim ubique ante XII. receptum asserit Mabillonius *in præf. ad p.* 1. *sæculi* III. *Benedict. num.* 62. Licet illum longe antiquiorem afferat P. Franc. Berlendi in Dissertatione sua de Oblationibus.

Contra specialem hanc Sacrificii pro Eleemosyna applicationem IX. jam Sæculo Walafridus Strabo insurrexit, & hodierno tempore Novatores debachantur. Ille *in lib. de rebus Eccles. c.* 22. ad Sacerdotes specialem oblationem facientes ait: *Quod si cui placet, pro singulis singulatim offerre; pro solius devotionis amplitudine, & orationum augendarum declaratione id faciat; non autem pro stulta opinione, qua putet, unum Dei Sacramentum, non esse generale medicamentum.* Hæretici dictitant pecuniam Sacerdoti celebraturo in Missæ pretium dari, eamque veluti aperte simoniacam damnant. At non animadvertit Walafridus, quod etsi Sacrificium ex parte rei oblatæ, & principalis offerentis, scilicet Christi, sit infinitæ virtutis, non tamen, ita ejus Institutore Christo volente, infinitos producit effectus. Quare aut consideratur tanquam *propitiatorium*, & certo pro illo speciatim satisfacit, in cujus debiti solutionem Deo exhibetur; aut consideratur tanquam *impetratorium*, & ad beneficia illi uberius elargienda Deum movet, pro quo nominatim Sacerdos Deum exorat. Rem totam explicat D. Thomas. *In* 4. *d.* 45. *a.* 4. *q.* 1., & 2. Idem ipse Hæreticorum etiam calumnias, antequam exorirentur, diluerat. 2. 2. *q.* 100. *ar.* 2. *ad* 2. inquiens: *Sacerdos non accipit pecuniam, quasi pretium consecrationis Eucharistiæ; hoc enim esset simoniacum, sed quasi stipendium suæ sustentationis*, cum juxta Apost. 1. ad Cor. 9. nihil æquius sit, quam, ut, *qui Altari servit, de Altari vivat.*

Verum licet res ita se habeant, contigit tamen, ut ex perversa quorundam Sacerdotum avaritia, nefandoque scelere innocens, & sancta hæc consuetudo in pessimum detorqueretur abusum. Fuerunt quippe, dum Presbyteris in die plures Missas celebrare concessum fuerat, sordidi quidam *non Christi*, ut Biographus S. Thomæ Cantuar: ait, *sed Mammonæ Sacerdotes, qui propter oblationum quæstum, unam Christi, & semel oblatam Hostiam quotidie, non semel, sed libentius iterum non tam consecrarunt, quam dilaniarunt*; ac dum Sacrificiorum iterationem excepta Nati-

Nativitatis Solemnitate Alexander II., & Innocentius III. vetuissent; fuere, qui nequiores adhuc artes axcogitarunt. Aliqui enim tot Hostias in eadem Missa consecrabant, quot Eleemosynas acceperunt; alii plures Missas in unam congerebant: repetendo videlicet, omnes Missæ partes,excepto Canone,tot vicibus, quot munera illis tributa fuerunt; atque hæc Sacrificiorum monstra, pro numero iterationum jam *Missas bifaciatas* jam *trifaciatas*, &c. nuncuparunt.

Infaustis his mercimoniis ab Ecclesia postea eliminatis, non idcirco improba Sacerdotum cupiditas fuit radicitus evulsa; cum enim plures, quam unicam Eleemosynam, accipere prohiberentur, de ea, quasi de mercis cujuspiam pretio paciscebantur, ac ita, ut Cardinalis Robertus Pullus ait: *cum Juda Christum vendebant tanto nequius, quanto magis resurgendo est sublimatus*. Quamobrem, ut gliscens hæc pestis tandem ab Ecclesia prorsus repelleretur,Patres Concilii Toletani an. 1524. vetuerunt, ne ullus Sacerdos quidquam, vel minimum, pro Missa ex pacto exigeret, sed Eleemosyna contentus esset, quæ ei sponte daretur. Ac cum ne sic quidem sacrilegi illius mercimonii semen penitus extinctum fuisset, Concilium Tridentinum *sess. 22. in decreto de obser. & evi and. in celeb. Miss.* Episcopis injunxit, ut tollant *cujusvis generis mercedum conditiones, pacta, quidquid pro Missis novis celebrandis datur, nec non importunas, atque illiberales Eleemosynarum exactiones potius, quam postulationes, aliaque hujusmodi, quæ a Simoniaca labe, vel certe a turpi quæstu non longe absunt, omnino prohibeant*. Quapropter mox aut consuetudine, aut Episcopali statuto, aut synodali Decreto taxationes Eleemosinarum, locorum, & temporum circumstantiis accomodatæ, factæ fuerunt, a quibus Sacerdoti recedere nefas est; Cui taxationi seu Episcopali, seu Synodali, rescribente Sac. Congregatione Concilii anno 1659. 15. Ianuarii, etiam Regulares subjecti sunt. Ut ita nulli prorsus Sacerdoti uberiorem Statuto Eleemosynam, nisi a sponte offerentibus, accipere liceat; quamquam minorem solito accipere non prohibeatur; cum cuilibet juri suo cedere concessum sit. Ubi tamen observandum, similem liberalitatem in aliorum,qui forse per hoc consueta Eleemosyna privarentur, dispendium, & detrimentum cadere non debere, ut Sac. Cong. Conc. die 16. Iulii 1689. respondit. Cumque Eleemosyna ab Episcopis taxata, exigua, ut plurimum, esse soleat, Urbanus VIII. decrevit, nihil ex Eleemosynis manualibus nomine indumentorum Sacrorum ab Ecclesiis esse detrahendum; ex stipendiis vero Missarum perpetuarum in summa solum Ecclesiæ egestate aliquid esse impendendum.

Demum has ab Alexandro VII. anno 1665. damnatas propositiones adjicimus: *Duplicatum stipendium potest Sacerdos pro eadem Missa licite accipere,applicando petenti partem etiam specialissimam fructus ipsimet celebranti cor-*

ti correspondentem, idque post decretum Urbani VIII. Non est contra justitiam pro pluribus Sacrificiis stipendium accipere, & Sacrificium unum offerre, neque etiam est contra fidelitatem; etiamsi promittam promissione etiam juramento firmata danti stipendium, quod pro nullo alio offeram.

EXERCITATIO XCVI.

De aliis quibusdam quæstionibus, quæ circa Sacrificium Missæ tractari solent. (ex t. 9. l. 3. c. 22.)

EXaminandum superest, an ille, qui ad ipsam celebrationem solum adstringitur, duplex possit stipendium accipere unum nempe pro celebratione, alterum pro Missæ applicatione? Duplex in hac re Doctorum est Sententia. Quidam enim cum Paserino, Card. de Lugo, & Gavanto alicui S. C. Concilii die 13. Julii an. 1670. prolato Decreto innixi affirmatiuam tenent; alii vero cum Diana diversum ab hoc die 9. Junii, & 6. Februarii an. 1677. ejusdem Congregationis rescriptum adducentes, negativam propugnant. SS. tamen D. N. Benedictus XIV. qui huic Sac. Congregationi tanta cum laude, tantaque gloria a secretis fuerat, testatur sibi, quam diligentissime investiganti nullum horum Decretorum innotuisse, sicque rem componit, ut asserat, Sacerdotem non aliter applicationem pro nova Eleemosyna facere posse, quam si apertissime docere queat, a pio Testatore Missæ celebrationem unice requiri, & Sacerdotis arbitrio permitti, ut fructum Sacrificii, cui libuerit, atribuat; atque sic constituisse Sac. Con. Concilii die 18. Mart. an. 1668. in caus. Tinen. demonstrat.

Circa sortem Missæ perpetuæ, variæ olim fuerunt consuetudines. Card. Boncompagnus eam in sua Diœcesi 112. Scutatorum Romanorum constituit, Innocentius XIII. ad 60., & Benedictus XIII. ad 90. redegit, a quo insuper ea conditio adiecta fuit, ne Episcopi majorem, aut minorem pecuniæ summam pro Missis perpetuis in posterum statui paterentur.

Adjungimus hic perpauca quæ S. Carolus Borromæus admonuit, & Confessariis præcepit in instruct. ad Confes. p. 4. act. Med. *Non modo non petat, sed nec velle se habere significet pecuniam, aliamve rem pro suscepti in confessione laboris munere, immo verbis, vel potius factis ab his omnibus abhorrere demonstret. Cum pro pœnitentia Missas injunxerit, sibi, aut Ecclesiæ suæ, aut Monasterio dicendas non addicat.* Quare, quamquam liceat Confessariis Missas aliquas celebrandas Laicis indicere pro criminum expiatione, SS. tamen D. N. Benedictus XIV. cum adhuc Bononiensem Ecclesiam regeret, Confessariis, *sub pœna suspensionis ab audiendis Confessionibus ipso facto*, præcepit, ne stipendia, sibi vel Ecclesiis suis tribuenda caperent pro Missis, quas pœnitentibus imposuere. Tan-

Tandem adnotamus ex Rituali Romano: *Quod antiquissimi est instituti, illud, quantum fieri poterit, retineatur, ut Missa, præsente corpore Defuncti, pro eo celebretur, antequam Sepulturæ tradatur*. Quapropter SS. D. N. Bononiæ adhuc Antistes, ut vetus hæc, pia, ac Sancta Ecclesiæ consuetudo etiam in egenis sepeliendis servaretur, non quidem præcepto, sed consilio, non Lege, sed exemplo persuasit. Nam cum durum videretur, ut Parochus, qui pro Populo festis diebus offerre debet, aliis quoque diebus Eleemosyna frustraretur, consuluit: primo, ut inquiratur, an in Parochia Sacerdotes versentur, qui pietate ducti Missæ Sacrificium pro egeno defuncto celebrare velint, ut Ipse a Parocho suo rogatus præstitit. Dein videndum si forte aliquis in Parochia magis opulentus stipendium in Sacrificium conferre non recuset. Demum permittit, ut e capsulis Eleemosynarum pro Defunctis, aut in honorem SS. Eucharistiæ expositis tantum desumatur, quantum ad Missæ stipendium sufficiat. Ad quæstionem, quæ hic moveri solet, an videlicet pauperes, pro quibus una solum Missa offertur, pejoris sint conditionis divitibus, pro quibus complures recitantur? Soto cum S. Thoma respondet: *Nihil obstare, quo minus divites hac parte melioris sint conditionis, ut scilicet cumulatioribus Eleemosynis magis subleventur a pœna Purgatorii, sed multo pretiosius est, quod pauperes cum minori periculo, & majori cumulo charitatis ad ampliorem gloriam acceptentur; cum divitibus neque tam facilis sit ingressus, nec ad tantam gloriam*.

EXERCITATIO XCVII.

De particularibus Beatorum Missis, & celebratione in Ecclesiis Regularium, (ex t.9. l.3. c.23. & ex t.4. de Beatif. p.2. cap. 2. num. 1. 2. usque 5.)

CUm in honorem aliquorum Beatorum, certis solumodo cœtibus Missam celebrare speciali privilegio indultum sit, quæritur utrum Presbyteri sive Sæculares, sive Regulares, quibus in Brevi Beatificationis non est concessa facultas recitationis Officii, & celebrationis Missæ, Missam aliquando in honorem Beati celebrare possint, & Officium recitare? Affirmativam nonnulli cum Castropalao, atque Del Bene tuentur. Nos tamen contrarium sentientes asserimus: *primo* nequaquam licere seu Missam privatam, seu votivam in Honorem alicujus Beati, ab eo, qui in indulto non comprehenditur, celebrari. Præterquam enim quod juxta Decretum editum die 16. Decemb. 1659. non sit permissum vel Sæcularibus, vel Regularibus excedere limites verbales *Indulti* Beatificationis, certum etiam est, privilegia non posse extendi ultra personas in eo expressas. Quod magis adhuc circa Missas votivas obtinet, utpo-

utpote, quæ ordinarie tantum de Sanctis canonizatis celebrantur. Ob quas etiam rationes *secundo* adstruimus, publicam officii recitationem pariter interdictam esse; licet concedamus permissum esse omnibus, privata devotione officium in honorem Beati recitare. Ex quibus deducimus quod si in aliqua Regularium Ecclesia festum duplex celebretur in honorem alicujus Sancti, & Regularibus ipsis concessa sit a Sede Apostolica Missa particularis non inserta in Missale Romanum, ceteri Sacerdotes in indulto non comprehensi, & in Ecclesia Regularium, aut Monialium celebrantes eam Missam particularem celebrare non possint. Ut tamen multa incongruentia evitentur, concessit S.C. Rituum die 19. Nov. 1622., & 9. Junii 1668., *ut Missam quidem dicant de festo, sed cum Missali Romano*. Cui accedit aliud Decretum generale ejusdem Sac. Congregationis anni 1717. approbatum a Clemente XI. quod ait: *Licere, in posterum tum Confessario, tum Capellanis quarumcumque Monialium addictis, Missas Sanctorum, de quibus ipsæ recitant Officium, celebrare, sed cum Missali Romano*.

Quapropter Præfectis Regularium, qui Missali Romano non utuntur, incumbit, ut pro exteris Sacerdotibus illud in Sacrario retineant, ne aliam, ac debent Missam celebrent, sed eam potissimum, quæ in Missali Romano præscribitur.

EXERCITATIO XCVIII.

De Celebratione quorundam Missarum. (ex t. 9. l. 3. c. 23.)

PRæter Missas, quæ speciali Sedis Apostolicæ indultu, in honorem quorumdam Beatorum, conceduntur, aliæ quoque occurrunt occasiones, quibus aut ad avertendas à Republica pestis, belli, vel famis plagas Dei imploratur Misericordia, aut ob recepta ingentia beneficia Summo Numini ab universo populo grates redduntur, idque Solemni Missæ Sacrificio. Ac ut Missas, quæ in Coronationum, Conventuum publicorum, aut fœderum iciendorum festivitatibus celebrantur, taciti prætereamus, de Synodalibus solum Missis, & iis, quæ vulgo S. Gregorii nuncupantur, quædam adnotabimus. Synodales eæ sunt, quæ à S. Carolo Boromæo sua in Diœcesi primum præscriptæ, nunc verò in omnibus fere Episcopatibus receptæ sunt: prima videlicet Synodi die Episcopus Missam de Spiritu Sancto, secunda Canonicorum aliquis de Trinitate, tertia de Defunctis dicit. Quod Missas S. Gregorii attinet, ex veteribus testamentis deprehendimus, nonnullos pietate ductos præcepisse, ut Missæ S. Gregorii pro animarum suarum expiatione celebrentur. Hæ autem originem suam inde desumpserunt, quod Sanctus Gregorius, defuncto quodam Justo monacho, alteri injunxerit,

rit, ut continuis triginta diebus pro ejus anima Hostiam salutarem Divino Numini offerret. Quo temporis spatio peracto, Copiosus Monachus asseruit, Justum sibi apparuisse, seque a Purgatorii flammis liberatum nunciasse. Hinc Fideles, pio zelo ducti has continuarum triginta Missarum oblationes sub nomine S. Gregorii pro Defunctorum solatio adoptarunt, & Cluniacense Monasterium inter consuetudines suas adscivit. Verum cum res etiam Sanctissimæ, aut ex sordida quorundam avaritia, aut ex prava superstitione non raro deturpentur, contigit, ut quidam triginta Missas prorsus ineptas, & rebus haud convenientibus refertas confecerit, easque a S. Gregorio appellaverit; Ita, ut Sacra Rituum Congregatio se constrictam viderit, confictas has Missas tollere, atque ut superstitiosas vetare. Absit tamen Sacram Congregationem piam illam consuetudinem sustulisse: Inania solum abstulit, superstitionem suppressit; Fidelium vero pietatem, & erga Defunctos amorem non solum non improbat, verum suadet, & laudat. Ubi adnotamus, si inter hos triginta dies, Festum quodpiam occurrat, quo Sacrum pro Defunctis fieri nequeat, Missam interrupta serie in alium diem transferendam esse. Optime de Missa S. Gregorii scripsere Patres Bollandistæ. tom. 7. Maii in Paralipom. p. 54. n. 11., Clericatus de Sacrif.: Miss. decis.14. num. 19., & Benedictus XIII. Serm. 20. de Purgat.

EXERCITATIO XCIX.

De quibusdam observandis circa Missas Defunctorum.
(ex t. 9. l. 3. c. 23.)

Cum quidam in opinione fuerint, Missas pro Defunctis quotidie celebrari posse, non inutile futurum existimamus, si ea attulerimus, quæ Ecclesia circa Defunctorum Missas observari voluit: Sciendum igitur, Missas solemnes pro Defunctis semper dici posse, cum privatæ pro iisdem conceduntur. Quod, si duplex aliquod officium majus, vel minus agitur, Sacra Congregatio Rituum 22. Nov. 1664. statuit, solemnia non aliter dici posse, quam si sint *a Testatore præscripta, & dies, in qua celebrantur sit vere dies illius obitus annua*. Ubi ulterius requiritur, ut dies illi annui nec Dominici, nec festi ex præcepto, vel tales *de duplici* sint, quibus nullum officium institui potest.

At vero, *si quis die festo sit sepeliendus, Missa propria pro Defunctis, præsente corpore, celebrari poterit*, juxta Rit. Rom., *nisi obstet magna diei solemnitas*. Per quæ verba Duplicia primæ Classis juxta responsum Sacræ Rituum Congregationis 5. Julii 1696. seclusa videntur. Quamquam, & hic in diversas aliqui abeant Sententias: Quartus enim omnia

nia Duplicia primæ Classis intelligi contendit, Pasqualigus autem id de magis solemnibus explicat.

Dies, qnibus pro Defunctis Missæ privatæ dici nequeunt, sunt, Dies Dominici, Festa duplicia, Octidua Epiphaniæ Domini, Paschatis, Pentecostes, Corporis Domini, ac Natalis, juxta ac illi, quibus Sacrosancta Mysteria palam exposita adorantur.

Lis olim inter Theologos ventilabatur, utrum pro comparandis Indulgentiis in altari privilegiato, Missa pro Defunctis, an alia quælibet requiratur? Et fuernnt sni utrique parti Desensores. Nunc omnis dubitandi causa sublata videtur, cum iisdem litteris, quibus Altare privilegiatum conceditur, Missa quoque pro Defunctis decernatur. Ceterum si Testatores Missas pro Defunctis ad Altare privilegiatum celebrari præceperint, ac iis diebus Missa Defunctorum per Rubricas impediatur: Sacra Ritnum Congregatio anno 1662., Sacrum de *Festo currenti*, pro expiatione Defuncti jussit offerri. Quod Alexander VII. confirmavit, Innocentius vero XI., & Clemens XI. latissime ad omnes prorsus jure interdictos dies extendit.

EXERCITATIO C.

De Pietate, ac Religione in Sacro celebrando necessariis, ac de tempore, quod illi impendi debet. (ex t. 9. l. 3. c. 24.)

CUm jam superius de attentione, qua Sacerdos tremendum hoc Sacrificium peragere debeat, differuerimus, illornm solum inepta attingemus effugia, qui fas sibi arbitrantur Missam præcipiti sua lingua perturbare magis, quam celebrare. Jactant igitur apud populum, Missas prolixas fastidium gignere; Agnum paschalem, qui Christum Dominum exprimebat, ea lege Judæis fuisse propositum, nt comederent festinanter; S. Thomam Cantuariensem in Sacro peragendo valde expeditum fuisse; postremo satis esse, si omnia legantur, & nihil eorum, quæ præscripta sunt, omittatur.

Verum, quam exigui ponderis hæc impiornm quorundam Sacerdotum momenta sint, cuilibet facile constat. Quid enim injustæ quærimoniæ, ac improbum fastidium quorundam Christiano nomine indignorum hominum ad rem faciunt, cum plurimi alii sint pietate insignes, qui nihil magis expetunt, quam ut sancto hoc Sacrificio digne frui queant? Neque enim multarum horarum spatium, sed justum, tantoque Mysterio dignum tempus expetitur, nec longæ contemplationes præscribuntur, sed, ut omnia verba clare, distincte, ferventer, & absque ulla festinatione proferantur.

Qnod autem ad illam Exodi auctoritatem spectat pulchre eam

Theophilus Raynaudus explicat. t. 16. p. 10.. *Nam quoad significationem transitus quam celerrimi, Ægyptiis urgentibus, brevissime confecti, necessaria erat ea festina:io in Sacrificio Agni consumendo; qua ratio properandi cessat in hoc negotio.*

Exemplum autem S. Thomæ Cantuariensis illis procul dubio adversatur. Utinam, & illi tanta devotione, tanta cordis contritione, tanto dolore Sancta peragerent Mysteria. *Comedebat* enim, ut in vita illius scribit Gregorius XI., *festinanter propter emissiones per Angelos malos, perniciosum scilicet vanarum cogitationum superventum in Sacramentali Dominici corporis perceptione; non tardus, non morosus, non nova, praterquam,qua in Canone constituta sunt, adjungens: Verum ea præsertim hora profundissimas, tamquam ex intimis pietatis visceribus, lachrymas profundebat.*

Ceterum optime, & rem hanc, & universam Synopsim, his SS. D. N. Benedicti XIV. verbis concludemus: „ Parato,mœrentique per „ pœnitentiam animo ad Sacrum faciendum accedamus, ita, ut per „ exteriora, pietas interior indicetur, rectumque populus exemplum „ e nobis desumat: Quæ legenda sunt, clara voce exprimantur, om„ nis linguæ festinatio prorsus impediatur; quidquid vel agendum, „ vel ore proferendum est, cum seria mentis consideratione jungatur; „ & tunc *tertiæ partis*, vel etiam *dimidiæ horæ spatium* pro Missæ Sacrifi„ cio constitutum nimis prolixum non videbitur. Deo juvante confi„ dimus, ut Sacerdotes vniversi sibi pro muneris ratione, ac dignita„ te satisfaciant; nec in forum, aut publicas Urbis Officinas in po„ sterum simul conveniant, ut vanis rebus detineantur ac deinde ex fo„ ro ad Sacrarium properantes Missæ Sacrificium instituant: Sed Jesum Christum, Summo Patri offerendum, præ oculis habeant, qui est omnium nostrum spes, gloria, &

F I N I S.

INDEX

INDEX

SYNOPSIS DOCTRINÆ DE SACROS. MISSÆ SACRIFICIO.

PARS PRIMA

De rebus ad Sacrificium Missæ generatim spectantibus.

PARS SECUNDA

De Missæ Partibus.

PARS TERTIA

De quibusdam casibus Moralibus in Missa occurrentibus.

habet